

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PRÆSTEINDBERETNINGER
TIL OLE WORM
II

ÅRHUS,
FYNS OG LUNDE STIFTER
1623-25

PRÆSTEINDBERETNINGER

PRÆSTEINDBERETNINGER
TIL OLE WORM

II

INDBERETNINGER FRA ÅRHUS
FYNS OG LUNDE STIFTER 1623-25

Udgivet af

LANDBOHISTORISK SELSKAB

Ved

FRANK JØRGENSEN

Under tilsyn af

JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN

Registrene udarbejdet af

SOLVEIG OG JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN

LANDBOHISTORISK SELSKAB

KØBENHAVN 1974

BEKOSTET AF
STATENS HUMANISTISKE FORSKNINGSRÅD

ISBN 87 7526 015 8

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	VII
Indberetningerne fra Århus stift.	IX
Indberetningerne fra Fyns stift.	XV
Indberetningerne fra Lunde stift, Bornholm.	XXIII
Århus stift	1–71
Lysgård herred s. 5. Onsild herred s. 9. Sønderhald herred s. 11. Djurs Nørre herred s. 16. Djurs Sønder herred s. 20. Mols herred s. 36. Øster Lisbjerg herred s. 38. Vester Lisbjerg herred s. 41. Sabro herred s. 44. Ning herred s. 48. Hads herred s. 52. Hjelmlev herred s. 55. Gjern herred s. 58. Tyrsting herred s. 60. Vrads herred s. 62. Nim herred s. 65. Hatting herred s. 68.	
Fyns stift.	73–167
Odense herred s. 75. Åsum herred s. 84. Bjerger herred s. 86. Lunde herred s. 92. Skam herred s. 93. Skovby herred s. 95. Vends herred s. 96. Båg herred s. 110. Sunds herred s. 113. Sallinge herred s. 116. Gudme herred s. 124. Vindinge herred s. 131. Fuglse herred s. 149.	
Lunde stift. Bornholm.	169–189
Sogneregister til Århus, Fyns og Lunde stifter	191
Stednavneregister til bd. 1 og 2.	195
Personnavneregister til bd. 1 og 2.	305
Ordliste.	325
Rettelser til bd. 1.	331

FORORD

1970 udkom bind I af Præsteindberetninger til Ole Worm omfattende indberetningerne fra Ålborg og Ribe stifter 1625–42. Nu foreligger bind II, som rummer indberetningerne fra Århus, Fyns og Lunde stifter 1623–25. Udgivelsen af dette bind er muliggjort ved en ny bevilling fra Statens humanistiske Forskningsråd.

Materialet i udgavens bind II er mere spredt og også mere uensartet end det i bind I publicerede. For Lunde stifts vedkommende aftrykkes kun indberetningerne fra Bornholm, fordi størstedelen af stoffet vedrørende Skåne og Blekinge allerede foreligger i en fyldestgørende svensk udgave fra 1934 (se bind I, s. XXVI, og bind II, s. XXIII). De bornholmske indberetninger er ligesom de lollandske (Fuglse herred) og nogle af de fynske (Vends herred) værdifulde ved deres bebyggelsesstatistiske oplysninger. Ligesom i bind I forefindes desuden en lang række antikvariske optegnelser af interesse for rigs- og lokalhistorikere, filologer og folkemindeforskere m. fl.

Bind II er som bind I kyndigt besørget af arkivar Frank Jørgensen med professor, dr. phil. John Kousgård Sørensen som tilsynsførende og overinspektør, dr. phil. H. D. Schepelern som latinsk konsulent. De omfattende registre over sted- og personnavne er udarbejdet af fru Solveig Kousgård Sørensen og professor Kousgård Sørensen. På Selskabets vegne bringer jeg udgavens medarbejdere en varm tak.

Samtidig med bind II udsendes bind I i genoptryk.

Sluttelig skal jeg oplyse, at klichéarbejdet til udgaven er udført af Robert W. Peyraths Klichéanstalt og Tutein & Koch.

Tåstrup, den 28. oktober 1973.

Svend Gissel.

INDBERETNINGERNE FRA ÅRHUS STIFT

Håndskriftet, der indeholder besvarelsene fra sognepræsterne i Århus stift, er et hæfte i folioformat, der er indbundet i brunt karton med lærredsryg. De enkelte indberetninger er i alle mulige formater, og sammenhæftningen i den nuværende indbinding er formodentlig sket i begyndelsen af dette århundrede. På omslaget findes følgende påskrift: »Aarhus Stifters Besvarelser af Kgl. Missive 11. Avg. 1622. (Sj. T. 22,92).« Tilføjelsen i parenteser er med en anden hånd. Senere i forbindelse med omordningen af Danske Kancellis arkiv indlagdes håndskriftet yderligere i et omslag af lyst karton, hvorpå er anført med arkivar P. A. Heibergs hånd: Ad XV B. 3. Aarhus Stift: Besvarelser på kgl. Missive 1622 11. Aug. ang. Antikviteter m.v., indsendt af Biskoppen 1623. (Sj. T. 22,92)«. Med blyant findes en senere påtegning, der angiver placeringen i kancelliets arkiv: »D. K. Nr. B 164. Diverse Breve, Dok. og Akter o.s.v. XV«¹.

Imidlertid indeholder dette håndskrift mere end titlen på omslaget angiver. Udover indberetningerne fra stiftet og følgeskrivelsen fra biskop Jens Gjødesen (Ægidius) findes i sidste del af hæftet en lille samling tegninger af runesten, gengivelser af runeindskrifter og andre indskrifter. De primitive tegninger er desuden forsynet med oplysninger om, hvor indskrifterne findes, og i en del tilfælde er der også transskriptioner, oversættelser og fortolkninger. De må efter håndskriften at dømme alle være udført af en og samme person, og denne må efter signaturen på enkelte af tegningerne være Albert Holst, der i et enkelt tilfælde benævner sig glarmester i Hornslet. En enkelt tegning er desuden dateret 1616.

Samtlige tegninger er fra lokaliteter i Århus stift, og det er muligvis derfor, at de er holdt sammen med indberetningerne. I hvert fald kan de ikke være indsendt sammen med disse til kancelliet i 1623, idet Ole Worm omtaler dem i et brev fra november 1622,

1. Vejledende Arkivregistraturer I. Danske Kancelli og de dermed beslægtede Institutioner ved Bjørn Kornerup, 1943, s. 31–32.

uden dog at nævne Albert Holst's navn, men han nævner, at han har fået tegningerne af Anne Krabbe til Stenalt. Albert Holst's navn kendes ikke fra anden side, og det vides heller ikke, hvorfor han har fået en sådan opgave. Worm kunne ikke bruge hans fantasifulde gengivelser og frimodige fortolkninger, men det forekommer rimeligt, at han har holdt tegninger og indberetninger sammen.² Da tegningerne i hvert fald intet har at gøre med indberetningerne, er de ikke medtaget i udgaven.

Efter indbindingen af de mange løse lapper papir, dobbeltark og små hæfter er hele håndskriftet blevet forsynet med en blyantspaginering, der både omfatter indberetninger og Albert Holst's tegninger. Ifølge pagineringen skulle hæftet indeholde i alt 69 sider, men sidetallet er dog noget større, idet den meget lange og mærkelige indberetning fra Tirstrup sogn i Djurs Sønder herred samt flere af de ubeskrevne ark ikke er pagineret.

Præsteindberetningerne fra Århus stift har ifølge den biskoppelige følgeskrivelse fra 1623 udgjort et »sammenknytte breffueknippe«, og at disse breve senere er kommet Worm i hænde, må anses for uomtvisteligt. Forholdet er det, at på en indsendt tegning af en runesten, den såkaldte Hobro-sten, findes under runetegnene en transskription med en håndskrift, der tydeligt minder om Ole Worms (se afbildningen s. 10). Hvad der sker med materialet efter Worms død, er derimod uklart. Det kan ikke med sikkerhed siges, om Resen på et eller andet tidspunkt har benyttet det³. Først i løbet af det 18. århundrede dukker det op af ubemærketheden, idet enkelte breve heri blev afskrevet og indlagt i »Langebeks diplomatarium«. I en fortegnelse over Grams manuskriptsamling findes indberetningerne registreret under katalogsignatur nr. 47 folio med følgende titel: »Nogle originale Breve mestendeels til M. Io. Aegidium skrevne, og Efterretninger om Aarhus Stifts Antiquiteter. Item qvadam ad Antiquitates Roskildensis spectantia.«⁴ Således har både Gram og Langebek kendt og benyttet indberetningerne, og senere hen er de havnet i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling, hvor

2. Erik Moltke: Jon Skonvig og de andre runetegnere II, Skildring og kommentar, 1958, s. 176–177.

3. Jvf. Peder Hansen Resen: Atlas Danicus, Århus stift, tekst og oversættelse ved Helge Søgaard, 1967, s. 12.

4. Catalogus manuscriptorum b. Io. Gramii, Ny kgl. samling nr. 1257 g 4°, KB.

de fik katalogsignaturen Gl. kgl. samling nr. 739 folio. I 1888 afleveredes materialet til Rigsarkivet.⁵

På første side i håndskriftet findes biskop Jens Gjødesens ovenfor nævnte brev til kancelliet. Det er bemærkelsesværdigt derved, at der i det danske materiale ikke er bevaret andre sådanne fremsendelsesskrivelser. Siderne 2 r og 2 v indeholder en afskrift af et brev, udstedt i Lyby sogn i Salling (altså i Viborg stift) og dateret den 2. februar 1375. Under brevet har afskriveren nedfældet følgende kommentar: »En copia aff sand copi effter originalen, som en aff presterne her i stigtett haffuer sendt thill superintendenten udj Aarhus«. Der er ingen meddelelser om hvem af præsterne, der har afskrevet det eller oplysning om fra hvilket sogn, det er indsendt. Brevkopien blev afskrevet af Langebek i 1739 og findes i Langebeks diplomarium (i Rigsarkivets håndskriftsamling), men det tryktes allerede i Hvidtfeldts Danmarckis Rigis Krønike og senere i Suhms Historie af Danmark.⁶ Det er ikke medtaget her i udgaven.

De fleste af sognepræsternes besvarelser ligger indenfor et meget kort tidsinterval. Den tidligste er dateret den 24. februar, og den seneste er fra den 7. april 1623. Bispens følgeskrivelse er ikke dateret, men formentlig er den ligeledes fra april 1623. Flere af de rykker-skrivelser, som Jens Gjødesen udsendte, tyder nemlig på, at han har lagt megen vægt på at få de forskellige besvarelser indsendt til kancelliet forholdsvist rettidigt, hvilket vil sige inden påske 1623. Da påskedag faldt den 13. april dette år, har han i hvert fald kunnet nå at afsende dem fra Århus inden fristens udløb.

Det fremgår ikke af det materiale, der nu findes fra Århus stift, om der i tidens løb skulle være sket tab, hvilket naturligvis navnlig

5. I Gigas' katalog over Det kgl. Biblioteks håndskrifter fik det følgende titel: »Samling af originale Breve mest til Joh. Ægidium fra 1623 tillige med andre Optegnelser og Efterretninger, deels in Fol. deels in Quarto, fornemmelig Aarhus-Stift, men og tillige Roskilde etc. vedkommende, med Tegninger af Rune-Steene og andre Monumenter«. Det ejendommelige i denne beskrivelse af indholdet er meddelelsen, at der også findes optegnelser om Roskilde. Allerede i kataloget over Grams manuskriptsamling (note 4) findes denne oplysning. Om det kan være en hentydning til det ellers uforståelige ord Rosmartia i indberetningen fra Ry (s. 60), eller om der kan være optegnelser i håndskriftet, der senere er taget ud, er ikke klart.
6. Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis nr. 3051, 2. bd., 1896–98, s. 167.

kunne være sket inden brevene blev indbundet. I dag kan vi imidlertid fastslå, at der kun er overleveret indberetninger fra en meget begrænset del af stiftet. Århus stift omfattede på daværende tidspunkt i alt 29 herreder, og heraf mangler der helt indberetninger fra ikke mindre end 12. Fra 6 herreder foreligger der ganske korte og helt negative besvarelser, og fra tre herreder findes kun en enkelt indberetning. Resultatet bliver, at kun fra 8 herreder foreligger der nogenlunde fyldige sognebeskrivelser. Selv om vi regner med, at enkelte indberetninger kan være gået tabt, ja måske endda sognebeskrivelser fra hele herreder, fremgår det med al tydelighed af det bevarede materiale, at stiftets sognepræster ikke har ydet noget stort arbejde for at fremskaffe oplysninger om antikviteter i deres sogne. Biskoppen har i flere tilfælde søgt at råde bod herpå ved at udsende henstillinger til provsterne om at foretage fornyede undersøgelser, men resultater har han desværre sjældent nået på denne måde. Måske har respekten for den aldrende biskop ikke været så stor. Han var på dette tidspunkt omkring 73 år.

Sammenligner man Århus-indberetningerne med de sognebeskrivelser, der er bevaret fra de øvrige stifter i Danmark, er det tillige karakteristisk, at en relativt stor del af besvarelserne fra Århus stift er affattet på latin. Samtidig forholder det sig således, at netop de latinske indberetninger for en stor dels vedkommende mangler oplysninger om antikviteter. I enkelte tilfælde har provsten ligefrem sammenkaldt herredets præster og udsendt en fællesudtalelse indeholdende en lang men indholdsløs latinsk opsats, eventuelt også forsynet med sognepræsternes underskrifter og yderligere bekræftelse på, at i deres sogne fandtes hverken antikviteter eller rune-bogstaver.⁷

Indholdet af de fåtallige »positive« indberetninger er ret afvigende fra det, der indkom fra Ribe, Ålborg og Lunde stifter samt Vends herred. De minder mere om de fynske beretninger, der kendes fra afskriften i Ny kgl. samling nr. 728, 4°. De detaljerede opremsninger af byer, gårde, herunder enestegårde, møller, skove, dale og bakker mangler. Derimod finder man oplysninger om runeindskrifter, kæmpehøje, stendysser (stenhobe), kilder, herregårde,

7. Et karakteristisk eksempel herpå er herredsprovst Jørgen Frandsens indberetning fra Hatting herred (s. 70–71). Jvf. desuden Oluf Nielsens karakteristik i udgaven i Danske Samlinger 2. rk. 6. bd., 1877–79, s. 142.

ruiner, kirker og gravstene. Flere præster fortæller ligeledes sagn og historier, hvad de egentlig også skulle efter missivets ordlyd. De mange oplysninger om månedernes navne, der er så karakteristisk for indberetningerne fra Lunde stift, mangler aldeles i sognebeskrivelserne fra Århus stift. Af tegninger findes der kun to, heraf er den ene den tidligere nævnte Hobro-runesten, den anden er af en gravsten i Tirstrup. Kortskitser, som i så rigt mål kendes fra Ribe stift og i et enkelt tilfælde fra Lunde stift, har sognepræsterne ikke bebyrdet sig med at udarbejde her. Blandt indberetningerne skiller en enkelt sig helt ud. Provst Henrik Blichfeldt fra Tirstrup sogn i Djurs Sønder herred afskriver en række mindedigte (epitafier) i kirken efter et trykt forlæg, der angives at være udsendt af Lorentz Benedict i København 1562. Det har imidlertid været umuligt at opspore denne tryksag med mindedigtene, der var skrevet af Hieronymus Justesen Ranch, og da det exemplar som præsten afskrev i kirken ikke er der mere, er afskriften følgelig medtaget i udgaven.

INDBERETNINGERNE FRA FYNS STIFT

Materialet fra Fyns stift kan opdeles i fire grupper: 1) En formentlig nogenlunde samtidig afskrift af indberetninger fra en række herreder på Fyn og enkelte af de omliggende øer. 2) De originale indberetninger fra sognepræsterne i Gudme herred. 3) En række originale indberetninger fra Vends herred. 4) En trykt udgave af indberetningerne fra Fuglse herred på Lolland.

Afskriften opbevares i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling og har katalogsignaturen Ny kgl. samling nr. 728, 4°. Håndskriftet, der er et ret lille kvartformat, er hæftet og forsynet med en pålimet skindryg og omslag af karton. Indholdet består af 48 nummererede sider med en blyantspaginering af nyere dato. På forsiden, der ikke indgår i pagineringen, er tilføjet med en håndskrift, der tidligere er identificeret som Langebeks, følgende: »At dette af presterne i Fyen er forfattet anno 1623 sees siden under Gudme herred. Er uden tvil skeet in gratiam Olai Wormii«. Midt på samme side står desuden med versalier: Fionia. For neden på manuskript-siderne 1 r, 8 r, 16 r, 24 r, 32 r og side 40 r er anført bogstaverne (ligeledes versalier) A, B, C, D, E og F, hvilket tyder på, at manuskriptet oprindeligt har været inddelt i en række småhæfter, der let har kunnet samles til et hele ved hjælp af disse bogstavmarkeringer.

Skriften er overalt letflydende, ensartet og med få rettelser. Den må karakteriseres som en øvet skriverhånd, formentlig fra første halvdel af det 17. århundrede. Herredsoverskrifterne er nærmest kalligraferede, og det samme gælder flere af sogneoverskrifterne. Tegninger synes udført med stor omhu. Manuskriptet er usigneret, og det har ikke været muligt at identificere hånden. Som nævnt i den almindelige indledning (bd. 1 s. XX) kunne det udmærket være en afskrift, der var udført på biskop Hans Mikkelsens befaling, men noget bevis for denne påstand kan ikke fremlægges, bortset fra, at en bemærkning på manuskriptets side 38 er skrevet med en hånd, der har en vis lighed med Hans Mikkelsens (se s. 111).

Det synes ikke at kunne oplyses, hvor manuskriptet har befundet

sig, før end det dukker op hos Langebek. Hverken fortegnelsen over Grams manuskripter eller kataloget over hans efterladte bibliotek giver holdepunkter for en identifikation. Heller ikke i Rostgaards auktionskatalog synes det at være, derimod findes det anført i kataloget over Langebeks bibliotek under gruppen »Libri manuscripti in quarto« (nr. 219) med betegnelsen: »Beretninger om Fyen forfattede af Præsterne [1]623«⁸. Herfra overgik det til P. F. Suhms bibliotek, i hvis manuskriptsamling det fik nr. 1367, og efter dennes død kom det til Det kongelige Bibliotek. I Gigas' katalog over håndskriftsamlingen fik det den titel, som det stadig har: »Præsteskabets indberetninger om Fyen, forfattede 1623«. Manuskriptet blev ikke omfattet af afleveringerne til Rigsarkivet i slutningen af forrige århundrede, formodentlig fordi det er blevet betragtet som en senere afskrift, hvor intet tilhørsforhold til Danske Kancelli har kunnet spores.

Afskriften indeholder indberetninger fra Fyn, Tåsinge og Lyø, derimod mangler materiale fra Langeland og Ærø. På selve øen Fyn har vi beretninger fra samtlige herreder, men indenfor herrederne er ikke alle sogne repræsenteret. Fra Lunde og Skovby herreder findes kun én beretning, fra Skam og Åsum herreder er overleveret to, fra Båg herred tre.

Den opremsning af gårde, byer, møller og andre stednavne, som kendes fra andre stifter, findes ikke her. Sognebeskrivelserne må som helhed karakteriseres som indeholdende mere fortællende stof end de fleste øvrige, der er dog medtaget en del navne på høje og »stenhobe«. Flere præster medtager indskrifter, således gengiver præsten i Dalum navnene på en frise i kirken, præsten i Gråbrødre kirke i Odense afskriver teksten på et epitafium. Fra andre følger tegninger af indskriftskors på gravsten, gengivelser af runeindskrifter, årstal og interessantest er vel en aftegning af det nu forsvundne Juelskovkors. Selv om tegningerne er pertentlige, kan det ikke lade sig gøre at kontrollere afskriveren på dette felt. Hvad teksten angår har vi en mulighed, idet de originale indberetninger fra Gudme herred kan sammenlignes med de afskrevne, og her viser det sig, at afskriveren har fulgt sit forlæg nøje. Desværre er der netop ingen tegninger overleveret fra Gudme herred.

Kun én af indberetningerne, fra Egense sogn, er på latin, og
8. J. J. Weber: *Biblioteca Langebekiana*, 1777, s. 565.

kun én er helt negativ. Der foreligger ikke besvarelser, der direkte hentyder til missivet, dog henviser præsten i Gamtofte til øvrighedens befaling. Præster, der oprindelig har indgivet en formodentlig negativ eller intetsigende besvarelse, har fået besked på at gøre sig mere umage. Fra Bjerger herred meddeler samtlige sognepræster, at de har holdt sognestævne og udspurgt sognefolket om, hvad de kunne fortælle om antikviteter. Selv om mange punkter i missivets spørgeskema er forblevet ubesvaret af de fynske præster, må materialet i sin helhed betragtes som givtigt. Enkelte beskrivelser ligger helt i særklasse, således den otte sider lange og meget indgående beskrivelse af Nyborg købstad og den tre sider lange fortælling om forholdene på Lyø under Grevens fejde.

Fra Gudme herred foreligger som tidligere nævnt tillige de originale indberetninger fra sognepræster i herredet. Beretningerne er nedskrevet på sammenfoldede folioark, der er syet sammen og forsynet med et pergamentomslag. Omslaget er et ret velbevaret stykke af en side fra en messebog, der synes at være fra midten af det 15. århundrede. På omslagets højre hjørne står: »D. No. 2. Gudme herred«. Skriften kunne minde om Hans Mikkelsens, i hvert fald stammer den fra det 17. århundrede.

På håndskriftets første side findes en henvisning, der meddeler, at indholdet er trykt i Suhms Samlinger. Henvisningen stammer fra begyndelsen af det 19. århundrede og er ikke medtaget i udgaven. Hæftet består i øvrigt af 10 sider, hvoraf de første 8 er blyantspaginerede.

Alle beretningerne er nedskrevet i august 1623, og efter at alle præster havde forfattet en beskrivelse, forsynede herredsprovsten hæftet med overskriften: »Gudme herrid wdi Fyen 1623, 26. augusti«. Der er god overensstemmelse mellem de originale indberetninger, der danner grundlaget for udgaven, og de afskrevne.

Håndskriftet er indlemmet i Fyns bispearkiv, der opbevares i Landsarkivet for Fyn. Der foreligger ikke noget om dets tidligere skæbne.

Fra Vends herred på Fyn er ligeledes bevaret en række originale indberetninger, men i modsætning til materialet fra Gudme herred, er disse indberetninger ikke medtaget i afskriften i Ny kgl. samling 728, 4°. I afskriften findes ganske vist også beretninger fra Vends herred, men de er helt forskellige fra de originale.

Besvarelsene fra Vends herred er for størstedelen skrevet på dobbelte folioark, der senere er sammenlagt og syet sammen til et hæfte. Beretningen fra Gamborg er dog skrevet på et halvt folioark, der er indhæftet med en knappenål. Hæftet er forsynet med en nyere blyantspaginerings, og det er nu løst indlagt i et kartonomslag, der bærer følgende påskrift med arkivar P. A. Heibergs hånd: »ad XV B. 2. Vends Herred: Præsternes originale Indberetninger med Indledning af Provsten 1624«. Materialet er henlagt i kancelliarkivet i samme pakke som indberetningerne fra Århus stift.

To af indberetningerne er dateret, begge med samme dato, den 22. november 1624, hvilket altså er over et år senere end de daterede beretninger i afskriften. I udgaven er derfor de originale fra Vends herred anbragt efter de beretninger, der findes i afskriften, selv om det naturligvis ikke med fuld sikkerhed kan afgøres i hvert enkelt tilfælde, hvilken beretning der er ældst.

Om håndskriftets skæbne i tidligere tid vides ikke meget. Da Oluf Nielsen udgav disse beretninger i bearbejdet og forkortet tilstand oplyste han, at de fandtes i Gehejmearkivet.⁹ I Rigsarkivets folioregistratur nr. 89 c, der indeholder en ofte meget detaljeret fortegnelse over visse dele af Danske Kancellis arkiv, gives den oplysning, at beretningerne fra Vends herred stammer fra Langebeks samlinger. Sandsynligvis er håndskriftet først engang i dette århundrede indlemmet i kancelliarkivet. Folioregistratur 98 indeholder en yderst kortfattet oversigt over Langebeks samlinger, men desværre er den af nyere dato og yder ingen hjælp i dette tilfælde.¹⁰

Indholdet i disse sognebeskrivelser adskiller sig helt fra det, der kendes fra afskriften. Her får vi tilbagevendende fortegnelser over antallet af bønder i hver by, enestegårde og herregårde. Fra Føns og Ørslev sogne findes et dobbelt sæt indberetninger. Den ene

9. Oluf Nielsens indledning til udgaven af indberetningerne fra Århus stift og Vends herred i Danske Samlinger 2. rk. 6. bd., 1877–79, s. 142.

10. Ældre oversigter over Langebeks samlinger er ikke fyldestgørende. Efter Langebeks død nedsattes en kommission, der på kongens vegne skulle købe dele af Langebeks manuskripter og fordele disse mellem Det kongelige Bibliotek og Gehejmearkivet. Kommissionens forhandlingsprotokol er nu opstillet som folioregistratur nr. 61 i Rigsarkivet. Desværre er betegnelserne på manuskripterne ikke altid særlig dækkende, og man kan ikke med sikkerhed se, om indberetningerne fra Vends herred er blevet behandlet af kommissionen.

indeholder stednavne m.v. og angiver afstandene fra den ene by til den anden, altså helt på linie med de øvrige i hæftet. Den anden er mere fortællende, indeholder traditionsstof og gengiver til sidst nogle annalistiske oplysninger om middelalderlige begivenheder, som præsten har fundet i en gammel »pergamentsbog«. Man ville egentlig have ventet at finde den sidstnævnte beretning i afskriften. I afskriften findes for øvrigt ingen beretning fra de to sogne. Begge beretninger er nedskrevet på samme slags papir (ensartet vandmærke), og blækket synes ensartet. Intet i beretningerne hentyder til, at præsten er blevet rykket, eller til at en af beretningerne har været utilfredsstillende.

Fra Middelfart og Kavslunde møder man det samme problem på en anden måde. Her har vi fra afskriften en bredt fortællende beskrivelse og en af de originale, der består af navnestof og som er ret kortfattet. I den afskrevne findes for øvrigt den oplysning, at præsten i første omgang har benægtet at sidde inde med viden om fortiden, men herefter er han åbenbart blevet rykket af den energiske biskop, hvorefter han i en lidt fornærmet tone meddeler nogle »minutissima«. Tilsyneladende står vi overfor to ret forskellige instruktioner til sognepræsterne, her har de givet sig udslag i to forskellige indberetninger fra nogle få sogne. Reglen er imidlertid, hvis vi ser på stifterne i almindelighed, at enten har vi den ene type eller den anden. Fra Lunde stift, herunder også Bornholm, har vi dog en blanding af begge dele.

Fra Fuglse herred på Lolland, der ligeledes hørte med til Fyns stift, er der også bevaret en række indberetninger. Originalerne synes ganske vist tabt, men indholdet er overleveret dels i en afskrift fra slutningen af det 18. århundrede, og dels i form af en trykt udgave af materialet fra 1811. Afskriften findes i Ny kongelige samling nr. 368 b, fol., der består af en samling højst forskelligartede småhåndskrifter fra forskellig tid, men hovedsagelig af topografisk indhold. Titlen på samlingen er: »Samling af forskellige Stykker til Danmarks Topografi«, og af Gigas' i øvrigt fortrinlige katalog over håndskriftsamlingens indhold fremgår det ikke, at der her findes en afskrift af indberetningsmateriale til Ole Worm, men muligvis er den senere henlagt på dette nummer i samlingen. Afskriften udgør et lille hæfte i kvartformat, der består af ti blyantspaginerede sider. Det er uden omslag, og både paginering og ud-

skrift er af nyere dato. Håndskriften er uordentlig, og der forekommer mange overstregninger og tilføjelser, herunder også tilføjelser af mere kommenterende art. Desværre har forfatteren eller afskriveren hverken dateret eller signeret manuskriptet. Hæftet indeholder tillige et brev fra 1647 til provsten i Fuglse herred fra sognepræsten i Errindlev.

Sammenholdes afskriften i Ny kongelige samling med den trykte udgave, fremgår det, at afskriveren må have forkortet teksten flere steder, omskrevet adskillige sætninger, foretaget en række udeladelser og i visse tilfælde ændret retskrivningen. Denne afskrift egner sig derfor næppe til at danne grundlag for en udgivelse, men den kan i ganske få tilfælde supplere teksten i den trykte udgave fra 1811. I disse tilfælde er tilføjelsen her i udgaven angivet i skarp (kantet) parentes.

Den trykte udgave, der her er benyttet som grundlag, og som altså stort set er aftrykt her, findes i to indbydelsesskrifter, der er udsendt af Odense kathedralskole, og som udgiver står T. Trojel, der var overlærer ved skolen¹¹. Indberetningerne fra 1624 er anbragt som udgavens hovedtext, mens han som supplerende fodnoter aftrykte en række senere beretninger fra sognepræsterne i herredet med titlen: »Rigtig Fortegnelse paa hvis ved Kirkerne i Fuglse-Herret i Laaland kand være i Agt at tage efter Hans Velædle Høiærværdigheds, D. Christian Müllers, voris gunstige Biscops, Ordre oc Villie i det Aar 1707«. Trojel meddeler i forordet til udgaven, at han har lånt manuskripterne til udgaven af Gustav Ludvig Baden, der i disse år var herredsfoged i Bjerger, Åsum og Vindinge herreder.

Trojel har ikke udgivet de to tekster med den oprindelige stavelse, idet han, efter hvad han selv meddeler, »kuns i titlerne (til en prøve) og i eiendoms-navnene« har beholdt manuskripterens orto-

11. De to hæfter har følgende titler:

Gamle Efterretninger om Fuglse-Herred i Laaland af utrykte Haandskrifter. Et Indbydelsesskrift til de Høitideligheder, hvormed Odense Kathedralskole helligholder Hs. Majestæt Kongens Fødselsfest den 28. Januar 1811 i Gymnasiets større Høresal. Af T. Trojel, Overlærer i Historie og Geographie ved bemeldte Kathedralskole. Odense 1811.

Sa. overtitel, herefter: 2det og sidste Hefte udgivet som Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Odense Kathedralskole den 16de Septbr. 1811 og følgende Dage. Odense 1811.

grafi. Der er her i udgaven ikke foretaget ændringer i forhold til Trojels udgave, og denne følges således bogstavret. Trojel skriver også, at han har ladet indberetningerne fra 1624 trykke helt og uforandret, mens han for den yngre kildes vedkommende kun har medtaget det, som han har anset for ubekendt. Vi kan ikke helt kontrollere hans påstand, men den synes at stå til troende, og afskriften i Ny Kongelige Samling 368 b bestyrker formodningen.

Hvorledes G. L. Baden har erhvervet det originale manuskript vides ikke, men det ligger nær at antage, at han har »lånt« det fra stiftskisten. Desværre kom Baden ikke til at beholde sit store bibliotek så længe. Af økonomiske grunde blev han tvunget til at sælge det meste ved en offentlig auktion i 1820. Gennem det trykte auktionskatalog lader det sig let gøre at finde frem til det pågældende manuskript, der her kaldes: »Fulse Herritz Sogners, Landsbyer, Bynders oc deris Gaardis Antegnelse med huis som kunde tiene til Chorographiæ Beskriffuelse. 1624, 4°«. Af auktionssagen fremgår det, at det købtes af Andreas Faaborg Mülertz, der siden 1819 havde været overlærer i Nyborg.¹² I 1833 udnævntes han til rektor i Horsens, og her døde han i 1844. Ved sin død efterlod han sig et omfattende bibliotek, der tillige rummede en betydelig samling af håndskrifter, hvoraf en stor del senere blev overladt til Horsens latinskoles bibliotek. Bibliotekets håndskrifter blev i 1931 og 1949 afgivet til Landsarkivet for Nørrejylland, men på daværende tidspunkter fandtes ingen spor af indberetningsmateriale.¹³ Indtil videre må håndskriftet formentlig derfor anses for tabt.

Hvad indholdet angår, minder de meget om beretningerne fra Vends herred. Tidsmæssigt set er der også god overensstemmelse her, idet materialet fra Fuglse herred er dateret november og december 1624, mens de to daterede besvarelser fra Vends herred er fra 22. november 1624. En enkelt af sognebeskrivelserne, fra Østofte sogn, er meget omfattende og af stor interesse, men bortset herfra indeholder de næsten alle fortegnelser på byer, gårde, huse m. v., en enkelt skriver ligefrem, at i hans beretning er »antegnet, hvor mange hele, halve og øde gaarde, som ere paa Femø«.

12. Landsdommer dr. juris G. L. Badens auktion. Odense byfoged, dokumenter til auktionsprotokollen, løsøre, 1820–25, LAF.

13. Arkivregistratur 2. Håndskriftsamlingen. Udg. af Landsarkivet for Nørrejylland, 1969, s. 1 og 5.

INDBERETNINGERNE FRA BORNHOLM

Lunde stifts indberetninger er efter adskillige omskiftelser nu indlemmet i Danske Kancellis arkiv. De mange manuskripter fra Skåne, Blekinge og Bornholm var tidligere indbundet i et gråt papbind, hvorpå der på ryggen var angivet de provstier, hvorfra der var indkommet besvarelser.¹⁴ Rækkefølgen var den samme som i det nuværende bind, hvor Bornholm kommer til sidst. Titlen på ryggen var: »Beskrivelse over Skaane og Bornholm 1624. Omfattende Herrederne: Harjager, Onsjö, Färs, Ingelstad, Skytts, Villands, Lister og Bräkne, Östra, Bara, Gärds, Bjäre og Norra Åsbo, Vemmenhög samt hele Bornholm (ved provsten Jens Pedersen)«. 1929 blev bogen ombundet i et læderbind (helskind), og på bindet anbragtes en etiket, der bærer følgende påskrift med arkivar P. A. Heibergs hånd: »D. Kanc. B I 2 f. Diverse Breve, Dokumenter og Akter sagligt ordnede. XV B. 1 a. Skaane og Bornholm: Præsternes originale Indberetninger 1624–25«. På etiketten er senere tilføjet med blyant: B 164, der angiver saggruppens placering i kancelliets arkiv. Inde i håndskriftet findes en indholdsfortegnelse, der stammer fra det 18. århundrede (med en enkelt nyere tilføjelse).

Hvornår indberetningerne fra Lunde stift er blevet samlet til én bog kan næppe oplyses. Desuden er alle indberetninger fra stiftet ikke medtaget, således mangler materialet fra Luggude og Södra Åsbo herreder. Forklaringen herpå kan være, at denne sidstnævnte provstebereftning er skrevet på folioark, mens de øvrige er skrevet på kvartark. Indberetningen fra de to herreder er imidlertid også indlemmet i Danske Kancellis arkiv. Bogen dukker tilsyneladende første gang op i Langebeks katalog over Frederik Rostgaards bibliotek.¹⁵ I Rostgaards bibliotek fik den katalogsignaturen nr. 35, 4°, men efter hans død indlemmedes hans manuskripter 1745 i Universitetsbibliotekets håndskriftsamling, hvor den fik betegnel-

14. John Tuneld: Prästrelationerna från Skåne och Blekinge. Skrifter utg. av kungl. hum. vetenskapssamfundet i Lund XVIII, 1934, s. XIII–XIV.

15. Additamenta 58, 11, 8°. KB.

sen nr. 82. Ligesom tilfældet var med indberetningerne fra Ribe stift, blev Lunde stifts indberetninger i 1894 udskilt af Universitetsbibliotekets samlinger og overført til Rigsarkivet.¹⁶

Beskrivelsen af Bornholm udgør, som ovenfor nævnt, sidste afsnit af de indbundne beretninger fra Lunde stift og medtoges ikke af Tuneld i hans udgave. Mens materialet fra Skåne og Blekinge fra et konserveringsmæssigt synspunkt er i tålelig stand, så har Bornholmsbeskrivelsen været ret ødelagt. De sidste sider har været svært fugtskadede og flere steder findes ormehuller i papiret. Ganske vist er de beskadigede sider nu konserveret, men en del af teksten er ikke mere læselig. Da der imidlertid findes afskrifter og delvise gengivelser af indholdet, er det dog muligt at rekonstruere det meste. Til supplerung har således Svend Grundtvigs afskrift været benyttet, selv om man af og til har mistanke om, at han har udfyldt enkelte daværende lakuner i teksten uden angivelse.¹⁷

Beretningen udgør et samlet hele og består af 12 nummererede sider skrevet med samme håndskrift, men den er desværre både udateret og usigneret. Det har hidtil været opfattelsen, at beretningen var forfattet af Bornholms landsprovst Jens Pedersen (jvf. ovennævnte påskrift på det ældre bind), og i en enkelt udgave er den også blevet betegnet som Jens Pedersens beskrivelse af Bornholm fra 1625.¹⁸ Selv om Jens Pedersen Bornholm ikke var nogen ubekendt person, kender man imidlertid tilsyneladende ikke hans håndskrift fra anden side, således at det ikke ved en skriftsammenligning kan konstateres, hvem forfatteren er.¹⁹ I de tilfælde, hvor der er bevaret en samlet herredsbeskrivelse, har proceduren formentlig været således, at sognepræsterne har udarbejdet lokale beretninger og indsendt dem til provsten, der på grundlag heraf

16. Alfred Krarup: Universitetsbibliotekets Haandskriftssamling II, 1929, s. 252.

17. Svend Grundtvigs afskrift i Dansk Folkemindesamling kapsel 122. Johan Bulmers udgave yder derimod ikke megen hjælp (Bornh. Samlinger bd. 17, 1926, s. 51–69).

18. Således i Johan Bulmers ovennævnte udgave, tillige i Johs. Knudsens udgave af Rasmus Pedersen Ravns Borryngholms Krønike 1671, 1926, s. 7.

19. Jens Pedersen var 1618 og 1620 respondens ved disputatser som Kort Aslaksen og Thomas Fincke lod afholde. 1620 ordineredes han som sognepræst til Bodilsker og Nexø som faderens efterfølger (adjunctus og successor). Han døde 1654, jvf. H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Universitets Historie III, 1873–77, s. 687–88.

har forfattet en samlet beretning. Denne måde at udarbejde beskrivelserne på, kendes i hvert fald andre steder fra. For Bornholms vedkommende er dispositionen den, at man efter en indledning får en beskrivelse af købstæderne, dernæst følger landsognene herredsvise og til sidst kommer nogle relativt kortfattede bemærkninger om kalendervæsen og rimstokke. Dette viser, at såfremt der har foreligget indberetninger fra de enkelte sognepræster, må der ikke alene have fundet en redaktion sted, men materialet er i så fald disponeret på en helt anden måde.

Forholdet er imidlertid det, at der efter alt at dømme, er bevaret en enkelt original indberetning eller måske en koncept til en sådan. I en af de materialesamlinger eller udkast til egnsbeskrivelser, som findes fra Resens hånd, er også bevaret en beskrivelse af Bornholm. Den har i Det kongelige Biblioteks håndskriftsamling signaturen Gl. kgl. saml. 734 folio, og bagerst i beskrivelsen er indklæbet nogle folioark som en art bilag med særlig paginering.²⁰ Det sidste dobbelte folioark indeholder en beskrivelse af Pedersker sogn, der er underskrevet af sognepræsten Hans Ravnholdt. I disposition og indhold ligger den tæt op til den, der findes om Pedersker sogn i den samlede beskrivelse af Bornholm, blot er indholdet i Gl. kgl. saml. 734 fol. mere detailleret. Den er desværre heller ikke dateret, men sammenligner man skriften i de to manuskripter, er det indlysende, at begge beskrivelser er skrevet af samme person, hvilken altså må være sognepræsten i Pedersker Hans Ravnholdt. Visse ejendommeligheder i Ravnholdts stavemåde, for ex. skriver han konsekvent »hiø« i stedet for »høy«, optræder også i Bornholmsbeskrivelsen. Den beskrivelse, som altså normalt er tillagt landsprovsten Jens Pedersen Bornholm, synes skrevet af Hans Ravnholdt. Nu foreligger der ikke mange oplysninger om Hans Ravnholdt, men ifølge en series pastorum i Resens Bornholmsbeskrivelse efterfulgte han Mathias Buck, der døde 1618, og døde selv 1639. Det dobbelte folioark, hvorpå Pederskerbeskrivelsen er nedfældet, har oprindeligt været sammenfoldet som et brev. Som udskrift herpå er anført: »H: Laueress. frue«. Om der er tale om en adressat kan ikke siges med sikkerhed, men Ole Lauersen var præst i Pedersker fra 1649 til 1669 og døde kort tid inden Resen indsamlede sit materiale om Bornholm. Muligvis kan udskriften tydes derhen, at

20. Håndskriftets nuværende titel er: *Descriptio Bornholmiae sine dubio Resenii.*

beskrivelsen af Pedersker er overgivet Resens lokale medhjælper af Ole Lauersens enke. I selve teksten er der flere steder sat streger, et enkelt afsnit er overstreget, hvad der kunne tyde, at teksten senere hen har været genstand for en bearbejdelse.²¹

Hvad indholdet af Bornholmsbeskrivelsen angår, så ligger den på linie med det skånske materiale. I meget høj grad består indholdet af en opremsning af navne, således bynavne, kirker, gårde, enlige gårde (»stedgårde«), høje, stensætninger, møller, kilder, ruiner og runestene. I opremsningen af navne glemmes dog ikke traditionsstof, sagn og historier, og endvidere forekommer som afslutning nogle oplysninger om månedsnavnene. Disse specielle oplysninger om kalendervæsen findes i øvrigt kun i indberetningerne fra Lunde stift. Bemærkningen i slutningen af beskrivelsen, at her på landet er der ingen, der omgås med rimstokke, viser også, at dette må have stået på det udsendte brev til præsterne. Fra Fyns stift har vi også en enkelt meddelelse, om at der i et sogn findes en rimstok.

Mange af indskrifterne på de bornholmske runestene er aftegnet, men det ser ikke ud til, at Worm har brugt tegningerne, da han senere selv skulle have fremstillet afbildninger af de bornholmske sten. Enkelte af gengivelserne er da også meget forvirrede og næppe brugelige, og sikkert er det, at Worm har haft andre »meddelere«. Et enkelt nu tabt håndskrift kunne tyde herpå (jvf. bd. 1 side xx, note 19).

Indberetningen fra Bornholm er udateret, men indholdet giver flere muligheder for at indkredse tidspunktet for dens udarbejdelse. Christian IVs rejse fra Gotland til Bornholm, der omtales under beskrivelsen af Hasle, ved vi fandt sted i september 1624. Den store vandflod og storm på Bornholm fandt ifølge Ravens Chronica Borringiaca sted den 10. februar 1625, og da denne begivenhed omtales som en »vandflod i nest forleden februario«, må vi regne med, at beskrivelsen er udarbejdet senere på året 1625.

Folkemindeforskeren Hans Ellekilde har karakteriseret Hans Ravnholdts beskrivelse af Pedersker sogn i Gl. kgl. saml. 734 for, som Hans Ravnholdts yngre beskrivelse, og den beskrivelse, del indgår i den samlede Bornholmsbeskrivelse af Pedersker, som Hans

21. Teksten har også været aftrykt flere gange tidligere, se s. 182 note 18.

Ravnholdts ældre beskrivelse.²² Efter det her fremførte, synes det snarere at forholde sig omvendt, således at beskrivelsen i Gl. kgl. saml. 734 fol. har været det første udkast, som Ravnholdt senere bearbejdede og forkortede for at bringe det ind i helheden. Om Ravnholdt har udarbejdet den øvrige del af beskrivelsen selv, eller om de øvrige præster på øen har udarbejdet selvstændige indberetninger, der senere er blevet redigeret af Ravnholdt, er et spørgsmål, der ikke kan besvares med sikkerhed. Det sidste er dog formentlig tilfældet.

22. Hans Ellekilde: Bornholmske Folkesagn, 1. Bondevedde. Bornholmske Samlinger 19. bd., 1928, s. 52–55.

Århus stift 1623

Biskop Jens Giødesens (Ægidius) skrivelse til Danske Kancelli, der fulgte med indberetningerne fra Århus stift. Brevet er udateret, men er sandsynligvis affattet i april 1623.

|1| Effter ieg forgangne høst haffuer bekommit kong. matt. min nadige herris briff vdi huilcket begeris oc befalis ieg paa mit embedis vegne anuende med mueligste flid her vdi stictet at lade opßøge alle haande slags antiqviteter oc documenta, som tiene kunde thill at forbedre oc formere vor dansche chronicke, riget thill ære. Da effter saadan materia er for en drøu tid siden opßøgt oc vdleet her vdi stictet aff de dannemend, som daa vare regii historici¹ oc ere nu hensoffuede, blant huilcke vare *magister* Anders Veile, doctor Niels Krag oc *magister* Jon Jacobßen,² huilche vdi deris thid lod Bøge her vdi capitlet, vdi clostre, kiercker oc paa herregaarde, huor de noget spøre eller finde kunde, som tiene thill deris historische skriffte. Huorfaare ieg icke haffuer noget sønderligt her aff stictet at fremßende andet end vdi sammenknytte breffueknippe er at finde. Giffue Gud aarsag till hereffter at offuerkomme noget aff forskreffne materie, schall iche det bliffue forßømt att indstillies vdi canceliet effter vor naadige herre kongis villie oc befaling.

Jens Gødißen. *Sua [manu].*³ Egen haand.

1. O: kongelige historikere.
2. Anders Sørensen Vedel fungerede som kgl. historiograf fra 1578 til 1594, hvorefter Niels Krag efterfulgte ham til sin død 1602. Jon Jacobsen Venusin sad inde med dette embede fra 1602 til sin død 1608.
3. O: Egen hånd.

Lysgård herred

Fra Lysgård herred er indgivet beretninger om tre sogne. Herredsprovsten Hans Sørensen Hinge, der var sognepræst i Hinge og Vinderslev, anfører i sin følgeskrivelse til bispem, at han ikke har fundet andre historiske oplysninger af interesse og giver ikke selv nogen beskrivelse af sine sogne.

[52v] Hederlig och høylerde mandt, mester Jenns Giødison, superintendent offuer Aarhuss stict, mijn gunstige herre, fader i Herren och thilforladende guode ven ganske ydmygeligen. 1623.

[52r] Gratiam et pacem a Deo Patre et seruatore vnico domino Jesu Christo, vigilantissime domine episcopo pater in Christo obseruande.¹

Epthet som ethers scriffuelse medt kongelig maiestatz medfølgende copiae formelindis om alle slags antiquiteter och documenter, som kunde thiene thil vor danske historier att enodere <er mig for en rum tijdt forleden thil hende kommen>, att ieg i mijn saa vel som en anden i sin herrith skulde huoss presterne forfare om nogitt sodant kunde findis der thil kunde thiene, saa haffuer ieg hafft presterne her i herrithit forsamblit och flitteligen huoss dem erfarit, om nogitt huoss dem och i dieris sogner kunde findis, som thil fors:ne sag kunde vere thienlig. Tha haffuer <ieg> inthit funden att vere sendferdig huoss nogen aff mijn prester vndertagen huoss h. Anders Palisøn i Tuorning och h. Pouel Andersøn i Almindt, huis egen fortegnilse och handschrift her medtfølger, om dj ellers sionis thil samme sag att kunde vere thienlig. Och vil nu her medt haffue ether och ethers kiere høstru Gud almectigste befallit thil lifff och siel. Ex Hingj then 5. martij anno 1623.

Tuus deditissimus Johannes Seuerinj Hingius, sua manu.²

1. O: Nåde og fred fra Gud Fader og den eneste Frelser den Herre Jesus Christus, årvågñeste hr. biskop, ærværdige fader i Christus.
2. O: Din såre hengivne Hans Sørensen Hinge, med egen hånd.

ALMIND OG SJØRSLEV

[51v] Hæderlig oc wellærd mand, her Hans Seuerinsson, prest i Hingi oc proust i Liusg. herrit, dette schedell tillhende.

[51r] IHS. Wdi Silchiborrig læen i Liusgaard herrit i Wrandum sogin ret westen fraa Wrandum kiercke neder wed Hald søe, østen fraa Hald slott, haffuir i forstum tid werit bygget en capell, huis grundwooll endnu klarlig er kient.³ Sudwest fraa samme capel hen wed halffandet hunder trin findis wed siden paa en beck en synderlig springbrynd oc wild, som ieg mindes haffuer werit well foruarit oc omskranckit med graa kampesteen, dog nu forfalden, oc haffuir samme brynd altid werit kalt, saa lengi som nogin kand mindis, S. Mergretz kielde, saa gamle oc welbedagede folck siger, att der skall were skeed store miraculer i gamle dage med blinde oc lamme folck.⁴ Schreffuit i Almind prestegaard mandagen som er den 24 februarij aar 1623.

Pouell Andersen, prest till Wrandum oc Siørsløff kiercker, egen haand.

TORNING OG KARUP

[49r] Relationes historicæ.⁵ Fra Thorneng oc Karup sogner i Liubgaard herrit vnder Silkeborg lheenn.

I. 1) Wid en enistegrđ. her wdi Thornengh sogn, kaldis Raffnholt, legger nogle skandzer oc kaldis Knapdigge, huor at Suend Knap slog sin leyr en dag førend hans broder bleff kronet i Wiburge.⁶ 2) Sigis en bonde at haffue giort hannem sin baanesaar med en øxe, der hand flyde for sin broder wdi en mose, heder Graamose, icke langt fra leyren. 3) Dereffter er hans legem begraffuit paa en marck der strax østen fra hoß en enistegrđ. kaldis Graae eller Graagrđ. 4) Er graffuen endnu kend paa kirkegde. norden op till nogle rudera aff en capell, som der samme tid er opbyggt aff graae huggen steene. 5) Wid begge endene aff graffuen stode tho wd hugne

3. Det nuværende Almind sogn benævntes Vranum eller Vrandum sogn frem til midten af det 17. årh.

4. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 140.

5. O: Historiske beretninger.

6. Hugo Matthiessen: Hærvejen, 6. udg., 1959, s. 33 ff.

tuekløfftede steene, wdi huilcke graffsteenen laa med begge enderne offuer graffuen. 6) Diße tre steene sigis at were wdført till en borge-re i Aarhus wid naffn Niels Storm. Waar der bogstaffue paa eller ey icke witerligt. 7) Legger denne graffsted synden fra Wiburge 2½ mile østen fra den store alfare wey, som løber fra Wiburge till Kolding.

[49v] II. I) Legger her i Karup en stor kircke med spir oc blyteckning oc kaldis templum *Beatæ Virginis*.⁷ II) At her haffuer werrit en hell superstition kand mand erfare iblant andre aff de wtallige mange weye, der findis fra oc till paa alle sider oc nu ere med liung offuergrode. III) Origo ejusdem idololatriæ⁸ siges denne att were, at dett skulle were en blind mand forekommet wdi drømme oc wilde hand lade sig lede till en siffuebusk i Karup oc thoe sig wdi it rindende wand der fandis wnder, da skulle hand bliffue seendis. Oc det skeede, som hand trode. Oc der wdsprung en weldekilde samme sted, som ennu staar paa denne dag. IV) Der dette falske mirackell bleff diuulgerit,⁹ er der bygd it treuerck offuer kilden oc en capel derhoß, huort heden mange skrøbelige oc blinde sig strax forføyede. V) Men der denne accursus tiluoxte daglige, da er der tigget till denne forbenefnde store kircke, som nu meste-part er forfalden. VI) Huor lenge denne cultus idololatricus¹⁰ paa denne sted i synderlighed haffuer weret, kand mand icke sige till wiße, men den kircke, som nu staar, skal neppelig were eldre end som heden wid 200 aar.

Inden wdi kircken findis diße memorabilia. 1) Mit paa kirckegulffuit legger en skøn graffsteen med it wdhuggit billede oc denne omskrift: *Hic jacet Johannes Avonis, presbyter, prouisorque istius loci humanissimus, qui obiit anno domini 1480.*¹¹

[50r] 2) Paa de stole, som staar begge side wdi choret findis diße werß:

7. O: den hellige jomfrus kirke.
8. O: Oprindelsen til samme afgudsdyrkelse.
9. O: almindeligt kendt.
10. O: afgudsdyrkelse.
Kapellet og kilden er beskrevet af C. M. Schmidt i *Jyske Samlinger* 3. rk. V, s. 347 ff.
11. O: Her ligger Jens Ovesen, ældste og forstander på dette sted, den meget menneskekærlige, som døde det Herrens år 1480.

Annos millenos quingentos cum nato plenos
 Hoc opus extruxit Paulus Wlf, dummodo rexit
 Donis ecclesiam Mariæ numinis istam
 Præsule prudente Nic(o)lao Claudio regente
 Nos cum prole pia benedicat virgo Maria.¹²

3) Paa huellingen i koret paa den høyre haand fra alteret er maalt *Johannis* Krab, Albret Skell, Erick Othson, clerus Dei gratia episcopus Arhusiensis.¹³ 4) Paa en skab med forgylte bogstaffue i choret: Aue corpus Christi natum ex Maria virgine.¹⁴ 5) Er her itt forgylt kalck med denne vnderschrift: *Anno Domini* 1486, da gaff Aluig S. quinde oc herrin Margrette denne kalck till Karop.¹⁵

Annders Pallissenn, prest der sammested med egen haandt.

12. O: År tusinde fem hundrede opfyldte med sønnen
 Dette værk oprejste Paul Wlf, da han styrede
 Med gaver denne gudinden Marias kirke
 Da den kloge forstander Niels Clausen styrede.
 Os velsigne med sit fromme afkom jomfru Maria.

Tolv sengotiske stolegavle findes stadig, heraf er de fire sidenhen flyttet til Sjørlev kirke. Gavlene er gengivet i Tegninger af ældre nordisk Architektur 2. 2. rk. pl. 12, hvor de dateres 1505.

13. O: Erick Othson, ved Guds nåde berømmelig biskop i Århus.
 Clerus synes at være en forskrivning for clarus, sidstnævnte læsemåde er benyttet i oversættelsen.
14. O: Hil være Christi legeme, der er født af jomfru Maria.
15. O: Kalken blev af Frederik III erhvervet til Kunstammeret, hvorfra den siden er overgået til Nationalmuseet. Ordret læst lyder indskriften: »ano dni 1486 gaf ies qvie och frw mergret thene kalk til karop«.

Onsild herred

Herredsprovsten Jens Sørensen Fog i Hobro har indsendt en tegning af en runesten med en kortfattet undertext, herudover foreligger kun en enkelt indberetning.

HOBRO

|4r| Lapis quidam in nostro cæmiterio Hopontano inuenitur cum hujusmodi figuris insculptus quod manu addita testor.

Joannes Severini Fogius, pastor ecclesiæ Hopontanæ.¹

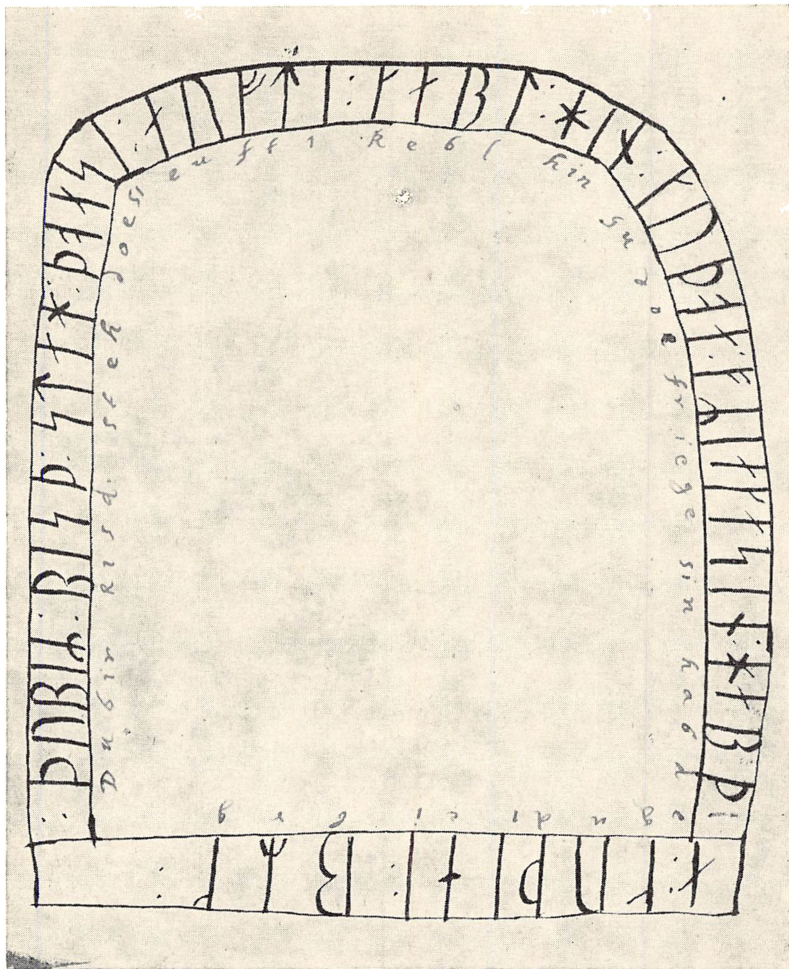
HEM OG SEM

|3r| Findis i Oensild herrit ved Heem kier it themmelig bierrig, kaldis Grevens høy, med gamle skantzegravver i. Och findis en anden høy udi kierit, kallis Uurholm. Och sigis att en greffve skulle haffve liggit paa for:ne Greffvens høy och skuddit thill en befestning heller hus paa Uurholm, men huo greffven haffver verit heller huo paa Uurholm haffuer [*overstreget* boiit] holt hus, kand jeg ingen kundskab bekomme.

Bekiender jeg Hans Severinßen, m. pp.

1. O: Denne sten findes på vor kirkegård i Hobro med sådanne indhugne tegn, hvilket jeg, Jens Sørensen Fog, sognepræst i Hobro, bevidner med min egenhændigt tilføjede tegning.

Stenen har været flyttet adskillige gange, men er nu opstillet i centralbiblioteket i Hobro jvf. Lis Jacobsen og Erik Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 163-166.

Tegningen af runestenen er noget formindsket (69%).

Transskriptionen af runerne er efter håndskriften at dømme foretaget af Worm selv.

Sønderhald herred

Sønderhald er mere fyldigt repræsenteret i indberetningsmaterialet end almindeligt i stiftet, dog er der ikke indgået beretninger fra Auning, Vejby, Søby, Skader, Lime og Hvilsager. Fra Koed sogn, der var annex til Nimtofte i Djurs Nørre herred, mangler ligeledes oplysninger. Desuden savnes indberetninger fra Halling sogn i Galten herred, der var annex til Søby, fra Skarresø i Øster Lisbjerg herred, der var annex til Marie Magdalene samt fra Hornbæk sogn i Viborg stift, der var annex til Kristrup. Indberetningerne er nedskrevet på en række sammenfoldede folioark, der udgør to små hæfter, som formodentlig har cirkuleret blandt herredets præster. Provsten Søren Nielsen Quist indleder hæfterne med en skrivelse til bispem, der her aftrykkes som indledning.

[6r] En fortegnelſe paa huis antiqviteter och documenter, som præsterne i Sønderhal herrit i Calløe leen effter kng. majtes. befaling, datterit paa Kiøbenhaffns slott den 11. augusti forgangen aar 1622, kunde vdspørre och med huer præstis haand antegnitt och wnderschreffuitt, och forskickitt och sendt till hæderlig och høyllerdt mand, mester Jens Giødißøn, superintendent wdj Aarhus stiftt. 2. april 1623.

KRISTRUP

[11v] Chrstrup.

Wdj Chrstrup sognen (efftersom jeg paa det flictigest haffuer bespuort och forfarit alding) findiß aldellis intet, som mand kand sige fra, vden huiß mand aff byens etymologi Christ-torp kand giette, qvod communi censuræ relinqvo.¹

Iffuer Pederson. Egen handt.

VIRRING OG ESSENBÆK

[10v] Wdj Wirring sognen findis hoeß en bye ved naffn Ammelhæde en graff mett thuende store steene, en paa huer ende, som

1. O: Hvilket jeg overlader til almindelig bedømmelse.

de gamble folck kalder Kongshøyen oc formeenis att kongh Ameleth der schulle ligge begraffuen, om huilcken ydermeer in Saxone Grammatico.² Disligist sigeß der, att Wurring sigis *qvasi*³ Wiigring aff den orsag, att der schall haffue verit en viig, som de lagde ind i gammel tiid met schib, der der <var> sellatz thil en kiøbsted laa paa den anden siide ved naffn Lundbye, saa der findis i thorffue-graffuerne endnu paa denne dag ancherringe oc heele master, thj der er nu enge, mouser oc thorrejord. Findis der paa Wurring march thrende murede høye, som kaldis Ebbeshøye oc en heder Dragishøye, originem kand ieg inthet opsøge, thi dett ganske er aff minde.

[11r] Wdj Essenbech sogen findis inthet, dett ieg endnu aff veed, vden Eßenbech closter, som dog er øde, hurledis der mett er oc haffuer verit i gammel tiid, om hindis foundation oc besiddere oc thuende capeller derhoeß haffuer veritt, haffuer ieg ingen kundskab om, men meener, att der skulle findis bescheden om i closterß kiste paa Drotningborg.

Att dette er mig vitterliggt aff de gamlis relation Jennß Hanßen Brun, vinder ieg *met* egen haandt.

FAUSING

[8v] Wdi Faxing sogen findis itt sted paa marcken der samme-steds, som er omsatt mett nie store steene, och <den> thiende ligger inden for mit paa steden oc kaldis Dwergedußitt. Huad samme steenlagtt haffuer att betyde er ingen witterligt.

Rasmus Madtßøn. Egen handt.

VIVILD

[15r] Wiffuuld sogn.

Siges her aff gamle folck att skulle hafft veret her i fordvm tide mange gaarde her i sognett, aff huilcke nu alleneste minnes Gammelgaard, Bøyden, Aggergaard, huis vestigia och rudera endnu findes. Her siges ochßaa att Brønckier, som er en eng leggendis vesten fra byen, att haffue veret it haff och seilatz der ind, huilcket och

2. Jvf. Ole Løye: Hamlets Grav i Ammelhede ved Randers, 1953.

3. O: ligesom.

4. O: Om oprindelsen.

bekrefftes der aff, att der legger en høy her emellem byen och kierdet, som kaldes Strandgordhøy, och strax hoß legger en høy, kaldes Rolantzhøy, sed ratio appellationis ignoratur.⁵ Miere i diße sogner kand ieg icke opsørge, effterdi gamle folck, som haffuer vist aff saadand leylighed att sige, er wed døden affgangen.

Laurentius Severini Grenovius. Mea manu.⁶

GJESING OG NØRAGER

[13r] Gießing sogen.

Her wdj sognet findis intett att antegne. Her sigiß well at haffwe werret threy stiene med rhwne bogstawer, huilke ieg wdj min thiid her icke haffwer fundet eller fornumet.⁷ Dog mienis, her at den enne haffwer werret offwer en addelßmand kaltis Swrius Brock, haffwer bwosiddet wdj Sorwad her vdj sognet. Den anden offwer en addelsmand Bow Falck buosiddendis wdj Nielstrupgaardt, som paa de thiider haffuer ligget till Gießing sogen.

Neeragger sogen.

Her wdj sognet findis fiire stienhaabe, bønderne kalder dennem jønde owffne, wed dog intet wider beskied derom.

Niels Hanßøn, wuerdig guds ords thiener till for:ne sogner. E. haandt.

MARIE MAGDALENE

[16v] Mariæ Magdalenæ sogn.

Vdj for:ne sogn findis intet, som verd er aff skriffue vden nogle steenoffne och nogle høye, som omsatt er med steene, huor om ieg haffuer bespurtt mig och ingen kundskab der om bekommit.

Andreas Severinj Medelphardensis.

5. O: men årsagen til dens navn kendes ikke.

6. O: Lars Sørensen Grenå, med min hånd.

7. Runestenen blev beskrevet 1627 af Skonvig, jvf. Lis Jacobsen og Erik Moltke: Danmarks Runeindskrifter, Text, 1942, sp. 148–149.

ØSTER OG VESTER ALLING

|12r| Øster Alling.

Wdi Øster och Vester Alling sogner findis intet, saa vit som ieg forfare kand, som mand kand skriffue vist derom.

Niels Pedersøn. Egen handt.

ÅRSLEV OG HØRNING

|8r| Aarsleff sogn.

Er ditt sagt aff di gamle att kiercken skulle været byggit S. Karen thill ære och kaldis S. Karens kiercki. Der offuen ligger en stuor høj, som kaldis Lynghøi, som er satt omkring med stuore stene och menis att skulle været begraaffuit en stuor høffding.

Hørning.

Sigis att den kierki kaldis templum S. Trinitatis,⁸ och paa same marck och vdi sognet findis och stuore høie, som och er omsat med stuore stene, men huad ditt er gjort for er inthet vist.

Hanns Pederssøn Aarsleff. E. handt.

MYGIND, SKØRRING OG KROGSBÆK

|6v| Vdj Mygendt sogn findis intett wden en graff, som er ophoffuit med jord paa en slett agger och kallis Jønnishøy och er omsætt mett store steen och offuer murett saa som en huelling, och er samme graff wdi lengden 13 fauffne, i bredelßen 6 fauffne, och offuen paa samme graff nærmest i vester er satt 3 store stiene offuer ende, och der offuen paa dennem en stor stien lagt, 4½ [alen] it quartter bred der hoß megitt tyck.

Vdi Schøering sogn.

Paa kierckegaarden wed dett sudvest kierckehjørne ligger en stor tyck huggen kampestien, offuen paa huggen |7r| itt kaars. Och

8. O: Sankt Trinitatis kirke.

sigis der wnder att were begraffuitt en jomfru, som lod for:ne Schøering kiercke opbygge, och bode hun paa Stienollt i Roxøherritt.⁹ Och ydis endnu aarligen till for:ne kiercke aff tuende gaarde liggendis i for:ne Roxøherrit aff en gaard i Ørsted rug 1 ½ ørte, biug 1 ½ ørt, smør 30 *pund*, aff en gaard i Booe rug 1 ørte, biug 1 ørte, noch aff en agger paa Tøsløff marck ydis rug 2 skipper.

Vdj Krogs<beck> sogn finder ieg intett att antegne. Thette bekiender jeg Søffren Nielbøn Quist. Guds och evan[ge]lii tienner, wuerdig til Mygind, Schøering och Krogsbeck kiercker med min haandt.

9. En romansk gravsten af granit med indhugget kors men i øvrigt uden indskrift findes stadig på kirkegården.

Djurs Nørre herred

Egentlige indberetninger findes ikke fra Djurs Nørre herred, derimod indsendte provst Laurits Hansen Oldrup i Grenå følgende breve og erklæringer om sagen. I et brev af 3. april 1623 henvendte provsten sig til sine sognepræster og bad disse give møde i Kastbjerg kirke den 5. april. På dette brev, der omgående må være sendt med bud rundt til præsterne, anførte tre af dem, at der intet fandtes af interesse i deres sogne. I Kastbjerg kirke må herredspræsterne den 5. april være blevet enige om en fællesudtalelse, eller vi kan måske sige en samlet beretning for hele herredet, underskrevet af de forsamlede præster. Alle præster har dog ikke kunnet være til stede her, hvad der sikkert er grunden til, at provsten også indsendte sit brev til sognepræsterne med de ovennævnte erklæringer til biskop Jens Giødesen. Fællesudtalelsen indsendte provsten ligeledes sammen med en længere følgeskrivelse dateret 5. april.

[19r] In Jesu Christo salutem. Hodie reverendi viri *tertio* literas episcopales accepi de monumentis, calendariis runicis, si qvæ talia essent hujus nostri territorii, ut vel excusationem vel veram relationem talium adferremus, intra *dominica*m palmarum proximam, attestatione manuum nostrarum, qvo circa consultum duxi ut adhuc conveniremus die Saturni proximo, qui est qvintus aprilis, hora septima matutina in aedibus sacris Casberg, adducentes nobiscum ea qvæ vult majestas regia ac *dominus* episcopus a nobis exeqvi. Videte collegæ suavissimæ ne resistatis voluntati superiorum, valet, vivite diutissime, ita felicissime. Dabam Grenaa 3. aprilis anno 1623.
Vester addictissimus Lavrentius Oldorph, *mea manu*.¹

1. O: Hilsen i Jesus Christus. Idag har jeg for tredie gang, I ærværdige mænd, modtaget biskoppeligt brev angående mindesmærker og runekalendere: At vi, såfremt der skulle være sådanne i denne vor egn, fremlægger enten gyldig undskyldning eller sandfærdig redegørelse for sådanne inden næste palmesøndag, med vore underskrifter som bekræftelse. Jeg har derfor ment det tilrådeligt, at vi endnu mødes næste lørdag, som er den femte april, klokken syv om morgenen i Kastbjerg kirke, medbringende de ting, som kongelig majestæt og hr. biskoppen vil udspørge os om. Se til, kæreste embedsbrødre, at I ikke handler imod de foresattes vilje, hav det godt, lev meget længe og lykkeligt. Skrevet i Grenå den 3. april år 1623. Eders meget hengivne Laurits Oldrup med min egen hånd.

[20r] Salutem perennem, cum gratiarum actione summa, reverende domine episcopo pater charissime, allatæ sunt mihi literæ tuæ tertio aprilis de diplomate regio, ad festum paschatos instantis, supplendo, qvð continet diligentem curam et inspectionem habendam, si qvæ sunt in archivis ecclesiasticis, de antiqvitatibus, calendariis, literis runicis vel etiam penes alios quicqvam fuerit, qvð inservire potuerit chronographiæ regiæ sive historiæ regni nostri patrii ampliandæ, ut transportentur per te ad historicum regium. Scias igitur me, hac de re, aliquoties compellasse tam nobiles qvam ignobiles hujus partis diæceseos nihil tamen invenisse: præterea convocasse consacerdotes qvi omnes se excusarunt et accusarunt inscientiæ, qvð intelligere possis attestatione propriarum manuum. Ne videremur prorsus studiosi inertia, collectanea hæccine perridicula curavi ut per nuncium tibi darentur, nihil enim ponderis habent, neque invenio in nostro territorio aliquid memorabile quod prodesse possit ampliationi patriæ historiæ. Præterea obnixè contendendo ne mihi succenseas ob moram et tarditatem excusationis nostræ, putavi enim orale testimonium, qvð perhibui Arhusiæ in propriis tuis ædibus, post diem Dionysii suffecisse. Hisce aman-tissime domine pater, cum uxore tua castissima diu ac feliciter vale. Deproperabam Grenaa 5. aprilis 1623.

Totus tuus Lavrentius Oldorphius Johannis filius, mea manu.²

2. O: Beständig hilsen med højeste taksigelse ærværdige hr. biskop og kæreste fader. Eders brev er blevet mig bragt den tredie april angående opfyldelsen af kongebrevet til den forestående påskefest, med det indhold, at der skal drages omhyggelig omsorg for og foretages undersøgelse om, hvorvidt der i kirkearkiverne eller hos andre skulle være noget om oldsager, kalendere eller rune bogstaver, som kan være til nytte for den kongelige historieskrivning eller til berigelse af vort fædrene riges historie, at det da gennem dig sendes til den kongelige historiker. Du skal altså vide, at jeg desangående flere gange har henvendt mig til såvel adelige som uadelige i denne del af stiftet, men dog intet fundet. At jeg yderligere har sammenkaldt mine medbrødre, som alle undskyldte sig og bebrejdede sig deres uvidenhed, hvilket du kan vide gennem deres egne underskrifters bekræftelse. For at vi ikke skal synes ganske henfaldne til uvirksomhed, har jeg draget omsorg for at disse usle bemærkninger ved et bud sendes til dig, thi de har ingen vægt, ej heller finder jeg i vor egn noget mindeværdigt, som kan tjene til berigelse af fædrelandshistorien. Endvidere anmoder jeg indtrængende om, at du ikke vredes på mig for udsættelse og sendrægtighed med vor afbigt, thi jeg mente, at det mundtlige vidnesbyrd, jeg fremlagde i Århus i dit eget hus efter Dionysius (9. oktober), var tilstrækkeligt. Hermed, højt-

[17r] Om Nør herridt i Judland i Aarhus biscopsdomb.

Nør herridt haffuer sit naffn aff Norden herredit, saa kaldit enten at ditt skall ligge norden till Grenaa kiøbsted, eller norden till it stoer fersk vand, nesten halffanden milevegs lang, kaldis Colding-sund. Nør herridt er udi sin lenge en stoer miillvegs oc i bredden 1 stor miill. Udi for:ne herridt ere 17 kircker ved naffn Grenaa eller S. Gertruds kircke, Ensløff, Ginderup, Ørum, Tøstrup, Nimtofft, Fiellerup, Gleßborg, Hemmid, Gerild, Rimsøe, Caßberg, Vegger-sløff, Villesøe, Carlby, Voldby <oc> Hammelløff. Her for uden er oc dit omfløtt land Andholt, paa huilchet er ocsaa <en> kircke under herredit oc Kalløe lenh. Same for:ne herridt haffuer elluffue prester med præsten aff Anholt. Vdi same herridt findis nogle hergaarde, som *welbyrdige* her Jørgen Skeell, *welbyrdige* fru Dorithe Juell eier, som ere Soustrup, [17v] Skervad, Ørbeckgaard, Medelgaard oc Østergaard i Fiellerup. Vdi for:ne Nør herridt findis Grenaa kiøbsted, som gamle folck fortæler at haffue naffn udaff aens begyndelse offuen till, som begyndis aff trende tilløb, Myll aa, Gammell aa oc Kloster aa, oc endis eller haffuer en vdgang ved mindit eller haffnen. Same kiøbsted haffuer været en fornemme by i gamble dage, der seyladz samesteds oc haffnen vaar ved mact, forringis nu møgit for fliffuendis sand aff en hede synden op tyll aen, kaldis Broffhede. Same kiøbsted er vell privilegerit aff konglige majestæter udi Danmark. Her hoß kircken [i] Grenaa findis ingen runebogstaffuer eller er oc ey paa marcken eller paa thre smaa byers marcker (Dolmer, Aastrup oc Bræstrup), som ligger hid till sognit, nogit merckeligt, som till chrønichen kunde tiene. [18r] Hoß kirckerne her udi for:ne Nør herridt findis ingen runebogstaffuer, calendaria runica eller naagen antiquitet, som chrønicken kunde forbedre. Nogle steder her udi herredit findis stenhobe, huad di betyder ved gamle folck intit aff oc ey heller vi. Ditte bekiender vi med egne henders under-skriffuelse.

Lauritz Hansøn. Egen hand. Simon Pouelßøn. Egen hand. Jørgen Christensenn Pind. Egen haand. Morten Lauritzøn. Egen handt. Hans Lauritzøn Fusing. Egen haand. Søffren Nielßenn. Egenn haandt. Anders Pedersøn. Egen haand.

elskede hr. fader, lev vel, længe og lykkeligt med din såre ærbare hustru. Skrevet i hast, Grenå den 5. april 1623. Ganske din Laurits Hansen Oldrup med min egen hånd.

FJELLERUP OG GLESBORG

[19v] Monumenta sive runica sive alia hisce literis concernentia me nec vidisse hic nec audisse testor ego Nicolaus Steenvadig, m. pa.³

ØRUM OG GINNERUP

[19r] E hujusmodi literis (vt vocant) runicis nunquam vllus hic legi offendi vel rerum relatione[?] percepi.
Olaus Pindius, *sua manu*.⁴

NIMTOFTE OG KOED

[19v] Literas hasce legi monumenta vero runica sive literas apud nos nullas adhuc vidi vel audivii.⁵
Johannes Lavrentii Fussing.

3. O: At jeg hverken har set eller hørt om mindesmærker, det være sig med runer eller andet vedkommende med disse bogstaver, det bevidner jeg Niels Steenvad med egen hånd.
4. O: Af denne slags bogstaver, runer (som de vil kalde dem), har jeg aldrig nogensinde her læst, stødt på eller gennem fortælling (?) erfaret om. Oluf Pind med sin egen hånd.
5. O: Dette brev har jeg læst, men runemindesmærker eller bogstaver har jeg hidtil ikke hørt eller set nogen af hos os.

Djurs Sønder herred

Fra dette herred mangler indberetninger fra Vejlbj og Homå, Feldballe og Nødager, Kolind og Ebdrup. Provsten Henrik Christensen Blichfeldt giver ikke selv nogen beskrivelse af sine to sogne, Tirstrup og Fuglslev, men afskriver i stedet en række epitafier over medlemmer af familien Rosenkrantz til Bjørnholm. Da der til slut henvistes til et forlæg fra 1562 trykt af Lorentz Benedict i København, blev dette stykke ikke medtaget i Oluf Nielsens udgave, men det udgives fuldstændigt her, idet den pågældende tryksag ikke synes bevaret. I Blichfeldts indberetning er siderne ikke pagineret i originalmanuskriptet.

ÅLSØ OG HOED

[23 r] *Salutem* et omnia filialia in Jesu Christo obseqvia. Siquidem, pater venerande, cupit et mandat *serenissima regia* majestas ut a pastoribus *venerandi domini* dioeceseos tuæ per literas ad te transferantur historica, qvæ annales chronica et monumenta eos potiùmmum concernant. In paroecia Aalsøe hæc sunt seqventia.

1. In sylva pagi Olsrode est planities qvædam, vicina mari hinc atque hinc vallata. Isthic loci ex relatione seniorum, ferunt sepultum esse Hagæum regem, qvi postqvam armata copia in nomarchiam Synderherrit ex classe sua ad spoliandum, irruerat, ab incolis in reditu ad classem statim circumcinctus *et* cum exercitu profligatus est. Locus ubi strages facta vocatur Valles Vandalorum vel Vindellicorum (Wenderdale), si quid alias de hac clade in chronologia Saxonis, centum cantilenis vel aliis historiis extet.¹

2. In ecclesia Aalsøe (si quid ad negotium istud facere possit) in loco sepultura nobilis Thomæ Fasti situm est vexillum militare ab ipso T. F. libera manu in bello Dytmarsico captum.²

1. En høj i sognet bærer stadig navnet Kong Hagens (Hakons) grav. Stednavnet Wenderdale synes ikke at forekomme i Vedels Saxoudgave, heller ikke de latinske former kendes hos Saxo.

2. Fanen synes ikke bevaret.

Præter hæc in hisce parociis notatu vel scriptu dignum nihil reperio. Valeat precor animitus dominus pater sospes anima et copore, æternum Deo cum suis commendatus. Aalsøe pridie palmarum anno 1623.

Severinus Chiliani, pastor gregis Christo, qvi est Aalsøe et Hoed, scripsit.³

LYNGBY OG ALBØGE

[24] Vdj Nøriylland vdj Sønderherritt paa Liungbye Kierckegaard findis en graffstien *med* denne offuerschrifft paa samme stien: Hic sub terra eqves auratus Andreas Eyson reqviescat in pace.⁴ Och der hoß en flackt ørn, item en vdhoggen billede paa samme stien *med* en bispestaff i sin haand, men huor hand haffuer vonitt eller aff huad aarsag hand der haffuer vdvald sin leierstedt med huiß miere der om kunde bespørgis, er iche aff nogen kierckebreffue eller gamle folckis relation att erfaris. Dette er aleniste, huiß vdj mine sogner er <som> effter min allernadigste herris och kongis befalling kand antegnis, huilcke ieg vinder *med* min haand.

Niels Søffrenbøn.

3. O: Hilsen og al sønlig følgagtighed i Jesus Christus. Såsom, ærværdige fader, hans højkongelige majestæt ønsker og påbyder, at der gennem breve fra sande Guds hyrder i dit stift til dig indsendes historiske oplysninger om, hvilke årbøger, krøniker og mindesmærker der særligt angår dem, så er der i Ålso sogn disse følgende:

1. I landsbyen Ålrodes skov er der en slette nær ved havet, omgivet af volde på den ene og den anden side. Efter ældre folks beretning fortæller man, at dersteds er begravet kong Hagen der efter at han med en væbnet skare på sin flåde havde gjort indfald for at plyndre, på tilbagevejen til flåden straks blev omringet af indbyggere og slået på flugt tilligemed sin hær. Stedet, hvor han led sit nederlag, kaldes Vandalernes eller Vindelicernes dal (Wenderdale), og hvad der ellers er om dette nederlag, findes i Saxos krønike, i hundrede viser eller andre historier.

2. I Ålso kirke (om det kan gavne sagen) på gravstedet over adelsmanden Thomas Fasti er anbragt en krigsfane, taget med kæk hånd af T. F. selv i Ditmarskerkrigen.

Herudover finder jeg intet i disse sogne værd at antegne eller skrive. Jeg beder inderligt til, at hr. fader velbeholden på sjæl og legeme evigt, tilligemed med sine kære, må være Gud befalet. Ålso, dagen før palmesøndag 1623. Søren Kjeldsen, Christi hjerds hyrde i Ålso og Hoed, skrev det.

4. O: Her under jorden hviler den berømte ridder Andreas Eyson i fred.

Gravstenen, der er fra første halvdel af 1400-tallet, er nu opstillet i våbenhuset.

HYLLESTED OG ROSMUS

[25] *Salutem ab ipso solis salis ex soli creatore.*⁵ Viiter *domine* præposite,⁶ att ieg haffuir tilforn offuerseet och forfarit Hyllested och Rosmus kircker baade inden oc vden, da findis der inthet, huercken muncke schriffter, monumenter, graffue schriffter paa veggj, stene eller stole, thj her er inthet saadant vden alene nogle bare kirker aff steen mur och try opbygget foruden bogstaffuer och schriffter y alle maade vden alene y Hyllested alter gulff paa den nør siide, som quinderne sidde med smaa børn, naar de ere døbte, der staar offuen paa stolen: Anno 1526 ipso die Viti et Modesti completum est hoc opus.⁷ Her haffuir vy summam paa det her findis. *Vale cum uxore liberis et tota familia.*⁸ Hyllestedt, den 5. aprilis 1623.

Jacob Hoffmandt.

TIRSTRUP⁹

Epitaphia generis nobilitate, virtute preclara ac fama speciosa, illustrium virorum, clarissimi domini Nicolaj Ericj Rosenkrantz, equitis aurati, cum nobilissima domina Birgytha Olaj, uxore sua

5. O: Hilsen af selve solens, saltets og jordens skaber.
6. O: hr. provst.
7. O: År 1526 på selve Vitus' og Modestus' dag (15. juni) er dette værk fuldendt.
8. O: Lev vel med hustru, børn og den hele husstand.
9. De gravskrifter el. mindedigte, der blev afskrevet og indsendt af Henrik Blichfeldt, udgives fuldstændigt her, da det trykte forlæg, der henvises til efter det latinske distikon over Christoffer Rosenkrantz, tilsyneladende ikke eksisterer mere. De samme gravskrifter blev afskrevet tidligere og findes i et håndskrift, der har tilhørt Anne Krabbe til Stenalt, med titlen: *Jydske Antiquiteter Anno 1607*. Håndskriftet indlemmedes sidenhen i Genealogisk-heraldisk samling under betegnelsen: *Generalia, quarto nr. 20, jydske, sjællandske og fyenske Antiquiteter 1607*. Samlingen er sidenhen kommet til Rigsarkivets håndskriftsamling, og registraturen er opstillet som folioregistratur nr.112. Gengivelserne af gravskrifterne i »Jydske Antiquiteter« kan på visse punkter supplere Blichfeldts indberetning, og den giver tillige følgende oplysning (s.26 r): *Diße Rosenkrantzers graffskrift findis paa prent och i en taffe ophengt wdi Tistrop kircke wid Biornhollmø. Af Blichfeldts indberetning kunne man tro, at det kun var det græske epitafium, der var trykt, men håndskriftet fra 1607 synes at indicere, at alle gravskrifterne har været trykt på store ark og oplæbet eller*

charissima ac celeberrimi viri domini Christopherj Nicolaj Rosenkrantz, utriusque filij quorum corpora gloriosam in hoc templo Tistrup, resurrectionem expectantia suaviter in Christo dormiunt, scripta a Hieronymo Jodocj Ranchio ad viatorem.¹⁰

Hæc quicumque vides properante uiator ocello
 Te precor, hic modico tempore siste pedem
 Forsitan haud facti (placeat modo fama virorum
 Nobilium et virtus splendida) poeniteat
 Si rosa casta tuas unquam pervenit ad aures
 Sit mora, vel rosea hec sj tibj sarta placent
 Quis flatu Boreas quis curva falce, rosetum
 Frigore quæ nitidum dilaniauit hyems
 Quæ manus has virides, poterant quæ tempore longo
 Pendere, excussit, perdidit atque rosas?
 Sic quæris gemitus suspirans corde profundos
 Atque madens lachrymis, candide amice genas
 Comprime singultus lachrymosos, res nova none est
 Luteolæ pereunt candidulæque rosæ
 Aspice turgidulos oculos querula ora meumque
 Pectus quod semper lumina moesta rigant
 Mox ubj molliculos, video hæc altaria circum
 Hos flores, pectus pergemit usque meum

indrammet på trætavler i kirken, måske bortset fra indskriften på marmorgravstenen over Niels Eriksen Rosenkrantz. Spørgsmålet er tidligere behandlet af S. Birket Smith: Et Par Tillægsbemærkninger om Hieronymus Justesen Ranch. Danske Samlinger 2. rk. 6. bd. s. 285–288. Birket Smith kendte imidlertid ikke håndskriftet fra 1607.

10. Udover de trykte vers over familien Rosenkrantz hang der i kirken fem egetræstavler over ældre medlemmer af familien Rosenkrantz til Bjørnholm, som Henrik Nielsen Rosenkrantz, hovedsmand på Gotland (død 1537), havde ladet udføre 1536. Disse trætavler, der også nævnes i håndskriftet fra 1607, blev senere overført til Rosenholm.

O: Gravskrifter over de ved deres slægts adel, deres herlige dyd og udmærkede berømmelse strålende mænd, den højberømmelige hr. ridder Niels Eriksen Rosenkrantz, tilligemed den højædle fru Birgitte Olufsdatter, hans meget elskede hustru, samt den meget navnkundige mand, hr. Christopher Nielsen Rosenkrantz, begges søn, hvis legemer i denne Tistrup kirke, afventende en herlig genopstandelse, sover sødt i Christus, skrevne til den vejfarende af Hieronymus Justesen Ranch.

Atque rasemiferam, madidis *quam* spectat ocellis
Vuam, delapsas (cernis ut ipse), rosas.¹¹

I

Domini Nicolai Ericj Rosenkrantz
Ecce super tumulo veterj, *quæ* lapsa recumbit
Hæc rosa, quam miseris sit lacerata modis
Pallet et heu vultum caries mutauit honestum
Quam disjecta jacet? Quis putet esse rosam?
Nobilis, hanc quondam generoso semine Ericus
Sæuit, ut hoc horto, semper aprica foret
Creuit et arrisit phoebo, sua brachia tendens
Diffundens*que* suas, hæc rosa casta, comas.
Nunc nudasse suum *pectus*, *tunicaque* videres
Distincta, rubeæ, punica membra, rosæ.
Quid loquar? Ut superat coelo manifesta seræno,
Prælucent*que* alijs, stella corusca Jovis,
Et reliquos flores, ut suave rubens hyacinthus
Despicit hec alias sic rosa casta, rosas,
E spinis <aliæ> veniunt, hæc semine claro,

11. O: Du vandringsmand, hvem du så er, som med flygtigt øje ser dette, dig beder jeg for en kort stund standse din fod her. Kanhænde du ikke vil fortryde, hvad du gør (så vidt du glæder dig ved ædle mænds ry og strålende dyd), såfremt den kyske rose nogensinde er kommet dig for øren, så giv tid, eller hvis disse rosenkranse behager dig. Hvilken nordenvind har med sit pust, hvem har med sit krumme segl, hvilken vinter har med sin kulde sønderflænget den yppige rosenhæk? Hvilken hånd har rystet og ødelagt disse friske roser, som kunne hænge i lang tid? Således spørger du, dragende dybe klagesukke fra hjertet og vædende dine kinder, du ærlige ven, med dine tårer. Undertryk din tårevædende hulken, det er ikke noget nyt, de guldgule og de hvide roser går tilgrunde. Se til mine opsvulmede øjne, min klagende mund og mit bryst, som mine bedrøvede øjne stedse væder. Såsnart jeg ser disse bløde blomster omkring disse andre, så sukker mit bryst, ret som det med våde øjne ser den druebærende vinranke, ligesom du selv ser de faldne roser.

Sunt veneris flores, casta sed ipsa manet,
 Frigidus intumuit Boreas, ubj lumine torvo
 Hunc florem aspexit confremuitque notus
 Imbrifera adveniens tandem (sic fata ferebant)
 Excussit florem turgida pectore hyems.
 Heu dolor, hæc cecidit sic te rosa lapsa notat <nunc>,
 Niclae, ac tumulum possidet illa tuum
 Est rosa, quam dixi dominus Nicolavs Erici,
 Stemmata de roseo et nobilitate satvs,
 Vir bonus, et fulgens virtutis imago paternæ
 Ac dulcis patriæ fama, decusque suæ.
 Roma notat talis fucosam nobilitatem
 Discrimen quo habeat barbara nobilitas,
 Non tibj signati poterant dare stemmata talj,
 Talia vir celebris qualia fama dedit
 Nec tibj lacteolum poterat, dare nomen equestre
 Pectus sed virtus, factaque pulcra dabant
 Nobilitas virtute datur, generosa coronant
 Pectora nobilium splendida facta virum.
 Nosse Deum, prima est, patriam servare secunda,
 Terna, manus largæ fulgida nobilitas.
 Quid loquar? Hic verus tibj nobilis esto, paterno
 Qui generj præfert facta notabilia,
 Et quj pro patria, charisque penatibus audet
 Irruere in Martis, fecit ut ille manus.
 Exigua fessum corpus requiescat in urna,
 Mens tua coelicolum, dum micat ipsa, choro
 Contegat hic tumulus corpus, capit urna potentem
 Hectors et Ajacem continet una specus
 Horum fama tamen vasto vix clauditur orbe
 Nec tua fama suum novit habere locum.
 Facta canunt juvenesque senesque ac sæpe sonoræ
 Pulchricomæ et Nymphæ nentue molantue tua.¹²

12. O: I. Hr. Niels Eriksen Rosenkrantz.

Se til denne rose, som ligger falden over den gamle grav,
 på hvor ynkelig vis den er sønderrevet,
 den er bleg, og, ak, tæring har forandret det hæderlige åsyn.
 Hvor ligger den ikke lemlæstet? Hvem skulle tro, det er en rose.

Den ædle højættede Erik plantede den forдум,
for at den altid i denne have skulle være solbeskinnet.
Den voksede og smilede mod solen, den udbredte sine arme,
denne kyske rose, og udslog sit hår.
Nu kunne du se den blotte sit bryst, med åben kjortel
kunne du se den rødmende roses purpurfarvede lemmer.
Hvorledes skal jeg udtrykke det? Ligesom Jupiters
tydeligt skinnende stjerne overstråler de andre på den skyfri himmel,
og ligesom den sødt rødmende hyacint ser ned på andre blomster,
således ser denne kyske rose ned på andre roser,
og ved denne berømmelige sæd kommer andre frem fra tornene,
det er kærlighedens blomster, men selv forbliver den kysk.
Den kolde nordenvind rejste sig, da den med skummelt blik
fik øje på denne blomst, og søndenvinden hylede,
og endelig kom (det var skæbnens lod) vinteren med sine byger
og ruskede blomsten af, med svulmende bryst.
Oh smerte! Denne faldt, og således, Niels,
betegner nu en nedfalden rose dig, og den ejer din grav.
Den rose, jeg har omtalt, er hr. Niels Eriksen,
udsprungen af rosenstamme og adel,
en god mand, og lysende billede på fædrene dyd,
det søde fædrelands berømmelse og sin egen berømmelses pyrd.
Rom kende tegner det oppudsede adelsskab på benene,
for at den barbariske adel kan have et kendemærke,
men dig kunne kendetegnede ben ikke give aner,
sådanne som en berømmelig mand og som berømmelsen giver dem,
ejheller kunne et mælkehvidt bryst give dig riddernavn,
men din dyd og skønne gerninger gav dig det.
Adelsskab gives ved dyd, ædle bryster kroner
adelsmænds herlige gerninger.
Det første glimrende adelsskab er at kende Gud, det andet at tjene fædrelandet,
det tredje er gavmilde hænder.
Hvorledes skal jeg udtrykke det? Denne skal være dig en sand adelsmand,
som foretrækker bemærkelsesværdige gerninger for fædreneslæggt,
og som, hvad han gjorde, for fædrelandet og de kære husguder vover
at kaste sig imod krigsgudens skarer.
Lad det trætte legeme hvile i en ringe urne,
mens selve din sjæl lyser i himmelbeboernes kor,
Lad denne grav dække dit legeme, en urne rummer den mægtige
Hektor, og en grotte indeholder Ajax,
disses ry rummes dog næppe i den udstrakte verden,
ejheller vidste dit ry at have sit sted.
Unge og gamle besynger dine gerninger, og ofte de klangrige
hårfagre (d.v.s. muserne), og nymferne enten væver eller maler dine bedrifter.

II

Nobilissimæ Dominæ, Dominæ Berytheæ Olaj.
 Vua hæc quam cernis moestam, notat hanc Berytheam
 Cujus, in hoc tumultu molliter ossa cubant,
 Juncta fuit domino Niclao viva, jacet nunc
 Conjugis amplexu conglomerata suj.
 Lucida quis juvenis, tua stemmata? *Quisque* coronam
 Illam equitum exacte, *factaque* pulcra, canat?
 Non opus est calamo, juvenum vox clara senumque
 Illa refert, fuerint magnamini usque virj.
 Hic jace virginibus speculum, *exemplarque* puellis,
 Matronis radians gemma, *decusque* jace.¹³

III

Generosj virj Christophorj Rosenkrantz.
 Aspice et hanc oculis madidis (stillantia visum
 Lumina decipiunt. Hei mihj, *voxque* deest)
 Auricomam pulchram*que* rosam, cuj lumina clara,
 Vultus adhuc renidens, ac rosea ora nitent.
 Candidula cinctam tunica, quam vermis acutis
 Dentibus, aut caries non laceravit adhuc.
 Hæc rosa, quantumvis Musis dicata *nequivit*
 Illa tamen roseo tuta manere loco.
 Hoc tamen Aoniæ huic concessere, videret
 Illa dies multos, tuta *diuque* foret.
 Floricomum vidit rosa ver. Dein pulverulentam

13. O: II. Den højædle frue, fru Birgitte Olufsdatter.
 Denne vinstok, som du ser er bedrøvet, betegner denne Birgitte,
 hvis ben hviler blødt i denne grav.
 I levende live har hun været forenet med hr. Niels, nu ligger hun
 knuget i sin husbonds favn.
 Hvilken strålende yngling kan besynge dine aner? Eller hvem
 kan tilfulde besynge hin kreds af riddere og deres skønne bedrifter?
 Der behøves ingen pen, ynglinges og oldinges klare stemme
 fortæller dem: At de just har været storsindede folk.
 Lig her som et spejl for jomfruer, et forbillede for piger,
 lig som en strålende ædelsten og pryde for husfruerne.

Æstatem, et vidit tempora messifera
 Vidit et imbriferj præsentia lumina vultus
 Virginis albicomæ, vidit et illa dies.
 Pestifera et vidit, tua scorpie tempora dire
 Lethiferum virus sensit et illa, tuum.
 Iam rosa non poterat lethales ferre sagittas,
 Langvida sed cecidit: Sic rosa lapsa jacet,
 Sic rosa lapsa jacens, tumulum demonstrat opacum
 Christophorj rosej, quo gelida ossa cubant
 Nobilis ingenio, generosus stemmate avito
 Qui fuit, et generis stella corusca suj.
 Ex patre magnanimo Niclao, matre Berytha
 Quos sibj conjunctos aspicit, ortus erat.
 Flammiferum Phoebum, qua spectat Cimbrica tellus
 Lambit ubj Arusiam, Balticus Oceanus,
 Lucifer hic, tenero vagitum sensit ab ore,
 Hic musæ, roseo te exhibuere choro.
 Mox puerj virtus juvenem promisit honestum,
 Ac probitas juvenis, semper honesta, virum,
 Laurigeras musas, magno est complexus amore.
 Instruxit puerum Ranchius ille bonus.
 Ranchius ille bonus, juvenem quoque duxit ad oras,
 Labitur undivagus nunc ubj Wernouius.
 Tres annos studuit, roseis lactatus ab ulnis
 Pieridum: Sciat hæc nobile Rostochium.
 Quid loquar? Aonia præcinctus tempora lauro
 hinc redit, et patriæ sic redimitus adest.
 Quis præceptorem, talj dignetur honore,
 Adjungens annis octodecim, usque thoro?
 Illud adhuc vivo, moestoque fatebitur ore,
 Iodocus celebris, quj rosea ossa gemet.
 Hæccine nobilitas lauro cum tempora cingunt
 Laurigeræ musæ, vel pietate comant,
 Margaris ut renidens, auro stipata, coruscat:
 Nobilitas musis sic redimita micat.
 Fulgida gemma suam decorat, mihj crede coronam,
 Condecorat virtus pectora nobilia.
 Quam fuerit fidej, probitatis justiciæque.

Dicere quis poterit? Quam pietatis amans,
 Quam veracj fide, Christum portauerit ulnis,
 Unde suum roseum nomen habere potest.
 Quam luxum vestis, concessus quamque superbos
 Oderat, ac vocis symmata flexa, virum,
 Quam fuerint largæ (fateor quod carmine moesto
 Voce simul querula prooh dolor) usque manus.
 Quis tales poterit, radiantes pingere gemmas,
 Virtutesque graves scribere Christophori?
 Horribiles luctus, juvenumque senumque referre?
 Quis poterit planctus enumerare meos?
 Hunc musæ deflent, musis dicata caterva
 Et viduæ moestæ, rustica turba simul,
 Atque ejus tumulum sertis fragrantibus ornant,
 Et querula hæc pandunt carmina fatidica:
 Hic jacet ille, cuj musæ cinxere capillos
 Lauro: Hic Christophorj rosida membra cubant,
 Ætatis roseæ, compleerat lubrica lustra
 Bis sex, dein: Messem viderat ille semel.
 Nestoreos utinam suaves vixisset in annos,
 Digna fuit Phoebæ perpetuo illa rosa,
 Vivit adhuc roseo fulgens splendore videtque,
 Quem coluit vera relligione, Deum.¹⁴

14. O: III. Den ædle mand Christopher Rosenkrantz.

Besku med våde øjne (de dryppende øjne
 slører synet. Ak ve, og stemmen svigter)
 også denne guldløkkede og smukke rose, hos hvilken klare øjne,
 et endnu strålende åsyn og rosenmund lyser.
 Den er iført sine hvide klæder, som ormen med skarpe
 tænder, eller fortærelsen, endnu ikke har sønderrevet.
 Hvormeget end denne var viet til muserne, den kunne dog ikke
 forblive trygt på sit rosensted.
 Dette indrømmede dog muserne denne, at den oplevede
 mange dage, skulle leve trygt og længe.
 Rosen så det blomsterløkkede forår. Dernæst den støvede
 sommer, og den så de høstmodne tider.
 Den så også det regnpiskede åsyns nære øjne,
 den hvidhårede jomfrus [: alderdommens] dage så den også.
 Du skorpion, også dine pestbringende tider så den med rædsel,
 den følte også din dødbringende gift.

Nu kunne rosen ikke modstå dødspilene,
 men træt segnede den: således ligger rosen falden.
 Således ligger den faldne rose og viser den skyggefulde grav
 over Christopher med rosen, hvor hans kolde ben hviler.
 Ædel af hu, fornem ved fædreneslægt
 var denne, og sin slægts lysende stjerne.
 Fra faderen, den storsindede Niels, og fra moderen Birgitta,
 hvem han ser forenede med sig, nedstammede han.
 Der hvor det jyske land beskuer den luende Phoebus,
 og hvor det baltiske ocean beskyller Århus,
 her fornåm lysbringeren skriget fra den spæde mund,
 her fremstillede muserne dig i rosernes kor.
 Drengens dyd gav snart løfte om en hæderlig yngling,
 og ynglingens altid hæderlige retsindighed om en mand.
 Han omfattede de laurbærkronede musere med stor kærlighed.
 Hin gode Ranch underviste ham som dreng.
 Hin gode Ranch førte også ynglingen til de kyster,
 Hvor nu Warnow strømmer mod havet.
 Tre år studerede han, diende i Pieridernes rosenarme:
 Lad det ædle Rostock vide dette.
 Hvorledes skal jeg udtrykke det? Omgjortet om tindingerne med
 Aoniens laurbær
 vender han tilbage herfra, og således kranset bistår han fædrelandet.
 Hvem finder sin lærer værdig til en sådan ære,
 at han i atten år knytter ham til sig, indtil sengen?
 Dette vil med endnu levende og bedrøvet mund
 den navnkundige Just erkende, han som begræder rosens ben.
 Dette er adel, når de laurbærbringende musere omgjorder tindinger med laurbær,
 eller smykker dens hår med fromhed,
 for at den lysende perle kan stråle, belæst med guld:
 Således glinser adel kranset af muserne.
 Den glimrende ædelsten, tro mig, pryder sin krone,
 og dyden pryder ligeledes ædle bryster.
 Hvorledes han var en elsker af troskab, redelighed og retfærdighed,
 hvem kan sige det? Og hvorledes han var en elsker af fromhed?
 Med hvor sand tro han bar Kristus i sine arme,
 og derfra kan han have sit rosenavn.
 Hvor han hadede overdådighed i klædedragt og hovmodige lader,
 og stemmens krumbøjede slæb blandt mænd.
 Og hvor endog hans hænder var gavmilde
 (dette erkender jeg i min sørgesang, og, ak, samtidig med klagende røst),
 hvem vil kunne afmale sådanne strålende ædelstene
 og beskrive Christophers vægtige dyder?
 Og berette om ynglingens og oldinges forfærdelige sorger?
 Hvem vil kunne opregne mine klager?

Dominus Jodocus Ranchius Christophori
instructor ad suum Christoph.

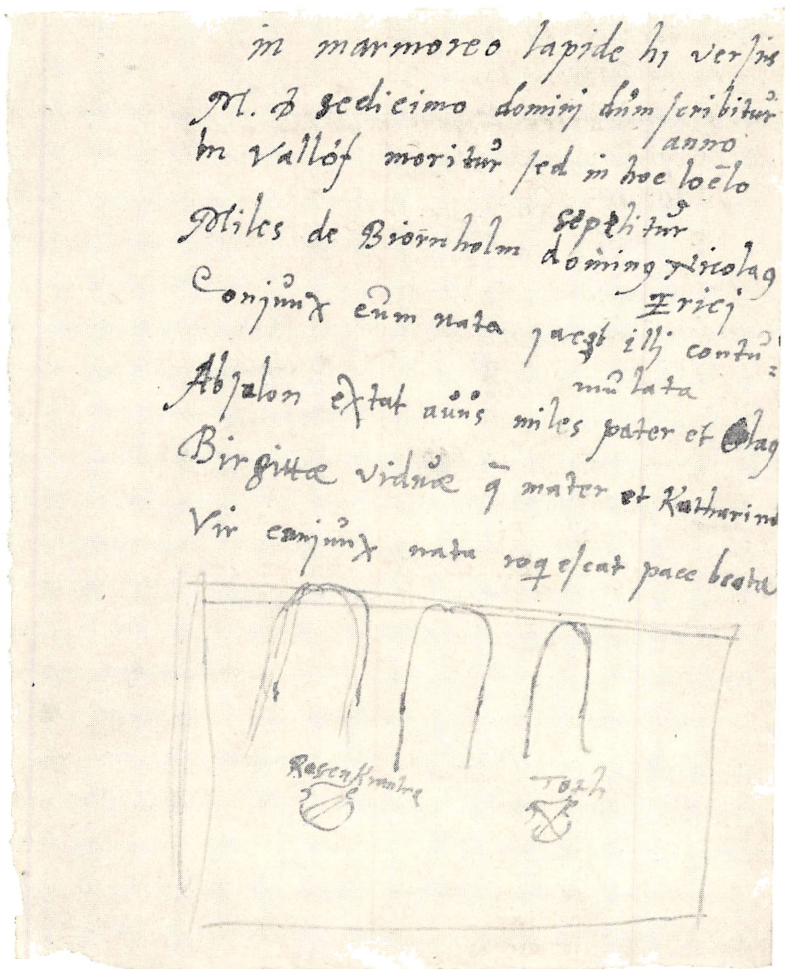
Te puerum instituj, fecj juvenilia lauro
Cingeret ut roseum, tempora, Rostochium,
Unus, nos annis junxit juvenesque virosque
Octodecim, ut musæ pectora chara, thorus
Lethiferam vidj madidis doluj quoque ocellis
Horam, conclusi lumina fessa tua.
Nobilis ingenio generoso stemmata clare,
Virtutum exemplar, sic jace Christophore.¹⁵

In marmoreo lapide hi versus.

M D sedicimo Domini dum scribitur anno
In Valløf moritur, sed in hoc loculo sepelitur
miles de Biornholm dominus Nicolaus Ericj.
Conjux cum nata jacet illj contumulata

Denne begræder muserne, musernes indviede skare
og de bedrøvede enker samt bondebefolkningen,
og de pryder hans grav med duftende kranse
og forkynder disse klagende skæbnekvad:
Her ligger han, hvis lokker muserne omgav
med laurbær: Her ligger Christophers dugvædede lemmer,
Han havde fuldbyrdet af sin rosenalder to gange seks flygtige
femår, dernæst havde han nu engang set høsten.
Gid han havde levet og oplevet Nestors blide år,
hin rose har været værdig til evigt sollys.
Han lever endnu, strålende i rosenkær, og han ser
den Gud, som han dyrkede sandt og fromt.

15. O: Hr. Just Ranch, Christophers lærer til sin Christopher.
Dig har jeg undervist som dreng, jeg gennemførte, at Rostock
det rosenrøde omgav dine unge tindinger med laurbær,
os forenede som ynglinge og mænd én seng
som musernes kære bryster.
Jeg har set den dødbringende time og med våde øjne
har jeg også sørget, og jeg har lukket dine trætte øjne.
Ædel af sind, herlig ved slægtens stamme,
lig således, Christopher, som dydernes mønster.

Gravstenen over Niels Eriksen Rosenkrantz, Birgitta Thott og jomfru Katarina. De tre personer er antydet over familierne Rosenkrantz' og Thotts våben. Gengivelsen af provstens primitive skitse er noget formindsket (60%). Stenen er i øvrigt beskrevet i Chr. A. Jensen: Danske adelige gravsten II, 1953, s. 176 (nr. 132).

Absalon extat auus miles pater erat Olaus
 Birgittæ viduæ quæ mater erat Katharinæ.
 Vir conjunx nata requiescat pace beata.¹⁶

16. O: På en marmorsten er disse vers.

Aliud epitaphium, Christophori N. Rosenkrantz, qvi obiit
anno Domini 1561 in sua arce Biornhollom 21. novemb.¹⁷

Φέγγεα τοξοφόρος χαλεπὸς λιπογεγγεῖ νόσῳ
ἀντέλλων προσφέρει δώματα ἡλίον
αἰψα¹⁸ χολωσάμενος καθορῶν μετὰ ἡμάτα ὀκτώ
τῷ νοσερῷ δουρὶ οὐτάσε Χριστοφόρον¹⁹.
Ἦριπ²⁰ ἀνὴρ γενναῖος ἀπῆλθε δὲ πατριδ' ἐς αἶαν²¹
τὴν ζαθέην οὐσαν . . .²² ἐλευθεροῖς²³
Ζωσιόζον τάφος ἀνδραγόνον²⁴ ῥῦν σῶμα τόδ' οἰκεῖ,
ψυχὴ δ' ἀμβροσίη²⁵ ἐστὶ καὶ οὐρανίη,
Οὐ γενετῆρ Νιζλᾶος, ἀνὴρ καλὸς τ' ἀγαθός τε
ἦε²⁶ καὶ οὐ μίτηρ πότνια Βυρεθίη²⁷.

I det Herrens år som skrives femten hundrede seksten
dør på Vallø, men begravet i dette skrin
ridder til Bjørnholm, hr. Niels Eriksen.

Hustruen samt datteren ligger begravet hos ham.

Enken Birgittes bedstefader var Absalon, faderen var ridder Oluf.

Hun var også Katharinas moder.

Mand, hustru, datter skal hvile i salig fred.

17. O: En anden gravskrift over Christopher N. Rosenkrantz, som døde det
Herrens år 1561 på sin gård Bjørnholm den 21. november.

Den følgende græske text findes både i håndskriftet »Jydske Antiquiteter«
(1607) og i provst Blichfeldts indberetning (1623). Begge afskrifter indeholder
adskillige fejl, der vanskeliggør forståelsen, hvilket kunne tolkes derhen,
at ingen af afskriverne har haft noget indgående kendskab til sproget. Det kan
tillige anføres, at forfatteren anvender enkelte udtryk, der ikke kendes i
klassisk græsk. Den oprindelige text er derfor søgt retableret, og hertil har
lektor, cand. mag. Georg Mondrup ydet værdifuld hjælp i samarbejde med
overinspektør, dr. phil. H. D. Schepeleern.

18. εἶφα (1623).

19. Χριστοφόρον (1607).

20. εἶριπ' (1623).

21. ἦαν (1607).

22. ποστίν (1623), ποασίν (1607), begge uforståelige, πρᾶσιν (Schepeleern),
παῦσιν (Mondrup).

23. ἐλευθεροῖς (1607).

24. ἀνδρόγονον (1607 og 1623).

25. ἀμβροσίη (1623).

26. ἦεν (1623).

27. Θυρεθίη (1623).

Παῖς ἔτι ἑὸν²⁸ ἀγίῳν μουσῶν γίλος ἄξιος²⁹ ἦκε,
 καὶ γίλος ἦν μελίζων ὑψιμέδοντι θεῷ³⁰.
 Ἦν δὲ φίλος μερόπεσσι ἀγαθοῖς θνητοῖς³¹ δὲ πενιχροῖς³²,
 στέμμασι γενναῖος, πράγμασι ταῖς τ' ἀρεταῖς³³
 Ταῦτ' ἐσορῶν λέγε' σαρκος ὄρων ἢ ζωῇ ὕνειρος³⁴
 καὶ δρόσος ἐστὶ, κνοή³⁵, κνοῦς, σιὰ, γάσμα, κόνης³⁶
 Στέργε παρὸν, μέλλον προόρα, μὴ γεῦγε τέλειον³⁷,
 ἀλλὰ θανεῖν καλῶς ἤμαθ' ἔπαντα³⁸ μαθεῖ.
 τέλος³⁹

Ætas Christophori 61. dies mortis 21. novembris
 annus Domini 1561 hoc dijsticho continetur
 Bis sex conclusit sibi lustra, annumqve casus
 octavo roseus forte sagittophori est.⁴⁰

28. ἐμὸν (1607).

29. ἄξιο . . . (1623).

30. θε . . . (1623).

31. θνητοῖς (1607).

32. πεν (1623).

33. αρεταῖς (1607).

34. ὕνειρος (1607 og 1623).

35. κνοή (mangler i 1607).

36. κό (1623).

37. τέλει . . . (1623).

38. Rigtigere ἤματι πάντα.

39. O: Vred på verden, som vender sig fra lyset, hæver bueskytten sig og bringer lyset til solens bolig. Brat skuede han ned i vrede, og efter otte dages forløb ramte han Christopher med sin sotbringende lans. Den ædle mand styrtede, den hellige (løskøbelse?, hvile?) for de frie. Nu bor det livgivende, avlende legeme i denne grav, men sjælen er udødelig og himmelsk. Hans fader var Niels, en god og brav mand, og hans moder var den værdige Birgitte. Allerede som dreng kom han som en agtelsesværdig ven af de hellige muser, og som større var han den himmelske Gud kær. Han var de dødelige ædlinge og de fattige mennesker kær, højagtet for sin slægt, sine handlinger og sine dyder. Se på dette og sig: kødeliges liv er en drøm, dug, en hvislen, et fnug, en skygge, et gøglespil, ja støv. Fryd dig ved det nærværende, tag det kommende i betragtning, sky ikke dit endeligt, men øv dig dag for dag i den kunst at dø på rette måde. Ende.

40. O: Christophers alder 61, dødsdagen 21. november, Herrens år 1561 indeholdes i dette disticon:

Han afsluttede to gange seks femår og et år,
 den rosenrøde skulle tilfældigt falde
 på den ottende dag i bueskyttens tegn.

Hafniæ. Excudebat Laurent. Benedicht 1562⁴¹
Hæc invenitur in ecclesia Tistrup extracta sumptibus nobilissimi domini, domini Otthonis Nicolaj Rosenkrantz et consecrata Sancto Budolpho. Testor mea manu.
H. Christianus Blichfeldius.⁴²

41. O: Trykt i København af Lorentz Benedict 1562.

42. O: Disse ting findes i Tistrup kirke opsat på bekostning af den ædle hr. Otte Nielsen Rosenkrantz og indviet til S. Budolph. Jeg bevidner det med min hånd. H. Christensen Blichfeld.

Mols herred

Kun fra herredsprovsten Oluf Sørensen Dall foreligger en indberetning, der tidligere er udgivet af Werlauff i Nye Danske Magazin II, 3, 1810, s. 144–46.

HELGENÆS

[26r] Helnets som ligger i Maalsherredt i Callø leen.

1. Dette land Helnets haffuer i gammel dage Marstj eiet med bønderne oc all anden rettighed, huilcken Marstj hade sin sæide gaard paa Hielm, møget fast foruaret med graffue oc wolde, som endnu er kjent, oc haffuer ocsaa hafft *ibidem* sin homelgaard, wrtergaard oc anden løst, som nocksom endnu kand findes.

2. Thuert offuer fraa Hielm wdj Biørnkier synden fraa Ebbeltofft, haffuer hand hafft sin ladgaard eller affuelsgaard, ocsaa paa ett møget bequemlig leggendes, saa den haffde hauett paa den øster side til wern, oc paa de andre tre sidder en fersk søe oc ett suart morads, som ingen kand offuer komme, oc der foruden haffde den stuore tyck skou. War ocsaa [26v] samme ladgaard wel beuaret med graffue oc wolde, som endnu kand findes, hvordan den haffuer werret, oc kunde haffue der sin syndelig lyst, thi hand haffde haffuet til fiskerj, den ferske søe (som nu er forgrouen) kunde bruge til fersk fiskerj, skoffuen til gresgang oc til sin jact, oc kunde hand paa halffanden times tidt reisse fraa Hielm oc til samme laadgaard.

3. Oc effterdi bønderne oc landet alsamen hørde hanem til, saa haffuer hand ocsaa hafft sin synderlig <lyst> her paa landet med jact, effterdj her vaar wdj de dage møget skou oc morads oc mange diur, saa der er giort en stienmuer aff øster hauuet oc wdj det wester hau imellom Maals herret oc dette land med planckeuerck offuen paa, saa at ingen kunde komme vdaff landett vden [hans] mynde, [27r] huilcket muren, som endnu staar aff det enne hau oc wdj det andet, nochsom vinder endog planckerne er bortforundet.

4. Som hand drog fraa sin ladgaard i Biørnkier her offuer wdj

jackt vdi en suar hede, daa er hand wdj jackten besuemet, saa hand maatte stie fraa sin heste oc sette sig neder hots en stien paa Ferup marck, oc er saa bleffuen dødt vdi samme besuemelße.

5. Siden er hans lig om nattertide indført her wdj Helnets kierckj, oc de haffuer det hederlig begraffuet ved Wor Frue alter, oc præsten, som den tide bode herj kirckjgaarden hafft en pige, som skulle hintte hanem øll, som lææ i det norder wabenhuss. Hund haffuer staet oc seet, huorledes de begroff hanem oc lagde ett herlig decken offuer hans kieste, oc der hund saa sin lelighed haffuer graffuen opkast oc samme decken bortstaallet.

|27v| 6. Oc sigger de endnu, at wor synder kirckjdøer, det war Marsties kielderdøer paa <Hielm> og meget andet tømmer, som er baade vdi stollene oc vdi offuerret paa kirckin.

Dette haffuer gode trofaste gamle danmendt, som haffde leffuet meire end hunder aar her paa landet oc war født her paa landet, mig fortellet for tredue aar siden, der ieg kom først her til landet.

Oluff Seffrenssøn Dall, egen haand.

Øster Lisbjerg herred

Materialet fra Øster Lisbjerg herred består af et brev fra biskop Jens Giødesen til herredsprovsten Peder Sommer i Hornslet, og indberetningerne er blot påtegnet denne skrivelse og derpå returneret. Biskoppens brev af 22. marts 1623 henviser til missivet af 11. august 1622, som tidligere var tilstillet provsten og som skulle besvares inden påsken 1623. Det må derfor karakteriseres som en rykkerskrivelse, men resultatet har været negativt, idet samtlige seks sognepræster i herredet ganske kort benægter at have kendskab til noget i deres sogne, der kunne øge kendskabet til fædrelandets historie.

[38v] Reverendo et docto viro, *domino* Petro Sommer, *ecclesiæ* Hornslet fido administro, et *præfecturæ* Østerlisbjerg, *ordinato* antistiti, amico in Christo colendo.¹

[38r] Salutem et officia sedula in *Domino*, qvin *regiæ* *mayestatis* sub finem augusti, anni proxime elapsi, decretum ad nos, nostrique ordinis in *ecclesia*, sit *præsensis* *memoriæ*, *domine* collega, nullus addubito, ut scilicet, pro amplianda et concinnanda historia regni nostri patrii, scrutemur et conqviramus sollicitius, ex archivis, cartophylaciis, lineamentis runicorum, relationibus authenticis seniorum, et aliis documentis et antiqvitatibus, historico regio inservituris, et ad instans *Sancti* Paschatos festum, ex *præcepto* regis, transmitten-dis, ad tenorem programmatis, vobis impertiti. Macte igitur animo, domine frater, provide accurate, ut omni semota cunctatione, qvod a te tuisque provincie consacerdotibus, dicti argumenti, conqvisitum sit collectaneorum, ad me perveniat, propitio numine, sub manus cujusque attestatione, intra *Dominicam* *Palmarum* instantem <vel ad summum *Paschalis*>. Et videat, qvi ἀσίμβολος se habere possit, ne supinæ alicujus socordie subeat notam, facta disqvisione exactiore, exhibitorum. Vale, Dei spiritui bono, cum tota familia et præsbysterio vestro commendatissimus. Dabam Arhusii 20 martij anno gratiæ 1623.

1. O: Til den ærværdige og lærde mand, hr. Peder Sommer, tro tjener for Hornslet kirke og beskikket foresat for Øster Lisbjerg herred, min ven, som jeg vil dyrke i Kristus.

Tuus Joannes Aegidius.²

Provideat, tua, domine frater, interposita accuratione, ut adnexae tuis distabantur juxta epigraphen, debite. Distrahebantur nuper-rime.³

THORSAGER OG BREGNET

[38v] Nihil huiusmodi in parochijs meis inuenitur notatu dignum ex Thuordsager 10 die aprilis 1623.

Johannes Paulj, manu propria.⁴

MØRKE OG HVILSAGER

[38v] Nihil etiam de hoc argumento veritati consentaneum vel relatione dignum nobis constat. Mørcke 10 aprilis anni 1623.

Petrus Sommerus.⁵

2. O: Hilsen og flittig tjenstfærdighed i Herren. At kongelig majestæts forordning til os og dem i vor stand inden for kirken i slutningen af august sidst afvigte år er i nær erindring, hr. kollega, derom tvivler jeg slet ikke: nemlig at vi til forøgelse og samordning af vort fædrene riges historie nidkært skal undersøge og samle fra arkiver, kortgemmer, runetegninger, troværdige beretninger fra ældre folk samt andre dokumenter og oldsager, der vil kunne være til nytte for den kongelige historiker, og indsende dem inden den næste hellige påskefest efter kongens forskrift i henhold til ordlyden af den plan, der er Eder tilstillet. Se altså nøje til med øget iver, hr. broder, at enhver tøven ophører, og at det som er samlet af optegnelser med nævnte indhold af dig og dine medpræster i herredet, kommer til mig ved Guds forsyn, under bekræftelse med hver enkelts hånd, inden den tilstundende palmesøndag (eller senest påskedag). Og skulle nogen være uden bidrag, da se han til, at han ikke får bebrejdelse for nogen ligegyldig dovenskab, når der foretages nøjere efterforskning efter det fremlagte. Lev vel, til Guds ånds gavn med hele Eders husstand og meget velanbefalet for Eders stift. Skrevet i Århus 20. marts i nådens år 1623. Din Jens Giødesen.
3. O: Se til, hr. broder, at det d.v.s. dette brev gennem din omsorg udsendes tilbørligt sammen med dit eget i henhold til påskriften. Det blev først for ganske nylig udsendt.
Underskriften samt tilføjelsen i margin og efterskriften er med Jens Giødesens egen hånd, selve brevet er skrevet af bispens skriver.
4. O: Intet af denne slags findes i mine sogne, som er værd at optegne. Thorsager den 10. april 1623. Hans Poulsen, egen hånd.
5. O: Intet heller om denne sag, der stemmer med sandheden eller er værd at berette, er mig bekendt. Mørke, den 10. april år 1623. Peder Sommer.
Den her nævnte Peder Sommer må være søn af provsten i Hornslet af

HORNSLET

|38r| De antiquitatibus hujusmodj, historijs regne inseruientibus aut fidei consentaneis in parochia Hornslet me nihil inaudisse aut sciuisse proxima synodo dixi, et adhuc attestor ex Hornslet 3 die Pascatos anno 1623.

Petrus Sommer, mea manu.⁶

SKØDSTRUP OG ELSTED

|38v| Rerum antiqvarum nihil in parochiis meis avdivi vel lexi ex Skiødstrup die 5 aprilis 1623.

Erasmus Revtherus scripsi.⁷

HJORTSHØJ, EGÅ OG ELEV

|38v| Apud me in meis parochiis quid huiusmodi non inuenitur ex Hiorshøff die 5 aprilis 1623.

Michael Petri, manu propria.⁸

TODBJERG OG MEJLBY

|38v| De re petita in meis parochiis nichil *quod* alicuius momenti sit, scribendum *<overstreget non>* habeo. Ex Thodbjerg 4 aprilis annj 1623.

Nicolaus Erasmj, manu propria.⁹

samme navn, i 1631 er han stadig præst i Mørke og kaldes da Peder Pedersen Sommer.

6. O: Angående denne slags oldsager, som tjener til rigets historie eller stemmer med troværdigheden, så har jeg sagt ved sidste møde, at jeg i Hornslet sogn intet har hørt eller bragt i erfaring, og det bevidner jeg fremdeles. Hornslet, 3. påskedag år 1623. Peder Sommer, egen hånd.
7. O: Af oldsager har jeg i mine sogne intet hørt eller læst. Skødstrup, den 5. april 1623. Jeg Rasmus Rytter har skrevet det.
8. O: Hos mig i mine sogne findes ikke noget af denne slags. Hjortshøj den 5. april 1623. Mikkel Pedersen, egen hånd.
9. O: Om den ansøgte sag har jeg i mine sogne intet at skrive, som er af nogen betydning. Todbjerg, den 4. april år 1623. Niels Rasmussen, egen hånd.

Vester Lisbjerg herred

Der foreligger indberetninger fra samtlige sognepræster i herredet, og det fremgår desuden af provst Hans Jensen Smidstrups beretning om Trige og Ølsted sogne, at han har været i forbindelse med sine sognepræster i anledning af missivet fra kancelliet. Folby i Sabro herred er medtaget, da sognet var annex til Søften. Elev var på dette tidspunkt annex til Hjortshøj, mens Elsted hørte til Skødstrup, der begge regnedes til Øster Lisbjerg herred. Under dette herred findes imidlertid ingen oplysninger om de to sogne.

GRUNDFØR OG SPØRRING

[30r] Relation de paroecia Grundførd et sua annexa ecclesiola Spørring¹ vdi Wester Lysbierig herret i Aarhus stiftt anno 1623.

1. Grundførd a ferendo², meener en part, af allehaande smaa førsel med riis oc giardßell af smaa skoue oc vnderroed, som her brugis oc hidførís thill giardßell fremfor mange andre steder her <omkring>. Enn part meener at hafue synn oprindelse aff. Fiord, Grundfiord, at her bleff operiet en gang sigis der, eller opaardt it acker neder vnder skoffuenn paa naagenn agger, som kaldis Saand-borderne, vesten fra byen vnder skofuen.

2. Siges der, at her laa en hergaard, hede Damsgaard, laa vestenn fra Grundførd by, som damstederne siunes naagett kiennnd ennd oc paa denne dag.

3. Enn kielde eller brønd haffuer syt nafnn af S. Hanns *Baptistæ*, som kirckenn ere wiedtt thill, haffuer møget weret afholdenn i for-dum thiid, ligger strax neden mellem byenn oc møllen westen fra.³

4. Noch ligger der 4 gaarde, kaldes Hinderup thill for:ne kircke, meener mange oc siger foruist skulle haffue boed enn hermannnd ved nafnn Arrild Nebbe, søgte her thill kirckenn. Sigis ocsaa at hafue leggit it cappel der, som grunduolden ere endnu kiend aff.

1. O: Beretning om Grundførd sogn og dets kirkelige annex Spørring.

2. O: af at føre.

3. Jvf. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, 2. 146.

[30v] De annexa Spørring.⁴

Hafuer syt naffnn af bespørgelße, thi denn ligger paa kongelig allfar weye thill kiøbsteder fra oc thill. Enn part er i denn mening at vdi kong Frodiis thiidtt, der denn kongelig ring blef kast paa alfar weye oc strax dereffter optaget oc henstoldenn, skulle førstt vere spurt oc hørtt i Spørring. (Kirckenn er funderit oc viet til Vor Frue anno MCDLXXX, som der ligger it gammel pergament bref paa daterit Hafniæ).⁵ Enn lidden lunnd, som ligger østenn fra oc sønden, som mand kalder Moskou, siger de, at vdi gammel dage laa enn hergaard wed oc der waar enn stoer søe hos, oc der boede enn frue, hafde 2 sønner, drucknede der, saa lod hunn denn bryde oc vdschiere oc ere nu enn stoer muoße oc ligger it digi endnu der om opkast thill enn amindelse. (Dette ere saa wyt som ieg nogenn stedtz kannd vdspørge etc.).

Janus Bajus R.⁶ Pastor ibidem, m. pp.⁷

SØFTEN OG FOLBY

[29] Gamle bønder siger effter deris forfedris sagn, att udj Saubro herret paa en gaard udj Rijs liggendis i Fuolby sogn, som kaldis Hoffgaard, skulle haffve boet Niels Jepssøn, som ihielslog greffve Gert udj Randers (hvor om i kempeviserne), hos samme gaard sees endnu store gryffter oc gamle rudera, huor siunis nogen bygning at haffve standen. Skreffvet aff Erasmus Samsingius, manu ppria. Søften prestegrđ. 29. martij 1623.

TRIGE OG ØLSTED

[28Ar] Wester Lisberig herrit. Tryge sognen.

Lidett østenn fra Tryge kircke liger enn haffue kaldis Østrup haffue, huor der mienis att haffue ligett en hergaard i gammel dage kaltis Østrup, och er indnu kiennd huor gaardenn haffuer

4. O: Om annexet Spørring.

5. Brevet fra 1480 synes ikke bevaret.

6. Muligvis forkortelse for Randrusius. I præsteskattemandtallet fra 1613 kaldes præsten for Jens Bad, men benævnes i Wiberg: Alm. dansk Præstehistorie Jens Jensen Bay.

7. O: Præst sammested, med egen hånd.

standen, och huor graffuenn haffuer løbitt der omkring. Item paa samme Tryge marck liger imellom Todberg oc Tryge en flod, som kalldis Kaskier flod, hoß huilckenn dj gamle her hoß oß siger att der skulle haffue ocsaa ligett en hergaard, [28Av] som de kalte Kaskier, oc der skulle haffue boit en frue vdj samme gaard, huis sønn der mienis att skulle haffue druchnit oc omkommitt vdj samme flod, oc hun derfor skulle haffue laditt den flod vdgraffue, men huad hindis naffn haffuer weritt, oc huor dett haffuer ydermiere hafft sig med hinder, ved ingenn nogitt vist att sige aff.

Ølsted.

Paa Ølsted marck ligger en aceruus magnorum lapidum,⁸ som de kalder Jøngoen, en stor bred stienn ligger offuen paa andre tho store [28Br] stiene, oc saa stor rum vnder dennom, att tho eller 3 mennisker kann side i skiul vnder dennom, oc mienis, att der i gammel dage skulle haffue veritt it altar, paa huilckenn kemperne skulle haffue offerit, men bogstaffue eller anditt kand mand intett fornimme, der er skriffuitt paa.

Verum utut res se habeat cum hisce locis, an vera sint quæ de ijs dicuntur ab antiquis, nullus affirmare certo audet, tamen hæc aliorum collectaneis addere libuit. Documenta antiquitatis apud nos, aut apud *nostræ* provincie consacerdotes alia historicæ veritatj inservitura non invenimus nec in templis *nostris* nec extra etc.⁹

Johannes Joannis, *pastor*, manu sua.¹⁰

8. O: hob store sten.

9. O: Men, hvorledes sagen end forholder sig med disse steder, om det er sandt, hvad der siges om dem af de gamle, det vover ingen med sikkerhed at bekræfte, dog har jeg gerne villet tilføje dette fra andres samlinger. Vidnesbyrd om oldtiden hos os eller andre ting hos medpastorer i vore egne, tjenende til den historiske sandhed, har vi ikke fundet, hverken i vore kirker eller udenfor osv.

10. O: Hans Jensen, præst, med egen hånd.

Sabro herred

Samtlige indberetninger oplyser, at der ikke findes noget af interesse i herredet. Indberetningen fra Folby sogn skal søges under Vester Lisbjerg herred, da sognet var annex til Søften.

LYNGÅ OG SKJØD

[37] *Salutem et officia.*¹

Lader jeg eder *clarissime domine* præposite, amice colende,² wheneligen wide thet, jeg thuende gange baade y Liungaae och Skiødtz kiercker haffuer læst kongh. maytz. naadigste breff och befalningh omb gamble documenter etc. Da haffuer de gamble synderlige suaredt, att de wiste inthet i saa maade, enthen hoeß kierckerne eller nogen stedtz paa marckene effter maytz. breffuis indholdt att findis. Thill witterligheth vnderskriffuer jeg *meth* egen haand. Vale.³ Liungaae, 2. aprilis 1623.

Thomis Nielbøn. Egen haandt.

VITTEN, HALDUM OG HADSTEN

[36] *Salutem et omnem benedictionem.*⁴

Efttersom wor alldernaadigste herris breff oc kong. maytz. befaling er till oß hid kommen om gamle documenter att vdspørge, saa giffuer ieg eder reverende domine *præposite* wenligen att wide *thet* ieg flitteligen haffuer forhørtt mig hoß di gamble her i mine betroffuede sogner om slig leilighed, dog inted her kand findis, som werdt er att thiene thill slig wilckaar. Till ydermere widnisbyrdt

1. O: Tjenstvillig hilsen.

2. O: berømmelige hr. provst, kære ven.

3. O: Lev vel.

4. O: Jeg hilser dig med al velsignelse.

haffuer ieg min haand her vnderschreffuen aff Witthen 2. aprilis 1623. Omnes nostri vos salvere iubent.⁵

Gregers Thomeßon, m. ppa.

LADING, SABRO OG FÅRUP

[35 v] Admodum reverendo et religiose docto viro *domino magistro* Joanni Aegidio, superintendenti dioecesis Arusiensis sane dignissimo et adprime vigilant *domino* et amico meo, certissimo fida observantia perpetua colendo et observando.⁶

[*Med anden hånd.*] Sabro herritt.

[34 r] Salutem et obsequium quodvis meum in *Domino*. Non ignoret observandus *dominus* episcopus, me nihil vel operæ vel studij *prætermis*se, sed *apud* populum ruralem in paroeciis curæ et fidei meæ *commissis* gnaviter ac debita solertia de monumentis antiquitatis, lineamentis runicorum lapidibus sepulcralibus incisiss, decretis authenticis, quae comprobata *sunt* ab iis, qui auctoritate, gravitate *et* ætate pollent atque aliis documentis et annalibus petitis, usui historici regii inservituris, indagavisse et *conquisi*isse. In hoc tamen laterem (ut est in *diverbio*) lavi, et incassum laboravi. *Hujusmodi enim* monumenta, in hac ætate⁷ *nostra* fere *sunt* sopita *et* oblivioni tradita, ita ut nusquam, earum appareant vestigia, in his oris autumo. Brevi, Deus modo ex vita velint, te visurus, ac coram tecum, de iis quae rem et emolumentum meum concernunt unice, confabulaturus, plura addidissem, ni domesticæ calamitates, et dolor peracerbus, quo undiquaque coarctor maxime, vetasset valide. Sum quidem vir cruce probatissimus. Orbatus *enim* sum filio meo

5. O: Alle her hos os hilser jer.

6. Indberetningen fra provsten Niels Sørensen Torup (død 1625) findes i afskrift i Langebeks diplomatarium. Rørdam har i Kirkehistoriske Samlinger 3. rk. 4. bd. s. 122 citeret meddelelsen i indberetningen om sønnens død. Oluf Nielsen har i sin udgave af indberetningerne fra Århus stift (Danske Samlinger 2. rk. bd. VI s. 160) fejlagtigt anbragt et kort referat af indberetningen under Skjold sogn i Bjerge herred, hvad allerede Rørdam gør opmærksom på.

O: Højærværdige og fromt lærde mand, hr. magister Jens Giødesen, velfortjente og såre årvågne hr. superintendent over Århus stift, samt min mest trofaste ven, hvem jeg vil dyrke og tjene med tro og bestandig lydighed.

7. Æstate (sommer) er formodentlig en skrivefejl for ætate (alder), denne fortolkning er benyttet i oversættelsen i note 8.

unico, baculo senectutis meae, lumine oculorum meorum, spe posteritatis meæ, paternæ charitatis segete ac materia, cujus memoriam, vix unquam deponere possum. Cum *autem* universorum hominum vita e Dei præpotentis pendeat voluntate, eaque benigna æque ac constans sit, dissentendum ab illa non est, multo minus illi resistendum. Quod reliquum est, Deum immortalem, votis ardentibus oro, ut sub hoc tristi mundi vespero, te ecclesie suæ magnum et rarum lumen perdiu lucere, præesse et prodesse patiatur. Rectissime vale et me misellum, si non ex merito, ex benignitate tua, ama ac precibus tuis include. Scribebam Schioldeano a partu Mariæ semper virginis, 1623 pridie nonas aprilis.

Tuus ad quemvis nutum.

Thorophius senior, *mea manu*.⁸

De pecunia venerandi capituli, spem bonam etiamnum foveo, certo sperans, pro preterito anno, me illam, mediante tuo suffragio

8. O: Min hilsen og alskens lydighed i Herren. Den ærværdige hr. biskop er ikke uvidende om, at jeg hverken i virke eller iver har forsømt noget, men nidkært og med tilbørlig omhu har efterforsket og forespurgt hos landboerne i de sogne, som er betroet min omsorg og troskab, angående oldtidsminder, gravstene indhuggede med runestreger, tilforladelige kundgørelser, som er godkendte af dem, der udmærker sig ved myndighed, vægt og alder, og er hentet fra andre aktstykker og årbøger, som kan tjene til brug for den kongelige historiker. På dette punkt har jeg dog, som mundheldet siger, spildt min møje [ordret: vasket teglstenen] og arbejdet forgæves. Thi i denne vor tidsalder er sådanne mindesmærker næsten bragt til tavshed og overgivet til glemsel, ligesom jeg formoder, at deres spor ikke forekommer nogetsteds i disse egne. Om Gud vil, og jeg er ilive, skal jeg snart se dig og tale personligt med dig om de ting, der særligt angår min sag og mine indtægter, og jeg ville have tilføjet mere, hvis ikke huslige ulykker og en såre bitter smerte, hvoraf jeg i alle henseender trykkes i høj grad, så stærkt havde forment mig det. Jeg er virkelig en af forset hårdt prøvet mand. Thi jeg er blevet berøvet min eneste søn, min alderdoms støttestav, mine øjnes lys, min fremtids håb, min faderkærligheds afgrøde og genstand, hvis minde jeg næppe nogensinde kan slippe. Men da alle menneskers liv afhænger af den almægtige Guds vilje, som er nådig såvel som bestandig, bør man ikke afvige fra den, langt mindre modstå den. Tilbage står da blot, at jeg med brændende bønner beder den udødelige Gud, at han nu i verdens sorgelige aftenstund såre længe vil tillade dig som sin kirkes store og sjældne lys at lyse, lede og gavne. Lev vel i dit retsind og elsk mig stakkel, om ikke efter fortjeneste, så af nåde, og indeslut mig i dine bønner. Skrevet i Skjoldedelev, den bestandigt jomfruelige Marias fødselsdag, den 4. april 1623. Din til alt redebonne.

Thorup senior, med egen hånd.

accepturum. Si hac in re, quemadmodum haud diffido mihi adesse *et* prodesse *non* dubitaveris, rem *non* modo gr[atam] *verum* etiam *per* plausibilem mihi fecisse arbitrer[is]. Ego vicissim *omnia* mea humilima obsequia *et* para[ta] officiola devote tibi offero *et* defero. Is amicus cer[tus] *est* (qualem te ingenue agnosco, *prædico*, judico) [34v] [qvi] in re dubia me juvat, ubi re opus est. Iterum te salvare jubeo, *et* perennare. Lectissimæ tuæ uxori, ex me *et* mea solitam adscribo salutem filio *domino* Aegidio non posthabito.⁹

9. O: Om det ærværdige kapitels penge nærer jeg endnu godt håb, idet jeg sikkert håber, at jeg ved din stemmes mellemkomst vil modtage dem for det foregående år. Hvis du, som jeg ikke betvivler, ikke vil betænke dig på at bistå og gavne mig i denne sag, bør du mene at have udført en handling, der ikke blot er mig kær, men også meget prisværdig. Jeg tilbyder og tilsiger dig til gengæld hengivent al min ydmygeste lydighed og redebonne tjeneste. Han er en sikker ven (hvad jeg åbent erkender, benævner og anser dig for), der hjælper mig i en vanskelig sag, hvor det virkelig gøres nødigt. Atter beder jeg dig leve vel og leve længe. Jeg tilskriver den vanlige hilsen til din fortræffelige hustru fra mig og min, din søn hr. Ægidius ikke at forglemme.

Ning herred

Indberetninger mangler fra Ormslev, Kolt, Astrup, Tulstrup og Malling sogne. Sognepræsten i sidstnævnte sogn, Niels Rasmussen, der tillige var lector theologiæ i Århus, nævnes som provst i 1631, men det vides ikke, om han også var det i 1623.

VIBY OG Tiset

[39 r] Huad som belanger sig med gammell handell her wdj Wieby och Thising sogner haffuer jeg forholdett de [*rettet fra dette*] eldste mennd i for:ne sogner, huilcke haffue berett som effterfølger.

1. Vdj Wibye haffuer der i fordumb dage wærett enn hergaardt med naffn Kongesgaard, paa den samme er der herredag holdett aff adellen i Danmarck. Item paa samme gaard haffuer der wærett thuende jombfruer, huilcke der haffuer ladett bygge it capell, thill huilckett de haffuer holdett en munck wedt naffnn broder Marckor, som haffuer siungett mæße for dennem i samme capell. Denn samme munck skulle huer paasche gaa omkring hoß bønderne och signe deris mad, aff huilckett hand skulle selff først tage dett beste styck eller part, sidenn skulle dend fattig simpell bunde lade sig nøye med dett andett och med broder Marckors priimsignelße. Item samme thid skulle de lydde hønße ægh och dem skulle mand føre thill for:ne capell, och broder Marckor skulle och signe dem, paa dett hand ochsaa aff dem kunde bekomme sin portion, huilcken for:ne hergaardt haffuer standett syndenn for Wibye kircke, huis grundwold endnu noget giffuis thilkiende, naar mand pløyer paa samme stedt.¹

2. Haffuer der ochsaa her paa Wieby marck, nordenn for som for:ne hergaardt haffuer wærett en kilde, huilckenn mand haffuer kaldett S. Nicolai kilde. Thill samme kilde haffuer hialte och kryblinger begiffuett sig, och der kast deris klycker [!] och thill-

1. E. Haugsted: Et middelalderligt Fundament i Viby, Aarb. for Aarhus Stift, 1917, s. 139–45.

bedett S. Nicolaum och strax toett sig i for:ne kilde. Item mange riige, som haffuer wærett beladt med nogenn siugdomb, haffuer och forføyett sig thil samme kilde och kast penge i dendt och siden thilbedett for:ne S. Nicolaum.²

|39v| 3. Haffuer der och wærett paa Wieby marck enn jyndoffuenn aff store steene, wdj huilckenn mannd haffuer brendt døde menniskers beenn, aff huilcke <beens> aske mannd to vdj leergryder och satte samme aske i jordenn.

Wdi Tising sogn som effterfølger.

1. Paa Ingisløff marck haffuer der wærett itt slott med raffnn Trældborrig, huis aastedt ehr endnu kiendt paa denne dag. 2. Paa Raffnholt marck haffuer wærett en kilde, som mannd haffuer kaldett Mariæ kilde, wdj huilckenn vnge møer och piiger schulle toe sig, och sidenn skulde de falde paa knæ wed samme kilde och thilbede jombfrue Mariam.³ 3. Imellom Bartrup och Mustrup er enn rindendis bæck. Wed samme bæck enn steendynge, offuer samme bæck skulle vnge folck huer paasche morgenn før soell stod op springe 3 gange, och siden skulle de giøre ild paa for:ne steene.

HOLME OG TRANBJERG

|41| Anlangendis høye øffrigheds mandater med rigens documenter at effterkomme findes her gantske lidet i diße mine smaa sogner: Holme oc Trandbiereg at omrøre.

Findis paa Holm marck en stor biereg oc der paa en skøn høeye, kaldis Jelshøye, som formenis at haffue bekommet sit raffn aff en gammel bonde, hede Jell, som der bode, oc haffuer mand tit hørt store slag oc bulder i samme høye, oc er seet i gammel tid, som den haffde standet paa 4 stolper gloendis, oc kand mand see fra sig standendis paa samme biereg gantske langt, nogle lande oc mange sogne kircker. Findis oc lidet fra samme biereg 3 store stiene, den ene paa de to med en obne mund, saa it menniske kand ligge der inde.

Niels Christensøn, egen haandt.

2. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 146.

3. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 146.

MÅRSLET

[42r] Vetusta apud nos monumenta, quæ ad pertexendam facere poßint historiam nulla hic extant. Historico enim non prodenda, nisi quæ certa et ἀξιόπισ[τ]α Visuntur quidem in agris quædam quæsi sepulchra gigantum saxis erectis distincta sed jam ἄδηλα illa et ἀνώνομα omnia nec quibus constructa, ad coloni moderni propagatum est memoriam. Si alicujus momenti ulla, hoc in loco relicta fuißent utique pro debita subjectione et oboedientia diligentem et accuratam inquisitionem in me non desiderarent. Deus clementissimus suum in Dania non mutet domicilium, quo ut hactenus ita et deinceps beneficia ipsius erga ecclesiam, illustrissimam domum regiam, regna hæc et subjectas provincias perpetuam historiæ materiam suppeditent ad deprædicationem gratissimam. Amen. Transcribendam ex paroecia Morslet 3. nonas aprilis anni 1623.⁴

Lavrentius Michaelis Lymvicius, manu mea.⁵

BEDER

[43r] Er det mig forberett aff gamle dannemend her vdi Bedder sognn, att dett hende sig, att en vng karl ved naffn Søffren Mortensøn komb vforvarendis fra en by, som kaldis Fløystrup, thill en by, i huilken hand ibode ved naff[!] Lilfullen, daa ved samme by møtte hannom en troid, huilken der trengde sig ind paa hannom att vilde giøre hannom ontt. Daa vddrog for:n Søffren Mortensøn sitt suerd och hug hannom thill døde, och steden paa huilken hand

4. O: Gamle mindesmærker hos os, som ville kunne tjene til at fremstille fædrelandets historie, findes der her ingen af. Til historikeren bør nemlig ikke overgives andet, end hvad der sikkert og tilforladeligt. Ganske vist ses der på markerne noget ligesom kæmpers grave kendetegnede ved opretstillede stene, men de er nu utydelige og unavngivne allesammen, ejheller er det nået ned til nutidsbondens minde, for hvem de er opførte. Hvis der havde været noget-somhelst af nogen betydning efterladt her på stedet, skulle det visselig ikke hos mig have savnet en omhyggelig og nøjagtig undersøgelse efter min skyldige underdanighed og lydighed. Gid den nåderige Gud ikke må ophøre med at have bolig i Danmark, thi derved vil som hidtil således også fremdeles hans velgerninger imod kirken, det berømmelige kongelige hus, disse riger og dets underlagte provinser, skaffe historien et bestandigt stof til den taknemmeligste lovprisning. Amen. Dette nedskrev jeg i Mårslet sogn den 3. april år 1623.

5. O: Laurits Mikkelsen Lemvig, med egen hånd.

ihielslog hannom, kaldte di Helffuede, som dett end nu paa denne dag heder. Er dett witterligt, att vdi her Thørkels thid i Bedder prestegård., der er funden, der mand pløyede en tofft, liggendis vden samme prestegardt, som kaldis Gaaßvrøgel, i jorden tho grydder, en rød, den anden sortt, huilke der stod mellom fire slette stene, i huilke grydder der fantis døde mendz been forbrent thill aske. Er dett och gamble folck fast vitterligt, att de fornembste mend i Bedder sogn er dragen thill Rye att vilde kiøbe dennom Sanct Lauritz, daa fordi att di haffde eki noch att giffue for hannom, kunde di eki hannom bekomme, men der di nu komb hiemb igien, er for:n Sanct Lauritz funden stadendis mitt paa Bedder altere.

Lavritz Jenbøn, Gudz ordz wuerdige thiener i Bedder, med egen handt.

Hads herred

Egentlige indberetninger fra dette herred foreligger ikke, men herredsprovsten Lauritz Madsen har åbenbart haft sognepræsterne samlet til et møde i Ørting kirke den 4. april 1623. På mødet har provsten og de øvrige præster bevidnet, at der intet fandtes af historisk interesse i deres sogne. Sognepræsterne i henholdsvis Alrø og Endelave sogne synes ikke at have deltaget i mødet og har heller ikke indgivet særskilte indberetninger.

[*Udskrift på erklæringen med Lauritz Madsens hånd*]: Confessio vera pastorum nomarchiæ Hatz herridt¹.

SAKSILD OG NØLEV

[57r] In paroecijs Saxild et Nøløffu nihil quod relatione dignum putabam inueniri testor hac mea manu.

Jacobus Jacobæus Galtb.²

RANDEV OG BJERAGER

[57r] Id ipsum de parochijs Randleu et Berager meæ fidei commiſſis testor manu propria.

Joannis Matthiæ *Filius*.³

ODDER OG TVENSTRUP

[57r] In paroeciis Odder et Tuenstrup antiquitatum omnimodo nihil inueniri vel a fide dignis audiri, quod notatione dignum sit,

1. O: Sandfærdig erklæring fra præsterne i herredet Hads herred.
2. O: I sognene Saksild og Nølev findes intet, som jeg mente var værd at bemærke, det bevidner jeg med egen hånd Jacob Jacobsen Galtb.
Læsningen af præstens tilnavn er usikker men kan være en forkortelse for Galtbergii.
3. O: Det samme med hensyn til sognene Randlev og Bjerager, som er betroet mig, bevidner jeg med egen hånd Jens Madsen.

hac mea manu testor ego Laurentius Matthiæ, pastor ecclesiarum
Odder et Tuenstrup. Ex templo Ørting aprilis 4 anno 1623.⁴

Laurentius Matthiæ, manu ppria.

TORRILD OG VEDSLET

[57v] Neque quicquam relatione dignum in paroeciis Torrild et
Vedslet reperiri similiter testor.

Melchior Janus Scandorphius, *mea manu*.⁵

HUNDSLUND OG OLDRUP

[57r] In parociis meis Hunslund et Oldrup nihil notatu vel rela-
tione dignum inveniri scio, testor manu propria.

Fridericus Arnoldi.⁶

HALLING OG FALLING

[57r] In paroeciis Halling et Falling antiquitatum omnimodo nihil
inveniri vel a fide dignis audiri, qvod notatione dignum sit hac mea
manu testor ego Christianus Georgij Horsnensis, pastor ecclesiarum
Halling et Falling ex templo Ørting 4. aprilis anno 1623.⁷

4. O: I sognene Odder og Tvenstrup findes overhovedet ingen oldsager, som er værd at bemærke, ejheller høres der noget af troværdige folk, og det bevidner med denne min hånd jeg Lauritz Madsen, præst for kirkerne i Odder og Tvenstrup. Ørting kirke, 4. april år 1623.
5. O: At der heller ikke findes noget værd at berette om i sognene Torrild og Vedslet, bevidner jeg på lignende måde Melchior Jensen Schandorph med egen hånd.
6. O: I mine sogne Hundslund og Oldrup ved jeg, der intet findes værd at bemærke eller berette, det bevidner jeg med min egen hånd, Frederik Arnoldsen.
7. O: I sognene Halling og Falling findes overhovedet ingen oldsager, ejheller høres der noget af troværdige folk, som er værd at bemærke, det bevidner med denne min hånd jeg Christen Jørgensen Horsens, præst ved kirkerne i Halling og Falling, i Ørting kirke 4. april år 1623.

GOSMER OG ØRTING

|57r| Testatur et idem *Nicolaus Martinæus* de Præsthalm pastor ecclesiæ Gaasmer et Ørthingh.⁸

GYLLING

|57r| Nec in mea parochia Gylling novi aliquid invenitur quod sit notatu dignum, id testor manu propria.
Bartholomæus Johannis.⁹

8. O: Det samme bevidner også Niels Mortensen af Præsthalm, præst ved kirken i Gosmer og Ørting.

9. O: Ejheller i mit sogn Gylling findes noget nyt, som det er værd at bemærke, det bevidner jeg med egen hånd, Bertel Hansen.

Hjelmslev herred

Ifølge påtegningen på indberetningen fra Dover og Veng af provst Jørgen Pedersen Obel i Skanderborg blev der ikke indsendt mere fra dette herred.

DOVER OG VENG

[44r] S. D. P.¹ De literis runicis sev gothicis [*overstreget* literis] et hieroglyphicis ut plurimum disquisivi apud nostrates nec literulæ vestigium inveni avt vidj.

Colles qvidam apud nos visuntur lapidibus inferius stipati circumqvaque, qvidam sine lapidibus, qvos conditoria sev busta esse majorum nostrorum gentilium ante templorum et coemitoriorum usum existimo. Nam ipse vidj et alioquoties avdivi vasa fictilia effossa esse de collibus istis continentia ossa (ut opinor) humana cum signis superadditis metallicis avt osseis (!) sine dubio, ut possent a se invicem distingvi. Pro collibus etiam alicubi apud nos congesta sunt saxa majora, ubj potentiorum conditoria creduntur.

Parochiæ mihi sunt duæ, una Doer, altera Veng. In parochia Doer fuit templum etiam in pago Ilderup Crispino et Crispiano dicatum, nunc vero dirutum.² In pago Boes etiam visitur adhuc vestigium coemiterii et vocant coemiterium vetus, creditur fuisse ibi sacellum. Vix *nempe* qvatuor stadia distat a monasterio Øum closter sev Charæ insulæ.

Templum Doer reliqvum est, de qvo narravit mihi pater meus dominus Andreas Michaelis (qvi fuit heic primus residens post dirutum monasterium Charæ insulæ), se fama accepisse, templum Doer ideo vocari, qvod qvidam eqves familiaris nomine Hielmus iter illac faciens, agricolæ cujusdam ibidem arantis jentaculi fuerit particeps et propterea septem hostes agricolæ illico adventantes

1. Formodentlig forkortelse for Salutem dico plurimam. O: Mangfoldigst hilsen.
2. Illerup kirke eksisterede i 1524, men synes nedlagt 1552, jvf. Chr. Heilskov: Hjelmslev Herred. Dover Sogn. Aarhus Stifts Aarbøger XXVIII, s. 13.

interfecerit. Diciturque satisfactione injunctum esse ei a papa, ut circumeundo stipem commendicaret qva templum Doer extrueret. Dicitur etiam Hermolaum Trolle, cum esset præses monasterii Ring kloster prope Scanderburgum, transtulisse gladium Hielmi Herlovsholm cum hac subscriptionsione: Hoc nocuos hostes septem necat ense vir unus. Sed de hoc facilis est exploratio. Hoc certum est videri adhuc fontem circiter *qvinqve* avt sex stadia a templo Doer, *qui* vocatur Hielmsløv kilde, et ibi dicunt villam fuisse Hielmsløv et inde nomarchiam nostram Hielmsløv herrit denominari.

In parochia Veng fuit etiam templum in pago Vissing, cui dicatum nescio antiqvitus dirutum. Templum Veng in flore est *Sancto* Trinitati dicatum, sicut templum Doer *Sancto* Andreae dicatum est. Tempore Clavdii Glambech, præsidis Scanderburgensis, circiter annum ab hinc quadragesimum pavlo ante meum ministerium duæ foeminæ nobiles virgines fuisse dicunt, advenerunt ad templum Veng, qvæsiverunt cui dicatum, et cum intellexissent *Sancto* Trinitatj, ingressæ sunt templum et altare subornarunt stragulo damasceno coloris [44v] purpurei et lutei intertextj cum limbo bombycino villosa ejusdem coloris, nisi qvod is avrum intertextum haberet. Cujates fuerint adhuc nescitur.

Si plura avt certiora habuissem transmissem. Malui aliquvid scribere *qvam* omnino tacere. Interim lector ad meam ignorantiam conniveat oro et ex multorum collatione certiora eligat. *Datum* Svejstrup 7 aprilis anni *Domini* 1623.

Nicolaus Andreae Svejstrupius, minister verbi Dei ecclesiarum Doer et Veng in Nomarchia Hielmsløv prope Schanderburgum.³

3. O: Angående runer eller gotiske og hieroglyfiske bogstaver har jeg foretaget undersøgelse i videste omfang hos vore folk, men har ikke fundet eller set spor af det mindste bogstav. Der ses hos os visse høje, som forneden rundt omkring er satte med sten, visse uden sten, hvilke jeg mener er vore hedenske forfædres hvilesteder eller gravhøje før brugen af kirker og kirkegårde. Thi jeg har selv set og flere gange hørt, at der fra de høje er udgravet lerkar indeholdende knogler, formentlig af mennesker, med ovenpå anbragte mærker af metal eller ben, utvivlsomt for at de skulle kunne skelnes fra hinanden. Istedet for høje er der også andre steder hos os opdyngtet større sten, hvor stormænds hvilesteder menes at være.

Jeg har to sogne, det ene Dover, det andet Veng. I Dover sogn har der også været en kirke i landsbyen Illerup, indviet til Crispinus og Crispianus, men den er nu nedbrudt. I landsbyen Boes ses også spor af en kirkegård, og de

Hoc unicum est, quod in hac nomarchia annotari potuit.
Georgius Petrejus, m. pp.⁴

kalder den for den gamle kirkegård, dér menes at have været et kapel. Det ligger næppe fire stadier fra klosteret Æm kloster eller Cara Insula.

Dover kirke er iøvrigt den, hvorom min fader hr. Anders Mikkelsen har fortalt mig (han var den første, som boede her efter nedrivningen af klosteret Cara Insula), at han havde hørt en beretning om, at Dover kirke kaldtes således, fordi en ridder, hvis slægtsnavn var Hielm, kom forbi ad denne vej og deltog i davren hos en bonde, som pløjede sammesteds, og at han til gengæld dræbte syv af bondens fjender, der just kom til. Det fortælles ligeledes, at der som bod blev pålagt ham af paven, at han skulle gå rundt og tigge den jord sammen, hvor han byggede Dover kirke. Det fortælles også, at Herluf Trolle, da han var lensmand på Ring kloster ved Skanderborg, førte Hielms sværd til Herlufsholm med denne antegnelse:

»En mand med dette sværd dræber syv farlige fjender«. Herom kan der dog let anstilles undersøgelse. Sikkert er det, at der endnu ses en kilde henved fem eller seks stadier fra Dover kirke, og at den kaldes Hjelmslev kilde, og der siger man, at der har ligget en gård, Hjelmslev, hvorefter vort herred, Hjelmslev herred, har fået sit navn.

I Veng sogn har der også været en kirke i landsbyen Vissing, men hvem den var viet til, ved jeg ikke, og den er allerede i gammel tid nedbrudt. Veng kirke står i flor og er viet til den hellige Trefoldighed, ligesom Dover er viet til Sankt Andreas. På den tid da Claus Glambek var lensmand på Skanderborg for henved fyrretyve år siden, kort før min embedstid, siges, at der var to kvinder, adelsjomfruer, som kom til Veng kirke og spurgte, til hvem den var indviet, og da de hørte, at det var til den hellige Trefoldighed, gik de ind i kirken og prydede alteret med et tæppe af farvet damask med purpur indvævet med mørk farve og med en kant af silkefrynser af samme farve, bortset fra at den havde indvævet guld. Hvilke landsmænd de var, vides ikke længere.

Dersom jeg havde haft flere eller sikrere oplysninger, ville jeg have sendt dem. Jeg har hellere villet skrive noget end tie helt stille. Imidlertid beder jeg læseren bære over med min uvidenhed og udvælge det sikreste blandt mange sammenbragte ting. Skrevet i Svejstrup den 7. april det Herrens år 1623.

Niels Andersen Svejstrup, Guds ords tjener i kirkerne Dover og Veng i Hjelmslev herred tæt ved Skanderborg.

4. O: Dette er det eneste, som har kunnet bemærkes i dette herred. Jørgen Pedersen, egen hånd.

Gjern herred

Herredsprovsten Niels Pedersen Wrager og to sognepræster erklærer på samme ark brevpapir, at det intet findes af interesse i deres sogne. Fra de øvrige sogne foreligger ingen oplysninger.

GJERN OG SKANNERUP

[46] Kienndis ieg Raßmus Christennßønn, prest thill Giernn och Skanderup kierker, att der inthet findis wdj mine sognekierker om de antiquiteter (mynt, historier och runebogstaffue), som kong. mats. breff derom formellder.

Raßmus Christennßønn. Egenn haand.

SKORUP OG TVILUM

[46] Epther som hederlig och høylerdtt mand mester Jens Gødsøn, superintendent vdj Aarhuss stigt haffuer forsendtt en copie aff kong. maytz. missive, som bemellder, att ther schall flittelig forfaris om alle antiqviteter, historier, runebogstaffue, mynndtt och callendarier *med* mere samme kong. maytz. missive medfører. Saa haffuer ieg flitteligen bespurdt mig vdj mine sogner med dj eldste mend om thennem vaar nogett vitterligtt om *forbemelltt* antiqviteter dissligeste med mine medbrødre, herritz præster her vdj Giern herritt. Daa haffuer dj iche heller befundett nogett viist, *thet* mand schriffelig antegne kand eller fremsende. Thill ydermere vitterlighed haffuer ieg min egen haand her neden vnder schreffuitt. Ex Skaarup thennd 2. aprilis 1623.

Thette bekiender ieg Niels Pederssøn Wrager, præst thill Skaarup och Thuillom sogner *med* egen haand.

HAMMEL OG VOLDBY

|46| Jeg, Jens *Peder*son *evangelij* thiener thill Hammell och Woldby sogner, kiendis for alle och gjør vitterligt, att der icke findis i mine betroede sogner, saa vit som min kundskab belanger, och ieg aff andre kand udspørie och forfare nogit aff for:ne *speciebus* och kong. maj:tis fortegnelßis indhold, huilcket ieg bekiender med egen haandskrift och underskriffuit Hamell *calendæ aprilis anno* 1623.¹

Joannes Petri *filius* Arenius, sua *manu*.²

1. O: den 1. april år 1623.
2. O: Jens Pedersen Arenius, med egen hånd.

Tyrsting herred

Herfra foreligger én indberetning, der ikke er underskrevet, men som formodentlig er forfattet af herredsprovsten Torn Olufsen Gammelgaard, der var sognepræst ved Sankt Sørenes kirke i Rye.

RYE

[47] In templo Divi Severini, quod est Rye Cimbrorum, sepultus est venerandus in Christo pater dominus Sueno, qui monasterii Charæ insulæ fundator fuit Rosmartiæ. Ejus epitaphium, saxo insculptum, ita accipe: Hic tumulatus est venerandus in Christo pater, dominus Sueno, qui Rosmartiæ fundator monasterii Charæ insulæ sub anno MCLXXX tertio, cujus anima requiescat in pace.¹

A parte australi sacello quodam amplo est ampliatur templum Divi Severini Rye anno MCLXXXVI dedicatio vero ejusdem ecclesiolæ facta est Birgittæ viduæ, ut refert littera in ipso sacello notata. Anno Domini 1554 in templo monasterii Emborgensis est sepultus reverendus in Christo abbas, dominus Petrus Severini, cujus cineres postea destructo monasterio cum templo ad Divi Severini templum Ryæ transportati sunt ibique terræ mandati cum saxo cineres tegente, in quo epitaphium hoccine apparet. Hic tumulatum est corpus domini Petri Severini quondam hujus loci abbatis Dei gratia vigilantissimi, qui ex hoc seculo migravit anno Domini 1554.²
[47v] Quondam omnium generum langvidi homines ad fontem quemadmodum prope Ryam situm accurrebant, qui Divo Severino

1. Det er uvist, hvad der menes med ordet Rosmartia, og ordene »qui Rosmartiæ« må være fejllæst, mens indskriften i øvrigt forekommer korrekt læst. Hvad der står i stedet for de fejllæste ord, kan ikke afgøres. Gravstenen er beskrevet i Chr. Axel Jensen: Danske adelige Gravsten I-II, 1950-53, gravsten nr. 79, men Chr. A. Jensens læsning synes urigtig.
2. Jvf. Chr. Axel Jensen: Danske adelige Gravsten II, 1953, gravsten nr. 556.

consecratus erat,³ omnesque qui illum vel ingressi sunt se inde lavando vel se aqua aspergendo, a suo langvore salvi ac sani facti sunt.⁴

3. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 148.

4. O: I S. Sørensen kirke, som er i Rye i Jylland, er begravet den i Christus ærværdige fader hr. Svend, som var grundlægger af klosteret Chara Insula (Øm kloster) i Rosmartia (se note 2). Hans gravskrift, indhugget i sten, skal du få således: Her er gravlagt den ærværdige fader i Christus, hr. Svend, som i Rosmartia var grundlægger af klosteret Chara Insula henved år 1183, hans sjæl hvile i fred. På den søndre side er S. Sørensen kirke i Rye i året 1176 udvidet med et rummeligt kapel, og overdragelsen af samme mindre kirke er tillagt enken Birgitte, som en indskrift optegnet i selve kirken melder. I det Herrens år 1554 blev i Emborg klosterkirke begravet den i Christus ærværdige abbed, hr. Peder Sørensen, hvis støv senere, da klosteret tillige med kirken blev nedrevet, blev ført til S. Sørensen kirke i Rye og der jordfæstet med den sten, som dækkede støvet, og hvorpå forekommer følgende gravskrift: Her er gravlagt legemet af hr. Peder Sørensen, fordem ved Guds nåde dette steds meget nidkære abbed, som forlod denne verden det Herrens år 1554. Fordum strømmede alle slags svagelige mennesker til kilden, som ligger så tæt ved Rye, og som var viet til S. Søren, og alle som enten gik ud i den for at vaske sig deri eller overhældte sig med vand, blev sunde og helbredte af deres svagelighed.

Vrads herred

Provsten Oluf Andersen Grønbech i Them har indhentet oplysninger hos samtlige sognepræster i herredet, men kun provsten selv og præsten i Nørre Snede og Ejstrup har haft noget positivt at meddele. Vrads sogn var indtil 1905 annex til Vinding i Tyrsting herred, men fra sognepræsten her er ikke bevaret nogen indberetning.

THEM

[32r] Wdi Them sogin j Silcheburgh lehn er liggendis itt stoer bergh, vdaff huilcken mand kand offuersehe mange herreder och skoffue, paa huilken haffuer stahett itt baunße vdj skipper Clementz thid opreist, som dett mehnis. Omkringh samme bergh haffuer stahett itt stoer krigs slactningh vdj gammell thiid, saa der haffuer ligg[et] [32v] thuende krigshehr emod hinanden paa huer sid bergett, som der nochsom endnu apparerer vestigia¹ med skantz gryfft och andett. Ithem schall haffuer veritt op [*overstreget* graffuid] pløyett vaben och andett sligt krigsmunition, men ellers <ingen> relation herom kand mand vdaff bunderne opspørge.

Lidett sønden derfraa ligger itt andett bergh, dett kaldis Kongerbergh, anden kundschab herom vid mand inthett. Østen der nedenfra vid en halff fierding vyes i en schou ligger thuende bancher, den enne kalder mand Kongensholm, den anden Dronningholm, om dennom siger de gamle, att kongens og droetningen schulle haft deris paulon och thelter medlerthid, som slactnigen schulle hagde staett.

Ellers findes her vell gamle kempegraffue och monumenter i march och skoue vden ald titel och bogstaffue, ey heller vid almue nogen kundschab om dennom. Ellers inthet att skriffue om i denne sogen.

Oluff Anderßøn Grønnbech, m. pp.

1. O: kommer spor til syne.

NØRRE SNEDE OG EJSTRUP

[56r] Paa Nørsnede mark vdj siden paa en bierg sønden for byen hoß alfarvejen findis en kielde, som mand kalder S. Knuds kielde, till [*overstreget* mange] huilcken mange i gamell dage hensøgte belad met adskiellige siugdømmer oc vanførsell och bleffue helbrede.² Saa bleff samme kielde opsatt mett bulverck oc en capell bygt hoß samme kielde, som stod hoß den i nogle aar, indtill konning Christian den 3. høylofflig ihukomelße drog den vey frem, och der hand formercte, huad samme bulhuß betyde, befaell hand, att mand skulle nedbryde den, och hand gaff sielffuer en kruermand vdj Snede, som hede Christen Terkelbøn samme capell och bulhuß, oc stod den siden hoß hans gaard i mange aar. Och staar samme kielde endnu ved mact paa denne dag.

Jens Nielbøn, egen haandt.

KLOVBORG OG GRÆDSTRUP

[32r] Haffuer voritz herritz prouist her Oluff i Them verit her hoß mig i Skade paa kong. may. vegne om gamble documenter etc., oc her er alldelis inttet hoß oß aff sodant.³ Dett bekyender jeg Seffren Pederben. Egen haand.

LINNERUP OG HAMMER

[32r] Kindis jeg Jens Pouelsøn i Hiortzuang at efftersom prousten haffuer anmodit mig effter bispens befalning paa kong. maitz. vegne om gamell documenter, monumenter etc., saa haffuer vy intid her i sognerne, som jeg haffuer kund inuestigeritt eller opspurt, som kunde vere vert att skriffue om eller tienlig till slig sager.

Jens Pouelsøn, tiener i Gudz ord till Linderup oc Hammer kiercki. Egen hand.

2. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 148.

3. Kirken i Klovborg sogn benævnes i slutn. af 1400tallet Skade kirke.

ÅLE OG TØRRING

|32r| Kiendis ieg Jenns Pederbøn i Aalle, at efftersom prouisten haffuer anmodit mig effter bißpens befaling paa kon. maytt. vegne om gammell *antiquiteter*, documenter, monumenter etc., saa haffuer vy inted her i sognerne, som ieg haffuer kunde inuestigerit eller opspurdt vdaff sligtt.

Jens Pederssøn, wuerdige tiener till Aall oc Tiøring.

Nim herred

Der foreligger meddelelser fra samtlige sognepræster i herredet. Provstens første ret lange men indholdsløse latinske svarskrivelse af 22. marts 1623 har åbenbart foranlediget bispem til påny at rette henvendelse til provst Jens Samuel Hårlev om at foretage en nøjere undersøgelse. Dette resulterer dog blot i et nyt brev fra provsten, hvori han meddeler det negative resultat af undersøgelsen, men denne gang lader han sin skrivelse påtegne af de to øvrige sognepræster i herredet, Christen Pedersen og Christen Svendsen, der begge kortfattet slutter sig til provstens svar.

HORSENS

[55v] Admodum reverendo atque doctissimo viro domino magistro Joanni Ægidio dioecesis Arhusiensis superattendenti vigilantissimo mecoenati meo æternum venerando.

[55r] Salutem et æviternam benedictionem a salutis nostræ duce et luce Jesu Christo.

Redditæ sunt mihi reverende *domine* episcopo, fautor et promotor æternum venerande binæ tuæ literæ, quarum priores meam in disquirendis antiquitatibus, pro regni nostri patrij historia amplianda sollicitudinem atque accuratam industriam urgebant. Ego vero quantum in me fuit, anxio atque sedulo conatu omnia exequutus sum, neque minima ejus argumenti in hocce meo minus spacio territorio, indagando reperire potis fui. Proximæ autem tuæ, meum, quod debetur academiæ patriæ fisco, pensum serio efflagitabant, quo[d] hisce inclusum chartis ad tuam reverentiam transmitti submisse rogans velit tua reverentia cessationem meam diuturniorem dextre interpretari, non nempe ex inertia incuriave quadam tempus quod maturationem postulabat protraxi sed quia exspectabam unius mei consacerdotis responsionem atque resolutionem. Hisce receptui canens tuam reverentiam Deo trismegisto fidissime commendo, ille tuam reverentiam diu nobis salvam atque incolumem conservet in nominis sui [*overstreget* ipsius] divinissimi

gloriam ecclesiarumque exædificationem. Vale. Dabam Horsnesiæ 22 martij anno 1623.

*Tuo reverentiæ cliens humilimus Johannes Samuel Horlevius, mea manu.*¹

[53r] Salutem in Jesu Christo sempiternam. Indeptus sum reverende *domine* pater secundas tuas ipsis calendis Aprilis, urgentes adhuc industriam meam accuratam in conquirendis juxta tenorem programmatis, documentis et antiquitatibus, historico regio inser-vituris, quod etiam executus sum diligentissime, nec aliquid quod ejus esset argumenti in toto meo presbyterio offendere potui, quod manuum subscriptione mecum contestabuntur collegæ mei, quorum opera simul in hoc negotio expediundo usus sum. Vale felicissime. Dabam Horsnesiæ 5 april anno 1623.

Johannes Samuel Horlevius, *mea manu.*²

1. O: Til den højærværdige og høj lærde, hr. Jens Gjødese, den meget nidkære superattendent over Århus stift, min evigt ærværdige velynder.

Hilsen og evig velsignelse fra vor frelses vejleder og lys Jesus Kristus.

Højærværdige hr. biskop, evigt ærværdige beskytter og hjælper. Eders to breve er blevet mig overbragt, af hvilke det første manede mig til omsorg og indgående flid i opsøgning af oldsager til berigelse af vort fædrene riges historie. Jeg har, såvidt det stod til mig, med ivrig og nidkær stræben udført alt, men ikke det mindste af det indhold har jeg under min søgen været i stand til at finde i dette mit lidet udstrakte område. Men Eders sidste brev afkrævede mig alvorligt mit bidrag, som skyldes det fædrene akademis (d.v.s. Universitetets) kasse. Dette sender jeg indlagt blandt disse papirer til Eders højærværdighed med ydmyg bøn, at Eders højærværdighed vil give min altfor langvarige toven en gunstig fortolkning, thi jeg har ikke på grund af dovenskab eller nogen uefterrettelighed forhalet den tid, som fordrede fremskyndelse, men fordi jeg afventede en af mine medpræsters svar og betaling. Med disse ord vil jeg sige stop og anbefaler Eders højærværdighed trofast til den treenige Gud, han bevare Eders højærværdighed længe velbeholden og uskadt for os til sit guddommelige navns ære og kirkernes opbyggelse. Lev vel. Skrevet i Horsens 22. marts år 1623.

Eders højærværdigheds ydmyggeste tjener Hans Samuel Hårlev, med egen hånd.

2. O: Evig frelse i Jesus Kristus. Højærværdige hr. fader, jeg har på selve den første april erholdt Eders andet brev, som endnu engang opmaner min indgående flid med, i henhold til ordlyden i programmet, at opsøge dokumenter og oldsager til brug for den kongelige historiker, hvilket jeg også med største omhu har udført, men jeg har ikke i hele mit provsti kunnet finde noget, der var af det indhold, hvilket mine kolleger sammen med mig vil bevidne med

HVIRRING, TAMDRUP OG HORNBOG

Testor ego Christianus Petri Hver[ing] me apud parochianos meos diligentissime inquisivisse, si qvæ essent documenta, qvæ inseruire poterant regni nostri patrij historiae, nec m[i]nima offendisse.

Christianus Petri, m. pp.³

NIM OG UNDERUP

Attestor ego Christianus Svenonius me in meis parochiis diligentissime inquisivisse si qvæ essent documenta, qvæ inservire poteran[t] regni nostri patrii historiae, nec m[ini]ma offendisse.

Christianus Sv[enonius], *mea manu*.⁴

deres hænders underskrift, thi deres bistannd har jeg samtidig benyttet ved udførelsen af dette hverv. Lev vel på det lykkeligste. Skrevet i Horsens 5. april år 1623.

Hans Samuel Haarlev, med egen hånd.

3. O: Vidner jeg Christen Pedersen Hverring, at jeg på det omhyggeligste har efterforsket hos mine sognefolk, om der var nogen dokumenter, som kunne tjene til vort fædrene riges historie, men ikke det mindste er jeg stødt på.

Christen Pedersen, med egen hånd.

4. O: Bevidner jeg Christen Svendsen, at jeg på det omhyggeligste har efterforsket i mine sogne, om der var nogen dokumenter, som kunne tjene til vort fædrene riges historie, men ikke det mindste er jeg stødt på.

Christen Svendsen, med egen hånd.

Hatting herred

Fra Hatting herred foreligger to skrivelser fra provsten Jørgen Frandsen, begge lange latinske, men ganske negative redegørelser. Den anden indberetning, der er dateret den 4. april 1623, er foranlediget af en fornyet henvendelse fra biskoppen, som dog ikke kendes. I lighed med materialet fra Nørre Djurs herred har provsten ladet samtlige sognepræster underskrive den anden indberetning.

|60 v| Ornatissimo viro, pietate, doctrina et virtute præstantj, magistro Joanni Ægidij filio, dioecesos Arhusiensis episcopo vigilantissimo, patrij suo charissimo, summa obseruantia semper colendo.¹

|60 r| Gratiam et pacem *per dominum nostrum Jesum Christum* vnicum hospitorem nostrum.²

Notum esse cupio patrij meo charissimo, me una cum fratribus meis, prouinciæ huius Hattingianæ consacerdotibus, mandato, quod regiæ majestatis nomine *nobis* dedit, paruisse, et de antiquitatibus historicis, earumque varijs speciebus, figuris *et* formis, quarum in regijs literis mentio fit, diligenter *et* sollicite perquæsiuisse. Et nihil tamen inuenisse. Nam in hac prouincia nullj sunt tam nobiles, sedes suas occupantes, ex quorum archiuis certj aliquid de hisce depromere licent.³ Nec sunt in [*overstreget* te] nostris templis iam (vt olim) chartophylacia, nec inter nos virj ætate graues, fide dignj [*overstregning*], quorum relationibus, de talib[us] rebus certiores fierj possumus. Nec propria industria, documenta aliquot authentica ad hoc argumentum quæ facere videntur, inuestigare valemus. Non quod tam segnes aut negligentes (vt vera dicam) simus. Sed quia rerum *prædictarum* hic nulla est copia. Si autem in hoc nostro

1. O: Til den højtansete, ved sin fromhed, lærdom og dyd fremragende mand, magister Jens Gjødesen, såre årvågen biskop over Århus stift, min (egl. sin) meget kære fader, hvem jeg bestandig vil dyrke i største lydighed.
2. O: Nåde og fred ved vor herre Jesus Christus, vor uforlignelig gæst.
3. Må være en skrivefejl for licet.

territorio olim fuerunt aliqua huius generis monumenta vetusta. Ea collegit *et* secum auexit piæ memoriæ reverendus vir *doctor* Nicolaus Kragius, dum is *etiam*. ad mandatum regiæ majestatis chorographiam esset descripturus.⁴ Tum ut omnia loca hic lustravit, et omnia quæ ad hanc rem sibj vsuj fore putabat perscrutatus est diligentissime. Nos igitur in hac *prouincia* (de reliquis taceo) cogimur esse *ἀεὶ μὲν βολοί*. Hac vice. Hanc nostram verissimam excusationem, vt placide accipiat *dominus* pater, obnixè rogamus, optantes ipsi annos Nestoris mentem sanum in corpore sano, totius familiæ incolumitatem et in omnibus rebus gerendis prosperum successum. Amen.⁵

Data Hatting 4 idus februarias anno Christi 1623.⁶

Georgius Francisci, propria manu.⁷

4. Missive af 29. juni 1594.

5. O: Jeg ønsker, at det skal være min meget kære fader bekendt, at jeg sammen med mine brødre, medpræster i dette Hatting herred, har adlydt det pålæg, som I har givet os i kongelig majestæts navn, og omhyggeligt og samvittighedsfuldt har foretaget undersøgelse vedrørende historiske antikviteter og deres forskellige arter, tegn og former, hvis omtale findes i det kongelige brev. Og at vi dog intet har fundet. Thi i dette herred er der ingen så fornemme folk, der besidder sædegårde, fra hvis arkiver det er muligt at fremdrage noget sikkert om disse ting. Ejheller er der nu (som fordem) i vore kirker nogen brevgemmer, ejheller iblandt os nogen mænd i fremrykket alder og troværdige, ved hvis beretninger vi kan få underretning om sådanne ting. Vi er ikke istand til ved egen flid at opspore en del gyldige dokumenter, som synes at bidrage til dette spørgsmål. Ikke fordi vi er sløve eller efterladende (for at sige sandheden), men fordi der ikke her er noget forråd af fornævnte ting. Men hvis der fordem i vor egn har været visse gamle mindesmærker af denne art, så har den ærværdige mand, doktor Niels Krag, salig ihukommelse, samlet dem og ført dem bort med sig, idet han også i henhold til kongelig majestæts ordre skulle forfatte en egnsbeskrivelse. Ligesom han dengang gennemsøgte alle steder her, har han også med største omhu undersøgt alt, hvad han mente kunne blive ham til nytte. Vi i dette herred (om andre vil jeg tie) nødes altså til at være uden bidrag. I hvert fald denne gang. Denne vor fuldt sandfærdige afbigt beder vi indtrængende om, at hr. fader vil modtage med venlighed, idet vi ønsker ham Nestors alder, en sund sjæl i et sundt legeme, sundhed for hele hans husstand og held og lykke i alle hans foretagender. Amen.

6. O: Givet i Hatting den 2. februar i Christi år 1623.

7. O: Jørgen Frandsen, med egen hånd.

[59 v] Reverendo viro pietate doctrina et virtute *præstantij*, magistro Ioannj Ægidio, dioecesis Arhusiensis episcopo vigilantissimo, patrij suo amantissimo, summa observantia *semper* colendo.⁸

[59 r] Qui passus est Jesus Christus sua passione nos liberabit, justus *scilicet* iniustus.⁹

Humillime significatum esse volo <*domino*> episcopo et patrij meo venerabilj prouinciæ huius (nempe Hattingensis) sacerdotes vna *mecum* ad edictum regium diligenter perquisiuisse quicquid ad regnj nostrj patrij *historiam* ampliandum et exornandum facere nobis videbatur. Verum *neque* in archivis *neque* in cartophilacijs (*neque* alibj) quicquam inuenimus, *neque* ex relationibus seniorum, fide dignorum, quicquam audiuimus, quod huic argumento commode inseruire (nostro iudicio) posset. Quo circa, sicut antea, domino meo patrij, cum hic esset Horsnetiæ, vltima vice, pluribus de hoc ipso negotio, scripsi: cogimur adhuc esse *ασύμβολοι*. Quod non tamen nostræ socordia (vt citra instantiam dicam), sed magis ipsarum rerum seu materialium ad tam augustum opus concinnandum et perficiendum magnæ in hisce oris penuriæ ascribetur. Hæc collegæ prouinciales singulj ad mandatum *dominj nostrj patris* manuum suarum subscriptione *mecum* contestantur. Viuat et valeat *dominus* pater cum tota sua familia et omnibus sibi charis, Deo *optimo maximo* in æternum commendatissimus. Amen. Ex curia <pastorali> Hattingensi 4. aprilis anno reparatæ salutis 1623.¹⁰

8. O: Til den ærværdige, ved sin fromhed, lærdom og dyd fremragende mand, magister Jens Gødesen, såre årvågen biskop over Århus stift, vor (egl. sin) højt elskede fader, hvem vi bestandig vil dyrke i største lydighed.
9. O: Jesus Christus, som har lidt, han vil gennem sin lidelse befri os, retfærdig bliver den uretfærdige.
10. O: I al ydmyghed ønsker jeg hr. biskoppen og min ærværdige fader tilkendegivet, at præsterne i dette herred (nemlig Hatting) i henhold til det kongelige edikt sammen med mig omhyggeligt har gennemført, hvad der forekom os at tjene til forøgelse og pryde for vort fædrelands historie. Men hverken i arkiver eller i brevgemmer (ejheller andetsteds) har vi fundet noget, ejheller har vi hørt noget gennem beretninger fra ældre, troværdige folk, som (efter vor mening) bekvemt kunne tjene denne sag. Desårsag, således som jeg tidligere mere vidtløftigt har skrevet om denne samme forretning til min hr. fader, da han sidste gang var her i Horsens, tvinges vi fremdeles til at være uden bidrag. Hvilket dog ikke skal tilskrives vor sløvhed (for at sige det uden vrede), men snarere den store mangel i disse egne på selve tingene eller stofferne til at sammenstille og fuldkommengøre et så ophøjet værk. Dette

Gregorius Francisci filius, ecclesiastes Hattingensis, sua manu. Iohannes Taussanus, pastor *ecclesiarum* Løbning et Korning, manu mea. Matthias Andreae, verbi Dei minister ecclesiae Hedensted, propria manu. Georgius Nicolaj, evangelij promulgator ecclesiae Engum. Torchillus Nicolaj, ecclesiae Oelstedt pastor. Olaus Kanuti, pastor *ecclesiarum* Wuth et Tyrsted, manu propria.¹¹

bevidner sammen med mig, i henhold til vor hr. faders pålæg, de enkelte herredsbrødre med deres hænders underskrift. Gid hr. fader med sin husstand og alle sine kære må leve og trives, i evighed højt anbefalet til den almægtige Gud. Amen. Fra Hatting præstegård den 4. april i det år 1623 efter den genvundne frelse.

11. O: Jørgen Frandsen, præst i Hatting, med egen hånd. Hans Tausen, hyrde, præst i Løsning og Korning, med min egen hånd. Mads Andersen, Guds ords tjener i Hedensted kirke, med egen hånd. Jørgen Nielsen, evangeliets udbreder i Engum kirke. Terkel Nielsen, hyrde ved Ølsted kirke. Oluf Knudsen, præst ved kirkerne i Uth og Tyrsted, med egen hånd.

Fyns stift 1623-24

Odense herred

Fra Odense herred foreligger kun enkelte indberetninger, der alle er usignerede. Således findes der fra Odense købstad kun en beskrivelse af Gråbrødre kirke, der for øvrigt var blevet nedlagt som sognekirke ved åbent brev af 12. marts 1618. Kirkesognet (Albani sogn) blev herefter indlemmet i S. Knuds sogn, mens sognepræsten i Pårup varetog hvervet som præst ved Gråbrødre hospitalskirke. Lorents Widdow, der på daværende tidspunkt sad inde med disse embeder, kan have forfattet beskrivelsen af den senere nedrevne hospitalskirke. Vissenbjerg sogn, der nu hører til Odense herred, hørte dengang til Båg herred i gejstlig henseende og skal søges derunder.

ODENSE. GRÅBRØDRE KIRKE

|42 v| Otense herrid.

Graabrodre kircke i Ottenße.

Kongh Erick anno 1279 loed bygge det stoer altere, som finndis en muret graff vnder, huorudj hand bleff [*begraffuet*] anno 1343, som ßaa meenis, eptersom der formeldis paa tafflenn, som er reno-verit 1600 och henger paa den sønder mur ved alteret.

Konningh Hanns dronning Kirstin begraffuen i en muret graff neden for alterit, huor lidet aff deris been findis. Wdj kongh Hansis hoffuitpande, paa den venstre side, findis 3 streger eller schrammer ind vdj benet, som sigis at hannd bekom i den suendsche krich.¹

Wdj den norre muer findis kongh Hansis, dronning Kirsten och deris sønn Christiann, som da var kleinlig vdj en stoer sten vdhug-gen. Paa kong Hansis och dronning Kirstins graff findis enn stoer slet steen liggendis. Wed den nørreside hoes samme begraffuelße sigis kongh Christiann den anden at were begraffuen, ligger derpaa en slet steen. Wed denn nørre side hoes kongh Hansis begraffuelße sigis at were begrafuen hertug Franciscus och hans broder, som vare Christierni børnn. Altertafflen, som staar paa alteret, sigis at dronning Kirstin loed berede och opsette. Nederst paa samme altere

1. Kongegravene flyttedes 1805 til Sankt Knuds kirke.

findis (som sigis) kongh Hansis, dronning Kirstens, derið søn kongh Christian och hans dronningh Elizabet och deris thrinde børns, hertug Francisci, hanß brodris och søsters samptligen derið egentlige affcontrafei.² |43 r| Enn steen sider i sidestinget i det stoere crucifix, som henger offuer chorßdørren den stoere, som meenis att were enn demant eller carbunckell. Om eptermiddagen klokenn er wed 3 slet om solenn schinner klar, da giffuer den ßaa stoer glantz fraa ßig, at mand ßaa got som bag crucifixit kannd klarligen see denn.³ Dronning Kirstins och hindiß søns <hertug> Francisci epitaphium findið paa den sønder muer hengendis saalydendis som epterfølger:

Sub necis hoc signo constructo clauditur antro
 Marmoris adversi, moesto quod carmine psallo
 Saxoniae proles ducis incluta filia Miiseca⁴
 Nomine Christina dudum regina Johannis
 Principis eximij Danorum tum Norichorum
 Svecorum nec non Gotthorum sic reliquorum
 Qvum foret hæc regina, simul cum principe conjunx
 Divino genuit faustos e munere foetus,
 Hinc orbata viro virtutum culmina scandens
 Omnibus in gestis Christo se contulit horis
 Casta pudica pia fidei primordia gestans
 Faustorum voluit quoque Danica regna
 Immortale decus Christum venerata reliqvit,
 Cultum divinum, donis insignibus augens,
 Presbyteros monachos præstantes ordine cunctos
 Christo devinctos feudis donavit ut heros
 Vexatas viduas, magnos, gnaros, generosos
 |43 v| Infantes, vetulos tutelis muniit omnes.
 Christi gestantis Francisci stigmata fratres
 Zelo materni peramavit pectoris imo,
 Ut genetrix mundo natos e corporis alvo,
 Virgo seu prudens haud criminis obruta somno,

2. Gråbrødre kirkes inventar solgtes ved to auktioner i 1805, Claus Bergs altertavle købtes dog af Sankt Knuds kirke, jvf. Svend Larsen: Graabrødre Hospital og Kloster i Odense, 1939, s. 219–20.

3. Krucifixet er nu ophængt i Hospitalskirken.

4. Muligvis fejllæst for Miisnæ. Denne fortolkning er benyttet i oversættelsen.

Fert oleum liquidum pietatis lampade splendens,
 Formoso vigil occurrit mox obvia Christo
 Sævam dum mortem sonuit vox ultima sponsi
 Atque vicina neci grandi certamine fessa
 septima dum sonuit nocturni temporis hora
 Idus sexto luna quinta mense decembri
 Qvo concepta die fertur purissima virgo
 Conscendit patris summi penetralia coeli
 Cujus ad lethum luxit mox Danica turma
 Mugitus præstans splendent dum funeris arma,
 Accingunt veste Francisci tenera membra
 Quadratur fratrum templo dum regio tumba
 Sarcofago tegitur profesto martyrism almi,
 Thomæ quem dubium subeunt natalia Christi
 Funus regale conditum more vetusto
 Psalmis cantatis sepelitur honore peramplo,
 Conjugis ad lævam consortis fædere palmam
 Anno milleno quingente, vigen, qvoque primo
 Partum post Christum concluso virginis alvo
 Summo qui patris nos præstet vivere throno.⁵

5. O: Under dette dødens mærke indesluttet i den opbyggede hule det, som jeg i et sørgedkvad besynger på marmorets forside:
 Sachsen-Meissens afkom, hertugens berømmelige datter,
 ved navn Christina, fordum kong Hans' dronning
 – dengang den fortræffelige fyrste over danskere og nordmænd,
 svenskere samt fremdeles over gotere og andre.
 Da hun blev dronning, avlede hun som hustru sammen med fyrsten
 ved guddommelig gave lykkelige pøder.
 Efter at være blevet berøvet sin ægtemand steg hun derefter til dydernes tinder
 og vendte sig i alle timer ved sine gerninger til Christus,
 idet hun ren, kysk og from frembar troens førstegrode.
 Hun lagde sig lykkeligt stillede folks sæder på sinde, og de danske riger
 efterlod hun som uødeligt smykke, idet hun ærede Christus,
 øgende gudsdyrkelsen med betydelige gaver:
 Præster, fremragende munke, alle bundne ved ordenen
 til Christus, skænkede hun jordegods; som en helt beskyttede hun
 betrængte enker, stormænd, kyndige folk og retsindige
 samt alle børn og oldinge med sin omsorg.
 Brødrene til Franciscus, ham der bar Christi sårmærker,
 elskede hun med iver af sit moderhjertes dyb
 som en moder sønnerne af sit legemes rene moderliv.

|44 r| Epitaphium illustrissimi domini Francisci inclytissimi domini Johannis regis nec non ingenuissimæ dominæ Christinæ filij.⁶

Sub saxo puer insignis tumulatus eodem
 Somnum dormitat mortis, victurus in ævum,
 Regina matre natus, genitore Johanne,
 Nomine Franciscus materno foedere dictus,
 Clausum dum ventre gestabant viscera matris,
 Egressus foret, ut felix simul absque periclo
 Qvem genetrix dedit incolumen per numina fausta
 Numine divino Francisci voce citato,
 Sancti, qvi nomen puer hinc Sortitus *et* omen,
 Infans deprompsit veterum prælustria patrum
 Criminis absque lue matris vestigia cursans
 Constans *et* castus, puerorum tramitis exors,
 Indolis est almæ juvenis cunctis bene gratus,
 Fædera virtutum tractatu pectoris hiscit,
 Militis extrema victoris stemmata gliscens,
 Hostes prostravit navali cæde triumphans

Som den kloge jomfru, der ikke overvældes af syndens søvn,
 frembærer den flydende olie strålende i fromhedens lampe,
 således iler hun snart årvågen den herlige Christus imøde,
 da brudgommens røst tilslut lod den grumme død lyde.
 Og på dødens tærskel, træet af den store strid,
 da nattetidens syvende time lød,
 seks dage før Idus, fem dage efter nymåne i december måned,
 den dag, på hvilken den reneste jomfru siges at være undfanget
 steg nun op til den højeste faders himmelske haller.
 Snart sørgede den danske skare ved hendes død,
 frembringende klager, mens begravelsesvåbnene stråler;
 de omgjorde de spæde lemmer med Franciscus' klædebon.
 mens pladsen indrettes i brødrenes kirke, graven
 dækkes af sarkofagen. På den hulde martyr
 Thomas' dag [21. dec.], tvivleren, hvem Christi fødselsdag afløser,
 foranstaltes den kongelige begravelse efter gammel skik,
 under salmesang begraves hun med megen prægtig hæder
 ved sin husbonds venstre hånd i henhold til ægtefællens pagt,
 år tusind femhundrede tyve og et
 efter Christi fødsel, da jomfruens moderliv tillukkedes,
 hvilket skænker os at leve for faderens højeste trone.

6. O: Gravminde over den højtberømmelige hr. Frands, søn af den navnkundige kong Hans og den højædle fru Christina.

Mundani pelagi virtutum classe per undam,
 Nam promissa datur vincenti laurea mundum,
 Lætissime culmos frondet qvæ mente beata,
 Qvam puer hausturus lethali peste peremptus,
 Tollitur hoc mundo rex ætheris orbe futurus,
 |44 v Ceu regis proles, ornatum more vetusto
 Clauditur at funus defunctum pulveris antro.
 Adjectus lævæ genitoris regius infans,
 Matris sed dextram nunc dormit intus ad oram
 In fratrum sacris simul ac tellure minorum.
 Anno milleno qvingenteno simul XI
 Virginei partus mundi pro crimine passi,
 Prima qvippe die lucenti mensis aprilis.⁷

7. O: Begravet under den samme sten sover en udmærket dreng
 dødens søvn for at leve evigt.
 Han var født af sin moder dronningen, hans fader var Hans,
 med navnet Frands blev han kaldt i henhold til en mødrende pagt,
 mens moderens liv bar ham skjult i sit indre;
 for at han skulle fremtræde på en gang lykkelig og uden fare
 skænkede moderen ham at være uskadt ved heldbringende skytsånder,
 idet han som guddommeligt varsel blev nævnet med betegnelsen Frands
 den hellige, hvilket navn derfor drengen fik som varsel.
 Som barn lånte han gamle fædres fornemme egenskaber,
 uden skyldens sot fulgte han i moderens spor,
 besindig og kysk, uden del i drenges færd.
 Som yngling er han huld af sind, vellidt af alle,
 af hjertets id higer han efter samliv med dyderne,
 fremvoksende som en sejrrig krigers seneste ætlinge,
 tilintetgjorde han fjender, idet han triumferede i søkamp
 på dydernes flåde over det verdslige havs vand,
 thi den udlovede sejrskrans gives den, som besejrer verden,
 den grønnes frydeligt med strå i det sind,
 som drengen skulle udøse, da han blev bortrevet af den dødbringende pest.
 Han borttages fra denne verden for at blive konge i den himmelske kreds
 som en kongeætling, men prydet efter gammel skik
 lukkes den grav, som udgør støvets hule.
 Lagt ved faderens venstre, men ved moderens højre side
 sover nu kongebarnet derinde
 i mindrebrødrenes helligdomme samt jord.
 År tusind femhundrede og elleve
 efter jomfrufødslen, lidt for verdens skyld,
 da den første dag i april måned brød frem.

Paa huer side i choret findis paa panillet offuer stolene 16 par waaben och vden chorsdørren paa huer side wed trellewerket 2 par woben, som sigis at were høylofflig kongh Hanns och dronning Kirsten deris førstlige herkomst. Offuen den nørre chorsdør henger en themmelig stor taffle, huor wilde mennd opholder hertug Francisci vaabenn.

Anno *Domini* in MCCLXXIX illustrissimus rex Danorum cognomento pius ad honorem Beatæ Mariæ virginis genitricis Dei dedit fratribus minoribus hunc locum Othoniæ quem dicti fratres ingressi *et* in festo assumptionis beatæ virginis divina publice celebrabant prius tum in vigilia *Sancti* Laurentij favore introducti regia *et* civium unitate. Hunc *vero* locum reverendus pater dominus Tyco Ripensis episcopus consecraviv fabricato choro memoratus idem rex ante majus altare suam hic elegit sepulturam. Anno domini MCCCXLIII consumatam |45 r| hanc ecclesiam et majus altare venerabilis pater frater meus episcopus Othoniæ in honorem ejusdem virginis consecraviv *dominica* prima post festum *Sanctæ* Mariæ Magdalenæ.

Renovatum anno *domini* MDC clarissimorum virorum *domini* Georgij Nicolaj consulis *et* Jacobi Let senatoris hujus templi præfectorum tempore.⁸

TRØSTRUP KORUP OG UBBERUD

|45 r| Thrøsterup. Vbberud.

Findið threy høye j Thrøsterup sogen paa huilcke de gamle bønder ßige, at der boede 3 kemper, den ene høy heder Willumshøy

8. O: I det Herrens år 1279 gav den højtberømmelige danskernes konge [Erik Glipping] med tilnavnet den fromme til ære for den salige jomfru Maria, Guds moder, til mindrebrødrene dette sted i Odense, hvilket de nævnte brødre drog ind i, og ved den hellige jomfrus himmelfartsfest [15. aug.] holdt de offentlig gudstjeneste, efter dengang først at være blevet ført derind ved kongelig gunst og borgernes samdrægtighed Sankt Laurentii aften [9. aug.]. Men dette sted indviiede den ærværdige fader hr. Tyge, biskop i Ribe, og da koret var opført, valgte samme nævnte konge her sit gravsted foran højalteret. I det Herrens år 1343 indviiede den ærværdige fader, min broder, biskoppen af Odense denne fuldendte kirke og højalteret til samme jomfrus ære, på søndagen [27. juli] efter Sankt Marie Magdalenes fest [22. juli].

Fornyet det Herrens år 1600 på den tid, da de berømmelige mænd hr. borgmester Jørgen Nielsen og rådmand Jacob Let var denne kirkes forstandere.

af en kempe, hed Willum, den anden kaldis Erlingshøye aff en, hed Erland, den 3. høye kaldis Biørnshøy aff en kempe, hed Biørn. Och de ware alle tree smeder, och sigis at Biørn laante en syhammer aff Willum, och der hannd kraffuede den igien, kaste hand ßamme byemarcke epter thill den andenn och blo ham hanns ene øye vd, huoraff hannd och døde.

Findiß enn høy paa Trøsterup marck, kaldis Stenkistenn, paa huilcken der ligger nogle stoere steene, och sigis at der er begraffuen en kempe, huilcken der haffde enn daater, som gik enn gangh vd paa marckenn och fant en bunde, ployede paa ßin ager. Da thoeg hun den gandsche ploeg met mannden och bar hiem i sit forklæde. |45 v| Fader, see dete fant iegh paa marcken, som gick och smølede i jordenn, da ßagde faderen, lad dem gaa, de schall fordriffue osß.

Findis it aarsß datum paa Trøstrup kircke i en thielsteen huggen saaledis

1816.

Årstallet (1476) er indhugget i en sten over indgangen til trappehuset på tårnets sydside. Det er siden hen læst som 1473.

Findis et stett i itt engemaall, kaldis Kiernen, huor en girig bonde wed naffnn Jørgen Tancke paa en søndag vnder gudzthieneste gjorde høe, och den høestack sanck strax ned i affgrunden, och finndis endnu itt trint hull paa ßamme sted som høestacken stoed. Fremdeliß sender jegh en gammell riimstock frem, som bønderne brugte i gammell thiid i steden for almnackenn.

Wdj Vbberud sogenn findis en schouff och marck, som kaldis Wbberud schouff och haffuer sit naffn aff enn adelßmand hed herr Wbbe, huilcken haffde saa stoer lyst thill kallund, at hand wille huer dag haffue en ret aff kallund. Da hente det sig en dagh, at der var icke kallund i forraad, huorfore de toege stiernen aff enn oxehud och kogede for kallund thill hannem, der hand det smagede, spurde hannd, hvad det war for kallund (thi hand war blind). Da sagde hans yngste søn. Fader I eder stiernen. Da bleff hand vred och gaff sig thill munkene i S. Knudz closter i Ottense och gjorde pact |46 r| met dennem, at de schulle føde och klæde hannem och

giffue hannem en ret kallund huer dag, och derfor gaff hannd thill for:ne closter samme schouff och march, som endnu forfunden er.

Findis ochsaa en schouff kaldis Hesßebierge schouff, huilckenn en adelßmand wed naffn h. Themme haffuer eyet, hannd haffde en hiurde ved naffn Niells, hannd laa i boferie med h. Themmis frue, som hed Mette, och afflede mange børn i horerj met hinde, och der hannd engangh sad och legte paa sit hornn om samme wleilighed paa ßangwiiß, holt herremanden wforuarendis och hørde derpaa, huorfore hand strax loed hannem henge, och der hannd kom hiem och sagde sin frue det, bleff hun ßaare vrede och sagde:

Haffuer du hengt vor hiurde i dag oc giort mig angist och møde, da haffuer du iche hengt hanns tolf sønner, som riide hoes din side, och den frue gangis mig sent aff.

Saa stack hand hinde ihuell och gaff sig ind i Dillum kloster med alld Hesßbierigs schouff och marck som endnu forfunden er.

SANDERUM OG DALUM

|46 r| Sanderum. Dalum.

Wdj Sanderum kircke haffuer weret 3 altere, itt i denn sønder capell och itt i den nordenn och |46 v| it i choret. Det som war i den norden capell bleff i welbiurdig Absolon Gøes thiid, der hand var lensmand, ført thill Dalum kircke.⁹

Wdj choret i Dalum kircke hoes degnestolen ved denn søndre side findis disße epterfylgendis ord vdschaaren paa en ege pernille: Anno domini millesimo quingentesimo tertio fundavit honorabilis vir magister Nicolaus Hiort istum chorum in honorem *Sancto Michaelis*. Orate.¹⁰

Wdj Dillum kircke haffuer welbiurdig *salig* Johann Friiß ladet kalck och disch giøre aff sølff thill kirkenn 1544, som hannß naffn och forbemelte aarsthall er vdgraffuen derpaa.¹¹

Anno domini 1571 annammede welbuirdig Jacob Wlfeldt thill Koßbylle Dalum closter i forlæning aff kongh Frederich den Anden,

9. Absalon Gøye var lensmand 1572–1602 på Dalum kloster.

10. Degnestolen synes ikke bevaret. O: I det Herrens år 1503 grundlagde den ærede magister Niels Hjort dette kor til Sankt Mikael's ære. Bed for ham.

11. Alterkalken synes ikke bevaret.

och da vor 4 jomfruer indgiffuet closterit aff adelen. DisBe epterschreffne welbyrdiges jomfruers naffnn och vaaben er baade paa den norre och søndre side i Dalum kircke beschreffne.

Jomfru Karen Skinckell. Jomfru Dorte Porß. Jomfru Karren Vlfeld. Jomfru Marine Vlfeld. Jomfru Anne Knudzdaater. |47 r| Jomfru Anne Skiell. Jomfru Kirstine Schiell. Welbiurdige jomfru Kirstine Claußdaater. Gammel jomfru Margrete Hannsdaater. Jomfru Sidzell Bille. Wnge jomfru Margrete Hannßdaater. Jomfru Sidzell Thermhuuß. Jomfru Margrete Skinkell. Jomfru Margrete Nielsdaater aff Arreschouff. Jomfru Margrete Norreby. Jomfru Ingeborg Norby. Jomfru Anna Lunge. Jomfru Marine Walkendorff. Jomfru Anne Wrne. Jomfru Anne Friiß. Jomfru Karine Randzouv. Jomfru Magdalene Hansdaater. Jomfru Anne Huitfelld. Jomfru Margrete Claußdaater. Jomfru Johanne Hanßdaater. Jomfru Anne Jacobsdaater. Jomfru Karine Jenßdaater. Jomfru Sophia Knudzdaater. Jomfru Alhed Friiß. Jomfru Gert[r]ud Stießdaater. Jomfru Dorete Stiesdaater.¹²

|47 v| Enn liigsteen findis i choret hoes alteret i Dalum kircke vnder huilcken 2 systre, begge priorister, ligge begraffuen, welbiurdig jomfru Allhed Friiß, som kom her ind i closterit i sit 7. aar och døde i sit 80. anno 1572. Jomfru Anne Friiß kom her ind i sit 11. aar och døde [i] sit 80. 1580, som findis vdhuggenn i samme steen.¹³ Enn ligesteen aff graa kamp findis paa Dalum kirchegaard noget fraa den norden kirckedør, huis bogstaffue ere baade aff regenn och mosß forderfuet och wleselig, dog siunis aff vdhugningen, at det haffuer werit en geistlig person, och hanns naffnn sigis att haffue werit prior Wlff.¹⁴

12. Skjoldefrisen med de adelige jomfruers våben og navne genopdagedes delvis under kirkens restaurering i 1929, men den blev atter overhvidtet. Ang. to senere fortegnelser over frisen se: Suhm: Saml. til den danske Historie I. bd. 1. hæfte, 1779, s. 90–92.

13. Jvf. C. A. Jensen: Danske adelige Gravsten, 1950, gravst. nr. 709.

14. Gravstenen over prior og præst i Dalum Ulf Pedersen, død 1456, er bevaret.

Åsum herred

Sognepræsten i Rønninge og Rolsted, Søren Iversen Vinum, er formentlig forfatter til de to eneste beretninger fra dette herred.

RØNNINGE OG ROLSTED

|48 r| Aasum herridt.
Rønninges sogn.

I Rønninge sogn i Westerschouffs mark ligger enn høy, kaldis Steene høy, er ombat met stoere steene och enn saare stoer steen mit paa, huor der meenis enn kempe at ligge begraffuen wed nafn Rønnonnd, huoraff byen schall haffue sit naffnn. Wdj Ellinge Langeschow, som ligger thill Søegaard, haffuer i gammell dage standet enn herregaard eptersom stædenn endnu kiendis, i sonderlighed enn brynnd neder i jorden omsat met kampesteene, dog mesten igienschudt med jord. Somme meene, at det schall haffue været itt lidet slot wed naffn Tvevad slot aff aen der ligger der neden westen fore, som kaldis Tvevad, huilcket de ville colligere vdaff en gammell danske wiße, siungis om rege Waldemaro 4to,¹ skall haffue hafft enn sleffred aff adell, huilcken thillspurd aff dronningen, huad hindis morgengaffue var, schall hun iblant andet haffue svared: Hand gaff mig borgh, hand gaff mig lehn, hand gaff mig Tvevad slot i Fyenn.²

|48 v| Rolsted sogn.

I Rolsted sogn i Kirckemarken staar en høy steenn spitzachtig offuen thill, kaldis Vædersteen eller Backesteen aff denn aarbage, at i fordum thiid haffuer weret en thiuff och stolen en væder i Kappedrup och wille gaa met den thill Næraa och haffde bunden

1. O: kong Valdemar den 4.

2. Svend Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser III, 1862, s. 34.

J. L. Rohmann: Tvevad Slot. Samlinger til Fyens Historie og Topographie VII, 1878, s. 215.

alle fire been paa væderenn och kast denn saa om sinn halß och ville staa och huile sig op thill samme steen och lagde væderen saa hengendis om halßen offuen paa steenen, huilken falt strax offuer paa den anden side och qualde thiuffuen.

Bjerge herred

Alle præster i herredet har indsendt beretninger, dog har sognepræsten i Kerteminde og Drigstrup, Anders Jørgensen, kun givet oplysninger om sit annexsogn Drigstrup. Indledningerne om de afholdte sognestævner minder en del om hinanden, og Jonas Lauritsens bemærkning (s. 89), om at han »i lige måde« har holdt sognestævne, kunne tyde på, at herredsprovsten, Laurits Stampe, har rundsendt papir til de enkelte præster, hvor de kunne opnotere, hvad de havde at meddele, i lighed med hvad tilfældet var enkelte steder i Jylland.

DRIGSTRUP

|3 v| Dristerup sogn.

Haffuer jeg holdet sognesteffne paa kirckegaarden i Dristerup sogn och thilspurt almuen om de wiste noget paa markene der i sognet at kunde were opsat met mennischens hender eller om andet gammelt, som aff alders thiid kand haffue werit i brug eller nogen naffnkyndighed, da haffue de swaret, dennem icke at were beuist saadant paa nogenn deriß marcke at findeß.

Anderß Jørgenßøn, met egen handtt.

MUNKEBO

|4 v| Munckeboe sogn.

Epterat her er randsaget paa markerne baade i Munchebo, Dreybye och Threllerup, om der war noget, som enten kunde sees eller aff de gamle höris och were aliqva relatione dignum,¹ och i samme inquisition intet merckeligt findis. Da kommer omsiger dete |5 r| om en haffnn her for Munckeboe i den sønder strang, at dj borgere i Otenße haffuer her for byenn achtet en liden omflot holmb met itt nærlobben dyb, som store schibe kunde ligge vdj, och haffue derfor giort en broe, thilhuggen aff møgit thømmer paa isßen

1. O: nogen omtale værdig.

offuer dybet, at de dere wille haffue deris indsegling, menn det er bleffuen thill intet met alld deris bekostning, thi somt thoeg den stercke iß hen, och noget ligger endnu paa bonden for samme holmb, meget store thræer, saa at mand haffuer hørt en dict aff en wbekientd persone met sodanne riim

Otenße mend de wiße,
Bygde broe paa iße,
Gante broe som galgen stoe etc.²

KØLSTRUP OG AGEDRUP

|1 r| Kølstrup och Agedrupe sogner.

Haffuer jegh holt sognesteffne paa kirkegaarden i begge sogner met almindelig forsamling aff sognefolcket, om de wiste noget, som aff gammell tiid haffuer werit hørt, enten om disße store steenhobe, som her i Kølstrup sogen ligger paa marckene och ere opsat met mennischens hender, eller om andet gammelt, som aff alders tiid kunde haffue werit i brug eller vdj nogen naffkundighed, da haffue de swaret, at nesten vdj alle deris marcke here i Kølstrupe sognen ligger store steenhobe och ere opsat met menniskens arbed och icke nogensted i dete herrit saa mangfoldig som i Kølstrupe sognen. Och besønderlig paa Skenderup marck ere thuende lange steenhobe, den ene wed 200 alne lang, som strecker sig i sønder och nør, och mit vdj denn er en hole 3 alne bred och dyb och er omsat met store tycke jeffne kampesteene, och offuen paa den haffuer ligget en suar stoer steen, men aff gammell tidt er affwelt. Der ere randsagett |1 v| epter bogstaffuer eller andre tegeen paa dennem, men ingen kunde sees eller kigendis. De haffuer kaldet denn altid och endnu Skeningsbreff, aff huilcken den herregaard Skenderup schall haffue sit naffn, och er icke 100 aar siden, at der stoed en liden landtzy och kaldet met samme naffn, huilcken war kon fire gaarde. Dem loed *hans welbyrdighed* nu salig Knud Michelßøn affbryde, och der igien opbygde denne samme herregaard och loed hannem beholde naffnet.³ Østen op thill denne lange steenhob er en anden strax

2. Jvf. C. T. Engelstoft: Munkebo Sogns Historie. Samlinger til Fyns Historie og Topographie IX, 1884, s. 368.

3. Knud Mikkelsen Akeleye døde 1588, ejede Skinnerup (nu Ulriksholm) 1539–88.

hoeß, dogh icke halffpart saa lang, och strecker sig och i sønder och nør. Och i den synder ende er och en themmelige hole, som en stoer steen er welt fraa, menn ingen bogstaffuer eller tegen kand findis paa stene, som er sat der omkring, icke heller paa nogen andre steene anderstedz i markene.

Vdj Agedruppe sognen findis slet ingen steenhobe, ey heller noget andet gammelt som folk kand sige vdaff. Ingen andre antiquiteter kand here vdsørgis vdj Kølstrupe och Agedrope sogner.

Lauritz Stampe, m. pp.

MARSLEV OG BIRKENDE

|5 v| Marbløff och Birkinde sogner.

Haffuer jeg kaldet Marsløff och Birckinde sognemend thill sognesteffne och thillspurt dennem, om der paa deris <marcke> fantis nogen store stene med nogen schriffte eller bogstaffue paa, eller andre antiquiteter, som nogen kunde wide at sige aff, da haffue de suarit, dennem icke at werre bewist noget ßaadant paa deriß marcke att schulle findiß.

Oluff Lauritzønn. Egenn haand.

RYNKEBY OG REVNINGE

|5 r| Rynkebye och Reffninge sogner.

I Rynkebye sognen haffuer jeg holdett sognesteffne och thilspurd almuen, om de wiste noget paa marckene her i sognett at |5 v| kunde were opsat met mennischens hennder, eller noget gammelt som aff alders thiid kunde haffue werit i brug, eller andet naffnydyndigt. Da haffue de suarit, at de viste icke noget.

I Reffninge sognen thillspurde jeg ochsaa meenige sognemend, om de wiste noget, da svaret en mand wed naffnn Nielß Rasmusbøn Kiert, at hannem mindiß, at der var opgraffuet it kempesuerd i en høye wed naffnn Lembierre och dett war saa langt som en elldschee. Intet andet kand mand her forfare.

Anders Simonbønn. Egenn handt.

VIBY

|4 r| Wibye sogn.

I lige maade haffuer jegh och holt sognesteffne, och almuen thilspurt, om de nogett |4 v| wiste aff forskreffne. Dertill suarede de: Stenhobe findið der well, som de kalder steenkister, thuende paa Maalø marck och enn i Huerrings marck, och ligger der en stoer steen offuen paa en huer aff dennem. Jegh haffuer seet samme stenhobe, men ingen bogstaffue eller andit naffnkundigt findis der. Paa Wibye marck ligger en høy eller lidet biergh som kaldið Castell, offuen paa samme Castel findið rudera och smaa stycke muersteen, och sigis, at Brolycke i fordumb tiid schulle staaet paa samme sted. Intet andet kand mand her forfare.

Jonaß Lauritzen. Egen haand.

MESINGE

|3 v| Dominica septuagesimæ⁴ anno 1623 och siden Dominica 9 *ante Trinitatem* ejusdem anni⁵ ware meenige mannd vdj Mæsing sogen kaldet thill sognesteffne och da vdtagen 4 mend, en aff huer by. Aff Salbye Lauritz Poffuelßen, aff Torup Anders Poffuelßøn, aff Meschouff Oluff Tyckesøn, och aff Mæsing Hannß Nelßen, at de met mig grandgiffuelig schulde perqvirere, om der hoß oß kunde findið noget aff det, som vor *kongelige* gunstige offrigheds befalning er, wi schulle opspørge. Da haffuer bemelte dannemend nu siste gangh (epter de |4 v| grandgiffuelig och flitig derom haffue randbaget och sig bespurt) affsagt, at dennem om samme leilighedt intet er bevist eller kand vdsørge, vdenn nogle smaa stenhobe her finndið paa markene. Och ingen bogstaff enten itt eller andet slags findes derpaa dennem, dogh met mennischens hender siunið de at were sat. Tho paa Salby marck, en paa Torup marck, och en wed Mæsing. Intet wed de andet om dennem, end de kaldis steenkister. Her er och i sogenet ochsaa it offuerdriff eller aarligh fæbed, kaldis Meschouff hoffuit, et paßelig stort bierg finndis her ochsaa imellom

4. 9. februar.

5. O: Niende søndag før Trinitatis samme år (dvs. 10. august).

Dalbye och Mesing, kaldis Borre, huor aff marcken haffuer sit naffnn, Borremarken. Andet kunde wi icke forfare.

Mickell Rasmusßøn. Egenn handtt.

DALBY OG STUBBERUP

|2 r| Dette epterschreffne haffuer jeg opsøgt och forfaret vdj Dalby och Stubedrup sogner paa Hinndzholmb.

Wdj Dalbye marck westen fraa byen ligger it biergh kaldis Elnebjerg, er icke høyt men langt, och strecker sig i sønder och nør, derpaa sigis thoe quinder at haffue staaet och kast thill maals met tho store steene. Den ene steen findis vdj en mandz haffue vdj Dalbye, den anden laa vde paa marcken och er nu ført thill byenn och sat udj itt steengierde. Vdj huer aff disse steene findis femb hull, ligesom enderne aff store fingre, dogh icke ret dybe.

Ellers findis der och paa Dallebye march thuende steenhobe, och steenene lagde paa hinanden, huilcke bønderne kalde stenkister, och ellers intet kand jegh vdj Dalby sogen forfare.

Vdj Stubdrup kircke visis Marstigs begraffuellße met en steen paa, dog vden bogstaffue. En taffle hengde der och hoeß, noget nær ßaa stoer som itt halfft arck papir, derpaa ßad som en mand aff kaaber met en krone |2 v| paa och et schiørt om sigh. Denne taffle loed *salige* frue Anne Rønnou renovere, men en fouget paa Eschebierrig, Frantz Mortenßøn wed naffn, toeg samme taffle bort for tolff aar siden vden nogenn manndtz willie och samtycke.⁶

Paa Fyens hoffuit wisis en gammell røffuerkule, och de røffuere, som derudj ware, sigis at were komne thill en enbygget bondegaard wed naffnn Grønlund, och der bleffuet fangne, och i schoffuen Sømoße wisis det bierg, som de schulle were steiglet paa. Och siger mand, at det schall were derom, huilcke mand siunger (de røffuere norden vnder schouffuen), thi den bye Nordschouff ligger sudost derhoeß.

6. »Tafflen«, der er et romansk bogbind, opbevares nu i Nationalmuseet, jvf. desuden: Nogle Lærdes Betænkninger om en gammel Tavle i Stubberop Kirke udi Fyen. Danske Magazin 3. bd., 1747, s. 193–96. Axelgaard: Et Bidrag til Hindsholms Historie. Aarbog for historisk Samfund for Odense og Assens Amter XI, 1923, s. 383–85.

Vdj for:ne schouff Sømose wed stranden staar nogle høye spitze steene offuer ende, men nogle aff dennem ere for kort tiid siden bortagen och satte i steengierder, huilcke bønderne kalde it steenschib, och er en liden høy derhoeß, vdj huilken er en hule wed 13 alne lang och bred, och derop thill ligger en anden høy, kaldis Steensnechehøygenn. Strax wed Martoffte bye, ligger en liden |3 r| høy wed naffn Krølßhøye, derpaa laa nogle store steene, huilcke welbyrdige fru Kirstine Axell Brahes loed hugge och borttage, vdj samme høy fant mand mange hoffuitpander och andre folckebeen, men huo de schulle were, wed man icke.

Wdj Martoffte marck, Sanduongen, findiß paa enn sted nogle steene kaldiß Capellen, der sigis enn capell at haffue staaet. Intet andet kand jeg vdspørge i disße sogner.

Endnu hafuer jeg fundet paa en øe liggendis vdj Stubdrup sogen, Langis Lange, enn bred steen liggendis vdj en syleng, hoes itt bierrig kaldis Oxenbiergh, paa samme steen finndis ligesom en toffell, small bag som de giøre de affsatte quindetoffell och spitz for thill och tho fingersbred dybe i steenen. Item der findiß och paa samme steen ligesom en oxen haffde traad dybt derudj met en fod, och andre hull finndis der och ligesom hundefødder och kattefødder och tuert offuer samme steen staar ligesom en rist.⁷ Huad det betyder wed mannd icke. Dette er alt jeg kannd here udsørge.

Nelß Clauerßønn. Egen hand.

7. Aug. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1933, s. 197–98.

Skam herred

Fra dette herred findes to indberetninger, begge usignede, men hvoraf den fra Kørup (nu Krogsbølle) formentlig er skrevet af provsten Laurits Jørgensen Lunde, der var sognepræst til Kørup og Hundstrup sogne. Kørup sogn, der siden 1602 også omfattede det ophævede Agernæs sogn, blev nedlagt 1781 og indlemmet i Hundstrup sogn. Fra slutningen af 1700-tallet kaldtes sognet Krogsbølle, og denne betegnelse er anvendt her. Krogsbølle bestod herefter af de tre middelalderlige sogne Hundstrup, Kørup og Agernæs.

KROGSBØLLE

|41 r| Skam herridt.
Kjørup.

Haffuer wered udj gammell tiid en kircke i Kørup och schall findis itt pergamentz breff, vdgiffuit af salig och høylofflig ihukommelße konningh Christian den Thridie anno 1555, at den schulle thilluckis och Kørupe byfolck och Kørupe gaardzfolck at søge Agernes kircke, som ochsaa er scheed i lang tiid.¹

Haffuer welbiurdig Mouritz Podebusch thill Kørup met høylofflig ihukommelße konning Fredrich den Anden hanß beuillning forhuerffuit at mue affbryde Kørupe kircke och haffuer ladet opbygge en ny kircke paa den samme sted igien, dogh den bleff icke fuldkommen i hans thiid, men hans søn, welbiurdig Claus Podbusch haffuer vđj sinn tiid ladet den fuldferdiggjort, och haffuer forhuerffuit itt kongh. maytts. breff aff woris naadige herre och konningh Christian den Fierde anno 1601, den 12. may paa Kiøbenhaffns slot, at mue lade Agernes kircke affbryde och Agernes folck at søge for:ne ny Kørup kircke, och den for deris rette sognekiercke derepter at holde, thill huilcken Agernes kircke och preste-gaard welbyrdig Mouritz Podbusch haffuer forhuerffuit itt konge-

1. Brevet, der er dateret den 9. januar 1555, er ikke indført i kancelliets brevbøger, men er trykt i Rørdam: Danmarks Kirkelove I, 1883, s. 415 (nr. 434).

breff aff høylofflig ihukommelße konning Fredrich den Anden anno 1567, den 7. septemb. paa Kiøbenhaffns slot at schulle haffue jus patronatus thill sig och sine arffuinger.² |41 v| Anno 1602, den 13. søndagh epter Trinitatis³ bleff først holt fuldkommen thieneste i denn ny Kørup kircke aff Lauritz Jørgenbøn Lunde vdj Agerneß den tid (wuærdig) sogneprest thill samme kircke. Anno 1603, den 1. søndag epter Trinitatis⁴ visiteret hederligh och høylerd mand (salig hoes Gud) *magister* Jacob Matzøn, bisp vdj Fyenns stift, Kørup kircke och gaff hinde dete naffnn Hellig Trefoldighedz kircke, som thilforne kaltis Vor Frue kircke, den tid den gamle korcke stoed.⁵

Der sigis well for en gammell snack (dogh ingen fuldkommen beuiß derhoes) at schulle were standet en herregaard vdj Agerneß schouff, huorpaa schulle boet en ved nafn greffue Ib eller Jeppe, hand schulle haffue søgt Hiasteruppe kircke for sin sognekircke, saa der schulle icke haffue verit nermere kircke paa den thiid.

SKAMBY

Schambye.

Wdj Skamby kirchemur paa den nørre side findis i en stoer kampesteen staaendis ligesom itt mennischens høyre fodfied, 3 selandz korter langt, nesten 1½ korter bred och 3 finger dybt i steenen, huad heller det aff naturen er, eller i andre maader, ved huerken ieg eller sognemendene noget wist derom.⁶

2. Brevet af 7. september 1567 er i Kancelliets Brevbøger 1566–70, 1896, s. 238 dateret 4. september. I Rørdam: Danmarks Kirkelove II, 1884, s. 99–100, hvor brevet er udgivet efter en original i Fyns bispearkiv, er det dateret i overensstemmelse med indberetningen.

3. 29. august.

4. 27. juni.

5. Ingen oplysning herom i Jacob Madsens visitatsbog.

6. Stenen er indmuret i det nordre kapels gavl, jvf. Aug. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1933, s. 198.

Korter er lig med kvarter (1/4 alen).

Skovby herred

Herfra foreligger kun en enkelt indberetning, der sandsynligvis er nedskrevet af sognepræsten Thomas Nielsen Hem.

SØNDERSØ

|40 v| Skouffbye herridt. Sønderbøe.

Paa Sønderse kirkedøer findis dete epterschreffne ferreis literis.¹

Domina Cecilia. Anno Domini MCDLXXXIII.

Quam cito templa subis, recoles cur sis homo natus,

Vel lege, vel canta, vel tu te² funde precatus,

Hæc porta Domini, justis intrabunt in eam,

Basilica sanctorum, Petri et Pauli apostolorum.³

1. O: jernbogstaver.
2. Ordene tu te er sikkert et mistydet Christustegn, således at linien skal læses: Vel lege, vel canta, vel Christo funde precatus.
3. Indskriften findes på kirkens norddør og er behandlet i M. Mackeprang: Fyenske jærnbundne Kirkedøre fra Middelalderen, Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1943, s. 19 ff.

O: Fru Cecilia, det Herrens år 1483.

Såsnart du går ind i kirken, vil du erindre,

hvorfor du er født som menneske,

læs eller syng eller udgyd bønner til Christus,

dette er Herrens port, de retfærdige vil gå ind ad den,

kirken er de hellige apostles, Petrus' og Paulus'.

Vends herred

Fra Vends herred er overleveret såvel egenhændige som afskrevne indberetninger. Samtlige sognepræster i herredet er repræsenteret i samlingen af egenhændige indberetninger, sognepræsten i Fons og Ørslev har endda udarbejdet to meget fyldige beskrivelser. Desværre har kun to præster dateret deres beretninger, begge to for øvrigt med samme dato, – den 22. november 1624. De egenhændige beretninger er henlagt i Danske Kancellis arkiv under betegnelsen B 164 XV. I afskriften (Ny kgl. samling 728, 4°), hvori også de øvrige fynske beretninger findes, er ingen af indberetningerne fra Vends herred dateret, men fra en række af de øvrige herreder findes dateringer fra året 1623. Ingen er dateret 1624. Det kan derfor synes rimeligt at anse »afskriftens« indberetninger for ældre end de »egenhændige«. For de sognes vedkommende, hvor der både findes en afskreven og en original indberetning, er den afskrevne derfor anbragt først.

Herredsindledningen og den egenhændige beretning om Kavslunde sogn er skrevet med samme hånd, ingen af dem er imidlertid underskrevne, men formodentlig er de begge forfattet af herredsprovst Niels Madsen Ryberg, der var sognepræst til Middelfart og Kavslunde sogne på dette tidspunkt.

Danske Kancelli B 164, XV.

[1 r] Ihs.¹ I Wendtz herritt, dett vesterste herritt i Fyen ere præster 12. Sogner med Medelfardt kiøbsten 19, som ere: Medelfardt med sin annex Kaußlundt. Weelby. Asperup med sin annex Roerßløff. Brenderup. Fielstedt med sin annexe Harndrup. Gelstedt med sin annex Rørup. Balßløff med sin annex Eyby. Føns med sin annex Ørßløff. Hußby. Diße 4 ere wed Iffuerßnes jurisdiction.² Ouby med sin annexe Indtzløff. Wby. Gamborgh, som er itt birk.

Special designation paa alle byerne och bønderne er her effter att finde. Er ellers her i herredit hans *majestætts* huße och andre herregaarde. Hindtzgaffil, kong. *majestætts* slott, till Medelfardt liggendis. Iffuerßnes till Hußby sogn liggendis. Kierßgaardt till Brenderup sogn liggendis. Tybryndgaardt till Ørßløff sogn liggendis. Søndergaardt, Erholm, Felldemoße till Rørup sogn liggendis.

1. Forkortelse for Jesus.
2. Ved en klamme i manuskriptet er det vist, at de fire sogne er Ejby, Føns, Ørslev og Husby.

Øer wed Wend herritt ere: Fønø, Fønøkalf med Medelfadt. Suineø wed Gamborg. Brandtzø wed Hußby. |1 v| Till Medelfardt ligger to smaa øer: 1) Fønø, derpaa ere bønder 4, 2) Fønøkalf med ingen bygd paa, som ligge synden 1 stift fierdingvegs fra byen alleniste itt piilskud fra slottitt mod synden, men Fønøkalf sudvest fra slottet itt piilskudt.

MIDDELFART OG KAVSLUNDE

Ny kong. samling 728, 4°.

|38 v| Vendtzt herret. Medelfart och Kaußlund.

Hoes os i Medelfart och hindis annex Kaußlund sogenn haffuer jeg fliteligen baade nu saawelsom tillforne vdsprudt och forfaret om hues gamle historische documenter, rune bogstafuer och hues andet presteschabet er giffuenn befalning paa at enodere och opsøge. Saa haffuer jeg i begyndelsen intet kundt forfare, som mig kunde suinis werdig thill at fremschicke, men eptersom oß befalis atter at fremschicke endochsaa minutissima och de allerringeste, haffuer jeg disße, saadanne som de kunde were, samlet at:

1. [I] kircken haffuer werit i mande minde thuende altere, det ene kaldet Wor Frue alter, det andet kaldet S. Nicolai alter, saa at der och thill samme S. Nicolaj alter och kirckenn endnu som aff arrildz tiid aarligen falder en lod aff de marsuin, som borgerne och fischerne jager thill. kongh. maytt. och byenn, huilcken samme loed marsuineflesch de epter deris fundatz kalder S. Nicolaj lod.

2. En capell findis her endnu paa kirckegaarden suduest fraa kircken, huilcken nogle aff de eldste her i byenn sige sig aff deris forældre at haffue hørt prediken och gudzthieneste at schulle were holden vdj.³ En sted findis endnu, huor formeenis it positive att haffue staaet. Itt alter kand mand mindis, der haffuer werit |37 r| vdj, menn predickestoell kand icke nogen aff vore folk mindis derudj at haffue weret. Paa samme capels dør findis saadant itt aarsthall

1289

3. Det omtalte kapel er antagelig det Hellig Trefoldigheds kapel, der blev nedrevet 1667.

aff jern smeddett.⁴ Noch paa dørren findis en block thill at kaste penge vdj, huilcken blok mand indenthill kand oplucke och pengene indenthill vdtage, de som vdenthill kunde bliffue indlagt. Offuener samme capells dør i den muret bue haffuer werit indmuret 9 folckepander, aff huilcke endnu nogle sidde ret inden dørren. Paa samme capell findis it hull, huad heller det haffuer werit thill, illd eller wand, kand mand icke wide.

3. Itt muret huuß norden for kircken kand mand och mindis at haffue standet, kaldet Giords huß met 4 schorsteene vdj, thill huad brug kand mand icke besørge. Samme husis grundwell er for nogle aar forleden aff stranden vdschuld, och samme huß derforre nedfalden.

4. Østen fraa byenn paa strandbancken sige nogle sigh aff deris forældre at haffue hørt enn anden liden capell at haffue standet, dogh aff thømmer bygget, i huilcken der alleniste engang om aaret schulle were holt en thieneste aff enn wdenbyes och fremmed <geistlich> persone. Samme banche kaldis derforre endnu Capellsbiergh.⁵

5. Slottet Hindtzgauffl, som ligger paa it pasbeligh høgt biergh, aff den formeent aarsag meenis saa at were kaldet aff thuende kemper eller andre folch, den enis naffnn Hindze och den andens Gauffl, schulle |39 v| samme biergh sammenboret och opkast. Samme slodz mure och thorn ere meget gamle och forfaldne. Meenis i greffuens feide saaledis at were bestormet.

6. Thuende schandzer findis ochßaa, den ene paa denne side hoeß oß i Fyenn norden for Hindtzgauffls schouff, den anden thuert offuer paa Jydlands land, huilcke formeenis ochsaa i greffuens feide at were kaste saaledis paa det sneffriste offuer sundit, at mand met stycker kunde formeenis fiendernis schib at fare igiennem.

7. Enn sted norden for slottet siunis ochßaa vnder schouffuen i enn bancke at were kast ligesom enn thelt, i gammell tiid schulle haffue weret der opreist, men ingenn wiß kundschab kand mig giøris derpaa.

8. Byen, som i begyndelßen aff nogle fergehuße och fischerbode

4. Den jernbundne dør med årstallet 1489 er ikke bevaret.

5. Formodentlig er kapellet identisk med det Hellig Kors kapel, der nævnes i et testamente fra 1507. Testamentet er aftrykt i Kirkehistoriske Samlinger 2. rk. VI, 1872-73, s. 755, jvf. i øvrigt Trap 5. udg., V, 1, s. 159.

formeenis at were begynt, schall i begyndelsen haffue werit funderit i den wester ende, huor och formeenis en herregaard at haffue ligget wed naffnn Borgen, huilcken enn borgemester i gammel dage siden schall haffue kiøbt och beset, men schall siden were affbrend. I samme Westergade, huor nu ere nogle hommelhaffuer, formeenis och her Buge at were ihiellßlagen epter kongh Valdemars den Fierdis befalningh.

Danske Kancelli B 164, XV.

|1v| Kaußlundt annex till Medellfardt, en halff miill østen fra byen paa allveyen, der till ligger byer 4.

1) Kaußlundt, der i ere bønder 11. De 4 norden fra kirkenn, de 7 synden hos kirken liggendis. 2) Voldby, der i ere bønder 6, liggendis 1 halffierding vegs nordoust fra kirken. 3) Suenstrup, der wdj ere bønder 14, onde och gode, liggendis en fierdingveys sudvest fra kirken, 1½ fierdingveys sudoust fra Medellfardt. 4) Skrilling, der wdj ere bønder 19, smaa och store, liggendis en fierdingveys sudoust fra Melfardt eller en fiedingveys vest sudvest fra kirken.

VEJLBY

Danske Kancelli B 164, XV.

|2 r| Welby kircke i Wendz herrett ligger en halff miillvegs nordoust fra Medellfardtt oc er 7 byer i samme sogen, som er disße effterskreffne.

1. Welby, som er kirckebyen oc ligger mitt vngefer i sognett oc er i samme by 15 bønder.

2. Staurby, ligger vesten fra Welby kircke oc grendzer deris marck imod Medellfar marck. Er i samme by 18 bønder. Norduest fra Staurby strax hos Medellfardt sund er en wandmølle, som kalles Skeerbecksmølle. Norden derfra ocsaa ved Medellfard sund er en anden mølle, som kalles Rubecksmølle oc ligger Stribßodde norden derfra. Samme Stribsodde gaar vd fra en skou, som kalldis Strib oc hør till Hindzgawells slott, oc haffuer der verrett it slott i gamle dage i samme skow ved naffn Søborrig slott, oc er vollen endnu kient, som haffuer verrett omkring *forskreffne* slott paa denne dag.

3. Røgell ligger norden fra Welby kircke, oc er i samme by 12 bønder.

4. Torup ligger strax norden fra Røgell, oc er i samme by 7 bønder.

5. Bøgelund ligger oc ved en paß norden fra Welby kircke, dog noget lidet i øster, oc er i samme by 5 bønder.

6. Aullby ligger synden dog lit i øster fra Welby kircke, oc er i samme by 6 bønder. Er ocsaa en mølle strax østen derhos, som kalldis Aulby mølle.

7. Kustrup ligger sudoust fra Welby kircke, oc er i samme by 7 bønder.

Summa paa byerne er 7. Summa paa bønderne er 70.

Nicolaus Bredal, pastor ibidem, *manu sua*.⁶

ASPERUP OG RORSLEV

Ny kong. samling 728, 4°.

[40 r] Asperup och Roerbløff.

Vdj Roersløff sogenn er iche noget merkeligt eller naffnkundigt aff gammell thiid mig beuist.

Wdj Asperup sogen findis itt maall vnder Boring lannd for norden vnder schouffuen, som kaldis Kragelund, vdj huilcket haffuer weret røffuere, och deris bolig kiendis paa denne dagh. Huorom widere findis antegnet iblant kempewiser vdj den sangh, hues omqued er:

De røffuere ligger for norden vnder schouffuen.

Item. Høyt op i Kragelund, der er saa fauffr en bye.

Noch imellom Boringh och stranden er en høy, kalldis Ranckells-høy, huor nu settis baall i oprørsche tider, der siger de gamle at schulle weret it affguderies thieneste i gammell thiid offuer deris børnn. Noch findis itt stort bierg, som kaldis Kirckebierge, vdj huilcket siges at were spøgerj och haffuer sit naffn deraff, at kircken schulle der haffue weret funderit, och hues om dagen er bleffuen bygt er om natten nedbrudt. Noch westen for Boringh hoes landweyen [40 v] imellom Medelfard och Bogenße findis en høy, kaldis Kongshøy, aff den aarsag Rannild schulld haffue taget sig en gade-

6. O: Niels Bredal, præst sammesteds, egen hånd.

lamb medsommers afften der och bortførd met sig, huorfor hand siden schulle haffue mist liffuert.⁷ Om det i sandhed Baa er veed jeg icke.

Danske Kancelli B 164, XV.

|3 r| Asprup och Rorsløff sogner i Vendz herret.

Asprup er hoffuitsognet och Rorsløff er annexet. Asprup sogen ligger 1 miil och en fierdingvegs oust nordoust fra Medelfar. Vdj Asprup sogen ere byer 3. 1) Asprup, dervdj ere gaarde 14 med prestegaarden, di 8 ligger suduest fra kiercken, oc dj 6 ligger østen fra kiercken. 2) Boring, dervdj ere gaarde 26, smaa och store, och ligger samme by tho piileskud norden fra kiercken. 3) Kierby, dervdj ere gaarde 10, smaa och store, och ligger samme by to piileskud østen fra kiercken. Risumlund ere to enistegaarde och ligger to pileskud nordoust fra kiercken. Gaarde thilsammen ere 51.

Rorsløff sogen som er annexet thil Asprup sogen, dett ligger 1 miil nordoust fra Melfar, derthil ligger byer 2. Rorsløff, som ligger hoes kiercken, dervdj ere gaarde 13. Blancke, som ligger norden fra kiercken, dervdj ere gaarde 7, och ligger samme by tho piileskud norden fra kiercken. Gaarde thilsammen ere 19.

BRENDERUP

Danske Kancelli B 164, XV.

|4 r| Brenderup kiercke och sogn i Wendz herritt.

Ligger tho miile oustnordoust fra Medelfardt wdj huilckett ere byer och gaarde som effterføllger. 1) Brenderup er kierkebyen wdj huilcken ere 15 bønder. 2) Skoußhøyrup ligger nordt nordwest fra kierken, derudj ere 3 bønder. 3) Aahøyrup norden fra kierken ere 7 bønder wdj. 4) Broe ligger och norden fra kierken wdj huilcken ere 14 bønder. 5) Hollbø nordoust fra kierken ere 10 bønder wdj. 6) Fyllested østen fra kierken ere 13 bønder wdj. Grarup oust-sudoust fra kierken er 2 bønder wdj. Tierholt er en enistegaardt sønden fra kierken, er en bunde wdj. 7) Kjøstrup ligger och sønden fra kierken, er 7 bønder wdj.

7. Jvf. Danmarks gamle Folkeviser X (Tekst-tillæg), 1967, s. 361.

Er der och wdj samme sogn 2 wandmøller, den ene kalldet Fyllested mølle, den anden Kiøstrup mølle. Nock en herrgaardt wed naffn Kierßgaardt, som ligger sudoust strax fra kierken.

Matz Hansøn i Brenderup, egen haand.

FJELSTED OG HARNDRUP

Danske Kancelli B 164, XV.

|5 r| Fielsted sognen ligger i den tredie mill østen fraa Melfar. Er der i Fielsted sognen 4 byer, som er Fielsted, Fiellerup, Sletterud och Koggerbyll. Fielsted bye liger weid kirken, och er der 16 hiele gaarde, store och smaa, i samme bye och itt lidett boligt som en smed iboer. Fiellerup ligger nørøst fraa Fielsted kirke, och er der 8 gaarde i samme bye, store och smaa, forwden prestegaarden. Sletterud ligger østen fraa Fielsted kirke, och er der fem garde i samme bye. Koggerbyll ligger sudøst fraa Fielsted kirke, och er der sex gaarde i samme bye, store och smaa, och er der en wandmølle i den ene gaard. Suduest fraa Fielsted kirke ligger en wandmølle, som kaldis Gielbiere mølle.

Harndrup sognen liger norden fraa Fielsted kirke och er annexeret till Fielsted sognen, och er der 22 gaarde i Harndrup bye med annexprestegaard, och en part aff samme gaarde erre gande [!] ringe. Norøst fraa Harndrup kirke ligger 3 gaarde, som kaldis Grarup, och en aff de tre gaarde ligger till Harndrup sognen. Er der och en liden wandmølle i Harndrup sognen, som kaldis Harndrup mølle.

Hans Nielson, egen haandt.

GELSTED OG RØRUP

Danske Kancelli B 164, XV.

|6 r| Gelsted sognen.

Gelsted sognen er hoffuitsognen liggendis tho store miill østenn fra Medelfar, wdj huilcket ere fem byer och nogle enlig gaarde. 1) Gelsted by ligger ostsudost fra kirken, wdj huilcken ere 9 gaarde och bønnder och prestens gaard. 2) Hønderup ligger norden fra kirken 2½ agger langt, wdj huilckenn ere 8 bønnder. Trydenn er

en enlig liden gaard liggendis norden lidet fra Hønderup. 3) Gelsted Torop ligger østen fra Gelsted, wdj huilcken ere 13 bønnder. Voldenn er it lidet bolig liggendis sudsudost fra Gelsted kircke. Leerbecksholm er en enlig gaard liggendis ochsaa sudsudost fra kirckenn. 4) Liunge ligger sønden fra kirckenn, wdj huilcken ere 11 bønnder. 5) Kindstrup ligger vestnordvest fra kircken, wdj huilcken ere 13 gaarde. Suma bønnder y Gelsted sogn ere 57.

Rørup sognen.

Rørup sognen er annex til Gelsted sognen ligger lige østen fra Gelsted sognen, wdj huilcket ere 4 byer, 3 herregaarde oc nogle enlig gaarde. 1) Aaelßbo ligger vesten fra kircken, wdj huilcken ere 12 bønnder. Feldemoße er en herregaard ligger norden fra kircken. |6 v| Dybmoße ere 2 gaarde, wdj huilcke ere tho bønnder oc ligger nordnordost fra kircken. Munckegaarde ere 3 gaarde liggendis nordost fra kircken. Dyrmoßegaard er en enlig gaard. 2) Ebdrob er en by, y huilcken ere 7 gaard liggendis nordost fra kircken. Grydtzvad er en bonde och nogle gadehuße. 3) Heckeboel er en by liggendis ostsudost fra kircken, y huilcken ere 8 bønnder. Erholm er en herregaard, dog nu bortleyet, liggendis sudost fra kircken. 4) Asterbo er en liden by liggendis sønden fra kircken, wdj huilcken ere 4 gaarde. Søndergaard ligger sønden hoß Asterbo, er en herregaard. Dyrhaffue er it lidet brug til, ligger sudost fra kircken.

BALSLEV OG EJBY

Danske Kancelli B 164, XV.

|9 r| Balsløff oc Eyby sogner ere tilhaabe annexerede oc ligger Balsløff næsten halffanden mile sudoust fra Medelfardt.

I Balßløff bye ere 24 bønnder, de 14 ere regnede at haffue hæle gaarde, de 10 haffue ickun smaa gaarde. Till Balßløff sogn ligger en by, en bymarck norden fra Balsløff kircke, kaldis Mosegaard, i huilcken ere 7 bønnder, de 6 ere beregnet at haffue gode gaarde, men den ene haffuer ickun en liden gaardt. Till Balßløff sogn ligger oc thuende enbygger mod nordost fra kircken, kaldis Geldbierge, ere regnede for hæle gaarde.

Eyby kircke (thill huilcken de thill Iwersneß har jus patronatus) ligger en fierdingveys nordost fra Balßløff, i huilcken samme sogn och by ere 21 mend, de 16 haffuer gode gaarde, de 5 haffuer ringere.

Balsløff, den 22 novemb. anni 1624. Oluff Erickßon, Gudtz ordz tiener till Balsløff oc Eieby, medt egenn handt.

INGSLEV OG NØRRE ÅBY

Ny kong. Samling 728, 4°.

|40 r| Indsløff.

I Indtzløff sognen mod Gremmerlycke ligger en høy, kaldis Dantzehøy, paa huilcken rund omkring mod toppen er en stj, och om enten troldfolck eller biergefolch eller papisterne paa S. Hans nat haffuer giort den stj med deris dantzen derpaa, huoraff samme høy kunde kaldis Dantzehøy, weed huerken jegh eller sognemendene vist at sige aff i nogen maade.

Danske Kancelli B 164, XV.

|8 r| En fortegnelse paa Ouby oc Intzløff sogner, byer oc gaarde i huer by oc enistegaarde.

Ouby sognen, som liger lidet mere end mil sudost fra Medelfard, haffuer it annex ved naffn Intzløff sognen, som liger 1½ mil østen fra Medelfard wed alfarueyen. I Ouby sognen ere 4 byer. Den første kaldis Ouby ligendis norduest fra kircken, dervdi ere fem gaarde. Norden fra Ouby liger en enstegaard, Marckgaard kaldet. Østen Ouby liger 2 gaarde, Obylund kaldet. Det [!] anden by kaldis Byllerup ligendis sønden sudost fra kircken, dervdi ere 7 gaarde, store oc smaa. Den tredie by kaldis Garstrup ligendis sønden fra kircken, dervdi ere 4 gaarde. Den fierde by kaldis Brangstrup ligendis suduest fra kircken, dervdi ere 7 gaarde, store oc smaa.

|8 v| Vdi Intzløff sognen, huilcket der er annex till Ouby sognen, som før rørtes, ere fem byer. Den første kaldis Intzløff ligendis suduest fraa kircken, dervdi ere 5 gaarde, store oc smaa. Sønden sudost fra Intzløff liger en enstegaard, kaldis Alisvraa. Den anden by kaldis Kierbyholm ligendis norden fra kircken, dervdi ere 3 gaarde. Norden fra Kierbyholm liger en enstegaard, kaldis Kørup

Den tredie by kaldis Veyrup ligendis nordost fra kirken, dervdi ere 7 gaarde, store oc smaa. Den fierde by kaldis Torup ligendis østen fra kircken, dervdi ere 7 gaard met annexprestegaarden. Den femte by kaldis Bobel ligendis østen for for:ne Torup, dervdi ere 8 gaarde, store oc smaa. Sudost fra Bobel liger en enstegaard, kaldis Gremmerlycke.

At diße byer oc gaarde ere i for:ne Ouby oc Intzløff sogner be-
kender ieg Hans Jespersøn i Ouby, sogenprest till begge for:ne
sogner met egen haand.

Hans Jesperβøn. Egen haand.

GAMBORG

Danske Kancelli B 164, XV.

Vdj Gamborgh sogen er 20 bønder, aff huilcke de 17 boer vdj
Gamborgh, som er en fri birck och ligger thill Vaar Frue prousstie
vdj Othenβøe, och ligger for:ne Gamborgh ued stranden een vge
soes fra Meddelfard, thre fra Kolding och fem fra Hadersløff, och
ligger hoeß for:ne Gamborgh een omflødt øe synden fra, som kaldis
Suinøe. Mend de thre bønder aff de 20 boer strax norden fra
Gamborgh vdi Estrup och erre gode mends thienere. Datum Gam-
borgh then 22. novembris anno 1624.

Peder Michelβøn Arboe, m. pp.

UDBY

Danske Kancelli B 164, XV.

[10 r] Wby sogen er et enlig sogen, som liger en millveis sudost
fraa Medelfard, derthill er diße landtzbyer: 1) Viby [*med anden
haand*] liggendis norden fra kirken der er 14 byndergaarde. 2) Rolund
liger synden derfraa, der er 8 byndergaarde. 3) Rones liger lidet
sduest fraa Rolund, der er 2 bynder oc præstegaarden. 4) Wby
liger østen fraa Rones, der er 10 bynder, derhoß er kircken. Sudost
derfraa liger en gaard, heder Broende.

Peder Jørgenβen, egen hand.

FØNS OG ØRSLEV

Danske Kancelli B 164, XV.

|11 r| Om Føns oc Øsleff sogn som ere tillsammen annexeret.

Føns kircke er den tredie kircke, som ligger paa den vestre søkant fraa Medelfar vngefær 1½ miile vdi sudsudost. Paa den norden side løber en liden vijg imellom denne kircke oc Wby kircke, som ligger moxen tuert offuer herfraa. Kunde mand fare ligefrem offuer haffuet, daa laae Føns kircke ickun en mijl vngefær fraa Medelfar. Vesten fraa kircken ligger byen Føns, oc der løber stranden hart op till byen. Synden derfraa en mijl ligger Hußby kircke. Østen derfraa en halff mijl ligger Balsleff kircke. Till denne sogn er ickun en bye att regne paa, heder Føns, som ligger strax vesten fraa kircken. Dervdi ere 19 gaarde forvden præstegaarden. En halff fierdingveys vngefær vdi synder ligger oc hertill en liden by eller torp, heder Rud, vdi siden aff en skov, heder Olidt, dervdi ere 4 smaa gaarde. Ret vdi øster derfraa tu eller try bybeskud ligger en enlig gaard, heder Risbroe, som ligger en halff fierdingveys fra Føns vdi sudost. Vesten fraa byen ligger oc en enlig gaard, heder Sparretorn, en fierdingveys, oc der begynder nu en stor skouff, heder Fønskouff, strecker sig derfraa vdi vester mellem tuende straande 3 fierdingveys. Vesterst vdi same skouff vd mod en øe, heder Fenøe, ligger hart hoß hinanden 3 gaarde, kaldis Fønsoer. Vdi skouffuen vid allveyen ligger paa adskillige steder 4 smaa boliger adsprid.

|11 v| Om annexsognet Øsleff.

Øsleff kircke oc by ligger vdi ostsudost 3 fierdingveys fraa Føns, paa den norden siden en fierdingveys derfraa vngefær ligger Balsleff. Østen lidet meere end en fierdingveys ligger Gielsted kircke. Vdi sudsudost derfraa ligger Tanderup kircke, lidet norden derfraa løber en aae, heder Brendaee, oc skiller Vends herret fraa Bog herret. Vdi Øsleff by ere 10 gaarde forvden annexpræstegaarden. Dertill ligger nu ickun tu byer. En vdi nordost derfraa heder Ellesøe, en liden bymarck, dervdi ere 5 gaarde. Sudost fraa Øsleff lige saa langt ligger en by, heder Tellerup, dervdi ere 7 gaarde. Lidet synden fraa Tellerup ligger tuende møller, den eene Hylcken mølle, den anden Langmose mølle vid naffn. Synden fraa Øsleff 3 ager langt ligger en mølle, heder Gammeldams mølle. Synden fraa same mølle,

ligesaa langt, ligger tuende gaarde, den eene heder Kierlingbierg, den anden Vllfsroe. Sudvest fraa Øsleff en fierdingveys ligger en mølle, kaldis Høybecksmølle. Sudsudvest fraa Øsleff en fierdingveys ligger en herregaard, heder Tybrind. Der stod for faa aar siden en bye met same naffn. Derhoß ligger ickun nu 2 smaa boliger. Fraa Tybrind ret i vester ligger en enlig gaard vdi den synder side aff skoffuen Olidt, heder oc Olidt, en halff mijl vngefær fraa Øsleff.⁸ Fraa Øsleff vdi nordvest 3 byßeskud ligger tuende gaarde, kaldis Øsleffskowff.

Jørgen Kieldßøn *Riber*. Pastor loci, m. pria.⁹

Danske Kancelli B 164, XV.

|12 r| Fortegnelse paa hues der findis tenckværdig vdi Føns oc Øsleff sogner vdi Vends herrit.

Vdi Fønsskov, som strecker sig fraa en gaard, heder Sparretorn (som ligger en fierdingveys fraa Føns), 3 fierdingveys vdi lengden, imellem tuende strande, der sigis att haffue standen mitt i skouffuen (i det skouffsmaal, som hører *velbyrdig* Eske Brock, *velbyrdig* Frands Rantzow oc *velbyrdig* fru Mette Hardenberg till) en herregaard. Gamle folck siger, att den skulde heedt Fønsgaard. Der ere for stacket tid siden opgraffuen mange mursteene som skouffbønderne haffuer brugt till dieris skorsteene oc offne, oc endnu findis paa steden mange stycker teylsteene oc andre store kampesteene liggendis. Det siunis endnu vid tu aff siderne vdi nogle moser, som det haffuer <veret> graffuer omkring gaarden. Synden fraa den sted, som mand meen att gaarden haffuer standen, er endnu en vandsted, som nocksom siunis att vere opkast met menniskens hender. Der sigis de herrefolck, som der boede att haffue vandet deeris heste. Vdi same skouff findis mangesteds store steendiunger, som mand allmindelig kalder kempegraffuer. Besynderlig en lidet østen fraa for:ne sted etc besett met mange store steene. Der meenis de folck, som haffue boet paa den gaard, att vere begraffuen. Videre enten om de herrefolckis naffn eller tiden, som gaarden er nederbrut, haffuer jeg ingen videre vndervisning kund bekommet. Mig er

8. A. R. Idum: En forsvunden Herregaard paa Fønsskov. Aarboeg for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter IX, 1921, s. 663–664.

9. O: Stedets præst, med egen hånd.

Jvf. desuden A. R. Idum: Præsterne i Føns-Ørslev efter Reformationen. Aarboeg for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter V, 1918, s. 5–7.

sagd, att der skulde findis paa den herregaard Iffuerßneß it gammelt breff eller skøde, huormet en haffuer skødt all Fønskow met Føns kircke oc by fraa sig till en herremand, som daa eyede Iffuerßneß for nogen faa hundredt marck lybsk. Deraff maaskee kunde der end noget forfaris om de herrefolckis naffn. Same skowff haffuer i gammel dage veret en meget kaastelig oc skøn skouff. Oc endnu findis icke mange dens lige. [12 v] Vdi denne skow løber endnu en skowtroid, som aff mange er seet ocsaa om høy middag, nu vdi en nu vdi [!] anden skickelse.

Lidet fraa for:ne Føns bye vdi sudost ligger en enlig gaard vid naffn Risbroe. Der ere voldene oc graffuerne endnu kiendelig tillsiune, att mand kand acte att herrefolck haffuer der boed tillforne. Der sigis, att den sidste herremand, der boede, skulde heedt hr. Lauge Brock, hand sigis att haffue hafft en daatter, som bleff giffit til Suerig, huoroffuer samme gaard met andet meere gods [*overstreget* er kommen] her vdi landet er kommen til de suenske, som for faa aar siden er samme gaard met nogle andre her omkring de suenske herremend affforhandlet vid *salige* velbyrdige hr. Breide Rantzow.¹⁰

Vdi min annexsogn Øsleff vid jeg icke synderligt, vndtagen att der er for it aar eller lidet meere vde paa marcken funden en graff. Den vaar paa baade <sider saa oc enderne> omsatt met store kampesteene, som vaare inden vdi graffuen fast saa slette, som de haffde veret huggen aff en steenhugger, dog det icke saa vaar. Offuen paa graffuen laae paa for:ne steene en lang stor steen, som slet tilluckte graffuen. Paa den side som nedvende vaar den oc gandske slet. Jeg haffuer icke kund forfaret, huad der vaar inden vdi graffuen. Den som same graff obnede oc fandt oc borttog en haab aff de bæste steene siger, att den vaar tom etc. Graffuen vaar intet synderlig lenger eller vijder end en anden graff.

Skreffne documenter findis her saare faa. Vdi en gammel pergamentsbog, som vaar fast bortreffuen nogle faa arck vndtagen, der jeg hidkaam etc. Der vdi fandt jeg noteeret a verbo ad verbum som efterfølger:¹¹

Anno Domini MLXXIII terræmotus fuit in Dacia. *Anno Domini* MCXCVIII terræmotus fuit in Dacia. *Anno Domini* MCCLXXVII

10. A. R. Idum: Risbro, en forsvunden vestfyensk Herregaard, Aarboeg for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter VIII, 1921, s. 527–32.

11. Den omtalte pergamentsbog synes ikke bevaret.

terræmotus fuit in Dacia. MCD cum nono terræmotus fuit ingens, horridus atque tremens per loca |13 r| plura vagans, nocte sequente diem sacrosancti Bartholomæi noctem per mediam, plebs timet atque stupet, fuit hic undenæ spatium (verba libri), fuit et duodenæ horæ, qua causa noverit ipse Deus, quæ dies Sancti Bartholomæi fuit tunc in sabbatho.¹²

M semel et ter CCCL mortis tempora dicunt,
Tunc mors in mundo regnavit prima necando.¹³

Anno Domini MCCLXXVI interfectus rex Ericus in Finderup, ita expresse habuit liber contra communem supputationem.

Inveni etiam bullam quandam episcopalem in templo Øsleviensi, eidem templo concessam etc. ex qua colligere licet liberalitatem episcoporum papalium in erogandis indulgentiis etc. Appensa fuerunt sigilla quædam [*overstreget* in] principio cum huc ante decennium veni, quæ nunc, nescio a quo, ablata sunt. Hanc ipsam huic narrationi adiungere placuit.¹⁴

Jørgen Kieldsøn Riber, pastor loci. M. pria.¹⁵

12. O: Det Herrens år 1073 blev der jordskælv i Danmark. Det Herrens år 1198 blev der jordskælv i Danmark. Det Herrens år 1277 blev der jordskælv i Danmark. 1400 og ni blev der et vældigt jordskælv, vandrende vildt og rystende gennem flere egne, natten som følger efter den hellige Bartholomæi dag (24. august) ved midnat, folket frygter og undres, det var her en afstand af elleve (bogens ord), det var også den tolvte time, af hvilken grund må Gud selv vide, denne Sankt Bartholomæi dag var da på en lørdag.

Beretningerne om de middelalderlige jordskælv fra 1073, 1198 og 1277 findes i flere årbøger, således Colbaz, Ryd og Lunde årbøgerne samt annales dano-suecani jvf. Ellen Jørgensen: Annales Danici, 1920, s. 43, 87, 95 og 132.

13. O: En gang tusind og tre gange 350 siger man er dødens tider,

da herskede døden i verden, den første til at dræbe.

I Scriptores Rerum Danicarum IV, 1776, s. 621 gengives verslinierne på en afvigende måde:

Milleni tricent L mortis tempora dicent,
dum mors in mundo regnavit prima rotundo.

14. O: Det Herrens år 1276 blev kong Erik dræbt i Finderup, således havde bogen det imod den almindelige beregning. Jeg fandt også en bispebulle i Ørslev kirke; den var tilstået samme kirke, og deraf kan man udlede de pavelige bispers rundhændethed med at indrømme aflad m. m. Der var vedhængt nogle segl i begyndelsen, da jeg kom hertil for ti år siden. Disse er nu borttaget, jeg ved ikke af hvem. Selve denne [bullen?] har jeg fundet for godt at vedlægge denne beretning.

15. O: Stedets præst, med egen hånd.

Båg herred

Der foreligger kun tre indberetninger fra Båg herred, herunder én fra Vissenbjerg sogn, der i gejstlig henseende regnedes hertil, men i retslig henseende til Skovby herred. Provsten, magister Poul Andersen, sognepræst til Assens og Kærum, har tilsyneladende intet indsendt.

GAMTOFTE

|36 v| Bøgh herredt. Gamtofte sognn.

Foruden hueß antiquiteter som jeg Paffuell Enndwold som ecclesiastes Gamtofticus¹ epter de gamle olfedris beretning haffuer anteynet, och effter offrigheds befalning thill bispen fremschicket anno 1622, da er denne epterschreffne relation ochsaa aff de gamle fortald, quæ tunc minus digna relatu mihi videbantur.²

1. Westenn Gamtofte emod Bisperboe haffuer weret en wandmølle, huiß wandfaldz och glappestibordz vestigia der endnu kien-dis, mens mølledammens platz er nu engbund och kaldis Gammell-dam.

2. Dette er sagt aff de gamle och actis endnu for en viße thale aff mange her vdj egen, at der findis en steed vnder enn bancke paa Øxenberge mit imellom Gamtofte och Søebye, huilckenn de fordume naaboer, sønderlig Voldbroe folck, haffuer bancket paa, naar de behøffuede och begierde thill laens kobberkiedle, gryder eller andet brugeligt redschab, huilcket de och derepter wed en stund bekam. Thi det bleff seett och befantz vdenn paa Bamme høye, huortheden de førde <det> siden lackeløst thillbage igienn. Menns dersom nogenn laandßmand da befantis throeløß och |37 r| suigachtig, da wederforis hannem gemeenlig stoer wedermød i sinn anBlagh.

1. O: præst i Gamtofte.

2. O: som da for mig syntes mindre passende til en beretning.

3. Østenn Gamtoffte neden fraa Lildtoffte vdj enn liden lund befindis enn høy, som kaldis Abeldgaardzhøy, huorudj en meenis at were begraffuen wed naffnn Tocke, som war met fryct achtit och æhrit for en halff gud, aff huilckenn samme lund haffuer sit naffnn och kaldis Tockelund. Och hoes samme lund ligger en anden platz, som nu kaldis Godenblund.

4. Hestholmb her vdj sogenet sigis at haffue sit naffnn aff en heed Hesthinde, her Stj Huithis broeder eller nær slecht. Hoes huilckenn gaard der ligger en schön fischerig søe, som kaldis Huidsøe eller Hindsøe, och en liden schowlund, som kaldis Fruerelund.

5. Der findis westen Gamtoffte imod Gammelbøe enn stoer bred steen oplofft paa nogle andre stoere steene, huor der meenis enn at were begraffuit som heed Alff, aff huilcken en aggerschiff och thornelaane der synden fraa schall haffue sit naffn, som nu kalldis Alffdeell och Alffthorne.

DRESLETTE

[37 v | Dreßlette sognen.

Kienndiß jegh Hanß Michellbøn, Gudz ordz thiener thill Dreslete sognen, at jeg haffuer kaldet meenige sognemend thillßammen, och thillspurd dennem paa sognesteffne, om de viste nogle gamle historier, som schulle thildraget sig here i gammell thiid, och om de viste nogenn beschedenn om gammell krich och om de steenhobe och kempegraffuer, som mand kalder dennem, och finndis mange steder paa marcken. Da svarede meenige mand, baade gamle och wnge, at de wiste aldels ingenn beschædenn derom. [38 r | Icke heller om gammell krich och feide, och om gammell mynt och wegt, som i gammell thiid haffuer werit i brug her i Danmark. Icke heller findis here gamle documenta och breffue, som mand kand gaa epter, iche heller runebogstaffuer vdhuggenn i thræ eller i metall, at dete er saa i sandhed, winder jeg ydermere med min hannnd vnderschreffuit datum Dreslete 18. octob. anno 1623.

[*Tilføjelse med anden hånd:*] In hunc ferme modum plerique rescripserunt.³

3. O: Omtrent på denne måde har de fleste skrevet tilbage.
Skriften minder om biskop Hans Mikkelsens.

VISSENBJERG

|37 v| Wisßenbiergh sogn.

Wdj Wisßenbiergh sognen i Bog herrid findis en steen liggendis mitweis imellom Otenße och Medelfard, kaldis S. Knudz kongis steen, paa huilcken der siges at S. Knud schulde hafft siddet och huilet sig, der hannd reiste eller flyde fraa Judland och thill Otennße, huor hannd bleff drebt och ihiellblagen i S. Knudz kircke, och enn fornemlig jyde cognomine⁴ Blaer Hins war hannß første och største bannere. Och det sigis, der hand huilede sig paa for:ne steen, sanck hand vdj steenen, saa steenen endnu vduißer itt mennischis sæde.⁵

4. O: med tilnavnet.

5. Jvf. Aug. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1933, s. 193–95.

Sunds herred

Fra dette herred er bevaret seks indberetninger, der i intet tilfælde er underskrevne. Det fremgår således ikke af beretningen fra Svendborg, om den er forfattet af sognepræsten ved Sankt Nicolai eller Vor Frue kirke, men da den eneste oplysning den indeholder vedrører Thurø, er det formodentlig sognepræsten ved Sankt Nicolai kirke, der har skrevet den, idet øen i denne periode hørte til dette kirkesogn.

SVENDBORG

|21 v| Sunds herredt.
Suenborrigh.

Suenborrigh sigis at haffue sit naffnn aff kongh Suen, som denn haffuer funderit. En steenhob ligger sudost fraa Thurø by, paa huilcken jegh iche haffuer seet nogen bogstaff, men bønderne, en part, kalde det Merling (som de foregiffue) aff den aarsag, at der schall were en kempe begraffuen wed naffnn Merlingh. Och at jegh Eder *kære* her prouist icke dete haffuer ladet forstaa, er aarsagenn, at jegh thorde icke vdenn wisße grund noget for min øffrighedt angiffue, Gud forbiude jegh schulle lade nogen doffuenschab finndiß hoeß mig i de stycker, som jegh wißeligenn bør at finndis wacker vdj, baade for cristligh och werdslig øffrighedtt.

SKÅRUP

|22 r| Skorup.

Wdj Klindstrup marck, westen fraa gaarden finndis itt merkeligt steendysß, som bønderne kalde Kempegraffuen, omsatt met stoere kampesteene, 32 wed thall. Och tho megit stoere steenkister mit iblant de andre steene. Ingen aff de folck, der nu leffue, weed der noget fraa at sige. Dyßligist wed Obye schouffleed er och en merkelig

lanng h kempgraff. Paa Hallemschouff ere mange kredzer omsat met merkelige steene, lige høye met jorden, der meenis kemper at haffue holdet deris kamp vdj gammell dage, thi de ere alle vegne thuennde thilhobe.

EGENSE

|22 r| Egennße.

Cis Hvidkieldianum fons in montis summo vertice conspicitur aqvis saluberrimis limpidissimis nec non affluentissimis |22 v| sca-tens, profunditatis quinque vel sex ulnarum sielandicarum. Hic perpetuo fluxu se in stagnum qvoddam exonerat, qvod et propriis aqvis antea adimplevit. Et ne sine utilitate *et* commodo sit hæc aqua, molaris qvædam machina extracta est, qvæ hujus vi circum-rotatur. Sed hæc magis ad corographiam qvam ad vetustatis indaga-tionem spectare arbitror. Idcirco neque in istius commemoratione ero prolixior. Ex hoc fonte nomen suum traxit prædium: *Dicitur nempe* Danico nomine Huidekielde.¹

KIRKEBY

|21 v| Kirckebye.

Relation aff Kirckebye sogen i Sundz herrit i Fynn. |22 r| <1.> Kirckebye kirche sigis at were denn eldste i Sundz herrit. <2.> Westen fraa Kirckeby kircke wed en aa sigis at were i gammeldage 3 klocker nedersat, huorepter stedet kaldis Klocke Maae.

1. O: På denne side af Hvidkilde, på den øverste bakketop, ses en kilde, der sprudler med meget rent, klart og rigeligt vand; den har en dybde på fem eller seks sjællandalen. I uafbrudt strøm udtømmer den sig her i en dam, som den tidligere også fyldte med sit eget vand. Og for at dette vand ikke skal være uden nytte og gavn, er der bygget et møleværk, som drives rundt ved dets kraft. Dette mener jeg dog mere angår stedsbeskrivelsen end undersø-gelsen af oldtiden. Derfor vil jeg ikke være for vidtløftig ved omtalen deraf. Efter denne kilde har ejendommen fået sit navn: den kaldes nemlig med det danske navn »Huidekielde«.

LANDET OG BREGNINGE

|22 v| ThaasBinngh. Lannde.

Berettis der vdaff de gamle och eldste mend i Lannde sognen påå Taasing, at der haffuer werit itt capell i forðum dage vdj BryllisBe vongh, som haffuer werit kaldet S. Oluffs capell.² Huorhoes haffuer werit itt spring och weldekielde, som de kallede S. Oluffs kilde, thill huilcken stoer thillob i gammeldage haffuer werit aff siuge och schrøbelige mennischer.³ Dißligeste berette diße samme gamle mend, |23 r| at der haffuer werit funden enn kempegraff i Boschouff, huorudj enn kempe wed naffnn Boe schulle haffue werit begraffuit, aff huilcken kempe diße mennd sige deris fædre at haffue kaldet for denn samme for:ne schouff, Boschouff, och at schulle haffue sit naffnn deraff. Herhoes berette nogle mennd aff StramilBe, at der hoes Vornis paa en steed kaldis Steendysß schulle were enn kempe begraffuen wed naffnn Worild, aff huilckenn Wornisschouff schulle haffue bekommet sit naffnn.

|23 r| Bregning.

Wdj Bregningh sognen siger de gamle mend at vere en vig, huorhoesß i fordumb tiid schulle haffue staaet it slot, som kaldis Hordtzeviig slot, huoraff baade vigen kaldis Hortzewig, saa och schouffuen, derhoes ligger, Hortzeschouff endnu paa denne dagh.

2. Jvf. Kai C. Uldall: Tilstanden i Nyborg Amt ved Aar 1743, Aarbøger for Svendborg Amt 1916, s. 106 ff.
3. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 128.

Sallinge herred

Fra dette herred, hvortil nu hører 28 sogne, foreligger kun indberetninger fra 4 sognepræster. Den usignerede beretning om Fåborg er formentlig udarbejdet af herredsprovsten Morten Hansen Griff, der var sognepræst i Fåborg og Diernæs. Den ligeledes usignerede og meget lange beskrivelse af Lyø, er sandsynligvis skrevet af øens præst, Knud Hansen Lund. Herringe sogn, der var annex til Ringe i Gudme herred, skal søges herunder.

FÅBORG

|29 v| Saling herredt.
Faaborig.

Wdj Faaborig haffuer werit it closter, kaltis den *Hellig Aandz* closter, huilcket epter affmalning och wisße beretning haffuer werit det sidste closter, som haffuer werit funderit och byggit i Fyenns stift och kanndschee i Danmarck. Der finndis bag paa altertaffen i samme kircke saadan enn affmalning, at der haffuer weret enn cardinal i Foburg och begieret aff øffrighed, at der maate stiftis it closter, huilcket de haffuer thillsteed, dogh met saadan wilckor, att klosterit schulde holde denn thridie byens thyng. Cardinalen staar affmalet met sine muncke, møneklinger, drawanter och heste met stoer process. Och fischere som haffde werit wde paa sundet at fische haffuer opfischet it dødt barnn, huilcket de haffuer ført thill denne cardinal, hand haffuer lagt sinn haand paa det, saa det er bleffuen leffuende. Och epter saadann mirackell haffuer adelßfolck och ligtfolck giffuet guld, solff, fischewannd och fægang, |30 r| frij bønder och megit got dertill. Huilcket er nu forwandeligt for mange aar, dj kostelige huße ere nedbrøt, klosteret haffuer thoffter, joord i markenn och andenstedz huor denn er och ligger thill dett almindeligh hoßpital i Ottenße, dog det haffuer werit epter gammell fundatz thill Faaburgs borger for affgiff. Klosterkircken gaff salig

høylofflig konningh Christiann denn 3. borgerne thill en sognekirke och finndið aarßthallet MCCCCCXI.¹

Østen vdenn Faaborig haffuer werit en capell eller helligdom kallet det Hellig Korß, diid søgte kranke och siuge, offrede och gaffue schenck och gafue thill denn affgud, kaste staff och krycke, gick sunde och karsche hiem igien. Och derhoes enn kielde, der bade de, vaschede och thode sig huiide, herlige och fauffre.²

NØRRE BROBY

|32 v| Nørrebrouby.

Haffuer jegh forfarit aff de eldste mend her vdj sogenet, at de mindis, at de haffue hørt i deris vngdom aff deris forældre, at vdj en høy here paa marckenn wed naffnn Vllemooben schall haffue werit enn perßonn wed naffnn Rannil, huilcken der siden siges at were fangenn aff nogle hoffmend vdj Bischops bierge, som ligge hart derhoes, formedelst nogenn røg, som gick aff høyenn, som hannd vdj var och haffde sinn werelße, som schall haffue røfft hannem. Eller och (som andre sige) formedelst hanns egen hund, som gick vden for hullet och bleff forgiæt aff hannem och icke nedkom met hannem vdj høyenn. Och siges forbemelte |33 r| Rannil, at haffue hafft sinn gang op ad enn bæck thill sinn søster, som boede paa itt bierge icke viit derfraa ved naffn Voldenn, som suinis well aff sammestedt och wold, och der haffuer weret enn herregaard i fordumb thiid eptersom endnu findis nogle reliquiæ aff grunden. Wisen som derom er giort lyder saaledis: De hoffmend holde i Bispens Bierge, de se den røg opstande, saa snarligh rende de diid, saa monne de Rannil fange. Om samme perßons hest, som hannd reed paa berette de ydermere, at hannd schall were schoet met forwend schoe, saa at naar hannd red thill ßamme høy, som hand vdj war, siuntis denn aff hestens schoe icke anderledis, end hand haffde redet fraa dennd, och naar hannd fraa den ræd, at hannd da schulle reist thill denn.³

1. Altertavlen fra Fåborg kirke findes nu i Nationalmuseet, og på tavlen er anført årstallet 1511.

2. Jvf. Fasmer Blomberg: Fåborg købstads historie I, 1955, s. 20–21.

3. Jvf. Svend Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser III, 1862, s. 421.

Dette er ßaawiit som jegh enten kand forfare aff gamle schriffer eller aff mine sognemenndt at schulle haffue sig thildraget her vdj sogenet vdj fordumb thiid. Huad runebogstaffuer ere annlangendis finndis slet ingen enten paa kirckenn eller nogenn anden steene here paa grunden, som jegh kannd schriffue om. Aarßsagen huorfore jegh Hannß Pederßen, wuærdig Gudz ordis thiener thill Brobye sogen, dete |33 v| icke thillforne haffuer fremschicket thill woris kiere superintendent, er denne, at jegh iche thorde vnderstaae migh dete at fremßende, met mindre jegh haffde hafft nogenn bedre vnderwisning derom eller och noget andet.

JORDLØSE OG HÅSTRUP

|31 v| Jordløsße.

1. Wdj Jordløsße er en kircke, och hoeß samme kirche er en capell ved denn norden side, udj huilcken (som de gamle sige) S. Jost haffuer werit paakalditt, och der ere kommene mange halte, blinde, døffue, schrøbelige och ere bleffne helbrede førend de komme igien. Och finndis endnu paa denne dagh en forgylt kalch och disch vdj kirckenn, paa huilckenn staar saaledis: Calix Sancti Jodici in Jordløs.⁴ 1515. Dernest findis ochßaa vnder paa fodenn aff samme kalck disße epterschreffne ord: Denne kalck er kiøbt fraa S. Jost vdj Jordløsße, och hør nu thill Siøboe, Anno |32 r| Domini MDXXXVI. Och brugis dog samme kalck endnu vdj Jordløsße kircke.⁵

2. Sige ochsaa gammel folck vdj Jordløsße, at kircken schulde haffue werit bygt vde paa marcken, och som de lagde grundwollen, kom der en due och toeg en sticke vdj nebbet och førde den thill det sted, som kirckenn nu staar, och aff den aarsage bygde de kirckenn dere. Menn det sted, paa huilcket grundwollenn bleff først lagt, kaldes endnu paa denne dagh Kirkesteene.

Høstrup.

1. Omkring Høstrup sigis i gammell thiid at haffue weret mange orme, som gjorde stoer schade bade paa queget och paa kornet

4. O: Sankt Josts kalk i Jordløse.

5. Alterkalken synes ikke bevaret.

vdi marcken, huore bymendene opsøgte enn mannd, som loffuede at wille fly dennem aff met samme orme, om de wilde loffue hannem, at der icke ware lindorme omkring. Och der de nectede lindorme dere at were, optende hannd en stoer illd paa marckenn, och der komme hastelig atschillig slax orme, som løbe vdi illden och døde. Men paa det sidste fornam manden en lindorm komme och sagde thill bymendene, nu haffue I forraad mig, menn fordj I haffuer dete giort, da skulle I och Eders epterkommere sielden holde nogenn |32 v| gildiðlaw, at I jo skulle kiffuis och trættis med huer- andre. Och der linndormen kom thill mannden, førde hannd hannem met sig paa illden, och der døde thillßammen.

Mennß aarßsagen huore jegh Christen Lauritzøn wuærdigh Gudz ordis thiener thill for:ne Jordeløsße och Høstrup sogner haffuer icke thillforne leuerit dete schrifftligh fraa mig er denne, at wor gamle prouist meente, at det haffde en ringe ting paa sig.

SVANNINGE

|30 r| <Svaninge>⁶

H. Hannß Madzønn forðum sogneprest i Swanninge sognen i Fyenn och prouist i Salling herridt bleff fangen i greffuernis feyndde aff greffuerne, aarßagen at dennem var kundgiort, hannd wiste huiß clenodier och andit war indmuret paa Sandholt, och da thillhørde de Hardenbierger |30 v|, bleff derfor fangen ført thill prouistegaardenn i Otenße, och der om afftenen indeluct vdi itt stort schab, huore hannd hørde greffuernis hemelig anslag, at de strax derepter paa en visbedag formiddagh wilde offuerfalde och forrasche kongens folck, som da laa indleyret ved Fawersche bierge⁷ mod Asßenns, bleff vdtagnen aff fengßelet om natten och bundet hæde stegte ægh vnder hanns armhuller, paa det hand aff den smerte schulle gaa thill bekiendelße, fordj hannd dennem det icke wille obenbare. Maate om morgenen løbe derfraa bundenn wed en thøgell hoer enn deris heste thill Faaborig, huore de om afftenen loede vdstrecke

6. Ingen overskrift til denne indberetning. Sognavnet er tilføjet i margin med en anden hånd.

7. Favrskov bjerge, Kerte sogn, Båg herred.

hannem med hender och fødder, met liner wed nagler slagenn i jordenn paa den gamle kirckegaard, och da loed sette wact allewegne omkrynggh byenn, vdenn allene wed strandsiden, huor de schibe laa, paa huilke de loed indføre hueß baader der fandz, paa det ingenn der schulle vdkomme. Gaff lyckenn hannem, at samme nat, som hannd der var bunden, om afftenen linnede hannd den høyere haandz stricke, saa hannd dermed bleff de andre quit, och de hannem schulle forware soffue, hvorfraa hand strax begaff sigh |31 r| thill stranden, der laa itt leed ved strandbreden. Gaff sig paa det met enn hommelstang i henderne offuer enn vigh, saa hannd naade Biernetland i Horne sogenn westen Faaborigh och met hast forføyet sig thill de Fawersche bierge wed Asßens, kundgiorde der krigsoffuerstenn for:ne Harden**bi**erg, huorledis det sig met hannem war thildragenn, och at greffuerne om andenn dagenn wed middags-thiid wille gieste dennem ßammested. Epter huilcke ord de dennem forholte, och wed samme tiid formiddagh gaff dennem imod fienderne, fandz ligesom hand haffuer berettet, och deroffuer dræbte dennem. For huilcken sinn throeschab hand well aff høy øffrighedth bleff afflagt. Huilcken schrifft jeg Ingwor Henningßøn Brun, wuærdig thiener i Gudz ord i Swanninge sogenn fant epter for:ne h. Hanßis sønn h. Jørgen Hanßen, som war min formand i samme sogenn.⁸

Døde her en mand i sogenet wed naffnn Nelß Annerßøn anno 1622 hand sagde, hand bleff døbt i den neste kircke Hostrope den thiid h. Hanß war *fangen*, och her war ingenn prest i sogenet.

Berettis aff gamle folck her i sogenet, at deriß forfædre haffuer sagt, det første munkene |31 v| wilde lade bygge Svanninge kircke, da haffue de funderit denn paa itt biergh kaldiß Staalbierrigh, hues de lagde grundwollen om dagen, bleff opkast och ødelagt om natenn, huorføre de opholde der ydermere at bygge. Søgte derfor epter itt andett bequem sted, fant de it kaarß liggendiß paa denne høye, som nu er bygt, huor de finge lyckelig fremgang med bygning, och kallede samme kircke S. Nicolai kircke.

8. Jørgen Hansens beretning om faderen Hans Madsens oplevelser under Grevens Fejde er trykt i Danske Magazin 4. bd., 1750, s. 45–47.

LYØ

|33 v| Lyøe.

Nogle leiligheder, som sigis at were thildragenn her paa Lyøe, epter de gamliß hensoffuede, deris forkyndingh, saaledis som epterfølger, met huiß landens naffnn er foraarßaget.

Dette lannd kaldis Lyøe, deraff at det var ichon aff første och gammell thiid idell schow och var megen ly och lee. Der siges, at der haffuer weret en konge och enn greffue, huilcke wed denne egenn laa huerandredre offuer thill søes med feide och stoer fiendschab, haffuer dog deris huile begge paa landet, kongen ved enn kircke, som deraff paa denne thiid kaldis kongenns kircke, och greffuen sin werelße ved enn dall, kaldis Greffuens Dall. Och kunde dog icke komme der hinandenn nermere, mens maate allt thill søedz. Der de nu met hast schulle samlis thill strid, da formedelst den ørchning, bleff enn liden aff kongenns sønner forglemt paa landet, och en bonde, som met war, haffde och 4 sønner. Denne samme bonde |34 r| thoegh saa nøye ware paa dete konglige barn, och med stoer fliid ßaa lenge ßogte epter vdgangh och fre[]ßenn aff denne schow, at hannd paa det sidste kom vdj en baad vd thill kongenn, haffuende barnet met sig, och dett sinn herre fader met stoer glæde leuerede. Huorfore denne goede herre naadigste leddig gaff denne bonde met sine fire sønner, endoch gaff dennem samtlich dete lannd Lyøe vdenn ald feste och stedzmaall at besidde. Saa hialp de huer andredre diße 4 brødre huer ßin gaard at bygge, fdogh kunde de huerckenn age eller ride thill huerandredre formedelst schoffuens begroelße, mens motte allt thill baadz. Dette war denn første bygningh och boesed aff ombemelte bondenns 4 sønner her paa landet.

Aarßagh thill denne schouffs ødeleggelße haffuer weret enn goed schibsmænd, huilcken sigis for sinn kiere moeder for alle sine søfarne reisener beklager, at naar hannd schulde frem for Lyø, falt werit hannem slet fraa, och langsommelig thiid at ligge børfast formedelst denne stoere schow. Hertill wiste denne fine och forfarne quinde goede raad, gaff samme sinn sønn itt baand, huorpaa war bunden thræ knuder, och sagde, naar du kommer frem for denne samme Lyøe igienn och vilt fort affsted, da opløß den knude, huilckenn hun hannem wiiste. Och naar du est vdj |34 v| søenn, och weyr

och vind dig frafalder, saa maat du den anden knude opløse. Menns den thridie schall du icke opløse, uden du est i en goed och wiß haffnn. Huilcket saadant hannd met de thuende knuder præffuet. Menn der hannd kom paa ßamme reise næd thill Suinborigh, meente hannd sig nocksom at were nær enn goed haffnn, och opløste, før hand kaste ancker, den 3. knude. Huoraff der foraarßagedis ßaadann en storm och weier iling aff sudwest, at denn gandsche schouff paa Lyøe er kortelig ombragt, och hannd selff, samme schibsmænd, kuldseigle schib met ganndsche indhaffuende omkommet, och hannd for enn dødelig mannd thill lande dreffuen, dog thill sig igienn er kommen, och met stoer klage alt saadannt igienn publicerit. Epter denne schouffs affbringelse er en by funderet, och met aals personer besat, gaardene *numero* 24.

Wdj greffuens feide paa Faffuersche bierge haffuer sig 4 schib fraa Lybeck indpaa Ærrøe begiffuen at plynndre, brende och røffue, huor de paa Ærrøe haffuer giort enn afftingelße met ßamme schib om enn brandschat at giffue. Saa løber samme schib westen ind for Lyøe, da waare alle lyebone rømt aff Lyøe aff redbell och fryct ßaa nær som 3 mennd. Een ved næffnn Hannß Simenßøn, Peder Simenßønn [35 r], thuende brødre och Lauritz Stud. Denne Hannß Sinenßønn [!] bleff først fangen och piinligen forhørt epter roff och bytte, schare de schyggenn rund om aff sinn hatt, bant dennem om hanns halß och en taffuell derudj, loed hannem flyde fraa schibet och thill lanndz igienn. Der hannd endaa intet dennem willde aabenbare eller wiibe, førde de hannem udj enn helle, kalles Danes Helle, der hengde de hannem i en gammel thømostreng wed enn ægegreen, dog henderne wbundne. Der de vare bortgangne fraa hannem, græb hannd med begge hender om thømostrengen, paa siste gick hannd sønder met hannem och vndkom. Hannß broder Peder Simenßøn schulle da thill at wiibe dennem en hædekædell med anden atschilling kober och mesßing vdj, och stoed i stranden. Som de nu om dete at optage handterede, ßaa de fraa Ærrøe at komme thuende stoere skuder mett brandschatten, som de wed contract dennem loffuit haffde for fred. Menn de thenckte at det haffde weret 2 kiøbmænds schib, forwentede dennem stoer bytte, huorudoffuer de forloede lyboerne och søgte de schibe. I det kom fraa Suinborrig nogle Danmarckis schibe och wed Faaborig, hoes enn øe heder Biørnøe, stedet Biørnøegrue, der schød de disße mordische partij slet vdj sennck.

|35 v| Item haffuer dete samme Lyøe vdj gammell thiid hørt thill Faaborigs kirkesogenn. Menns formedelst nogle spæde børnn, som schulle did thill daaben ere paa wandet omkommene, dißligeste nogle encker som schulle thill kirckegangh, da er almuen paa Lyøe naadigste bewilget aff høylofflig ihukommelße kong Christiann den Første dennem selff kircke och præst at haffue. Huorfore kongparten, presten och kirkenn thill vnnderholding er bevilget. Och kand dett nogennledis erinnderis her paa Lyøe hiidintill 7 prester. Kienndis her paa Lyøe enn høye, kaldis Flekiershøy, huorpaa ligger enn steen med thuende L. L dogh noget wsiunlig, huilcke schulle bemercke en veldig adellskiempis naffn, Lawe Lunge, paa samme steen och itt kaarß, bemerckendis hanns goede suerd liggendis paa hanns bryst. Igien findis enn anden høye hædendis Lytthers Graff, huor der sigis forbemelte kempis hustrue och barnn at ligge begraffuenn. Wdj det grewische feide, som det siste forskreffuit staa, kom der nogle frijbyter aff samme greffuens folck imod Lyøe, icke andet wiste end Lyøe var Fyens lannd, at myrde, brande och røffue, berystede lyboerne dennem, bant huide klæder paa lange stager for blancke hellebarder, kledde sig huer vdj huide |36 r| kleder, besnoffuede alle nøders horn och hesteromper, snorckede i weyret, och gaff saadan thromersche klammer, snorchede och hofferede ßaa, at disße fribyter paa det siste glæde sig at winden war dennem føyachtigh och schibene seillferdigh, och loede at søen staa det beste de kunde, wed huilcke middelle Gud hialp de arme lyeboer fraa den elendighedt.

Haffuer her paa Lyøe, vden sogenpresterne, icke weret nogenn befunden, som enten vdj boglig konster kunde saadant epterlade thill amindelße eller lyst haffde nogenn documenter om saadant at forhuerrfue, mens alleniste hensoffuede oldingers affsaffnn.

Gudme herred

Alle sognepræster i herredet har afgivet indberetninger. Sammen med disse er tillige under dette herred indsendt beretninger om Herringe sogn i Sallinge herred og Ellested sogn i Vindinge sogn, idet disse sogne var annexerede henholdsvis Ringe og Ryslinge. Indberetningerne er nedskrevet på en række sammenfoldede folioark, som provsten muligvis har ladet cirkulere blandt sognepræsterne.

| 1 r | Gudme herrid wdi Fynn 1623, 26 augusti.¹

RINGE OG HERRINGE

| 2 r | Wdij Ræinngæ sogenn i Gudme herritt ligger paa Sœnnde marck ett moratz [*overstreget*] <wanndt> som kalldis Glue oc er rundt eller thrintd omkring och siges adt were bundløß, och derhuoß ligger enn stor høy, som kallis Gluehøgh, men huorfor denn saa kaltis, veedt ingenn adt giørre kundschab om.

Wdi Herringe sogenn, som er mitt annex och ligger i Salling herritt, er enn veldekilde paa Bierttemarck som kaldis Rødekilde, huilckenn aldrigh thørris vintter eller sommer, denn siges derom, att i gammell dauge, huo som haffde nogenn brøst, och de kunde bekomme wanndett aff samme kilde, waare de i denn meningh, at de bleffue der aff helbredene och hiulpne.

Inthet andet kand ieg vdsørge aff mine sognefolck, huercken om kempegraffuer eller steenhober eller nogett om runeboegstaffuer huoß oß findis.

Lauritz Lauritzønn Gorm, Gudz ordz thiener (wuerdigh) till Ræinge och Herringe sogenn, m. pp.

1. Overskriften er skrevet af Johannes Gamaliel eller Gamalielsen, der var herredsprovst. Herunder er anført en henvisning med en håndskrift fra det 19. århundrede, der meddeler, at et udtog af disse beretninger er trykt i Suhms Samlinger. Henvisningen er ikke medtaget.

RYSLINGE OG ELLESTED

[3 r] Vdj Ryßlinge sogn ocsaa vdj Gudme herridt, vdj en by kaldet Lørup, hafver staaet it capell med en spjr paa, er kaldet S. Annes capell, hvort hen de ere søgte, som hafve veret beladde med atskillige slags siugdomme, oc ere der blefne helbrede, saa de hafve der kast deris krycker. Som gandske mange saadanne krycker skal vere funden vdj samme capell.² Oc er endnu vdj mands minde at samme capell hafver veret ved mact. Klocken, som hengde i samme spjr, blef først ført hid til Rysslinge kircke, oc her vdj taarnet ophengt. Men siden blef den ført til Kiøbenhafn. Spjret lod ærlig oc velbyrdig nu salig Claus Huitfeldt afbryde oc føre til Crumstrup. Muren lod siden velbiurdig nu salig Jacob Høgh nedbryde oc brugte af stenen til den bygning, som nu staaer paa Crumstrup. [3 v] En enghafve laa derhøes kaldet Lammehafven, saa kaldet, for dj at de lam, som folck gafve at holde samme capell ved mact med, blefve løsladne vdj samme enghafve. Denne enghafve ligger nu til en mands gaard vdj Lørup, som heder Knud Huid. Dette forscrefne blef saaledes beræt for mig vdj Rysslinge kircke vdaff de eldste i sognet Dominica 9. post Trinitatis 1623.³

Vdj mit annexe Ellested sogn vdj Vinding herridt liggendis findis nogle stenhobe, dog ingen bogstafver paa dennem. Oc endog ieg flitteligen derom hafver bespurt mig med de ældste vdj sognet, hafver ieg dog icke kundet spørre, om nogen dervnder skal vere begrafvet, eller hvad de i fordum tid hafve haft at betyde.

Jørgen Pop, uværdig sognepræst til Rysslinge oc Ellested sogne, m. ppa.

GISLEV

[4 r] Giible sognen udi Gudme herrit.

Sudvest fra kirken hafver staaet een capel udj pavedomit for enden af nogle agre, som endnu kaldis Capelsagre. Thil same capel schal der da vere mange syge mennischer hensøgt udj deris papistiske blindhed och vrangt thro saasom til it helligdom och hafve saa bekomit deris helbred igien. Mand hafver och ført [*overstreget* megit]

2. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 129.

3. O: 9. søndag efter Trinitatis, dvs. 10. august 1623.

skrøbeligt queg did hen, [*overstreget* och] som da hafver faait bedre igien. Thil same capel at holde ved mact schal da hafve godvilligen offret aarligen af det gantsche sogn. Och naar nogen som var beladen mett nogen sygdom eller skrøbelighed kom til same capel, da hafve de ført mett sig miel, gryn, penge eller gamle klæder, som de gaf de fattige i Gudz navn.⁴

Udj een liden bye i Giißle sogn, kaldes Ramdrop, ligger een stoer steen paa gaden, som er noget holit ofvenpaa, saa mand kand slaa 2 eller 3 spande vand dervdj (och kaldis same steen Dejestenen, uden thuiil af dejen, som schulde vere prestens forredzol i gamel dage). Om kiempegrafve, steenhaabe, ronebogstabe eller noget andet som historische antiqviteter kunde vere anlangendis kand mand indthet finde, høre eller udspøre hoß oß.

Uværdig Jesu Christi thiener udi det hellige *pure evangelium* til Giißle kircke.

Jacob Christenßøn, m. ppria., avgusti den 15. anni currentis 1623.⁵

SVINDINGE

|4 v| Wdj Suinninge sogn ij Gudme herritt er inthett, som ieg enthen siellff veedt eller kand vdspørge aff nogen sandferdig her vdj sognet.

Bendix Hansenn, wuerdig sogneprest till Suinninge.

LANGÅ OG ØKSENDRUP

|4 v| Vdi Langaa sogn i Gudme herritt nordost fra Langaa er en steenhob, kallis Stenkisten och Dysesteen. Menis en kempe ved naffn Dynis att verre begraffuen. Er <och> en grøn maa, naar hun er hennit, kallis Dysemarck. Noch findis norost fra byen en høy, kallis Dømmelhøy, huor sigis for fulde, att nogle børn schulle haffue gangit att lege, och en iblant denom schulle verre en domere,

4. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 129.

5. O: i det indeværende år.

en anden anklagere och den tredie schyldig, och *forskrefne* børn schulle haffue ladit en ophenge udj en esche, som endnu staar hos høyen, huorfor høyen er kallit Dømmelhøy, fordj det barn paa det sted bleff dømbt.

|5 r| Vdj mitt *annexe* Øxendrup sogen ocsaa udj Gudme herrit findis en stenhob, kallis Bispgraff, i Bremmose sudost fra Øxendrup, der menis en bisp att schulle verre ihieslagen och begraffuen. Noch norden Øxendrup en høy, Tyrre Morthenshøy, derhos en stenhob, som en kiste. Menis en kempe ved naffn Marthin at verre begraffuit. Dette forskreffne bleff for mig berettet aff di elste sognsmend i Langaa och Øxndrup sogner. Dominica 9 post Trinitatis 1623.«

Thomas Nielsøn, sogneprest (wuerdig) thill Langaa och Øxendrup sogner, m. ppa.

HESSELAGER

|5 v| Vdj Heßelager sogen och birck i Gudme herritt findis vdi den synder marck thill Heßelager bye fire smaahøye, de tho omsatt vden omkring med store kampsteene och mitt vdi en steenkiste, som sigis att schulle haffue i gammell dage verett kempers begraffuelse och deraff att haffue becommett dett naffn, att de kaldis steenkister, och er ellers derom ingen ydermere kundschab aff dem, som nu leffuer. Vdi den nørre marck thill Heßelager bye ligger en stoer steenklippe effter den schickelse, som en thagside paa itt huß, huorvdi er mitt paa itt slag fra *offuerst* och ned thill jorden lige som en gangestig, och kaldis samme klippe Dammesteen, dog ingen veed huoraff det haffuer becommitt dett naffn.⁷ Ellers er intett merckeligt vden den aad, som løber igiennem sognett och kommer vesten ned aff Gudmeherritt och løber i stranden <østen> fraa byen, huoraff der ganger tho møller i sognit och kaldis samme aad Stockebecks aad. Andet huercken veed ieg, som haffuer nu veritt i sogenit |6 r| 44 aar, icke heller haffuer andet kund~~et~~ vdsputdt aff oldinger.

Christen Hanßøn, prest, egen handt.

6. O: 9. søndag efter Trinitatis, dvs. 10. august 1623.

7. Aug. F. Schmidt: Danmarks Kæmpesten, 1933, s. 209–11.

OURE OG VEJSTRUP

|7 r| Ouffrøe sogen.

Anlangendis Ouffrøe sogen y Gudme herritt findis der inntet sønderliggt som er relatione dignum.⁸ Vnderthagen att vdi den søndre marck, som hellers kaldis Ellitze marck, er en agerskiffte, som kaldis Roland. Herpaa findis der først en kempegraff vdi norden y en høy paa huilcken findis threy store steene, saa viitt imellom huer som thollff fødder och er siden runden omsatt medt pabelige steen, och vedt den ene side staar for huer aff de store steene en ager. Vdi denne graff meenis en gammell kempe att vere begraffuen vedt naffn Roland. Paa huer side aff denne graff, lidett derfra, saa viitt en kandt skiude derhen medt en byße, er andre thuende graffuer, den ene y øster, den anden vdi wester. Den vdi wester ligger en gantske stoer steen paa, och er itt suartt slag vdi samme steen. Den vdi øster ligger der fire store steene paa, som |7 v| en kiste skickett. I en aff diße tho meenis en hustrue, som handt skulle haffue hafft, vedt naffn Ellitze, att vere begraffuen. Huilckett icke aldels siunis att vere vthroliggt, thi baade haffuer marcken sitt naffn aff hinder, att hun kaldis Ellitzemarck, derhoß ochsaa da løber der en aae neder for den gantske marck frem for nogle enge, som kaldis Breede enge, och vdt y stranden. Och dersom denne aa vdtløber, ligger itt hoffuitt heller en aadde, som kaldis Ellitze hoffuitt, huor fiskerne inddrager att fiske och haffuer hafft stoer lycksalighedt medt deris fiskerie aff arrildts thidt och endtnu den dag vdi dag er. Strax hoß diße graffuer ligger en smuck ægelundt, som kaldis Thangs haffue. Saa dett vißelig vden thuiffuell haffuer nogett medt diße graffuer att bethyde. I en anden marck, kaldis Mellommarcken, der findis och en kempegraff paa en agerskiffte, kaldis Vongstiørne heller kandtskee rettere Vognstiøren. Huem der skall ligge, conjecturerer⁹ mandt inntet om. NB <der ligger itt hoffuitt neden for, kaldis Lindernis hoffuitt>. Hellers veedt mandt inntet sønderliggt att finde heller opsøge paa denne ortt.

Ivarus Nicolai *filius* Kragius, *ecclesiæ quæ Christo in Ouffrøe et Wegstrup colligitur*, pastor indignissimus.¹⁰

8. O: egnet til indberetning.

9. formoder.

10. O: Ivar Nielsen Krag, uværdig hyrde for den menighed, der samles i Christus i Oure og Vejstrup.

GUDME OG BRUDAGER

|6 v| Wdj Gudme *sogen* wdj for:ne Gudme herritt vesten fraa Gudme by liger en liden søø, huilken er nu begroitt med hum oc andet skarn, oc er ført æge oc bøge y *gammell* dage y *samme* søø, sa at mand kand icke draage waad der y, aff huad orsage kand <ieg> sandferdelige icke faa att vide. Wdj *samme* marck *som søen liger* y findis en stenhaab, kaldis Stenkisterne, menis att der skal verrit en kempe <be>graffuit, dog er der *ingen*, som nu leffuer sandferdelig at giffue mig det tilkiende.

Wdj mit annexsogen Brudager findis ocsa en stenhaab, huilkit ocsa kaldis Stenkisten, *men ingen* sandferdig beretning om der er en kempe begraffuit eller icke. Ingen runebogstaff, antiquiteter eller noget andet findis y mine sogner, saa møgitt ieg kand vdsperge eller erfarre aff gamle folck. 9. dominica Trinitatis anni currentis 1623.¹¹

Niels Lauritzøn, sua manu.¹²

GUDBJERG

|8 r| Gudbierig sognen.

Nordost lydet fraa Gudbierig bye ligger en høy wed naffn Gyllihøffidenn, løbber y sønder och nør, er 44 allne lang och 12 allne breed, omsett paa beggi sidder med kampestienn och for beggi enderne med møgitt stuore stienn, er skickitt som en graff offuen paa. Henweed trey allne fraa den nordiste ende er der en lidenn fyrekant graff oc satt med stien. Wed samme høy y gamble dage er seet och hørtt møgit spøgery, men huorfor den kalldis med dit naffn weed ingen att sigge aarsagenn, eller om der er nogenn begraffuen.

Sønnden fraa for:ne høy ligger en aggerskiffte, kalldis [*overstreget Høgelund*] <Langelund>, der er en lang høy steed weed 160 allne lang oc 16 allne breed, løbber y nør och sønder, trint omsatt med stuurre stienne, men di allerstørste stiene staar paa beggi enderne.

11. O: 9. søndag efter Trinitatis i indeværende år 1623, dvs. 22. juni.

12. O: med egen hånd.

Fire eller sex trin westen fraa |8 v| samme høy ligger en anden høy 70 allne lang och 14 alne breed, løbber y sønnder och nær, men huad dit haffuer paa sig, kand jeg ichi aff nogenn faa att widde.

Wdi for:ne Gudbierig sogenn ligger tuinde stuore mooßer, som siunis att haffue werit ferskesøer y forðum dage, men nu er di igenngrouit, saa en paart bruggis thill almindelig gresganng och en part thill slaaeng. <1.> Den første heder Bølle mooße, paa huilcken støder mange laaseyer, løbber imellom Ellerup och Gudbieriig, siden neder thill Hißelagger och igennem Wormarck och wdj Stockebeck, derfraa y strandenn. Aff samme aae gaar der 3 møller, som er Gudbierig, Hesilagger och Wormarck wandmøller. |9 r| <2.> Den andenn kalldis Suortemooße, deraff løbber først it lidet wannnd wnder Suorttebroe och sidenn bliffuer io større och widere, løbber om weed en herregard, kalldis Klindstrup, løbber y stranden weed en andenn herregaard, kallis Tißilholtt, aff samme wannnd gaar træi møller.

Effter jeg tuinde sønndager haffuer haftt almuenn med di elste forsamlit er ditte thilkienndegiffuit, huilckit jeg och sielffuer haffuer forfarit, men inthit ydermier.

Johannes Gamaliel subscripsit.¹³

13. O: har underskrevet.

Vindinge herred

Samtlige sognepræster, der henhørte under herredsprovsten, har afgivet indberetninger. Beskrivelsen af Ellested sogn skal søges under Gudme herred, da sognet var annex til Ryslinge sogn. Årslev var på daværende tidspunkt annex til Sønder Nærrå i Åsum herred, men der er imidlertid ikke bevaret materiale fra de to sogne. En enkelt af indberetningerne har overskriften »Om Kørup sognen«, men bortset fra Kørup (nu Krogsbølle) i Skam herred, hvorfra der er indgivet beretning, forekommer der ikke andre sogne på Fyn med dette navn. Den kortfattede beretnings indhold giver ingen holdepunkter for identifikation, men sandsynligheden taler for, at der i den originale beretning i stedet har stået Hørup, således at der foreligger en afskriverfejl. Beretningen er derfor anbragt under Sønder Højrup sogn i Vindinge herred. Den meget lange beskrivelse af Nyborg købstad og slot er desværre usigneret, men den kan være forfattet af Jørgen Hansen Stampe, der blev udnævnt til sognepræst her i 1623 efter provst Hans Sørensen Weile, der døde 1622. Jørgen Hansen Stampe var i årene før sin udnævnelse kapellan hos Hans Sørensen.

NYBORG

|6 v| Vinding herredt.

Først om Nyborge.

For femb hundrede aar sigis, at Nyborrig icke var, men her boede nogle faa arme fischere i det første udj lille fischehytter. Men for den rige Gudz welsignelße de finge aff haffuet, drogh folck i mere hertill at fiske och nære sigh.

Er denne samme by funden paa en suar law sted, som huer mand kand best beachte, naar de kommer westen thill byen. Siden naar mand graffuer kielder i byenn, finndis nu 2, nu 3 stenebroer och gader at haffue weret lagde den ene offuer den anden och met allehonde fylling aff allehonde goed fyllsell. Aarsagen for huilcken den kaldis Nyborge er før for:ne bye bleff, laa der en liden fleche nedden wed Windinge aa, sudowest fraa Windinge kircke, huilcke kaldis Gammelborge, och haffuer werit saa wiit begræben, som

endnu wisis, at der kunde saaes 8 thønder korn paa denne bye. Gammelborge bleff thill intet och ødelagt, der Nyborge thoeg thill och formerede sig. Endochsaa at de kunde holde gesterij, thi folcket da begynte i mere at reise fraa och thil Sieland. |7 r| Men paa det for:ne Windinge sogen icke schulle miste sin gammell herlighed och rettighed, da haffue de holdet sigh dete thill, som er, at aarligen paa for:ne Windinge kirckegaard¹ schulle holdið S. Mathei marcket, som indfalder aarligen dend 21. septemb. och det S. Matz thill æhre, thi kircken kaldið S. Matziz kircke. Och det er ickon 70 aar siden, at for:ne S. Matz marcket er derfraa och hiid thill Nyborrig forflyttet och holldið endnu paa for:ne dagh.

Det andet marcket her holdis i Nyborrigh den 2. julij aarligen hiidintill, kaldis Vor Frue marcket, hinde thill æhre, som och Nyborrigs kircke kaldis Wor Frue kircke.

For det andet om Nyborrigs kircke.

Før denne Wor Frue kircke bleff, stoad en gammell kircke norduost fraa slottet, paa det sted mand kand nu sige, imellom Gammel och Ny Lagaard, som da kaldis byens kircke. Huilcke kan och bewisis paa denne dag aff de mange mennischens been mand finder dere |7 v| i woldene, naar slagregen slaar jorden fraa, da falder de vd. Dernest aarsagen at denne kircke bleff, som nu vdj Nyborrig er, sigis, at lofflig ihukommelße *salig* dronning Margrete, der hindis maytt. wilde føre krigh paa Suerge, gjorde hun Gud dette hellige løffte, at dersom hun kunde offuerwinde konning Albret och legge Swerrige thill Dannemarck, som schede anno 1388, wilde hun bygge Gud en capell thill æhre, huið lige icke schulle findis vdj Danmarck, huilcket altsammen ochsaa sched, thi samme Wor Frue kircke haffuer femb schønne rade met huelffuinger, huer aff de fire rade haffuer sex och den fembte haffuer 3 huelffuinger, och er for:ne Wor Frue kircke i lengden 58 sielanddz alne och 1 quarter, och i bredden 48 alne 1 quarter.

I samme kircke bleff bygt fiorten altere, och bleff holden en

1. Oprindelig har stået i teksten: »for:ne kirckegaard Windinge schulle«, hvilket senere er rettet med samme hånd ved hjælp af tal over de pågældende ord for at markere den rigtige rækkefølge. Desuden er sognenavnet anført over linien på den rigtige plads.

mesße huer dag i vgen n for huer alter, wed huilcke folcket glæde sig paa den thiid, at huilcke som icke kunde faa den thiid at komme thill den ene mesße, saa |8 r| kunde de komme thill den anden eller thridie.

Noch loed bygge norden kircken en muret schole, noch itt muret klockethaarn 2 lofft høgt och nedden der vnder en huelffued kielder. Noch paa den westen ende kircken it modeligt thaarn, tegt met blye, och loed henge en klokke dervdj, som de loed kalde 12 klocken, noch itt lidet klokke thorn paa den østen ende, som hun loed kalde S. Hansis spier for S. Hansis alter stoed derunder i kircken. Men det stoere muret klokke thorn, som staar nu westen op thill kircken, som bleff bygt anno 1581, i huilken der henger 3 stoere klocker, 2 medelmaade, 1 liden. Loed ochsaa dronningh Margrete bygge it closter sønden wed kircken, som kaldis Kaarßbrødre gaard, thi de brødre derj bare it blaate korß paa deriß wenstre bryst. I samme closter war bygget 3 murede huße, huilcke findis endnu. Thi der munckene døde, eller en part bortrømde, gaff kongh. maytts Johan Friiß canceler dett westen muret huß och bleff kaldet Johann Friißis gaard. Det mellomste huß gjorde |8 v| hanß majestet thill en tholder gaard. Men det thridie, som ligger i wester, bleff giffuen thill sogneprestens residentz.

De preste som haffde sogner paa halffandenn mile wegs om Nyborge boede her i samme closter. Noch mange adelßpersoner gaffue sig hiid ind i Nyborrige at boe och loede sig kalde calentbrødre. Mange andre adelßpersoner och prester som boede lenger vde paa landet kom hiid thill byen fire gange om aaret at holde huer gangh it calent gilde. Der diße adelspersoner och calentbrødre, som boede her i byenn, døde, gaffue de deriß residentzer thill kircken, som kircke werie siden solde. Men dogh gaar der aarligen forschylld aff samme gaarde och grunde thill kircken. Noch haffuer der weret en liden annexkircke thill Nyborigh wj [|] kaldet Hiulbye kircke, den laa østen fraa Hiulbye paa marcken, denn loed kongh Christian affbryde, der hand restaureret slottet, och loed sette diße huelffuinger heromkring.² Men for:ne Hiulbyes folck søger nu thill Nyborigs kircke.

2. Hjulby kirke nedlagdes ved åbent brev af 7. januar 1555, jvf. H. F. Rørdam: Danske Kirkelove I, 1883, s. 404.

[9 r] For dett sidste om kirckens handell.

Bleff en kirckegaard norden fraa byenn aff marcken fraataget thill begraffuelße, thi der war icke rum noch i byen thill en stoer kirckegaard at begraffue vdj. I det første bleff for:ne kirckegaard indplantet, siden bleff omsat met kampesteene, men anno 1604 bleff der sat en ny muret capell met 3 huelffuinger, som kostet 700 slete daler.

For dett tredie om Nyborrigs slot.

For Nyborrigs slot bleff bygt aff Valdemaro Magno den Første for halffemte hundrede aar, som sigis, at baade dete och Corsoer slott bleffue bygte paa it aar, thill da laa itt gammelt slot hed Ørcken slot neden fraa Suenborge i en schouff, och der war lehnit.

Noch bleff Nyborrig slot restaureret aff salig och lofflig ihukommelße konningh Christian den 3die, thi saa staar der vdgraffuet i en marmorsteen paa det stoere thaarn i borregorden, som mand gaar thill fruerstuwenn: [9 v] Christianus Rex, Friderici primi filius, turrim instauratæque arcis ædificia simul oppidi propugnacula posuit, anno 1549, regni sui 14.³

All Nyborrigs fangh som slottet och byen nu bruger laa i gammell thiid thill Windinge sogenn, at kongh. maytts. dyrhaffue haffuer aff gammell thiid weret kaldet Windinge koehaffue.

Herforuden haffuer der ligget i gammel tide en liden herregaard vdj en aff Nyborrigs schoffue wed naffnn Flesckholm, huor paa en adelsmand wed naffn Peder Flesch boede och samme ligen borge war kaldet Fleschholms wold, med en liden graff omkring, som endnu findis. Den samme adels mand solde baade sin schouff och march thill Nyborrig for en scheppe giort solff, som gamle oldinger, mand epter mand, haffuer berettet.

For det fierde om voldene, graffuene, huelffuinger och demninger.

Salig och lofflig ihukommelße konningh Christian den Thridie loed kaste woldene om Nyborrig, huilcke stoede i arbed vdj 18 aar, vdj salig Frantz Brockenhusis tiid, der hand var [10 r] lensmand

3. O: Kong Christian, Frederik I's søn, byggede tårnet og fornyede borgens bygninger samtidig med byens fæstningsværker i det Herrens år 1541 i hans 14. regeringsår. Jvf. Otto Norn: Christian III's Borge, 1949, s. 61.

paa Nyborigs slot, offuer huilcken for:ne wold salig och welbiurdige Jesper Stampe war befallningsmand.⁴

Aarsagen thill samme wold var først, at hanns maytt. befaler sig saare well thillpaß aff denne sunde lufft, som (Gud sche loff) her er, och derfor thilbehagede det hanns naade heller at holde huß here end nogen anden sted i riget. For det andet at hanß maytt. kunde haffue en liden befestning och were her mit i riget. For det thridie, at her bleff ochsaa holden herredage i Nyborge, fordj den laa ßaa mit i riget. Saa er byen nesten omlagt med wolde, och slottet skulde i ligemaade haffue werit omvoldet, haffde Gud allermechtigste naadelig och lenger sparet den fromme konge.

Findis her ochsaa sex huellinger. Den første ligger och gaar i sønder och nør gandsche vnder slottet, och obenn paa den staar den muret brønnd offuer huilcken i fordumb thiid stoed noget thræwerch i borregaarden. Den anden huelling er stoer och ligger noruest |10 v| fraa slottet, offuer den skulde ochsaa volden haffue werit lagt, paa det at wandet som falder ned aff landet schulde altsammen hafue hafft sinn gangh igiennem den och siden løbe omkring slottet. Den tridie huelffuing er den stoere och schønne, som ligger sudost fraa slottet paa den høyere haand, naar mand reiser vd thill Otenße, igiennem huilcken huelffuing weyen vd och ind i byen schulde haffue weret lagt, dißligeste ochsaa var offuenn lagt aff hannß maytt., at wolden schulde ochsaa hafde weret lagt offuer den, at der schulde haffue weret slagenn enn wold trin omkring slottet ligeßom omkring byen, om Gud allermechtigste haffde lenger sparet hanß naade. Den fierde huelffuing ligger vnder den nørre wold, igiennem huilcken wandet løber neden om byenn och kircken, intill det kommer thill den fembte huelffuing, offuer huilcken mand gaar thill schibbroen. Vnder den løbber ochsaa vandet hen till den siete huelffuing, som ligger vnder denn sønder wold, bag wed Dronninggaarden, |11 r| derudaff flyder en part aff det fersche vand, som kommer fraa møllenn. Enn part wed schibbroenn, en part falder vd igiennem aalekisten, som ligger imellom Nermer och Lengste øe.

Der er ochsaa en løngangh och demning lagt igiennem Nørresøe, den samme løngangh ligger vnder wandet, saa den er icke thill siune och icke heller ret fremb men i krinckelkroge och er somme-

4. Frands Brockenhuus var lensmand på Nyborg slot 1545–62.

stedz dybt thill beltestedet, sommestedz thill kneene atter dybt igien sommestedz thill anckelen. Aarsagen thill for:ne lønnegang siger de gamle: Først om byen bleff belagt paa de andre sider, at mannd kunde wed den vdgange om nattetide gaa vd och offuerfalde fienderne, dernest om behoeff giordes, at folcket i staden bleff saa saare hart beregst, at de dere kunde salvere sig fuga.⁵

Noch 3 demninger findið for byen, den første sønden fra slottet vd thill dyrehaffuen. Den anden er fraa schibbroen vd thill haffuerne.⁶ Den tridie er imellom Nermer och Lengste øe. For det sidste ligger der westen fraa slottet paa begge sider 2 schønne och lange stoere broer, som lofflig ihukommelse *salig kong* Fredrich |11 v| den anden loed legge met stoer bekostning. Dette er det fierde om wolde, graffuer, huellinger och demninger.

Dett fembte om krih.

Derom er iche mere at opspørie, och iche heller er huer aff dennem, der haffuer leffuit offuer nogle thill hundrede aar, huilcke och here tolf aar siden hensoffuede i Herren. Enn vdj greffuens feide bleff aff en borgemester ved naffnn Rasmus Rostocker indførde en hob folck (huilcke bant vlden kleder vnder sine hestis schoe, der hand vdrende, at ingen schulle høre det folch).⁷ Men hertug Christians folck paa den tiid kom en nat wforuarendis ind i byen, och der de haffde byen alle gader, sloeg de allarm, och greffuens folck falt om natten vd aff husene, och bleffue alle fangene. Men borgerschabet och alle som bleffue inde i husene bleffue bewarede. Der slaget bleff ende, oplette mand først saa mange adelspersoner mand kunde finde och begraffde dennem thilsammen vdj en stoer kule i byens kirckegaard nordwest fraa kircken. Dernest alle de andre døde mend sudost fraa, som mand drager schuder |12 r| i land at brade, huoraff sammestedz kaldið endnu paa denne dag Schalckeyren.

Er och aff de gamle berettet, at den for:ne borgemester Rasmus Rostocker, der nu, der hand vddrog aff byenn at indlede her greffuens folck, suøbte och bant itt vldet klæde vnder sinn hestis

5. O: frelse sig ved flugt.

6. Jvf. O. Norn: Christian III's Borge, 1949, s. 64.

7. Parantesen står i teksten foran folch.

schoe, paa det ingen i byen schulle høre at hand vdred. Men der dette hannß forræderj bleff aabenbaret, rømte hand thill Rostock och bleff der mangenn gangh schielden aff tydsche folck for en forredere, och alld hanns goedz och gaard bleff confiscerit thill konningen, och hannß maytt. loed samme gaard ombygge met fire <lange> murede huße och gaff dronningen dem thill en stald thill sine heste och derfor kaldes end paa denne dag Dronninggaarden, som kongh. maytts. heste, naar de hiidkommer, bliffuer indstollet.

For det siete.

Heromkring Nyborig er ingen steendøßenn eller stenhobe som ellers andenstedz vde paa landet, thi saadann steendysßen ere indførde i gammeldage thill grundwoll vnder slottet, [12 v] wolde, huelffuinger, thorn, kirckegaard, demninger och raadhuset.

For det sivende.

Om rune bogstaffuer eller anden schriffthuerken i byenn eller vden for byen hoes oß kand findiß eller opspørgis nogen saadanne. Men alleniste først denne Aunitij Augustini sententze findis paa kronen i choret i Nyborrigis kircke paa den nørre side saa liudendis: Sapientis est, præterita recolit præsentia ordinat, futura providet *et* dubia suspendit.⁸ Siden den anden som findis her er nu paa Nyborrigs slottis thorn i en marmorsteen vdgraffuet, som thillforne i det tridie stycke er antegnet.

Dett ottende.

Om gamle weye, gader, som ligge thill Nyborrig, ere thoe weye westen fraa byen. Men fraa byenn naar mand i gammel dage wilde thill Sieland, drogh mand norden omkring kircken vdj øster thill

8. O: Dette er vismandens sag: han overvejer det forbigangne, tager vare på det nærværende, forudser det forestående og opsætter det uvisse.

Citatet angives at være »Aunitii Augustini sentenze«, men fornævnet må efter al sandsynlighed være fejlskrevet eller misforstået. Det forekommer naturligt at sætte sentensen i forbindelse med kirkefaderen Augustin, hvis fornavn var Aurelius, men citatet har ikke kunnet findes i hans skrifter.

Schliffshaffn, thi var da icke schibbroe ved byenn, som nu er, thi at stranden, før wed den sønder wold bleff, løb op thill byenn. Men siden loed kongh. maytt. det opfylde, thi de marcke, som nu slottet bruger, laa |13 r| i gammell thiid thill byenn, och bysens marck, Homlewenget, laa thill slottet. Men paa det at slottet kunde faa den marck som laa nærmest den gamle laagaard, bleff de omschiftet.

Om Nyborigs haffver ved Øen.

Di ere giffne aff kongh. maytt. fraa Øen thill Nyborge som hannß maytt. wilde haffue byens haffuer som laa norden byen thill at lade graffue denn nørre søe och aff samme jord lagde den nørre wold wed byenn.

Gaderne i gammel tid laa i byen wlige som i en landsbye, men kongh. maytt. forordnet dennem, som de nu findis.

Paa det sted, som nu er thorffuet, laa nogle smaa huße, for dem gaff kongh. maytt. byen andre jordmon at bygge paa, at hans maytts. kunde hafue ret for slottet en thorneringplatz.

Det gamle raadhuß laa westen op thill kircken, men det ny raadhuß kom saaledis att lofflig ihukommelße kongh Fredrich den 2. gaff byenn den platz aff thorneringplatzenn at bogge det paa, och er samme raadhuß i lengden 52 sielands alne minus 1 qvart och i bredden 18 alne.

|13 v| For dett niende och sidste.

Om strandsiderne som ligger paa begge sider westen och østenn naar mand indsegler thill byenn.

I wester.

1. Kongens by, der var alt schibning vd och ind i gammel dage.
2. Dernest ligesaa Schibgaffuet, der var ochsaa schiffning.
3. Liger och Dyrehoffuet.
4. Keldeweg var och schibningh i gammell tiid.
5. Er och Dybehaffn, var och schibning i fordum thiid.
6. Korßland var och schiffuerj.
7. Limennßreff.
8. Keibeget.
9. Limonenn.
10. Huideklint vdenfor Ellensborge.
11. Kowsted aa. Haffuer schowkast

och slaget enn schude fuld aff folck om, som war 32 personer paa, der aff drucknede 27, anno 1581 S. Andrei dagh.⁹ Aarnack hoffuede ligger 2 steene och strax vnder wandet, enn kaldiß Rygh, deraff haffuer mange faet stoer schade, den anden heder Dynen, noch ligger Griffansun Baagethoffuett. Disße liger alle i wester side. Noch Schiffbroen. Haffuegrunnen som er beste wernn imod sudost storm for guderne. I østen ligger Lindholms |14 r| grund, i sudwest Slichffshaffnn [!], Schliiffsaade, Lille Knuaae, Knudshoffuet, fordj den første misdedre der bleff forrettet hed Knudtt. Wden for hoffuedet kaldis Østerstrand. Imellom begge skoffue kaldis Schlisborge, Røde Klint, Skabags Kroegh, Holt, Grønholt, Risinge Hoffuit, Lunde Klint och Kerteminde veye. Dete altsammen er om Nyborigs fanngh baade thill landz och wannds.

VINDINGE

|14 r| Fortegnelse.

Paa huiß gammell marck mand kand saa nogenlediß giette thill at were sig thildragen i Windinge sognen i Fyenn.

1. Findiß en høy jord liggendis paa Windingh marck norden met en aa, huilcken flyder thill Belt, kaldis Gammelborrig, paa huilcken meenis schall were standen i fordum tiid itt slot kaldis Gammelborgh, och siden vdaff kongerne derfraa forflytt nærmere stranden och bygt thill fergesteden, och kaldis nu met slottet och byen Nyborrig.

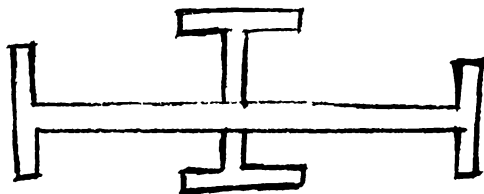
2. Westen fraa Ellenßborrig (huilcken er erlig |14 v| och welbiurdig frue Elline Marsuins hoffuitgaard) finndis itt wandspryngh kaldiß S. Mattis kielde, flyder baade winter och sommer, thill huilcken sigis i paffuedommet at were mange wanføre folck henforreist och thoet sig aff det wand och ere bleffuen helbrede.¹⁰ Huorfore att der er offuerbyggt thill Windinge sogenkircke paa denn nørre side en capell, kaldis S. Mattis capelle. Och itt alter derudj kaldis S. Mathei alter, huor hannß billede staar imellom S. Christoffer och S. Antonium.¹¹ Och findis en graa sten wdj muren, som schall were

9. 30. november.

10. Jvf. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 129.

11. De tre figurer er nu opstillet i Vindinge kirke i et nyere skab.

hent fraa paffuen i Rom betegendis hanß helligheds samtycke thill samme bygning, och findis paa den vdhuggen denne figur:

Kvaderstenen med det reliefhuggede kors, der utvivlsomt er en romansk gravsten, indgår nu i kirkegårdsdiget.

Item paa samme S. Mathej dag¹² stoed aarligen it marckedt i Windingh, er siden forflytt thill Nyborrigh, huor det nu holdis samme dag, som i Nyborrigs handdell thillforne er omtallet. |15 r| Wdj steenhobe, som findis her och der, er ingenn runebogstaffuer at finde, men sigis om dennem, at kemperne ligge dere begraffuene, och mand der haffuer giort sin offer i gammell thiid.

AVNSLEV OG BOVENSE

|15 r| Fortegnelse aff Affnslew sogen.

Om Affnsleff kircke sigede gamle epter deris fædris beretning, at fundamentet dertill er første gangh lagt wed Peder Hindtzens gaarde vdi Affnslew hoes Kragishøy, men der epterhaanden bortførde om nattethiide thill det sted, paa huilcket kircken nu staar. Samme kircke er dedicerit S. Blasio, huorpaa findis schrifftligh bewiis vdi kircken med nogle andre paffuelige breffue met store hengendis indsegle vdi blick, som ere noget wleselig. Norden kircken paa kirkegaardens muer imod lanndeweyenn findis en graa kampesteen met saadanne bogstaffuer vdhuggen:¹³

12. 21. september.

13. Avnslev-stenen hørte til de runesten, som blev indsendt til København ifølge reskript af 9. februar 1652. Stenen forsvandt efter Københavns brand 1728. Jvf. iøvrigt Lis Jacobsen og Erik Moltke: Danmarks Runemindesmærker. Text, 1942, spalte 222–223.

Aftegning af den ene side af indskriften på den senere forsvundne Avnslev-rumesten.

|15 v| Synden kircken findis nogle høye lange graffuer paa marcken omkringsat med stoere graa kampesteene, som mand kalder Dysbet, dog icke aarbage dertill, huorefore de saa kaldis, menn gamle folck meener, at kemper med deris affkomme schall dere ligge begraaffuene, foruden andre smaa høye baade synden och vesten kircken, som er opsat med steene. Vdj en schouff sønden kircken, kaldis Aalyche, findis en steenhob, kaldis Tinget, huor der meenis at were holt thing i fordum thiid och er nogenlunde schicket epter itt tingh.

Paa Skalckendrup marck paa itt steed kaldis Pilekrogh findis och 2 steenhobe som graffuer foruden andre stoere høye och bierge paa sognegrunden. Østen Skalckendrup ligger itt tuillingbiere, kaldis Paaschebiergh, temmeligt høy i weritt. Synden Schalkendrup ligger 3 smaa høye hoes huerandre, kaldis Føigbebierge, thill huilcke kien-dis |16 r| en liden stigh, naar kornet staar och groer, och ingenn weed huorledis eller huorfraa samme stigh kommer. Synden Korpndrup ligger en søe, er bondløs, huor der meenis en stoer gaard at were nedsunken i fordum thiid. Westen Korpndrup ligger och en liden søe, kaldis Throldesøe, menn ingen aarsage hertill.

Bogense sogn.

Wdj Nørremarck paa it steed kaldis Strandtwid findis nogle steenhobe, som mand kalder Steendysbet som graffuer. Intet andet kand i disse thuinde sogner vdspeørgis eller forfaris.

FLØDSTRUP OG ULLERSLEV

|19 r| Fortegnelse paa huis som berettis aff Flødstrupe och Wllesluff sogener.

Først bereter de om kircken, at hun bleff funderit første gangh imellom Østerbye och Flødstrup, menn der grundwollen bleff lagt, bleff den forflytt hen thill denn sted, som hun nu staar och bleff siden dere opbyggt. Och sigis derhoes, at norden for kircken war enn majord, der bleff ald den kalck opgraffuen thill kirckens bygning. Men der kirkenn var ferdig, bleff det intet mere kalck befunden. Graffuene aff huilcke samme kalck bleff opgraffuen siunis endnu paa denne dagh. Kircken bleff kallet Wor Frue kircke, [19 v] som heraff er at forfare, at for nogen aar sidenn forleden haffuer bønderquinder om juletiider boret nogle liuß met atschillige farffue och [!] thill kirkenn aarligen och kaldet dennom Wor Frue liuß. Herhoes ligger her i sogenet i denn synden march en skøt stoer søe, som ligger thill Schoußboe. For det thridie beretter de, at der ligger enn høye, kalldiß Schiolßhøy, schulle i gammel dage weret folck indtagenn, och naar mand endnu graffuer aff samme høye thill at fylde met paa andre steder, da opgraffuis folckebeen. Findis och at were en alfarewey igiennem Flødstrup fraa Kierteminde och thill Suenborge. For det siste berettis, at der ligger enn stoer flad steen vdj Risinge schouff wed enn høy, vdj huilken finndis thoe store kempeføder.

Menn i Vllersløff er intet mere at anteigne, end der løber en allfarwey fraa Nyborge och thill Otense och mit igiennem Wllersluff. Intet andett kand i disße tuinde sogener vdsørgis eller forfaris i nogenn maade.

SKELLERUP OG ELLINGE

[18 r] Antegnelse om antiqviteter vdi Skellerup och Ellinge sogner anno 1623.

I Skelderup och Ellinge sogner findis ingen documenta antiqva historica,¹⁴ huercken vdj kirckerne eller hoeß nogenn anden. Item der finndis ey heller i nogenn for:ne sogner runeboegstaffuer eller calendaria runica¹⁵ eller andet ßaadant som anteignet er at skulle forfaris. Men der findis vdj for:ne begge sogner paa marckene och vdj schouffuene nitten steenhobe eller steendysßer, som dee gemeenlig her saa kaldis, huilcke ere omsatte medt stoere kampe-

14. O: gamle historiske dokumenter.

15. O: runekalendere.

steene, och vdj samme steendysßer paa nogle steder er der inden vdj opløfft stoere steene och lagde offuen paa 3 eller fire andre steene. Disße steenedysßer meenis at schulle haffue weret kierregaarde eller begraffuelßer i fordumb thiid, førend kirckerne och kierregaarde bleffue opbygde. Och huor de store steene er sierlige oplagt paa andre steene inde vdj steendysßerne, der vnder at schulle ligge begraffuet kemper eller forneme naffnkyndige folck.

|18 v| Dernest er dette herhoes at mercke och betrachte, at vdj Ellinge sogenn vdj en schouff kaldis Greffte eller Greteschouff er at findis och endnu for øynene at see tuende steendysßer synderlige noget nær vdj Ringeriße, omsatte met kampesteene, vdj huilcke sigis tuende adelsjomfruer att ligge begraffuet. Och den ene aff dennem att schulle haffue begieret at wille begraffues i for:ne schouff østen moed solenß opgangh, och denn anden jomfrue at wille begraffuis synndenn i schouffuen och paa den sted, som solenn schinner hedeste och wermeste om middagstiide. Fremdelis sigis det, at forbemelte jomfruer schulle haffue saet och plantet for:ne schouff, och att deris herkomst schulle haffue weret aff det ædelige Bildis stamme. Dete er nu saaviit som jegh om saadant nu haffuer kundit forfare om Schellerup och Ellinge.

KULLERUP OG REFS VINDINGE

|21 r| Disße for:ne bogstaffuer met fortegnede figur findis vdhuggenn vdj enn steen, som er opreist vdj borregaarden paa Julschouff vdj Vindingh herrit i Fyenn.

Christen Kenningßøn,¹⁶ thiener thill Kullerup och Reffsvinding sogner i Winding herrit i Fyen, m. pp.

16. Efternavnet må være fejlskrevet. I Wibergs præstehistorie benævnes præsten Hemmingsen (ingen kildeangivelse), men ifølge Hans de Hofman: Samling af Fundationer V, 1760, s. 506 er navnet Henningsen. Extraskattemandtallet fra 1626 giver ingen oplysninger om efternavne. Antagelig har præsten heddet Hemmingsen.

Tegning af indskriften på Julskovkorset i manuskriptets side 20 v. Korsarmene er markeret ganske svagt, men den indskrift, som både Jon Skonvig i 1627 og senere Søren Abildgaard i 1762 kunne læse på tværmærket, er ikke med her. Derimod er den gengivet på træsnittet i Ole Worms runeværk (s. 243). Monumentet, der er et såkaldt bratdødkors, er sidenhen forsvundet.

Tegning af labyrinten på Julskovkorsets stamme i manuskriptets side 21 r. Da Skovvig tegnede korset, medtog han ligeledes denne, derimod kom labyrinten ikke med på Abildgaards tegning fra 1762. Muligvis har den da været helt udvisket.

FRØRUP

|16 r| Relation om huad antiqvitet der findis i Frøruppe sogen i Fyen.

Først finndis der en weldekilde saa langt som thou pileschud sud-west fraa Frøruppe offuen paa en themmeligh høy ort och sted och kaldis Rigiße kilde,¹⁷ løffuer idelig met klart och herligt wannnd, thill huilcken mange vdj gammel dage, baade nær hoeß och langt fraa fremmestede |16 v| haffuer hedensøgt vdj deriß siugdum, breck och schrøbelighed och ere bleffuen hiulpen. Och endnu vndertiden hemelige besøgis, som mand kannnd see och forfare heraff, at der ligger en banet gangestig dertill, och der findis mange kieppe, krycker och atschillige palter, lumper och klude. Hoes samme kilde stoed en capell, vdj huilcken der bleff holdet mesße och predicken engang aarligenn paa Boelsmißdagh.¹⁸ Wdj samme Rigiße capell stoed Rigissa, hinndis effgies och epterlignelße met haanden vnder kinden, ligesom en bedrøffuet wehklagendis och grædendis quinde.¹⁹ Der sigis ochßaa, at denne Rigissa haffuer hafft tuende børnn, huilcke der bleffue myrdett paa samme sted, som samme kilde er, strax derepter fick sinn vdspryngh. Och deraff faet det naffnn, at hun kaldis Rigiße kilde.

Rundt omkring Frøruppe finndis mange aufflange steendysßen eller steenhaabe, steenene sat offuen ennde och mit vdj (dog mere thill dene ene ende ennd thill den anden). Noch staar 2 eller 3 stoere |17 r| steene offuen paa dennem en stoer bred flad steen. Denn gemeen mandz meening herom er denne: Somme meener, at der ligger kemper begraffuen och kalde dennem derfor kempegraffuer. Andre ere i denne meeningh, at almuen haffuer paa wisße thider søgt henvd, huer slegt och partij thill sinn steendysße, och der vdrettet deris gudelige dyrckelße, bedet thill deris guder (huem de haffuer weret) och giorde deriß offer paa samme brede och fladde steene. En part sige, at kemper haffuer sat saadanne stenhobe thill-sammen aff den aarsage, at deris epterkommere skulle deraff see och kiennde, at derfor dennem haffuer werit stercke folck i werdenn.

17. Jvf. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 129.

18. Bodelsdag eller Bodolfs messedag er den 17. juni.

19. Aug. F. Schmidt: Helligkilder i Svendborg Amt. Svendborg Amts Aarsskrift, 1926, s. 11 ff.

Neden for en bye, heder Taarupe, som ligger wed stranden ret saa got som i søekanten, ligger en høye, som almindelig kaldtis Kongenshøy.

ØRBÆK

|18 v| Orbech sognen.

Herudj sogenet findis ingenn kempegraffuer eller steene met runebogstaffer. 1. Alleneste ligger her wolde met dobbeltgraffue |19 r| omkringh, siges at der haffuer boet en adelsmandd ved naffn her Wlff.²⁰ 2. En kielde findis hervdj byenn, som altid, nat och dag, winter och sommer, løber met klart wand. Om vinteren er wandet warmt och om sommeren kaldt och aldrigh thørris.²¹ 3. Paa denn nørre side ligger paa kirckegaarden en høye, som kaldis Røffuerhøy, aarsagh, huorfore den saa kaldið, kannd icke aff de gamle vdspørgis nogenn kundschab derom. Andet findis icke here vdj sogenet, som behoeff giøris at omschriuffe.

HERRESTED

|17 v| Aff Herrested sognen.

Kiendis jeg Rasmus Hansøn, Gudz ordis wuerdigh thiener thill Herrested sognen, at jeg haffuer forfaret hoes mine sognefolck om documentis antiqvis historicis,²² da haffuer jegh intet bekommet hoeß dennem andet end enn høy paa Mordu marck som kaldið Røffuerhøy, fordj røffuere i gammel dage haffuer hafft derið werelße derudj. De røffuere, som waare i for:ne høy, toege enn mandz daater som gick paa marcken ind i høyenn. Pigenns forældre och slecht toeg waare, at de kunde komme i thale met hinnde. Det hende sigh, at pigenn gick ud aff høyen epter wann, spurde hinde thill, om hun icke komme derfraa igien. Hun sagde: kommer mangfoldige en løffuerdag noget paa nattenn, thi de gaae i bad huer løffuerdags afftenn. Naar de kommer aff baddet, legge de sigh at

20. Oplysningen genfindes i udbygget form i Erik Pontoppidan: Den danske Atlas VI, s. 695.

21. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 129.

22. O: gamle historiske dokumenter.

soffue och legge nødder och lod paa deris buer. Epter hindis ord komme der mange folck enn løffuerdag at afften, och pigenn gick vd thill dem och toeg nyderne eller loderne aff deris buer. Saa gik folcket innd i høyenn, och epter pigens ord fanndt dennem |18 r| soffuendis och sloeg dennem ihiell.

SØLLINGE OG HELLERUP

|20 r| Om Søllinge sognen.

Intet andet kannnd vdspørgis, ennd at Sølling kircke haffuer sit naffnn aff Wor Frue, och huis sommergilde de haffuer holdet thillforne, haffuer de kaldet Wor Frue gilde, och dersom nogenn derudj wilde were gildbroder eller gyldesyster, schulle indlysis 3 gange i for:ne gilde i naffn Gud faders, søns och den Helligaandz. Steenhobe anlangendis findis der enn paa Søllinge marck, kaldis Steendysß. En anden paa Haffndrup marck kaldis Lyckesteen. Men huad de betyder, wiste der ingen fraa at sige.

Helderup kirckis patron haffuer werit S. Nicolaus, som endnu findis vdj kircken thillstede, sidendis paa en stoell met en høy bishops hat paa och haffuer 3 forgylte eble paa sit schiød. Den samme syret och beprydet mandwoxenn piger huer løffuerdags afften med vrter och krantz, at hannd schulde dennem well met gifftermaall forsiune. Och 3 forgylte eble schulle hannd giffue fattige faderløße piger thill mannd.²³

SØNDER HØJRUP

|19 v| Om Kørup sognen.

Finndis och aldels slet intet andet eller kannnd forfaris end en gammell riimstock.

23. Helgenbilledet af Nicolaus af Myra synes ikke bevaret, jvf. desuden Ellen Jørgensen: Helgendyrkelsen i Danmark, 1909, s. 121.

Fuglse herred

Alle sognepræsterne i herredet har udarbejdet indberetninger. Fra Ågeby mangler dog oplysninger, da dette sogn var annex til Landet sogn i Sønder herred. Provsten Christen Madsen Bruun i Hillested har udarbejdet en indledende oversigt, og den rækkefølge, som han opstiller sognene efter, er også fulgt her. Ifølge Trojels oplysninger (jvf. indledningen) har herredsprovsten muligvis renskrevet de originale beretninger, inden de blev videresendt til bispem. Han må i hvert fald i forbindelse med denne renskrift have foretaget enkelte tilføjelser for ex. oplysningerne om Ågeby.

Fulse herritz sogners, landzbyers, bynders og deris gaardis tallis antegnelse med hvis, som kunde tiene til chorographiæ beskriffvelse, forBend til gudfryctige og høeglerde mand, doctor Hans Michellsen, biskop offuer Fyns stigt, af prostem og herritzpresterne ibidem den 10 decemb., anno 1624 med deris henders underskriffuelse.

Fullse herreds navns herkomst er ikke at udspørge her hos os, uden det skal være kommet af et sogns navn, ligger her udi herredet, kaldes Fullsse.

Sognenes navn og tal med deres kirker 21.

1. Hillested haver 51 gaarde.
2. Holeby, 3. Borssøe, 4. Krønge, annexerede under eet kald.
5. Fullsse, 6. Toerslunde, annexerede under eet kald.
7. Erindeløff, Oelstroppe, annex. under eet kald.
9. Taagerop.
10. Rødby, 11. Ringssebylle, annexerede under eet kald.
12. Nebbelunde, 13. Seddinge, annexerede under eet kald.
14. Tirsted, 15. Skøringe, annex. under eet kald.
16. Torpe eller Weileby.
17. Aageby er annexeret til Lande, som ligger i Sønder herred.
18. Østoffte.

19. Fæøe, 20. Femøe, 21. Askeøe. Disse 3 øer ere under Aaleholms lehn med geistlig jurisdiction, mens med verslig under Nykjøben i Falster.

Præsternes tal er 13, kapellanier 2 (i Østoffte og Rødby). Skoler 1 (i Rødby), degnene med deres bolige 12.

Finis paa Fulsse herreds antegnelse. Efterfølger sognenes.

HILLESTED

I. Hillested sogn.

Dette sogns navns herkomst kan man intet udspørge. Byernes tal er 4. 1. Hillested, som kirken udi ligger, hvor der findes 31 gaarde med degnegaarden, som boer 31 par bofolk udi. 2. Roe, som haver 14 gaarde og bomænd med præstegaarden, som præsten udi boer. 3. Haaret, som haver 6 gaarde og bomænd. Binittze, som er et gammelt herresæde og ligger for sig selv, hvor der haver boet i fordom tid adel med tilnavn Baadt.

Kirkens patron haver været udi pavedommets tid en apostel ved navn S. Andreas, som kirkens jord har sit navn af. Øde jorder findes her udi sognet nogle, som før have i gammel tid boet folk paa, og ere lagte til andre gaarde her i sognet. Gadehuse ere her 29 med dem, som ere bygte paa bomændenes gaardes tilliggende jorde. Nok eet er givet til de fattige. Navnenes herkomst, som disse byer have, veed man intet af at sige. Videre er her udi sognet ikke at finde eller at udspørge, som kan tjene til chorographiæ beskrivelse, hvilket jeg Christen Mattzen Brun vinder med denne min egen haand, skrevet 17. novemb.

HOLEBY, BURSØ OG KRØNGE

Holeby, Burtzøe og Krønge sognes antegnelse.

Holeby. Udi Holeby findes:

I. Gaarde som besiddes foruden præstegaarden og degnegaarden 30, hvori er beregnet: 1) Raagehaffue, som ligger udi en liden lund, hvor findes gaarde 3. 2) Søndre Holeby, hvor findes gaarde 18. 3) Nybøllehaffue, som ogsaa ligger udi skoven, hvor findes gaarde 2. 4) Nørre Holeby, hvor findes gaarde 7.

II. Gadehuse 12, hvorudi ere beregnede de gadehuse, som ere bygte paa bøndernes gaardes tilliggende jord.

Burtzøe. Udi Burtzøe sogn findes:

I. Gaarde, som besiddes, foruden præste- og degnegaarden, 28. Hvorudi ere beregnede: 1) En fæstegaard, hvorpaa boer en adelsperson ved navn frue Malene Lindenow.¹ 2) Halve gaarde, som ellers kaldes gaardsæder 4. 3) En gaard, som kaldes Føllerupgaard, hvorpaa fordom tid haver boet adelspersoner, hvis tilnavn menes at have været Kabbell.

II. Gadehuse 19, hvorudi ere beregnede de gadehuse, som ere bygte paa bøndernes tilliggende jord.

Krønge.

Herudi findes gadehuse 5; gaarde haver der været udi Krønge for nogle aar siden, som have været besidt, 15, af hvilke ere ødelagte 4, saa der er nu alleneste ved magt i Krønge sogn 11, hvorudi ere beregnede 2 gaarde, paa hvilke der siges, at udi gamle dage skulle have boet præsten og degnen til Krønge kirke; dog herligheden af samme 2 gaarde følger nu Søholdt, men hver af dem skylder aarligen til Krønge kirke byg 1 pund.

Ellers er det vitterligt, at paa den sted, som Søholt staaer, haver i fordom tid ligget en by, som kaldtes Breggerup, udi hvilken der haver udi mandeminde været gaarde 8. Og paa samme sted haver staaet et kapel, som kaldtes S. Jørgens kapel, til hvilket at dronning Margreta haver givet en kalk og disk af sølv, som er forgyldt, hvilken endnu findes i Krønge kirke, paa hvilken disse efterskrevne ord findes: Eleemosyna Margaritæ, Daciæ, Norwegiæ et Sveciæ reginæ.²

Efterdi at Krønge sogn er blevet meget forringet tid efter anden, da er det ved kongelige forordninger befalet, at Krønge kirkedør

1. Enke efter landsdommer Eiler Axelsen Kruckow.
2. Kalken opbevares nu i Nationalmuseet. Den fulde indskrift lyder: Elemosina domine Margarete regine Dacie, Swecie et Norwegie, orate pro ea (O: Barmhertighedsgave fra frue Margrethe, Danmarks, Sveriges og Norges dronning, bed for hende), jvf. iøvrigt Danmarks Kirker, Maribo amt I, 1951, s. 476. Om S. Jørgens kapel eller Bregerup hospitals kapel se: Danmarks Kirker, Maribo amt II, 1951, s. 753.

skulde tillukkes, og Krønge sognefolk at skulle søge Burtzøe kirke (som er annexeret til Holeby kirke ved *salig* konning Fredrich den første hans brev, dateret anno 1531), og holde Burtzøe kirke for deres rette sognekirke, som bevises med tvende kongebreve.³ Først bevises det med *salig* og høilovlig ihukommelse konning Christians brev, dateret anno 1550, at Krønge kirkedør skulde tillukkes, og almuen at søge Burtzøe kirke.⁴ Dernæst bevises det med *salig* og høilovlig ihukommelse konning Frederichs brev dateret 1579, hvilket ogsaa befaler, at Krønge kirkedør skulde tillukkes, og almuen søge Burtzøe kirke, hvilket dog for adskillige aarsagers skyld endnu ikke er efterkommet.⁵

Videre er her udi Holeby, Burtzøe, og Krønge sogne ikke at udsørge, som jeg endnu kan vide til chorographiam at kunne tjene. Dette bekjender jeg Niels Jensøn Staurby, præst til fornævnte sogner, med egen haand. Skrevet udi Holeby 18. novemb. 1624.

FUGLSE OG TORSLUNDE

Fulsø sogn.

Kirken, olim in papatu *divo* Laurentio sacrum,⁶ kaldes Fulsø kirke af den aarsag, som jeg haver [i]ndkundskabet af de gamle, af en høi, kirken staaer paa uden byerne, kaldes Fulshøi. Er udi Fulsø sogn 6 smaae byer. 1) Udi Fulsø ere gaarde foruden præste- og degnegaarden 7. 2) Bøserop 9. 3) Alsø 4. 4) Skouchelmark 8. 5) Florup 12. 6) Hillersdorff 5. Er gaarde 46. Er gadehuse i Fulsø sogn 16. Udi Fulsø sogn ligger en herregaard, som *velbyrdig* Otto Powisk nu eier, haver sit eget birk, kaldes Kerstrup. Ved Alsø i fornævnte sogn ligger en have ved søen, omflødt ved den østre side, kaldes Bomshaffue, haver i gamle dage været boet af adelsfolk, som

3. Brevet fra 1531 findes ikke i kancelliregistranten.
4. Brevet om kirkens lukning fra 1550 kendes ikke, derimod findes der ét fra 11. april 1555, og muligvis er det dette præsten hentyder til. Brevet er trykt i Rørdam: Danmarks Kirkelove 1. bd., 1883, s. 424. Brevet findes ikke i kancelliregistranten.
5. Krønge kirke blev lukket ved brev af 20. juni 1579. Imidlertid blev der ved missive af 16. august 1579 til bispem i Odense åbnet mulighed for, at kirken kunne blive ved magt. Regest af brevet trykt i Kancelliets Brevbøger.
6. O: fordem i pavedømmets tid indviet til S. Laurentius.

gravene og noget af vindebroen udviser. Hvoraf fornævnte byer udi Fulsø sogn have deres navne, er ikke nu i mandeminde.

Torslund kirke, olim in papatu *divo* Petro sacrum,⁷ er bygt *anno post Christum* natum 1440,⁸ som et gammelt pergamentsbrev udviser. Byen haver sit navn af en adelsperson ved navn Tor, som haver havt sit sæde i gamle dage midt i byen paa den søndre side, hvilket er nu gjort til 2 gaarde, og boe 2 bønder paa. Her udi sognet ere gaarde 20, af hvilke ere 5 aldeles øde. Ere gadehuse i Torslunde 5.

Videre i disse sogne er ikke at finde relatione dignum.⁹ Andreas Matthias Beschoyus, manu sua.¹⁰

ERRINDLEV OG OLSTRUP

Jerendeløff sogn.

Hvis denne kirkes navn er anlangendes, haver jeg ikke kunnet udsørge, hvoraf hun skulde have bekommet det. Heeregaarde i dette sogn ere 2. 1) Bremmerssvold haver *ærlig*, *velbyrdig* og *salig* Mogens Giøye først ladet fundere, bygge og give navn. Men af hvad aarsag han haver givet den det, kan ikke udsørgeres. 2) Den anden haver 2 navne, som er Kielstrup og Syndergaard. Men hvo der haver bygt, eller givet den disse navne, er mine sognefolk og mig aldeles ubevidst, uden hvis man kan selv nogenledes slutte og forfare af stedens leilighed, som er udi mening hos os, at han skulde have det første navn af en liden by, som laa strax derhos, og er nu afbrudt, hvilken hedte Kielstrup eller Kieldes Torp af den aarsag, at der laa en stor springekilde sydost derfra. Det andet navn, at han nu kaldes Syndergaard, menes deraf at skulle være kommet, at der ligger 3 herregaarde efter hinanden, hvorpaa for nogle aar siden haver boet 3 brødre, som vare Henning Giøye paa Kierstrup, Mogens Giøye paa Bremmerssvold, og Absalon Giøye paa fornævnte Kielstrup eller Syndergaard. Fordi denne ligger synder fra de andre 2, menes der, at han skal kaldes Syndergaard.

7. O: fordum i pavedømmets tid indviet til S. Peter.

8. O: år 1440 efter Kristi fødsel.

Pergamentsbrevet kendes ikke andetsteds fra.

9. O: værd at berette.

10. O: Anders Madsen Beske, med egen hånd.

Byer udi Jerendløff sogn have været af gammel tid 7 (fordi der er een by, som ligger til begge sognene). Gaarde og gaardmænd udi dette sogn have været af gammel tid 76. Byernes navne med mandtallet antegnet hos hver by.

1) I Jerendløff by have været gaarde og gaardmænd foruden præste- og degnegaardene 27. Af disse findes endnu ved magt 22, øde 5. 2) Udi Skouby findes endnu ved magt 4. 3) Sielstoffte have været gaarde og gaardmænd 22. Af disse ere endnu ved magt 17, øde 5. 4) Udi Taarpe have været gaarde og gaardmænd 10. Af hvilke endnu ved magt 4, øde 6. 5) Udi Galmendrup have været gaarde og gaardmænd 4, hvilke *ærlig, velbyrdig* og *salig* Mogens Giøye lod afbryde og lægge jorden af dennem til fornævnte Bremmersvold, den tid han lod bygge den. 6) Udi Kielstrup eller Kiel-distorp vare gaarde 4, hvilke *ærlig, velbyrdig* og *salig* her Brede Randzow lod afbryde og lægge jorden af dem til Syndergaard den tid, han arvede den efter fornævnte Absalon Giøye med sin *velbyrdige* og *salige* frue, fru Karen Giøye. 7) Gaarde, som udaf Assminbølle have ligget og gaaet til Jerendløff kirke, have været 5, af hvilke endnu ere ved magt 3, øde 2. Gadehuse i Jerendløff sogn ere 32.

Olstrup sogn.

Hvoraf denne kirke haver bekommet sit navn, kan jeg ikke udspørge, uden den haver det af et gammelt herresæde ved navn Olstrupgaard, som ligger sydvest fra samme kirke. Paa dette herresæde boede *ærlig, velbyrdig* og *salig* Erich Porss for nogle aar siden. Men nu er den skift og bygt i 2 gaarde, og boe 2 mænd derudi.

Byer udi dette sogn have været, og findes endnu med fornævnte Olstrups 2 gaarde 5. Gaarde og gaardmænd have været fra gammel tid 29. 1) Udi Olstrup 2. 2) I Piled 2. 3) I Biernes have været 14, af dennem ere endnu ved magt 10, øde 4. 4) Udi Pugerup ere endnu ved magt gaarde 3. 5) Gaarde, som udaf Assminbølle have gaaet til Olstrup kirke, have været 8. Af dem ere endnu ved magt 5, øde 3. Gadehuse i Olstrup sogn 14. Gaarde, som ere endnu ved magt i begge sogne = 72. Øde byggesteder i begge sogne = 33.

Hvo der haver først funderet og bygt fornævnte kirker, herregaarde og byer, eller hvoraf de have bekommet deres navne, er mig

aldeles ubevidst, uden hvis jeg derom tilforn skrevet haver. Hvilket jeg bekjender og bekræfter med denne min egen haand underskrevet udi Jeredløff præstegaard den 22. novemb. 1624.

Ericus *Andreae* Tuxenius, *pastor loci*, manu sua.¹¹

TÅGERUP

Thaarup sogn.

Hvis denne kirkes og byes navn er anlangendes er ikke vitterligt. Herregaarde 2. Høybygaard *velbyrdig* landsdommers i Laaland og Falster, hans sædegaard, og Engebøllgegaard, som er *velbyrdig* Otthe Braaes. Byer ere 4.

I. Taagerup, hvorudi kirken staaer, ere gaarde foruden præstegaarden og degnebolig 7, blandt hvilke gaarde er een, som i gammel tid var en herregaard, som kaldtes Ormsgaard, hvor en adelsmand holdt huus, førend Høybygaard blev bygt. Er i samme Taagerup 2 øde boliger, hvis bygd er dog forfløttet til Høyby, og have samme 2 gaarde deres tofte og jord tet ud hos præstegaarden ved den østre side. Udi denne by er gadehuus 1.

II. Engebøllge, hvor *velbyrdig* Otthe Braa haver sin gaard, Engebøllgegaard, som af arilds tid var en bondegaard og blev bygd paaført af *salig* og *velbyrdig* Mogens Gøye. Derforuden ere gaarde 5 og 1 gadehuus, som er til *velbyrdig* Otthe Braaes mølle. Sammesteds er en øde bolig, som kaldtes Harisbolig, hvor man mindes at have været bygt paa.

III. Hyltofft, ere gaarde 16, blandt hvilke 15 ere ved magt; den 16de er øde, hvilken jord ligger til en anden gaard, af hvilken jord der gives landgilde til Helliggestis i Nykjøbing. Er en anden øde jord, som skylder til Maribo kloster, og kand ikke mindes af have været bygt paa. Gadehuse 13, og herudi 1, som er øde.

IV. Høyby, hvor *velbyrdig* landsdommer i Laaland og Falster, Holger B[i]llde haver sin sædegaard. Tiendere derforuden ere 15. Den 16de er en ødebolig, hvoraf er endnu at see et frugttræ, som boligen var. Gadehuse 4.

Videre at forfare om saadant, som kan tjene til chorographiæ

11. O: Erik Andersøn Tuxen, stedets præst, med egen hånd.

beskrivelse, kan jeg ikke finde enten mundtlig eller skriftlig, hvilket jeg Hans Hansson bekjender med denne min egen haand. Underskrevet i Taagerup 22 novemb. 1624.

RØDBY OG RINGSEBØLLE

Rødby.

Udi Rødby sogn er ikkuns den ene by, udi hvilken er bolige eller gaardsæder 11, gaarde 49, tilsammen 60. Gadehuse 81, her regnes ogsaa, hvor der undertiden i eet gadehuus findes flere boder. Nok herforuden er Dreisminde, vesten Rødby, hvor færgesteden er fra Lolland til Femeren, og er der fiskerhuse, hvor folk boe i, 5.

Rintzebølle sogn østen for Rødby, og annexeret til Rødby. Dette sogn er ikkuns een by, udi hvilken gaarde 16. Nok herforuden en enbyggegaard, sønden Rintzebølle, kaldes Lundegaard. Er tilsammen 17. Gadehuse 5.

Intet mere findes udi disse sogne at skrive om, det endnu vitterligt er. At saa i sandhed er, bekjender jeg med min egen haand, skrevet og underskrevet udi Rødby præstegaard den 23. november *anno* 1624.

Jacob Nielssønn. Egen handt.

NEBBELUNDE OG SÆDINGE

Nebbelund sogn.

Hvad Nebbelunde kirke er anlangende, haver den sit navn af byen, hvilken by er funderet og bygt ud paa en odde eller neb saakaldet ved stranden, hos hvilken haver ligget en liden skov eller lund, nordvest fra, og er nu slet afhugget og ødelagt, og deraf kaldes Nebbelund.

Udi Nebbelunde sogn ere 4 smaae byer. 1) Nebbelunde, udi hvilken ere 15 gaarde foruden præstegaarden og degnens bolig. Af disse findes ved magt 10, øde 5. 2) Buckehaffue, udi hvilken ere 8 gaarde, de 6 ved magt, de 2 øde. 3) Norre, udi hvilken ere 11 gaarde. 4) Toffte, udi hvilken ere 5 gaarde. Dette sogn haver gadehuse 20.

Seddinge sogn.

Denne kirke haver havt i begyndelsen tvende navne. 1) Hellig Trefoldigheds kirke, fordi den er opbyggt in papatu *Sanctæ Trinitati*¹² til ære. 2) Seddinge kirke af byen Seddinge, udi hvilken kirken staaer.

Udi Seddinge sogn findes 2 byer og 2 enbygdegaarde. 1) Store Seddinge, udi hvilken ere 17 gaarde, som ere ved magt. 2) Lille Seddinge, udi hvilken ere 9 gaarde, de 6 ved magt, de 3 øde. Udi dette sogn er en herregaard, ved navn Lille Seddingegaard, som er opbyggt af de Wormender [!], og det samme slægt og afkomme endnu tilhører.¹³ Gadehuse i dette sogn 20. 3) Hvad de 2 enbygdegaarde anlanger, kaldes de Danstedegaarde, og have været et gammelt herresæde, hvorpaa boe nu to bønder, og høre de Daær til paa denne dag.

Videre i disse sogne er ikke at finde, som kan tjene til choro-graphiam, hvilket jeg Knud Christensen vinder med denne min egen haand. Skrevet i Nebbelunde d. 23. novemb. *anno* 1624.

TIRSTED OG SKØRRINGE

Tirsted sogn.

Sognekirken, saavel som det ganske sogn, haver sit navn af byen, kirken er byggt næst hos paa en banke ved stranden. Menes derfor, at de gamle have kaldet den S. Nicolai kirke.

I. I Tirsted sogn er en herregaard, Tostrup, *velbyrdig* Jørgen Grubbe Eilersens.

II. Byer 6. 1) Aaserup, i den ere gaarde 6. 2) Brandstorp, i den gaarde 6, gadehuse 10. 3) Sønder Tirsted, i den ere gaarde 11, gadehuse 11, gaardsæde eet. 4) Wiet, i den ere gaarde 4, gaardsæde 1, gadehuse 3. 5) Biering, i den ere gaarde 8, gadehuse 3. 6) Øster Tirsted, i den gaarde 7, gadehuse 2.

12. O: i pavedømmets tid hellig trefoldighed.

13. Må være en fejllæsning hos Trojel for Mormender. Herlof Eriksen Mormand ejede 1624 gården.

Skiøring sogn.

Annexeret til Tirsted. I det ere 2 byer. 1) Vester Skiøring, i den ere gaarde foruden præstens og degneboligen 11, gadehuse 13. 2) Øster Skiøring, i den ere gaarde 11, gadehuse 5.

Imellem disse sognekirker norden til en liden lund, ligger præstegaarden, et enbygge, kaldet Rubeløkke, hvilken i fordom tid laa norden op til Tirsted kirke, men der de lybske afbrændte Loland, blev og præstegaarden der ødelagt. Er i fornævnte sogne 4 kilder, liggendes efter hinanden af østen i vesten, og er deres spring af ostsydost. De 3 østerste udøses, naar behov gjøres (som nu forgangen sommer), men den vesterste løber i stranden ved Tirsted kirke.

Dette om Tirsted og Skiøring sogne i Loland.

Nicolaus Erasmi Bognesius, manu mea.¹⁴

VEJLEBY

Weylebye.

Udi Weylebye sogn ere 2 byer. Denne enebygge, Weylebye. Udi hannem ere gaarde 30, gaardsæder 5, gadehuse 30. Den anden bye Thorpe, hvor kirken bygt er in papatu *Sancto Nicolao sacrum*.¹⁵ Udi Thorpe er gaarde 1, foruden præstegaarden og degneboligen. Dette bekjender jeg med denne min egen haand underskrevet. Thorpe den 26 novembris 1624.

Erasmus Erasmi Laulandus.

ÅGEBY

Om Aageby kirke er noksom indført hos den optegnelse om Lande kirke. Behøves ikke videre derom stor underviisning eller anden antegnelse, og er for 14 dage siden tilsendt vor kjære superintendent.

14. O: Niels Rasmussen Bognesius (Bogense?), med egen hånd.

15. O: i pavedømmets tid indviet til S. Nikolaj.

ØSTOFTE

Østofte sogn.

Dette sogns leilighed efter vores allernaadigste herris og konnings mandat, ved hølærde mand, doctor Hans Michelsønn, superintendent over Fyens stigt, at angive, haver jeg Jacob Jacobssønn, loci pastor,¹⁶ hvis documentis og emeritorum relationibus¹⁷ som fandtes, per methodum,¹⁸ som tiden og leiligheden udkrævede, colligered.

I. Locus.¹⁹ Denne situs²⁰ er nemorosus,²¹ saa dette ganske sognefang haver været begroet med smaa skov, som her udi landet kaldes underskov, og var i synderlighed dette slags, asker, hasler, elletrær og alle slags torne, og iblandt oldenskov, eeg og bøy, saa skoven i begyndelsen var folkenes næring, efterdi den var overflødig. Var og overflødig med avnbøg og skovabeler, som er endnu nok at finde paa grunden. Dette sogns begreeb strækker sig paa længden næsten en halv miils vei, og, naar man agter huius totius terræ situm ab oriente in occidentem,²² da ligger det nordnordost udi landet, men, agter man Sønder herred, som det ligger udi, da er det det østerste sogn i herredet.

II. Nomen.²³ Olim²⁴ kaldtes dette sogn Skouffbyer, men der tid efter anden blev afrøddet hele pladse, og disse planities²⁵ bleve dyrkede til agerland, kaldede de gamle dennem tofter, og haver sognet sit navn af Sønder herred, som det ligger udi, nemlig det allerøsterste sogn, *quod dicitur*²⁶ Østre Toffter i dette herred.

III. Templum.²⁷ Udi Østoffte sogn er ikkuns een kirke, som er bygt midt i sognets hovedby, som kaldes Østoffte by, paa en smuk

16. O: stedets præst.

17. O: gamle menneskers beretninger.

18. O: gennem den undersøgelse.

19. O: Egnen.

20. O: beliggenhed.

21. O: skovrig.

22. O: hele dette områdes beliggenhed fra øst mod vest.

23. O: Navnet.

24. O: Fordum.

25. O: sletter.

26. O: som kaldes.

27. O: Kirken.

høi plads, noget høiere end den anden ort runden omkring. Kirken er en gammel fast bygning, lang og passelig breed. Grunden er skjøn hvid sandgrund, saa aldrig findes vand i begravelser, i kirke heller kirkegaard, og en fast muur af brændte steen gaaer om den ganske kirkegaard. Denne kirke kaldes meenlig efter byen Østoffte kirke sub Clemente VI, pontifice romano per Johannem [Edisicii] archiepiscopum et 11 alios episcopos²⁸ indviet et Sancto Petro sacratum anni salvatoris 1345, 4. die mensis julii et anno 4. sui pontificatus,²⁹ som et stort pergamenz pavebrev med 12 bispers navne og underhængende beseglinger, givet og skrevet [Ammoij] annis et diebus ut supra,³⁰ udviser.

IV. Ministerium et ministri.³¹ Udi denne kirke skeer gudstjeneste, og tilhørerne holdes til hans frygt, som efterfølger: Om lørdagen, naar klokken haver slaget 2 efter middag, ringes til skrifte, at de, som ville om søndagen derefter gaae til Guds bord, da komme af de næste omliggende byer, at tjenesten i kirken om søndagen ikke skal forhales, og de da om lørdagen lade sig overhøre af Guds ords tjenere, og annamme den hellige absolution. Men de andre fraliggende byer komme om søndagen betimelig. Alle onsdage holdes her bededage, og da prædikens børnelærdommen for ungdommen, ja endog de gamle, og da examineres ungfolk, som agte at gaae til det høiværdige sakrament. Om høitidilige fester skeer fro-prædiken, høimesse og aftensang, at tjenestebud kan og komme til kirke, som ei kan komme til høimesse.

Og haver af arilds tid været efternævnte, som paa saadant skulle vare: 1) sognepræsten, 2) kapellanen, 3) degnen, 4) skolemesteren, som lærer ungdommen at læse og skrive dansk, samt dagligen lærer dennem katechismus med Lutheri forklaringer, og i kirken onsdage og hellige dage at pryde sangen med skolens ungdom udi choret.

V. Habitus parochianorum.³² Hvis sognefolkenes klædedragt vedkommer, haver den i gamle dage været enfoldig og alvorlig. Mæn-

28. O: under Klemens VI, romersk pave, ved ærkebiskop Johannes af Edessa og 11 andre bisper. Tilføjelsen i parantes er fra afskriften i NKS 368 b, fol.

29. O: og viet til S. Peter i frelserens år 1345 den 4. dag i juli måned og i hans 4. år som pave. Brevet er ikke bevaret jvf. Dipl. Danicum 3. rk. II, 1959, nr. 168.

30. O: Avignon år og dag som ovenfor. Tilføjelsen i parantes er fra NKS 368 b, fol. Ammoij er formentlig en fejllæsning for Auinione.

31. O: Embedet og kirkens tjenere.

32. O: Sognebeboernes klædedragt.

dene de bare kiortler hængende midt neder paa laaret; paa ryggen sad 2 store folder, og 2 over hver albue for styrkes skyld. Den nederste part af deres klædedragt var buxer og hoser udi eet, hvilket de kaldte broghoeßer. Paa hovedet havde hver et lidet bonnet, som var nopped, hvilket de kaldte nophett, og paa fødderne tuengeskoer. Qvinderne, naar de ginge til kirke, brugte over dennom deres skiorter af adskillige farver, at de og paa andre tider dennom kunde bruge at gaae udi uden videre bekostning. De og vel brugte til prydelse blankt sølv og forgyldt, at naar saadant blev gammelt og forslidt, duede stykkerne at gjemme.

Huus og gaard var prydet med allehaande bohav; kammer og kjelder frydede dem med adskilligt forraad. *Ætas vertit omnia.*³³ Nu skal man ei skille bønder og borgere fra hverandre i klædedragt, eller borgersker og bønderqvinder, saa at mange af disse bønderfolk have byttet med deres forfædre mere *Ganimedis*;³⁴ for tarvelighed hofart i klæder, for velbygte gaarde og god formue tomme huse og bedrøvet fattigdom. *Omnia cedant in meliora!*³⁵

VI. *Parochiæ distributio cum suis adjunctis et parochianorum notatio.*³⁶ Udi dette sogn ere 9 byer, store og smaae, og søge denne fornævnte S. Peders kirke, samt hvis indbyggere som hos hver by er antegnet.

1. Østoffte by er temmelig vidt begreben, og udstrækker sig i 3 grene eller parter. Den ene part ligger nør og kaldes Nørreballe. Den anden sønder og kaldes Sønderballe. Den tredie vester og kaldes Vesterballe.

1) Nørreballe, deri ere fulde gaarde 17, gaardsæder 2, gadehuse 5, øde jord 1, som tvende bønder bruge. Af disse fornævnte til kronen 2 gaarde og 2 gadehuse. Til Mariboe kloster tilforne, og nu til den kongelige adelige skole Sorø 3 gaarde og et gadehuus, og denne fornævnte ødejord. Til adelen 1 gaard og 2 gaardssæder og 2 gadehuse. Til præsten 1 gaard. Udi denne byens part, fra kirken nord-nordost ligger præstegaarden i en mose, saa der er imellem kirken og præstegaarden en tofte, som kan saaes med 20 skp. byg, og er

33. O: Alderen forandrer alt.

34. O: efter Ganymedes' skik.

35. O: Lad alt forandres til det bedre.

36. O: Sognets inddeling, hvad der henhører herunder, og sognefolkenes betegnelser herfor.

regnet for et pund land, og lidet eng. Til denne præstegaard er givet af en *salig* velbyrdig jomfrue for mange aar forleden et rud i skoven (som vi kalder) eller et lidet enemærke og skovhave med noget agerland, engbund og skov, som kaldes Siberud. Steden haver sit navn af jomfruen. Hun hed jomfru Sibilla, og derfor med gammelt navn kaldes haven efter hende Sibils rud. Udi dette rud ligge nogle store stene sankede, og siges efter gammel beretning at denne jomfrue lod lægge med forsæt at ville lade der opbygge et kapel. Men midlertid døde hun, og siges at ligge begravet strax vesten ruddet i en høi omsat med stene, som store ere, og kaldes Sibilshøi. Og ligger dette rud strax ved skjellet mellem Østoffte sogn og Stockemarke sogn.

Strax østen fra præstegaarden ligger en liden have udi skoven, som groer udi kuns underskov; denne kaldtes i gamle dage Tyrehauff. Hvorudaf den haver navn, veed man ikke, men bymændene vilde udi min *salig* prædecessoris tid det derivere af aarsage, at sognepræsten skulde holde dennem en tyr om sommeren, og om vinteren føde den. Men ved vidtløftig rettergang er dette underdømt. Herforuden er til præstegaarden liden avl, som er udi alle marke at faae 5 pund land, og ringe eng. Nok udi denne byes første part ved kirkemuren sydsydvest er degneboligen bygt, og derhos en liden tofte et tønde land at saae, som kaldes Degnetoft. Og derforuden ligger ikke mere til den uden 2 smaahaver i skoven. Den ene kaldes Ingerud, og siges at have navnet af den, som ruddet haver foræret.

2) Sønderballe kaldes den anden part, og derudi findes regnendis fulde gaarde 12, gaardsæder 1, gadehuse 12. Og af disse fornævnte gaarde ligge 4 til Østoffte kirke. 3 af dennem yde deres landgilde til kirken, og den 4de til Østoffte kapellan, og disse fornævnte 4 gaarde eller thiennere giøre superintendenten over Fyens stigt deres ægter, naar han kommer hid til lands, at age hannem med hans gods fram og tilbage; desligeste naar paa kirken skal forbedres og kapellansgaarden, og kaldes bispethiennere, som gamle breve udvise, eller og kirkethiennere. Kapellanen haver i denne byes part sin residence, og dertil ingen avl uden 2 skpr. land, men i andre maader af øvrigheden, sognefolket og præsten til underholdning er aflagt. Disse fornævnte ligge til kronen gaarde 5, til Sorø gaarde 3, gaardsæde 1, til adelen gadehuus 1.

3) Vesterballe kaldes den 3die part, og derudi findes regnendis fulde gaarde 7, gaardsæder 2, gadehuse 11. Blandt disse ere til kronen gaarde 2, gadehuse 3; til Sorø gaarde 4, gadehuse 8; til adelen gaardsæde 1. Og udi denne part haver skolemesteren sin bolig, og underholdes af sognet og sognepræsten.

2. Paarup by, efter gamles tale haver sit navn af en adelsmand, som boede i denne bye udi sin sædegaard (som nu er tvende bøndergaarde), hvis navn tilforne haver standet i kirkevinduet, nemlig junker Phare til Pharup. Udi denne bye ere regnede gaarde 8, gadehuse 5. Og denne ganske bye ligger til Sorø i Siælland.

3. Erichstorp by haver sit navn af en befæstning, som haver ligget norden ved denne bye, hvor endnu er til siune en breed vold eller plads med 2 rundgrave, og imellem begge gravene en omgang, og en korsgang igjennem volden, saa omgangen ikke kan sankes, hvilket kaldes slottet Erichstorp. Udi denne bye ere gaarde 11, gadehuse 3, smedie 1, og ligger nu denne bye til Sorø i Siælland.

4. Langed. Denne bye, hvoraf den haver navn kan ikke udspørges. Udi denne bye ligger en breed steen oplagt paa nogle andre stene, hvilken steen kaldes Altharsteen, og er en gammel tale hos bymændene, at før Østoffte kirke blev opbyggt, da holdtes messe og gudstjeneste hos denne steen, og uddeeltes det hellige sakramente, og efter gammel papistisk viis paa denne steen viedes deres mad etc. Berettes og om denne steen, at udi en præsts tid for mange aar siden, ved navn hr. Peders, lod han sætte 6 heste for en sluffe, at age den til præstegaarden, den at ville bruge, men der de kom uden byen, blev stenen saa tung, at de den ikke kunde drage, saa hestene bleve fraspændte, og 2 stude igien fraspændte, kunde hende til den forrige sted lettelig drage. (Dette skete gierne in papatu,³⁷ hvor mange selsomme stykker skete). *Nostra ecclesia supra lapidem angularem fundata est, et quotidie sancto ministerio ædificatur, cuius ministri pennati sunt, ante quorum oculos frustra projiciuntur retia.*³⁸ Udi denne bye ere gaarde 8, gadehuus 1, og af dennom ere

37. O: i pavedømmets tid.

38. O: Vor kirke har sin grundvold på en hjørnesten, og daglig opbygges den af det hellige embede, hvis tjenere er fugle, for hvis øjne der forgæves udkastes garn.

Den latinske passus knytter sig til to bibelsteder, Matth. 21,42 og Salomons ordsprog 1,17 (oplyst af dr. phil. H. D. Schepelern).

6 gaarde og fornævnte gadehuus til Sorø i Siælland; til adelen de andre 2 gaarde. Sydvest fra denne bye ligger et enbygge med passelig jord og skøn skov, kaldes Kaalding, og ligger til den *kongelige* adelige skole Sorø.

5. Siørup by har sit navn af en smuk færsk sø, som den er bygt langs ud med. Udi denne bye ere regnede gaarde 17, og meest alle smaae gaarde, gaardsæder 3, gadehuse 15. Af disse ere til kronen gaarde 5, gadehuse 9; til Sorø gaarde 5, gadehuse 2; til adelen gaarde 7, gadehuse 4. Smedie 1, kaldes byens smedie. Udi vester fra denne bye ligger et enbygge og et lidet gaardsæde, som kaldis Taagerud. Hvoraf de have navn, veed man ikke. Naar de fæstes, da fæstes de af kongens lehnsmand paa Halsted, men landgilde og arbeid gives og giøres til kapellanen i Stockemarck.

6. Fuleboech. Denne kaldes en by, men er kun saare liden; haver navnet af steden, som husene ere bygte paa, som er en morads, baade ondt at komme til by og fra by. Udi denne bye er kun gaarde 1, gaardsæder 3. Gaarden ligger til Sorø og 1 gaardsæde. 1 gaardsæde til Nykjøpings hospital og 1 gaardsæde til *velbyrdig* Erich Bilde.

7. Hauerlycke. Denne bye haver navnet af steden, thi denne byes meste jord og ganske skov var indelukt udi skovhaver og enemærker. Midt udi byen ligger en stor høi, omsat neden til med store stene, som kaldes Korsehøien, og udaf denne høi ere udgravne folkebeen og menniskers hovedpander. Berettis af oldtale, at skulle have standet paa denne høi et kapel, ved navn Hellig Kors's kapel. Ved den nordostre ende paa byen ligger en herregaard, som udi *salig* Lawe Buchs³⁹ tid til Førsløff blev funderet og bygt paa den sted, som en eiendomsbonde paaboede, og laa til kronen, hvilken *salig* Law Wenstermand afkjøbte, og sin konkubine ved navn Anna Knudsdotter foræret; men der *salig* Law Buch bekom godset og sig med mageskifte tilhandlet kronens, klosterets og 2 præstetiennere, blev denne gaard af hannom opbygt, og givet navn efter byen Hauerlyckegaard. I begyndelsen var denne bye den bedste i sognet, men nu med de ringeste. 5 store gaarde afbrudte ere og lagte under gaardens frihed, ikke udi den *salig* velbyrdig mands tid alene, men og udi denne *velbyrdig* mands tid, som nu eier gaarden, *velbyrdig* Erich Bilde til Kiærsgaard i Fyenn, som ved bøndernes jord for-

39. Navnet er formodentlig fejllest af Trojel, idet ejeren hed Lave Bech.

merer gaardens eiendom. Udi denne bye skulde findes til *velbyrdig* Erich Bildes gaard fulde gaarde 16; men de fleste maae kaldes smaae gaardssæder. Nok til Fuelsang gaard 1, gaardssæde 1, Hillestæd præstegaard gaard 1. *Velbyrdig* Erich Bilde gadehuse 4. Fuelsang gadehuse 2. Smedie findes een øde paa Erich Bildis.

8. Reesnæs. Denne bye menis at have bekommet sit navn og udaf den ort, som den er paabygt, som er et næs eller odde, som udskyder sig i stranden, og yderst paa næsset ligger en høi, kaldet Suænehøi, og holder navnet deraf, at af arildtzs tid til denne dag haver dette ganske sogn holdt vagt ved vagtsvende paa dette sted, at skibe i feidetid ei skulle indkaste udi landet paa denne plads krigsfolk, og af denne høi er vidt udseende ud i stranden. Denne bye udi høilovlig konning Woldemars tid haver ligget til Wordingborrigs lehn, som old efter anden veed af at sige, og var et frit birk, saa at tingstokkene endnu ere til siune paa gaden næsten midt udi byen. I fordom tid vare de alle fiskere, men udi længden ere de blevne smaae gaarde 22, gadehuse 10, smedie 1. Denne ganske bye er til Sorø i Siælland.

9. Bannholm by kaldes og haver navn a fundatore et fundo.⁴⁰ Den, som først bygte hende, hed Baniall, og er byen bygt ved stranden paa en holm, *quasi*⁴¹ Banialsholm. Strax østen denne bye ligger et enbygge, kaldis Bannholmsgaard, hvor han boede, og hans fiskere boede, som byen er bygt. Ud med gaarden ligger en stor høi, og runden om ere høie volde og dybe graver, som kaldis Huus-høj; berettis, at Huno, primus princeps huius terræ,⁴² der havde en befæstning, enten et tutela, som efter gammelt navn kaldtes barfred, vel^{42a} et jagthuus (thi der omkring er en lystig jagt) kan man ikke vide, og ved denne høi løber en aa igjennem landet og i stranden, hvilken haver sit navn af hannom, og kaldes Huusaa.

Der ligger en viig midt imellem disse tvende fornævnte byer udi skielled, som kaldes Suænevig, og skal have sit navn deraf, naar konning Woldemar seiled fra Wordingborre, kom hans maj. med sin jagt, Svanen, hvilken blev indlagt i denne viig, og efter dens navn siges vigen eller havnen at have navnet Svanens viig. Det

40. O: efter grundlæggeren og grundstykket.

41. O: lig med.

42. O: Huno, den første herremand på denne egn.

42a. O: eller

pleier udi stor storm og vinters tvang udi denne viig at forsamles levende svaner. Om de gamle forfædre deraf have givet denne havn sit navn, veed man ikke. Norden for denne bye Bannholm ved strandbanken have de borgere udi Marieboe bygt deres søeboder, hvor de indlægge deres korn, som de efterhaanden lade nederage fra denne fornævnte kjøbstæd det at udskibe; desligeste indlægge hvis ladning, som skibe i havnen indføre, det efter leiligheden at lade opage, fordi der er ikke anden indseiling til denne bye. Udi Bannholm ere gaarde 11, gaardssæde 1, gadehuse 6, og ligge alle til Sorø i Sieland. Men fornævnte enbygge, Bannholmsgaard med en vandmølle, laa tilforn til Marieboe kloster, men nu til Aasmarkgaard, som er velbyrdig Christopher Urnis, kong. majestæts rentemesters.

Østen denne bye ligger et enbygge og et gaardssæde og Marieboe klostres gadehuus udi skoven midt udi moradser og bække, og kaldes rettelig Woiskoe. Alle kronens tienere i dette sogn ligge til Halsted klostres lehn, og søge retten til Fuelse herreds ting, desligest adelens til dette fornævnte ting. Men for dum Marieboe klostres tienere ligge nu til den kgl. adelige skole Sorø med deres tribut og herlighed, og deres ret falder til Marieboe klostres birketing.

Dette fornævnte er enfoldelig sammenskrevet om dette sogn, af hvilket prudens chorographus⁴³ vel udleder, det hannom kan være tienligt. Østoffte 8 decemb. anni 1624.

Jacobus Jacobæus, m.pp.

FEMØ

Femø.

Anno 1624 den 13 november er antegnet, hvor mange hele, halve og øde gaarde, som ere paa Femø.

Nørreby. Hele gaarde ere 17; halve gaarde ere 11; øde gaarde ere 3 halve. Syndereby. Hele gaarde 12; halve gaarde 9; øde gaarde 1 halv.

Morthen Jenssen.

43. O: den kloge egnsbeskriver.

FEJØ

I.N.R.I.⁴⁴ Fæø sogns geistlige øvrighed er udi Aalholm lehn; og verslig øvrighed udi Nycøpings lehn; thi kirkens regnskab høres paa Aalholms slot udi Laaland, og kirken hører til Fulsøe herreds provstie i Laaland; men bønderne ligge til Nycøpings lehn udi Falster.

Hvad denne øes sogner er anlangendes, da er her alene eet kirkesogn paa landet. Udi dette samme kirkesogn ere tvende landsbyer, Vesterby og Østerby, men ingen herregaarde eller kjøbstæder. Udi den vestre bye ere 32 hele bøndergaarde, 2 halve bøndergaarde og 15 gadehuse. Udi den østre by ere 33 bøndergaarde eller avlsgaarde, alle hele gaarde og 10 gadehuse. Herforuden er en liden øe her til sognet ved navn Verø, paa hvilken der ere 4 bøndergaarde, som have meget ringe jord, og 1 gadehuus.

NB. til gadehusene her i sognet er ingen jord eller avl.

Hvad videre henhører til chorographiam, kan jeg ikke opspørge andet, end som forgangen aar blev hedenskikket. Fæø præstegaard d. 10 novemb. 1624.

Severin Persøn Brun.

ASKØ

Ihs. Askøe sogns geistlig jurisdiction er under Aalholms lehn udi Fulse-herret udi Laaland, men verslig jurisdiction hører til Nykiøbing slot udi Falster.

Paa fornævnte Askøe er eet kirkesogn, og en liden anden omfludt øe, som hører til samme Askøe bye, hvor der ingen boe. Decimantes paa fornævnte Askøe er 14. Gadehuse 4 og haver ingen jord at saae paa eller avl. Ingen herregaarde. Hvad videre henhører til chorographiam, findes ikke hos os, der mig er vitterligt, uden det, som forgangen aar derom blev fremsendt. Scripta Askøe 15. novembris anni 1624.⁴⁵

Peder Adtzersønn, *pastor loci, mea manu.*⁴⁶

44. Forkortelse for Iesus Nazaræus Rex Judæorum. O: Jesus af Nazaret, jødernes konge.

45. O: Skrevet på Askø den 15. november 1624.

46. O: stedets præst, egen hånd.

Lunde stift 1625

Bornholm

Bornholm

Fra Bornholm findes oplysninger om samtlige købstæder og landsogne, og hele materialet er redigeret og sammenskrevet til en helhedsbeskrivelse af øen. Udarbejdelsen af denne beskrivelse er utvivlsomt udført af præsten i Pedersker Hans Ravnholt (jvf. indledningen s. XXIII) og kan være udført efter landsprovsten Jens Pedersens bestemmelse. Originale indberetninger findes ellers ikke bortset fra en enkelt fra Pedersker sogn, der er signeret af Hans Ravnholt. Denne indberetning er udateret, men er efter alt at dømme udarbejdet efter de retningslinier, der var angivet i missivet af 1622, og i den samlede beskrivelse af Bornholm gengav Hans Ravnholt den originale beskrivelse i noget forkortet form. Såvel den originale som den bearbejdede indberetning medtages her. Der er i øvrigt ikke ændret på rækkefølgen af købstæder og landsogne, da det drejer sig om en samlet indberetning.

|1 r| Effter kong. maietz. voriß allernaadigste herriß naadigst befalling er dette antegnet, som mercheligst er paa Bornhollm.

Bornhollm haffuer i sig slottet, kiøbstederne og herreder.

Slottet, som ligger paa det nordueste hiørne paa landet, er meget gammelt och forfaldet, kaldiß Hammerhuß, uden tuill aff it stort bierg som mod haffuet ligger, Hammer, under huillchet der findiß it stort øde capell ud mot haffuet, Sanct Salomon, huor predicken holtiß i forstum dage, som meeniß for fiskerne. Hoeß slottet er it bircheting, som kaldiß Broeting, till huillchet tuende fiskeleyer henhører, Allinge och Sanduig. I Alling er en kirche paßelig vell bygt, till huillchen de aff Sanduig sig och forfoier, naar Gudß ord forrettiß. Dette slot er vundet aff de lybske anno 1522. Kiøbstederne ere fire, Rønne, Nexø, Suanicke och Haßle, som først haffuer bekommet deriß priuilegia aff erchebisperne i Lund, som endnu findiß i nogle aff dennem biscops breffue. Der haffuer vell veret fleere kiøbsteder, Aakirchebye, som ligger mit i landett (huor landßting holddiß och ellerß synodus specialis¹ aff geistligheden paa Bornhollm), |1 v| huillchen endnu holder sig till nogen frihed. Item

1. O: særligt landemode.

Sanduig, Allinge, Gudium, Aarßdale, Snogebech, ja landsitterne paa landsbyen icke for mange aar forleden haffuer hafft den frihed, adt de selff motte seyle till Tyskland och andenstedß adt haandtere och forhandle, huiß de till deriß eget huß behøffuede, dog det [er] nu forbødet.

RØNNE

Rønne, den fornembste kiøbsted paa landett ligger paa det sudueste hørne, haffuer en smuch kirche med en påbelig vell udstafferet torn. Er der en temmelig haffn til krejere och skuder adt indlegge, skøne vellbygde huse imellom stolper opmurede och tegellhende.

NEKSØ

Nexø, som siuniß at haffue sit naffn aff det tydske ord net, garn och søe, ti den ligger strax hoeß synden op till en smuch liden søe, kalldet Ferskesøe, ligger saa got som paa det sudoste hørne paa landett, haffuer en liden kirche, som haffuer veret tillforn S. Nicolaj capel, paa huillchen nu fort kort er opbyggt en liden spiiß. Haffuer en liden haffn til krejere och skuder och vden forre paa strømmen it skønt reed och ancherholld for de vestfarendiß skibe, som seiler i Sundet och till de vestre steeder i Tyskland, naar modbør eller storm er forhaanden, huillchet reed och meget haffuer |2 r| hiullpet paa byen, idet skibßfollchene, naar skibet ligger for ancher, der vndertiden affhendiger aff deriß vare for skelligt priiß och vdprovanterer sig igien, saa at for:ne Nexø nu i mandß minde meget haffuer forbedrett sig paa bygning och formue hoeß borger-skabet. Sigiß Nexø at vere affbrent aar 1510.

SVANEKE

Suanicke quondam² suanerß kier kaldet aff it lidet kier och moratz, som endnu er at kiende i byen, i huillchet suaner i fordum dage, endog nu ingen findiß, haffuer hafft deriß verellße, ligger paa

2. O: forhen.

det nordost hørne paa landett, haffuer en liden gammell kirche vden torn och en liden haffn iblant haarde steenklipper, paßelig goude huse, mestedell fattig allmue. Herudi er en killde, kalldiß Helligkillde i en vig, kalldiß Helleuig.³

HASLE

Hasle maaskee saa kalldet aff lidet heßlebusk, som der offuen findiß hoeß, ligger saa gott som vesten paa landet, haffuer en liden kirche medt en liden forfallden spiire, men inden udi en smuch forgyllt altartaffe, gammell arbeit. En liden haffn, idell fattig almue, saa at den moxen var casseret aff hiøbaarne første och herre kong Christian den 4. aar 1624, den tid hanß maietz. medt sin skibß armada fra Gulland dig kom lyckeligen, haffde det ved forbøn bleffuet afftalett.⁴

ÅKIRKEBY

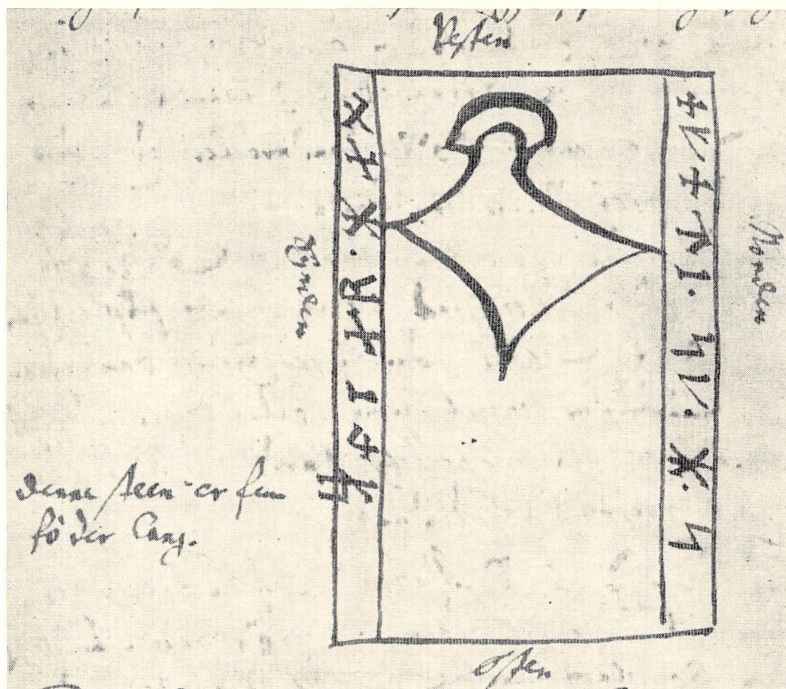
[2 v] Aakirchebye (siuniß at haffue sit naffn aff aær, som findiß herhoeß tuende, den ene østen ved byen, som flyder aff Bingßmyre, den anden vesten Leßaa) er skiftt i tuende byer, Aakirchebye i sig sellff och Nyby, som ligger synden for ved Klinte. Deriß privilegia aff erchebisperne i Lund giffuen, och sidst aff biscop Byrge, haffuer de endnu, men haffuer mand icke hørt nogen kongelig benaadning, endog de vell derom i forganget aarß herredag till hope haffuer anholdet. I Aaekircheby ligger en skøn kirche vell bygt och stafferet baade jnden och vden, som hører till det hederlige capittel i Lund, kaldet dombkirchen. I Aakircheby er landßtinget och tinget i Søndre herred. Er och hertill en haffn under Raghhammer, huor de haffuer deriß strand, och kiøbmendene i gammel tid haffuer sejlett, men nu icke. I nordost fra byen ligger en grøn plan, Hellig Lutze, som er omlagd medt kampersteenn, huorudi de begraffuiß, som ved suerdet ere henrettede. Herhoeß findiß en skøn vellekillde och dam kalldet Stochekillde och Stockedamb, som idelig flyder med vand

3. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 124.

4. At Christian IV har opholdt sig på Bornholm 1624 fremgår tillige af, at han udstedte et åbent brev dateret Hammershus slot, den 14. sept. 1624.

och er svare gaffnlig i tør tid for fænidt och queg, paa dette sted opbyggiß it huß till kong. maietz. salpetersyer.⁵

Vden for byskriffuerenß forstuedør ved dørterskelen findiß en steen, kandskee en graffsteen [3 r], der henfløtt medt diße bogstaffuer och figur. Denne steen er fem føder lang.⁶

Om fiskeleyen findiß i huer sogn som den vnderligger hereffter antegnett. Herreder her paa landet ere fire, Østre, Søndre, Vestre

5. 11. maj 1624 udstedtes missive til lensmanden på Hammershus, Anders Sinklar, om at lade opføre en salpeterlade på Bornholm. 12. maj fik Herman Clausen bestalling som salpetersyder på Bornholm.
6. Runestenen kaldtes af Worm for Aakirkebyense, men han har ikke benyttet denne tegning som forbillede, da han selv afbildede og beskrev den i sit runeværk. Stenen er sandsynligvis den øverste del af en større runesten, hvoraf man fandt den nederste del i det 19. årh. Stenen er sidenhen forsvundet, jvf. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 425–26.

och Nørre och i huer fire sogner, vnder tagen i det Østre, der er ickun trende.

Østre herred haffuer tre sogner, Lausker sogn, Østremarkirche sogn och Jibsker sogn.

ØSTER LARSKER

I Laesker sogn a *Beato* Laurentio martyre dicta,⁷ ligger paa den norde side paa landet, haffuer en kirche met tring torn och offuen tring. I denne och en herregaard Lenßgaard, |3 v| haffuer tre byer, kirchebyen i huillchen er femb gaarde medt prestegaarden och degnegaarden, Kellsebye fire gaarde, Strandebye 3 gaarde, de andre ere enlige gaarde 58. Vandmøller sex, som endnu ere ved macht, vermøller tuende.

Till Lausker sogn hører det annex Gudium som vnder sig haffuer Meellstad, begge tuende fiskeleyer som gaaer till it capell, som ligger yderst paa strandbacken i Gudium, meget arme follch begge steedß och saare ringe till capelletz verdiggjørellße, saa vell som och prestenß besoldning.

ØSTER MARIE

Østremarkier sogn a *Beato* Maria sic dicta,⁸ er en skøn kirche medt it firekant torn och spiir paareist. Haffuer denne sogn 80 skattegaarde och 14 vorneder. Findiß i denne sogn trende herregaarde, Magelegaardt øster i sognet liggendiß, huor i de forige tider her Nellß Aageßønn, ridder, haffuer holddet huß, huiß skiold endnu till amindellße findiß ophengt paa muren i Østremarkirche, dog nu meget forælddett. For:ne ridder haffuer ladet opbygge hoeß sin gaard it capel, huorudi Gudß ord forrettediß aff presten til Østremarkier sogn.⁹ Findiß endnu rudera, men dagligen nedfalde och formindskiß. Denne gaard er nu under cronen och skatter til Hammerhuß och er it vorned. Gaddebygaardt sønder i sognet, huor

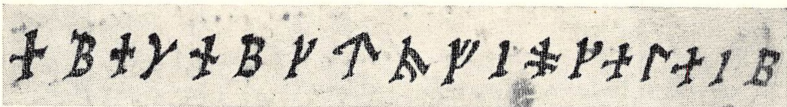
7. O: opkaldt efter martyren S. Laurentius.

8. O: således opkaldt efter S. Maria.

9. S. Margrethe kapel er opført af væbneren Aage Nielsen (Sparre), Niels Aagesens far. Niels Aagesen døde 1494, hans våben findes ikke mere i kirken, jvf. Danmarks Kirker, Bornholms amt, 1954, s. 488.

|4 r| i gamle dage en herremand ved naffn Matz Hallße haffuer holddet huß, men nu er samme gaard friigodß. Rogßholm vester i sognet, huor Mogenß Ove, en herremand, tillforn haffuer boett, nu kalldiß den Friigaarden, er nu saa gott som forfalden. Er her i denne sogn 2 vermøller, vandmøller och vandmøllerß steeder 12.

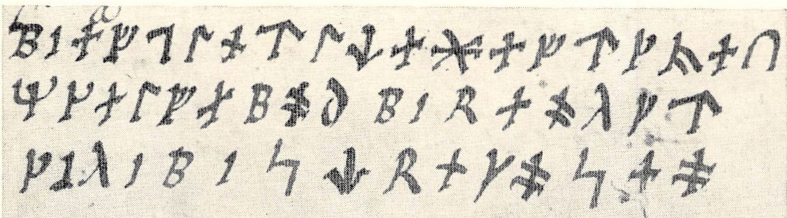
I denne sogn findiß nogle gamle runebugstaffuer som effterfølger.
I det søndre vaabenhuß:¹⁰

I støblingen paa den venstre side:¹¹

Paa en steen, som haffuer ligget offuer en bech paa Gyllindßaa, som met bogstaffuene langt tid haffuer ligget nedlagt, men vdi det vandflod i nest forleden februario er omkast icke uden forundring for steenenß storlighed.¹²

10. Runestenen findes nu i den gamle kirkeruin, den er ikke medtaget i Worms runeværk, jvf. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 451–52.
11. Runestenen er opstillet i den gamle kirkeruin, 1869 blev stenen genfundet i tårnets mur, altså som angivet i indberetningen, jvf. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 449–51. Støblingen er i Johan Bulmers udgave af præsteindberetningerne (Bornholmske Samlinger bd. 17, 1926, s. 58) blevet opfattet som stednavnet Støbelengen eller Støvleengen. Der synes ikke at være noget hold i denne fortolkning, derimod er det rimeligere at sætte det i forbindelse med stevel, dvs. tårn el. klokketårn.
12. Gyldensåstenen er nu opstillet på Svaneke kirkegård, jvf. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 448–49. Vandfloden skal sik-

IBSKER

|4 v| Jibsker sogn haffuer sit naffn aff Japeto, ligger paa det nord-oste hørne paa landett, haffuer en smuch kirche, jnden udi er smuch stafferet met altar, chordør och predickestoell. Haffuer skattegaarde 36, vorneder 13. En herregaard kalldiß Skoußhollmb. Byer i denne sogn, Paradiß, haffuer sex gaarde synden fra kirchen, Kyßby sex gaarde sudost fra kirchen, Klinby 4 gaarde sudsudost fra kirchen. Gaarde som haffue seerdeliß naffn: Steenßgaard ligger norden fra kirchen, Viegaardt en capitelsgaardt och Fregnegaard, som forðum haffuer veret en herregaard, men nu er kongenß vornedeboe. Denne gaard meeniß at haffue sit naffn aff en kempe som hed Fregne, huilchen skulle vere begraffuen østen fra gaarden paa vdmarchen, och ligger den nordost fra kirchen. Hellffuedißgaarden ligger mest synden fra kirchen. Pugegaarden, en capitelsbonde, sønden fra kirchen. Kaasegaarden, som tillforn haffuer veret en sædegaard, men nu et vornedeboe, synden fra kirchen. Kraagegaarden och Hoffmanegaarden sudost fra kirchen, begge vorneder. Er her i sognet 8 vandmøller, men de tuende plasker. Vermølle en.

Sigiß i denne sogn skulle haffue staaet østen ved kirchen et slaug paa en slet plan imellom landsenß indbyggere och curlender, som uille indtaget landet, och |5 r| ere paa den steed bleffuen drepte och nedlagde i jorden, steeden kalldiß Syllte, huor slactningen stod, men Mandhiø, der som begraffuelßen stod.

Her vnder er tuende fiskeleyer, Aarsdale østen fra kirchen, och Listad norden. Annex er Suanicke, huorum tillforn er handlett.

BODILSKER

Søndre herrid haffuer fire sogner. Boellskersogn, Pouelskersogn, Perskersogn och Aakersogn.

Boellskersogn a *Beato* Bothulpho dicta¹³ ligger østen paa landet offuen Nexø 1 fierdingßvey. Haffuer en smuch kirche met it firekant

kert sættes i forbindelse med den store storm den 10. februar 1625, der bl. a. nævnes i Ravn: Borryngholms Krønike 1671, udgivet ved Johs. Knudsen, 1926, s. 178.

13. O: opkaldt efter S. Bothulf.

taarn paßelig met altartaffle och predickestoell inden beprydet, och it klocherehuß opmurett. Haffuer 39 skattgaarde och 12 vorneder foruden Cannickegaarden, som wellbyrdig Siuard Grubbe tillhører, item prestegaarden och degnegaarden, huillchen degnegaard i for-dum dage alleniste haffuer veret en liden feste hoeß kirchegaarden, men i biscop Byrgiß¹⁴ tid er der giffuet et større bolig till och aff hannem confirmeret, degnene det at skulde euindeligen nyde, dersom de aarligen aarß leßte to Dauids psaltere for deriß siell, som dette bolig der till gaff och alle Christneß siell salighed. Item ud-giffue it pund smør medt sognen i skuren. Byer er her nogle, dog iligeuel gaardene ligge icke tet tilsammen, Døffre, Bierreby, |5 v| Slamre, Langedeby, Stenißby. Imellom Boellsker sogn och Jbsker sogn ligger it stort bierg, paa huillchet mand kand see nogen for-falden vollde och steene, meeniß der adt landsenß indbyggere skulde hafft der deriß refugium, naar fiender var forhaanden at bortdriffue dennem medt smaa haandsteen i de tider, at bøßer och stycker icke vare i brug, ellerß ligger der it andet bierg strax hoeß hiøre end dette, och derforre nu icke saare trygtt der at henfly. Findiß i sognet en vermølle och tuende vandmøller.

Annexen er Nexø en kiøbsted, om huillchen i kiøbstederniß an-tegnellße før er rørtt.

POULSKER

Pouellsker sogn a *Beato Paulo dicta*¹⁵ ligger i sudost paa landett, haffuer en smuch liden kirche met it klochene huß. Skattegaarde 39, vorneder 14. I denne sogn er saare ringe skow, store øde meilebacke fullde aff sand, som forderffuer meget aff nesthoeßliggendiß ager och eng, paa huillchen voxer om sommeren marehallm, der land-satterne met øffrighedenß forloff bruger till at tecke met. Er meere varigt till tag en langhallm. En vermølle her i sognet. Vnder denne sogn er it lidet fiskeleye kaldet Snogebech aff en bech der igiennom rinder, som gaar i bucter som en snoge, meget forarmede follch, forderffuede aff |6 r| sanden, som offuerflyer jorden. Endog i for-dum tid, som berettiß, haffuer der veret en paßelig haffn vnder Salt-

14. Birger Gunnarsen var ærkebiskop i Lund 1497–1519.

15. O: opkaldt efter S. Paul.

hammeren, som er it reff, der strecker sig ud en vge søeß moxen i stranden och er søfarendiß folch saare farlig och skadelig.

PEDERSKER

Persker sogn a *divo* Petro¹⁶ kalldett haffuer en liden kirche met it torn firekantigt, i huillche klochen henger. Haffuer 43 gaarde. Skattegaarde 30 iblant huillche ere tre hallffue. Vorneder 13. Findiß en frigaard, paa huillchen en bonde nu boer. Byer, Kellingebye haffuer tre gaarde, Billegraff tuende. Vermøller tre, vandmøller tuende. I denne sogn er adtskillige hiøe, iblant huillche en kalldiß Fallhiø, och sigiß der udi adt vere biergetrolle. Læffuer endnu en pige ved naffn Karine, som haffuer veret i hiøen och afflet met biergetrollen otte børn, huillchen sagde sig at gaa medt huert barn i ni vger, och haffde hun frist imellom huert barn en maanet, før hun bleff fructsommelig. En anden, Billiðhiø, huor der er funden forre femb aar siden en graff, som vender i sønder och nær icke større eller viidere end en anden graff, muret jnden medt store kampehalle och en stor steen offuen paa, och udi graffuen en begraffuit, huiß hoffuit laa imellom hanß been.

Der er en gemen saffn offuer Bornholm om en i denne sogn, som hed Bonne Vedde, |6 v| huillchen der skullde vere fød aff en haffrue, med huillchen faderen haffde omgiengellße den tid <hand> en gang gich ved stranden, huillchen Bonde Vedde, der var siunsk och det kunde see, som andre icke.¹⁷ Denne, den tid faderen var død, bekom gaarden, gaff sig i ecteskab, och den tid hustruen bleff fructsommelig, och barsellnød var forhaanden, haffuer Bonde Vedde gaaet frem om en hiø kaldet Kaarðhiø, i huillchen biergetrollene hugge paa it stycke træ och sagde: Hug det sneffneset, saa er Bonne Veddiß hustru. Och som nu quinden var hoeß hender i hendiß barsellnød, kom trollene met deriß trollbillede, tog quinden aff sengen och lagde trollbilledet i steden, hastede met Bonne Veddiß hustrue adt vinduet till de andre, som var der vden forre. Men

16. O: efter S. Peter.

17. Den del af indberetninger, der omhandler sagnet om Bonne Vedde, er aftrykt af Hans Ellekilde i Bornholmske Folkesagn, Bornholmske Samlinger, 19. bd., 1928, s. 52–53.

Bonne Vedde var før ferdig end de, tog imod sin quinde, de andre quinder vaffuendiß. Lod saa giøre sin bagoen varm, kaste trolbilledet derind. Quinderne gaffue sig yncheligen, som till steede vare, icke andet videndiß, end adt det haffde veret Bonne Veddiß hustru som opbrendiß, men siden forgich dennem denne sorrig, den tid igien met glæde saa Bonne Veddiß hustru leffuendiß.

Item sigiß der, adt hand i lige maade kom engang frem om den samme hiø och hørde trollene sige: I morgen skall Bonne Veddiß hustru brygge |7 r| saa vill vi derhen adt hente ølet fra hende. Huad skeer? Bonne Vedde gaaer hiem, lod sin bryggekiedell fuld med vand, och gjorde det det allersyhedeste hand kunde och sagde till sine karlle, huor jeg slaer medt vandet, der skulle i slaa met træstenger. Den tid trollene kom medt deriß saae och en jernstang at hente ølit, slog Bonne Vedde dem offuer medt vandet, och karlene slog medt stenger, alligeuell adt de saa jngen, och i saa maade foriagede trollene fra soen och jernstangen. Sigiß at Bonne Vedde gaff jernstangen til [Pe]derskirche, och skulle det vere de jern, som kirchedøren henger udi. Item sigiß, adt hand engang reed frem for hiøet en nats tid, der dantzede trollene omkring hiøet och vare lystige, drucke Bonne Vedde till, den tid hand fich begerett, lod hand som hand drach, slog det offuer axelen och kom en part paa hesten och gich saa vidt haaret aff, som det paakom. Men Bonne red frem medt begerett och gaff det siden till kirchen, huor der bleff kallch och disk giort aff i kirchen.

Hans Ravnholdts signerede men udaterede beretning om Pedersker sogn i Gl. kgl. saml. 734 fol.

|20 r| I Sancte Peders sogn paa Borringholm finndis bønndergaarde 43, och ligger samme gaarde strød her och der och haffuer dieris naffn aff kiercken och kaldis derfor Perscherbogn. Och iblant for:ne gaarde finndis thræ, kallis Kierlingby, huor der finndis en liden wanmølle liggendis till en aff gaarderne. Item en kaldis Aagaard. En kaldis Boren, dertill liger och en liden wanmølle. Item tho gaarde, kaldis Billegraff, och till den ene gaard er en liden wanmølle. En gaard kallis Hiøgaard eller och Kaarßhiø. Item finndis der och en herregaard eller och en frigaard, som dj her kalder, huor paa der nu boer en bonnde. Och diße gaarde er i thallit wnder de 43. Och kiercken er moxen mit i sognit.

Item finndis weermøller thræ, en øster i sognit paa it stort bierge, kaldis Rißpebierge, en sønder wed stranden, och en westen for kierchen. Item bierge och høye: Itt bierge kaldis Stenebierge, liggendis paa præstens jord, och menis der at were en kiempe begraffuen. En hiøe kaldis Faallhiøe och sigis derwdj at were biergetrolle, och leffuer endnu en pige, som haffuer werit wdj hiøen och afflit *meth* biergetrollen 8 børn. Pigens naffn Karen. Och sagde hun [*overstreget* at] sig at gaee med huer barn wdj 9 wgger och haffde hun frist imellom huert barn en maanitt, før hun bleff fructßommelig. En hiøe kallis Griffshuolle, en Jerßhiø, en Billishiø, huor der er funden for fem aar siden en graff, och graffuen wennder i sønder och nør, och war intet større eller widere end en anden graff och dannit som en anden graff och war murit inden med stoere kampehelle och en stor hall eller steenn lagt offuen paa. Och wdj graffuen en begraffuen, hans hoffuit laee imellom hans been.

Haffuer der boitt i samme Perscher ßogn en bonde wed naffn Bonde Wedde sønnder i sognit wed stranden, och wed endnu oold effter oold aff hannom at sige |21 r|. Samme Bonde sigis at were fød aff en hafffrue, och er ßaa thill gaait, som rygtett endnu staa. Hans fader schulle engang gaait wed stranden, och imedlertid schulle siddit paa strandbacken en hafffrue, huilcken hand strax schulle hafft sin omgengelße med, och den tid det waar sceed och giort, sagde hafffruen thill hannem, om it aar schalt du komme igien och her finnde en søn. Hand schall kunde fordriffue biergepußelinge eller throlle, huilcket ochsaa schede, at aarsdagen der effter kom hand och fant itt lidet drengebarn liggendis wed haffbredden, huilckett hand tog hiem med sig, fostrede det op och kallede det Bonde Wedde. Samme barn woxte op, bleff stor och sterck och bleff syennsch och kunde see det, som andre icke kunde see. Faderen døde, Bonde Wedde bekom sin faders gaard och bode der wdj och giffte sig, och effter at hand war giffte, bleff hans hustrue fructsommelig. Nu ligger der en hiøe norwest wid en bondes lenge, bonden som nu iboer heder Anders Suenßen i Kaarßhiøy, och haffuer gaarden sit naffn aff hiøen, och bondens gaard er strax hoß, som Bonde Wedde boede westen fra. I samme hiøe sigis at haffue werit pußlinge, och haffuer det hengt sig en gang, at Bonnde Wedde er kommen der fram, och hørt, at dj haffuer huggit paa itt stycke thræ och sagt: hug det sneffneßit, saa er Bonde Weddis hustru.

Nu der Bonde Weddis hustru gick i barßellseng, och der war quinder inde hoß hinnde, kom ocsaa throllerne med dieris threbilleder, tog quinden aff sengen, lagde threbilleditt i steden, lige som det war den rette quinde. Throllerne waar i stuen, stock Bonde Weddis quinde wdaff widnuit thill dj andre, som war der wden for. Men Bonde Widde war før ferdig end de. Tog imod sin quinde och forwarit hende. Dj andre quinder der war i stuen waffuinndendis. Och lod saa giøre sin bagoffuen warm och wille haffue throllebilledit wdj, <som da schede, saa at throllebilled[e]t knagede och spragede, quinderne i stuen grede och gaffue sig ynckellige, viste iche andit end *det* var Bonde Widdis hustru>, och wiste siden quinderne sin egne hustrue. Item sigis der att Bonde Wedde en gang wancke[de] fram for Karßhiøy, som throllene war wdj och hørde, at throllene sagde, i morgen schall Bonde Weddis hustru bryge, saa wille wi did och tage øllit fra hende. Bonde Wedde gick hiem och lod sin brygkiell fuld med wand och gjorde det allersyhedeste, det kunde bliffue. Och sagde till sine karlle, huor jeg slar med wandet, der schulle i sla med store threstennger. Och den tid throllene kom med dieris saae och en jernstang at hente øllit, slog Bonde Wedde dem offuer med wandit och skaallte *dennem*. Och kallene slog med stenger och saa dog ingen. Och i saa made foriagede throllerne fra soen och jernstangen.

Sigis ad Bonde Wedde gaff siden jernstangen thill kiercken, och schulle det were det jern, som kierckedørren henger wdj. Item sigis at hand engang red fram for hiøyet en natz tiid, da danttzedede [*overstreget* da] throllene omkring hiøyen, da schulle de haffue druckit Bonde Wedde till, och den thid hand fich beggerit, lod hand som hand drac[k], slog det offuer axelen och kom en part paa hesten. Och saa wiit som det kom paa hesten, gick haar och hud aff, och reede saa hiem *meth* begerit, och gaff det siden till kiercken, huor der bleff kalck och dysche giort aff.

Och gaar endnu ryctit paa denne dag, at Bonde Wedde haffuer saa handlit med biergpußling[*ene*] i Kaarßhiø, saa dj nødis till at wndfly, saa dj er hendfløtt i Falhiø.¹⁸

Hanns Ravnoldt. Egen hanndt.

18. Denne betydeligt længere beretning om Pedersker sogn er aftrykt flere steder for ex: P. Skovgaard: Beskrivelse over Bornholm, 1804, s. 280–83. Panum: Beskrivelse over Bornholm, 1830, s. 93–96. Hans Ellekilde kalder denne

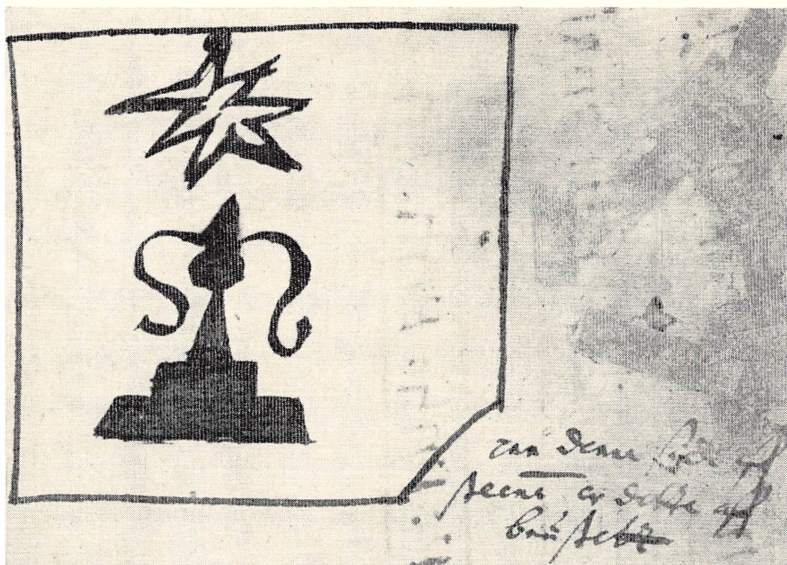
ÅKER

[7 r] Aakier sogn, det fornembste och beste eniste kalld paa landet, haffuer en skøn kirche i Aakircheby, huorom offuentill er handlett. Haffuer skattegaarde 67, vorneder 20. Herregaarde, en, Vallingßgaard och dernest Myregaard. Vallingßgaard er erlige wellbyrdige [7 v] Henrich Ramellß arffuingerß, ligger norduest fra kirchen, er flux skouff till och mange enge. Hoeß Vallingßgaard ligger de store Cay halle, hiøt opreiste och forferdelige, och en mit paa kalldiß Boorhalld, paa huillchen mand kand see moxen all landsenß herlighed, och derforre holdst der idelige daguact i denne sidste feide imellom Danmarch och Suerige. Her hoeß er ochsaa Gammellborg och Lilleborg, huor der endnu findiß mur och steen och kallch. Nedenvnder en skøn och herlig søe met megen fisk udi, dog der ingen fisker udi søen, men alleniste i becken, som der udi flyder. Er herhoeß en vellekille, kalldett Kaldekillde, meget vellsmagende vand, hoeß huillchen der i gammell dage brugtiß stor superstition och vell endnu vndertiden aff menniskan.¹⁹ Myregaard, den anden herregaard østen fra kirchen, hoeß huillchen der ligger en stor myre kalldiß Bingßmyre, huor for mange aar wellbyrdig Laue Bing och Oluff Bing haffuer veret boesiddendiß. Den tredie herregaard, Biergegaard. Vermøller træ, vandmøller och plasker fiorten.

It hospital er her i sognet kalldett S. Jørgenß hospital, och haffuer der i førige tider paaboet en adelßmand ved naffn Skiallm Gyldenstiern, som haffuer giffuet denne sin sædegaard och 18 andre [8 r] bøndergaarde til it [overstreget hospital] lazareth eller allmiße huß, som er opbyggt strax hoeß S. Jurgenß hospital eller capel. Findiß endnu it vaaben paa en sortblaa marmorsteen i gaarden uden for herbergßdøren liggendiß medt dette vaaben:

beretning for Hans Ravnholdts yngre beretning, uden at han dog redegør for, hvorfor han mener, at den er yngre end beretningen fra 1625, jvf. Hans Ellekilde: Bornholmske Folkesagn, Bornholmske Samlinger, 19. bd., 1928, s. 53.

19. Aug. F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, 1926, s. 124.

Stenen er siden forsvundet. Det er uvist, om den primitive tegning med den syvoddede stjerne foroven kan være en gengivelse af Skjalm Gyldenstjernes våben, jvf. Danmarks Kirker, Bornholms amt, 1954, s. 575.

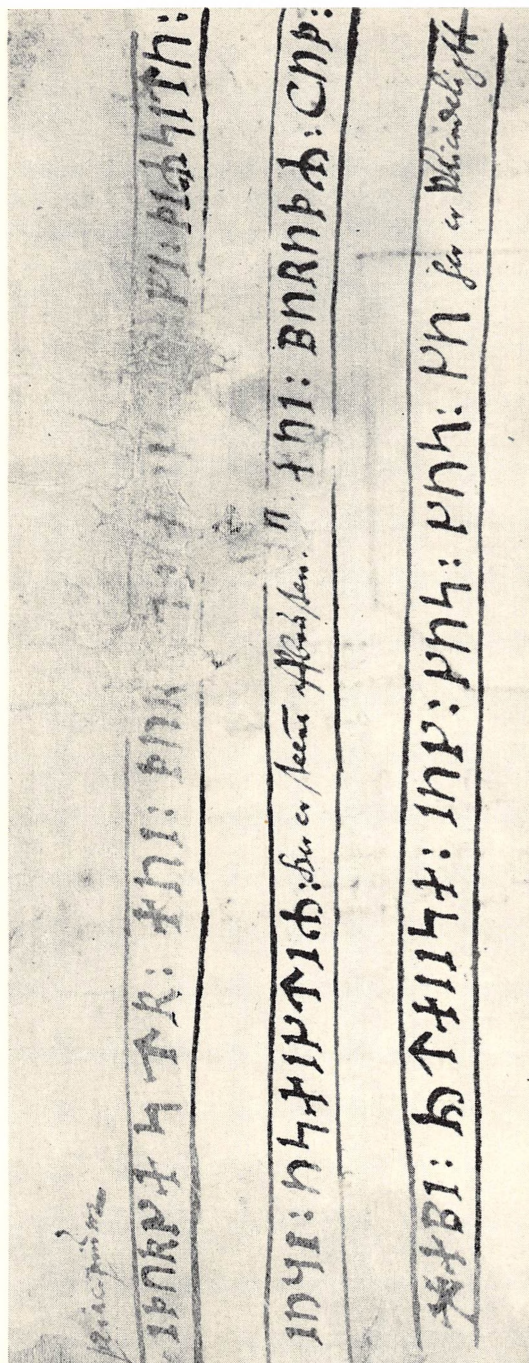
[Udfor det nederste højre hjørne på tegningen er anført:] Paa denne side aff steenen er dette affbrustett.

Wdi Grødby hoeß Jørgen Vdiß gaard findiß en steen, paa huillchen diße effterfølgendiß bogstaffuer er at see. Steenen er 13 føder lang. 2 allen breed.

[På tegningen er følgende anført udover runerne:] Principium. Her er steenen affbrusten. Her er vkiendeligt.

|9 r| Sønden for Aakirchebye lidet fra Klinte hen ved tre bøbeskud haffuer der ver et och voxett en skøn egelund udi voriß forfedriß tid, som kalldiß paa denne dag Egelle, endog der ickun nu staaer tre eger, forne och vißne fra toppen mit nedden paa bullen. Paa denne steed haffuer der staaett en feide imellom høffuißmanden Berrill Knoff och landsensß indbyggere. Aarsagen haffuer denne veret till denne feide. Den tid de ly[b]ske haffde landett, haffuer der veret en lensman[d] aff de lybske beskichet, Berrill Knoff, huillchen [da] villde forurette landsatterne, huorforre landsdom[meren]

Tegningen, der findes på indberetningens pag. 8r., er en gengivelse af indskriften på den såkaldte Grødby sten. Alle tegnene er ikke mere læselige på tegningen, da papiret har været svært beskadiget, inden en konservering fandt sted. Præsten har haft vanskeligt både med at læse og aftegne runerne, og Worm har ikke benyttet tegningen af den i sit runeværk, jef. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, spalte 422.

Hanß Jenßønn i Nilauskersogn drog till kongen o[ch] klagede *offuer* samme vrett, fich och beskeeden att [de] motte forsuare sig mod høffuifßmanden, huorforre de forsamlede alle landsenß indbyggere ved Egele, tenchte at *offueruinde* och fordriffue øffrigheden, men den tid hand kom dennom imod, forferdede hand dennom met skiuden, huillchet de icke viste i de dage megett aff. Dette skeede, som meeniß, aar 1536.

NYLARS

Wester herrid haffuer fire sogner, Nilauesker sogn, Vestremarkier sogn, Knudskier sogn och Nikier sogn.

Nilausker sogn a *Beato Nicolao*²⁰ kalldett er it eniste prestekalld, udi huillchet er en liden trin kirche. Bøndergaarde tillsammen en och fyrretiuuffue. Er her fire vandmøller och en værmølle offuer Arnage. |9 v| Her under ligger it fiskeleye kalldet Arnage, arme allmue och ringe bygning.

VESTERMARIE

Westremarkier sogn a *Beata Maria*²¹ kalldett er it eniste prestekalld, haffuer en smuch kirche medt it lidett torn. Her udi sognet ere skattegaarde 68, vorneder [1]5. Nogle aff dennem er regnet til byer. Sønder fra kirchen Myreby, huorudi 16 gaarde, vandmøller 2. Suse 12 gaarde, Smøreng 5 gaarde, Klint 9 gaarde. Norden fra kirchen: Penßbye [7] gaarde, vandmøller 3, Tunneby 5 gaarde, vandmøller 3. Tingstad fiorten gaarde. Hackebierg 5 gaarde. Vesten fra kirchen: Kirchebye 5 gaarde foruden prestegaarden och degnegaarden, vermølle 1, Ringeby 6 gaarde, vandmølle 1, Elllby 2 gaarde.

KNUDSKER

Knudskier sogn, annexen till Rønne, haffuer en smuch liden kirche. Skattegaarde 28, vorneder 7, en herregaard kalldet Allme-gaard ligger norduest i sognett mod stranden.

20. O: efter S. Nikolaj.

21. O: efter S. Maria.

NYKER

Nykier sogn er it eniste kalld med en liden tring kirche, pabelig vell inden vdstafferett, haffuer herregaarde trende. Kyndegaard hoeß huillchen en vandmølle, Vellingßgaard strax østen ved kirchen och Blikobbegaard vesten ved kirchen mod stranden. Her udi sognet findiß fire smaa byer. Muleby. |10r| Aaby, huor der er en vandmølle. Kircheby och Meby, huor der er en vandmølle. Nogle faa enstiige gaarde, som haffuer diße naffn: Halldene, Diurene, Blesberg, Lillegaard, Salltholm, Vallberg. It torp som kalldiß Collberg och it andet Gyngehuß.

KLEMENSKER

Nørreherrid haffuer fire sogner Clemmidskier sogn, Ryskier sogn, Ollskier sogn och Røe sogn.

Clemmidskier sogn it eniste prestekalld haffuer en smuch kirche och klochentaarn, tuende herregaarde. [Den] ene heeder Semelegaard och der till ligger [en] vand[mølle] vesten fra. Den anden Baggegaard, huor[till] ligger och en vandmølle. Skattegaard 69. Vorneder 12. Foruden de forskreffne vandmøller tuende fin[des en]dnu 3. Item vermøller tuende, dog de moxen ere forfaldne.

RUTSKER

Ryds kier sogn haffuer en liden smuch kirche kalldit S. Michellß kirche och it klochentaarn. Enstige gaarde 54. Hervnder ligger fiskeleyer Vaang, Hellig <Peder> och Kaaß ere øde. To vermøller findiß her i sognett forfaldne. Annexen hertill er Haßle, en kiøbsted, huorum tillforn er handlett i kiøbstederniß antegnellße.

OLSKER

Ollskier sogn haffuer en smuch liden kirche, tring. Herudi er en herregaard Hallegaard, 40 decimantes, fire smaa vandmøller. It lidet fiskeleye ved naffn Teen, huoudi boer femb eller sex fiskere. |10v| Herudi sognet sønden fra kirchen ligger tuende gaarde kalldeß Wed-

bye, derhoeß findið en stor steen med træ rad skriff paa, huillchet ere meget forslidne, at mand icke kand kiende dennom. Annexen er Allinge och Sanduig, huorum tillforn [er] handlett.

RØ

Røe sogn kalldið kirchen S. Andres kirche, men allmindelige her paa landet Røe kirche, huillchet naffn de gamle siger adt vere aff en mand Røe [Si]mon (uden tuill aff sit roe skeg), huillchen haffde 12 sønner med samme tillnaffn, som tillsammenß haffuer opbyggt denne kirche. Troligere [siu]nið det, att denne sogn skulde haffue sit naffn aff en aae liggendið synden ved kirchen en hallffierding vegß kalldet Røe aae aff noget rødt leer, som findið op udi backen hoeß. I denne kirchið vaabenhuß findið en brun steen 6 quarter lang och 4 breed, som dog haffuer veret lengre medt diße bogstaffuer:²²

MPN: 414: NP: 4HP: 414

En liden hallffuerding vegß fra kirchen nordost ved strandbredden findið nogle gamle mure aff it capel, som i paffuedommet haffuer veret dediceret den |11 r| hellige trefoldighed, och haffuer landsenß indbyggere paa hellige trefoldighedß søndag begaaet der megen superstition, idet presten till Roe kirche haffuer holdet missas der effter paffuelig skich och bekommet stort off[er]. Sønden op till for:ne capel er en dyb da[ll, der seer] mand en steenhaab oplagd medt men[niskelig macht?] och er breed offuen paa, kalldið it altere, [huor] mand finder mangfoldige kaarß [*overstreget* aff] met haar aff m[ennisker] och queg indsatte och klude met adskillige far[ffuer]. Østen fra for:ne altere findið i haffbredden en hull [och] rund steen, kalldet en kilde, till huillchen adt ned och opstiige igien er meget

22. Tegningen er en gengivelse af indskriften på Rø-stenen. Stenen er et brudstykke, der nu er opstillet i kirken, jvf. Jacobsen og Moltke: Danmarks Runemindesmærker, Text, 1942, sp. 466–67.

vanskeligt, saa mand m[aa kry]be paa hender och føder medt stor besuerlighed, i [huillchen] steen och killde vandet aff stranden slaer och derforre fattiß der alldrig vand udi. Till denne killde haffue de i forðum dage henreist at toe sig for adtskillige legemenß siugdum och brech.²³ Sonden fra denne killde findiß i en steenklippe, findiß it hull, som vore follch kallde Roe Oonen, i huillchet hull mand kand ind roo ligesom i en hualld kiellere och vere secker och tryg for regn, snee och storm. Her foruden sonden fra denne oen findiß it grumt och forferdeligt hull, huillchet kalldiß her den Sorte Oen och er tør jnden, saa mand kand gaa derind, nogle |11 v| er i den meening, adt det skullde gaa vnder jorden hen [ti]ll slottet och der ud igien, som er hallffanden millvegß, men dog ingen haffuer fordristet sig till dett [ad]t forsøge, ti de som vill gaa noget langt derjnd bliffue [.] forskrechede och holder sig tilbage. Ved jndgangen [til dette?] hull staaer der en steen ligesom it liuß [med væge?] och drepe, en hall alen hiø, och paa den [anden s]ide haffuer och staaet lige saadant it liuß [men e]n skallch sloe det ned medt en aare, och sigiß [det] adt den, som det gjorde gich och vißnede hen aff [.]. I denne sogn er skattebønder 27, vor[neder] 7.

[He]r paa landet er ingen, som omgaaeß med rim[stocher].

Glugmaanet kalldiß her hiøallderß maanet. Item haardmaanet aff denne aarsage, adt mand paa denne tid skall hugge bygningß-tømmer, adt det lenge skall vare och icke ormstingiß. Blidemaanet kalldiß aff de gamle 9uembris[?]²⁴ manet.

23. Beskrivelsen af Helligdomskilden er aftrykt Hans Ellekildes artikel Bornholmske Folkesagn, Bornholmske Samlinger, 19. bd., 1928, s. 121–22. De mange lakuner i teksten er til dels udfyldt på grundlag af Svend Grundtvigs afskrift (Dansk Folkemindesamling, kapsel 122).
24. November, men læsningen af ordet er ikke sikker. Blidemåned er i øvrigt den gamle betegnelse for februar.

SOGNEREGISTER FOR ÅRHUS FYNS OG LUNDE STIFTER

Agedrup, Bjerger	87	Femø, Fuglse	166
Albøge, Djurs Sønder	21	Fjelsted, Vends	102
Almind, Lyngård	6	Fjellerup, Djurs Nørre	19
Askø, Fuglse	167	Flødstrup, Vindinge	141
Asperup, Vends	100	Folby, Vester Lisbjerg	42
Avnslev, Vindinge	140	Frørup, Vindinge	146
		Fuglse, Fuglse	152
Balslev, Vends	103	Føns, Vends	106
Beder, Ning	50	Fåborg	116
Birkende, Bjerger	88	Fårup, Sabro	45
Bjerager, Hads	52		
Bodilsker, Sønder	177	Gamborg, Vends	105
Bogense	140	Gamtofte, Båg	110
Bregnet, Øster Lisbjerg	39	Gelsted, Vends	102
Bregninge, Sunds	115	Ginnerup, Djurs Nørre	19
Brenderup, Vends	101	Gislev, Gudme	125
Brudager, Gudme	129	Gjern, Gjern	58
Bursø, Fuglse	150	Gjesing, Sønderhald	13
		Glesborg, Djurs Nørre	19
Dalby, Bjerger	90	Gosmer, Hads	54
Dalum, Odense	82	Grundfør, Vester Lisbjerg	41
Dover, Hjlemslev	55	Grædstrup, Vrads	63
Dreslette, Båg	111	Gudbjerg, Gudme	129
Drigstrup, Bjerger	86	Gudme, Gudme	129
		Gylling, Hads	54
Egense, Sunds	114		
Egå, Øster Lisbjerg	40	Hadsten, Sabro	44
Ejby, Vends	103	Haldum, Sabro	44
Ejstrup, Vrads	63	Halling, Hads	53
Elev, Øster Lisbjerg	40	Hammel, Gjern	59
Ellested, Vindinge	125	Hammer, Vrads	63
Ellinge, Vindinge	142	Harndrup, Vends	102
Elsted, Øster Lisbjerg	40	Hasle	173
Errindlev, Fuglse	153	Helgenæs, Mols	36
Essenbæk, Sønderhald	12	Hellerup, Vindinge	148
		Hem, Onsild	9
Falling, Hads	53	Herrested, Vindinge	147
Føjø, Fuglse	167	Herringe, Sallinge	124

Hesselager, Gudme.....	127	Marie Magdalene, Sønderhald.	13
Hillested, Fuglse.....	150	Marslev, Bjerger.....	88
Hjortshøj, Øster Lisbjerg.....	40	Mejlby, Øster Lisbjerg.....	40
Hobro.....	9	Mesinge, Bjerger.....	89
Hoed, Djurs Sønder.....	20	Middelfart.....	97
Holeby, Fuglse.....	150	Munkebo, Bjerger.....	86
Holme, Ning.....	49	Mygind, Sønderhald.....	14
Hornborg, Nim.....	67	Mørke, Øster Lisbjerg.....	39
Hornslet, Øster Lisbjerg.....	40	Mårslet, Ning.....	50
Horsens.....	65		
Hundslund, Hads.....	53	Nebbelunde, Fuglse.....	156
Hvilsager, Øster Lisbjerg.....	39	Neksø.....	172
Hvirring, Nim.....	67	Nim, Nim.....	67
Hyllested, Djurs Sønder.....	22	Nimtofte, Djurs Nørre.....	19
Hørning, Sønderhald.....	14	Nyborg.....	131
Håstrup, Sallinge.....	118	Nyker, Vester.....	187
		Nylars, Vester.....	186
Ibsker, Øster.....	177	Nølev, Hads.....	52
Ingslev, Vends.....	104	Nørager, Sønderhald.....	13
		Nørre Broby, Sallinge.....	117
Jordløse, Sallinge.....	118	Nørre Snede, Vrads.....	63
		Nørre Åby, Vends.....	104
Karup, Lysgård.....	6	Odder, Hads.....	52
Kavslunde, Vends.....	97	Odense Gråbrødre.....	75
Kirkeby, Sunds.....	114	Oldrup, Hads.....	53
Klemensker, Nørre.....	187	Olsker, Nørre.....	187
Klovborg, Vrads.....	63	Olstrup, Fuglse.....	153
Knudsker, Vester.....	186	Otterup, Lunde.....	92
Koed, Djurs Nørre.....	19	Oure, Gudme.....	128
Kristrup, Sønderhald.....	11		
Krogsbæk, Sønderhald.....	14	Pedersker, Sønder.....	178
Krogsbølle, Skam.....	93	Poulsker, Sønder.....	179
Krønge, Fuglse.....	150		
Kullerup, Vindinge.....	143	Randlev, Hads.....	52
Kølstrup, Bjerger.....	87	Refs Vindinge, Vindinge.....	143
Kørup, Skam.....	93	Revninge, Bjerger.....	88
		Ringe, Gudme.....	124
Lading, Sabro.....	45	Ringsebølle, Fuglse.....	156
Landet, Sunds.....	115	Rolsted, Åsum.....	84
Langå, Gudme.....	126	Rorslev, Vends.....	100
Linnerup, Vrads.....	63	Rutsker, Nørre.....	187
Lyngby, Djurs Sønder.....	21	Rye, Tyrsting.....	60
Lyngå, Sabro.....	44	Rynkeby, Bjerger.....	88
Lyø, Sallinge.....	121	Ryslinge, Gudme.....	125

Rø, Nørre.....	188	Trøstrup Korup, Odense.....	80
Rødby, Fuglse.....	156	Tvenstrup, Hads.....	52
Rønne.....	172	Tvilum, Gjern.....	58
Rønninge, Åsum.....	84	Tørring, Vrads.....	64
Rørup, Vends.....	102	Tågerup, Fuglse.....	155
Sabro, Sabro.....	45	Ubberud, Odense.....	80
Saksild, Hads.....	52	Udby, Vends.....	105
Sanderum, Odense.....	82	Ullerslev, Vindinge.....	141
Sem, Onsild.....	9	Underup, Nim.....	67
Sjørsløv, Lysgård.....	6	Vedslet, Hads.....	53
Skamby, Skam.....	94	Vejlby, Vends.....	99
Skannerup, Gjern.....	58	Vejleby, Fuglse.....	158
Skellerup, Vindinge.....	142	Vejstrup, Gudme.....	128
Skorup, Gjern.....	58	Veng, Hjlemslev.....	55
Skødstrup, Øster Lisbjerg.....	40	Vester Alling, Sønderhald.....	14
Skørring, Sønderhald.....	14	Vestermarie, Vester.....	186
Skørringe, Fuglse.....	157	Viby, Bjerger.....	89
Skårup, Sunds.....	113	Viby, Ning.....	48
Spørring, Vester Lisbjerg.....	41	Vindinge, Vindinge.....	139
Stubberup, Bjerger.....	90	Virring, Sønderhald.....	11
Svaneke.....	172	Vissenbjerg, Odense.....	112
Svanninge, Sallinge.....	119	Vitten, Sabro.....	44
Svendborg.....	113	Vivild, Sønderhald.....	12
Svindinge, Gudme.....	126	Voldby, Gjern.....	59
Sædinge, Fuglse.....	156	Øksendrup, Gudme.....	126
Søften, Vester Lisbjerg.....	42	Ølsted, Vester Lisbjerg.....	42
Søllinge, Vindinge.....	148	Ørbæk, Vindinge.....	147
Sønder Højrup, Vindinge.....	148	Ørslev, Vends.....	106
Søndersø, Skovby.....	95	Ørting, Hads.....	54
Tamdrup, Nim.....	67	Ørum, Djurs Nørre.....	19
Them, Vrads.....	62	Øster Alling, Sønderhald.....	14
Thorsager, Øster Lisbjerg.....	39	Øster Larsker, Øster.....	175
Tirsted, Fuglse.....	157	Østermarie, Øster.....	175
Tirstrup, Djurs Sønder.....	22	Østofto, Fuglse.....	159
Tiset, Ning.....	48	Ågeby, Fuglse.....	158
Todbjerg, Øster Lisbjerg.....	40	Åker, Sønder.....	183
Torning, Lysgård.....	6	Åkirkeby.....	173
Torrild, Hads.....	53	Åle, Vrads.....	63
Torslunde, Fuglse.....	152		
Tranbjerg, Ning.....	49		
Trige, Vester Lisbjerg.....	42		

STEDNAVNEREGISTER

Stednavnene er opført efter en moderne form af hovednavnet. Tilføjelser til hovednavnet er anbragt under hovednavnet, således at henvisninger til f. eks. Nørre Holeby og Holeby kirke skal søges under Holeby. Når præstebindberetningens form afviger væsentligt fra den moderne, er den medtaget i registeret med krydshenvisning til den moderne form. Navne, der ikke kendes mere, anbringes mellem citationstegn, når en moderne form ikke har ladet sig konstruere med sikkerhed. I de (få) tilfælde, hvor en lokalitet omtales uden at navnet anføres, er bind- og sidetal sat i parentes. Navnene er lokaliserede til sogn eller købstad, i tilfælde af enslydende sognenavne tillige til herred.

- Aaby, se Åbygårde
Aabyll, se Åbøl
Aadsted, se Åsted
Aaebiere, se Åbjerg
Aaedt vandspring, se Åtte vandspring
Aael, se Ål
Aaelsgaard, se Ålsgård
Aaelßbo, se Ålsbo
Aaes, se Ås
Aagaard, se Ågård Mark
Aagißbyll, se Agersbøl
Aagißbyl runde, se Ågesbølrunde
Aakiersogn, se Åker
Aalbeck, se Ålbæk
Aaleholm, se Ålholm
Aalending, se Ålling
Aaling, se Olling, Sdr.-
Aall(e), se Åle
Aallingh, se Olling
Aalsbjerg, se Odsbjerg
Aalyche, se Ålække
Aandbech, se Andbæk
»Aandhøy«, Sevel s., I 110
»Aandhøy«, Skjoldborg s., I 54, Ø.
Assels s., I 65
- Aandsagger, se Ansager
Aandst, se Anst
»Aandtzhøy«, Vejerslev s., I 63
Aanerup, se Andrup
»Aanhøy«, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
Aanstbro, se Anstbro
»Aardal«, Bjergby s., Morsø Nr. h., I 69
Aarnack hoffuede, se Avernakke hoved
»Aarnborg Grene«, nu Sdr. Green, Arnborg s., I 129
Aarnum, se Arnum
Aars stict, se Århus stift
Aaskow, se Askov
Aasmarkgaard, se Årsmarke
»Aaßholm«, Estvad s., I 103
Abelgårdsdale, Estvad s., I 103
Abelhøj, Vrejlev s., I 27
Abilaa, se Abildå
Abildgård, Alstrup s., I 31, Nørup s.(?), I 194, Østerild s., I 50
Abildgårdshøj, Gamtofte s., II 111
Abildhave, Østerild s., I 50
Abildhede, Øse s., I 238

- Abildholt, Borbjerg s., I 94
 Abildhøj, Grindsted s., I 255,
 Langeskov s., I 183
 Abildtrup, Vorgod s., I 116 152 153
 156
 Abildå, Timring og Vorgod s., I 136
 152
 Adsbøl, Strellev s., I 176
 Adtzbøl, se Adsbøl
 »Adtzershøy«, Sejerslev s., I 70
 Affnslew, se Avnslev
 Agdal, Jelstrup s., I 16
 Agdrup, Tårs s., I 12
 Agedrup, s., II 87 88
 Ager, Tørring s., Skodborg h., I 77,
 Vandborg s., I 87
 Agerbæk, Fåborg s., I 239 241 242,
 Mejrup s., I 93, Sahl s. (by)
 I 105, (bæk) I 105
 Agergård, Vejrum s., I 97
 Agerhøj, Skjoldborg s., I 54
 Agerkrog, Tistrup s., I 227
 Agerledet, Volstrup s., I 23
 Agernæs, Krogsbølle s., II 94, -
 kirke 93, - præstegård 93, -
 skov 94
 Agersbjerg, se Aggersborg
 Agersborg, se Aggersborg
 Agersborggaard, se Aggersborg-
 gård
 Agersbæk, Hee s., I 142
 Agersbøl, Lejrskov s., I 259, Ø.
 Snede s., I 180 181
 Agersbøl skov, Ø. Snede s., I 180
 Agerskov s., I 283, (by) 283, -kirke
 283
 Agerskov, Hygum s., I 86, -høj 85
 Agersnap, Ølgod s., I 232
 Agersted, Voer s., I 25
 Agervig, Næsbjerg s., I 238
 Agerøby, Karby s., I 63
 Aggeledet, se Agerledet
 »Aggelundhøy«, Læborg s., I 266
 Agger, Hygum s., I 86
 Agger, se Ager og Agerøby
 Aggerbeck, se Agerbæk
 Aggergaard, se Agergård
 Aggergård, Vivild s., II 12
 »Aggerhøy«, Vrejlev s., I 28
 Aggerkrog, se Agerkrog
 Aggersborg, s., I 35, 39, (by) 39 40
 Aggersborggård, Aggersborg s., I 39
 Aggerschbech, se Agersbæk
 Aggerskou, se Agerskov
 Aggerskow, se Agerskov
 Aggersnap, se Agersnap
 Aggerspil, se Agersbøl
 Aggersted, se Agersted
 Aggersund (færgested), Aggersborg
 s., I 39
 Aggeruig, se Agervig
 »Aggiesbierge«, Sahl s.(?), I 105
 Agishøj, Trans s., I 90
 Ahlergård, Sdr. Borris s., I 165
 Ajke, Gørding s., Gørding h., I 267
 Ajstrup, Ugilt s., I 11
 Albech, se Albæk
 »Albeck høy«, Hover s., Hind h.,
 I 145
 Albo, Ansager s., I 232
 Alborg, se Ålborg
 Albæk, s., I 18 25, - kirke 25, -
 skov 25
 Albæk, Hover s., Hind h., I 145,
 Skærum s., I 15, Snebjerg s.,
 I 128
 Albæk mølledam, Skjern kbst., I 166
 »Aldeshøye«, Tjæreborg s., I 244
 Aldmend, se Almind
 Aldrup, Kollerup s., V. Han h., I 40
 Alfarris, Vind s., I 136
 »Alffdeell«, Gamtofte s., II 111
 »Alffthorne«, Gamtofte s., II 111
 Algershøj, Hjørring kbst., I 10
 Alisvraa, se Allesvrå
 Alkersijg, se Alkær sig
 Alkær sig, Dejbjerg s., I 162
 Alle, Lild-, se Allegårde
 Alle, Stoor-, se Allegård, St.-
 Allegård, St.-, Vorgod s., I 152 156

- Allegårde, Vorgod s., I 152 156
 Aller, se Ahlergård
 Allerslev, Ovtrup s., V. Horne h.,
 I 217
 Allerup, Sneum s., I 242
 Allesvrå, Ingslev s., II 104
 »Allgierdhøye«, Sevel s., I 107
 »Allhøy«, Tilsted s., I 52
 Alling, V.-, s., II 14
 Alling, Ø.-, s., II 14
 Allinge, kbst., II 171 172 188
 »Allisberhye«, Snebjerg s., I 128
 Allmegaard, se Almegård
 Almansdal, Dragstrup s., I 67
 Almegård, Knudsker s., II 186
 Almind, s., Brusk h. I 211 212
 Almind, s., Lysgård h. II 5 6
 Almind syssel, I 193 209 211
 Almstok, L.-, Vorbasse s., I 254
 Almstok, St.-, Randbøl s., I 197
 Alrum, Stadil s., I 147
 Alsbjerg, Torslev s., Ø. Han h., I 37,
 - lund 37
 Alsbrogård, Hunderup s., I 269
 Alslev, s., I 247 248, (by) 248,
 - kirke 236 247 248, - mølle
 247
 Alsted, s., I 69 - kirke 69, - kær 69
 Alsted, Øster Nykirke s., I 184 185
 Alstrup, s., I 31, Navr s., I 99, Ru-
 bjerg s., I 15
 Alsø, Fuglse s., II 152
 »Altharsteen«, Østofte s., II 163
 Amborre, se Arnborg
 Amhedegård, Egtved s., I 199
 Amlershøj, Fovsing s., I 98, Gudum
 s., I 80
 Amletsmose, Fovsing s., I 98 99,
 Gudum s., I 80
 Amlund, Lindeballe s., I 195 237
 Ammelhede, Virring s., II 11
 Ammetzbyl, se Ammitsbøl
 Ammitsbøl, Ødsted s., I 201
 Amtrup, se Amtrup
 Amstrup, Møborg s., I 75
 Amtoft, Arup s., I 44
 Amtrup, Snebjerg s., I 116 127, -å
 127
 »Anchershøy«, Holsted s., I 26
 Andbæk, Sdr. Lem s., I 160
 Andenberg, Ølgod s., I 227
 Anden Skadbak, se Skadebak
 Andholt, se Anholt
 Andkær, Gauerslund s., I 207 -skov,
 nu Andkær Strandskov 207
 Andrup, Frøslev s., I 59 60, Skast s.,
 I 245, Stavning s., I 162
 Andst, se Anst
 Andzager, se Ansager
 Angelands møeße, se Amletsmose
 Angelands hø, se Amlershøj
 Anglia, se England
 Anholt, s., II 18
 »Annæbjerg«, Varde kbst., I 215
 Ansager, s., I 237 239, (by) 232 234
 239, - kirke 234, - å 234
 Anst herred, I 198 200 209 210 256
 259
 Anst, s., I 256, L.-, St.-, 256,
 - kirke 256, - sø 256 257
 Anstbro, Anst s., I 256 272
 Arbildhaffue, se Abildhave
 »Arcklethøye«, Hundborg s., I 56
 Arehøj, Bur s., I 101
 »Arffue, hø, Faster s., I 166
 Arhusii, se Århus
 »Arhøye«, Rønbjerg s., I 104
 Arlund, Mejrup s., I 93
 Arnager, Nylarsker s., II 186
 Arnbjerg, L.-, St.-, Tjæreborg s.,
 I 244
 Arnborg, s., I 114 155, (by) 116,
 -bjerg 130, -kirke 129, -å, nu
 Rind å, 129
 Arnborg, Gammel-, Arnborg s.,
 I 130
 Arndrup, se Andrup
 Arnehøj, Ejsing s., I 107
 Arnum, Højrup s., I 287
 Arrelund, se Arlund

- Arreskov, Ø. Hæsinge s., II 83
 Arrevad, se Arvad
 »Arðhøy«, Ø. Assels s., I 65
 »Arsøe«, (tidligere Torup s., nu)
 Vang s., I 55
 »Artzhøye«, Blidstrup s., I 64
 Arup, s., I 44, (by) 50, – kirke 44,
 – vejle 50
 Arusiam, se Århus
 Arusiensis(diocesis), se Århus (stift)
 Arvad, Brande s., I 188
 Asbjerg, Sinding s., I 123, -, L.-
 123
 Asbo, Bække s., I 258
 Asbæk hede, Aulum s., I 117 118
 Asbølgårde, Lejrskov s., I 259
 Aschbjerg, se Asbjerg
 Aschebergit, se Askebjerg
 Asdal, Asdal s., I 8 37, – herregård
 8, – kapelsogn 8, – skov 7
 Asells, se Assels
 Askbeckheede, se Asbæk hede
 Askdal, Hover s., Hind h., I 145
 Askebjerg, Tornby s., I 8
 Askebjergget, Horne s., Horns h., I 8
 Askemose, N. Omme s., I 145
 Askeøe, se Askø
 Askhou, se Askov
 Askhuod, se Askov
 Askhøj, Vejen s., I 266
 Askier, se Askær
 Askov, Malt s., I 265, N. Omme s.,
 I 116 145
 Askov skov, Malt s., I 265
 Askær, N.-, Sdr.-, Brande s., I 188
 Askø, s., II 150 167, (by) 167
 Asp, s., I 99 100, Horne s., Ø. Horne
 h., I 226
 Aspe, se Asp
 Asperup, s. II 96 100 101, (by) 101
 »Aßbeck«, Gjellerup s., I 125
 Aßboe, se Asbo
 Aßbyll, se Asbølgårde
 Assels, V., s., I 61, (by) 65, – kirke
 65
 Assens, Ø.-, s., I 61 65, (by) 65, –
 kirke, 65
 »Aßenbeckhoff«, Tistrup s., I 227
 Assenbæk mølle, Tistrup s., I 227
 Assenbølle, Olstrup s., II 154
 Assens, kbst., II 119 120
 Asserbølgård, Lindknud s., I 261
 Assing, s., I 114 128 155, (by) 116,
 – kirke 129
 Assminbølle, se Assenbølle
 Astelbo, Rørup s., II 103
 Asterbo, se Astelbo
 »Astkiær«, Føvling s., I 262
 Astrup, s., I 6 11, (by) 6, Brøndum
 s., I 246, Brøns s., I 288, Falster
 s., I 166
 Atrop, se Attrup
 »Attalhøye«, Skjoldborg s., I 54
 Attrup, Torslev s., Ø. Han h., I 37
 Atzerbøll, se Asserbølgård
 Auer, se Ager
 Auffsom, se Avsum, Ø.-
 Aullby, se Avlby
 Aulum, se Avlum
 Aussom, se Avsum
 Außumgrdt, se Avsumgård
 Autrup, se Avtrup
 Avernakkehoved, Nyborg kbst., II
 139
 Avlby, Vejlbj s., Vends h., II 100,
 – mølle 100
 Avlum, s., I 113 114 117 118 135,
 (by) 116, – kirke, 114
 Avlum, Gammel-, Aulum s., I 117
 118
 Avnslev, s., II 140, – kirke 140
 Avsum, V.-, Hjerm s., I 96, -, Ø.-,
 96
 Avsumgård, Vejrum s., I 97
 Avtrup, Fåborg s., I 241 242
 Baabyllhøy, se Bobøllhøj
 »Baahøy«, Vejen s., I 266
 »Baardaæl«, Jelstrup s., I 16
 »Baarnehøy«, Langskov s., I 183

- »Backesteen«, = Væderstenen, Rol-
sted s., II 84
- Backtrup, se Bagterp
- Baddensgrdt, Badensgaard, se
Bajensgård
- Bael, se Bål
- »Baffntoffthøy, Begge-«, Sevel s.,
I 107
- Baffuenhøy(e), se Bavnehøj(e)
- Baffuenshøj(e), se Bavnehøj(e)
- Baggegaard, se Baggård
- Baggesgårde, Sdr. Ommе s., I 189
- Baggeskilde, Fabjerg s., I 80
- Baggeskær, Herning kbst., I 127
- Baggesvogn, Sindal s., I 6
- Baggisgaard, se Baggesgårde
- »Baggishøj«, Vemb s., I 101
- Baggißkier, se Baggeskær
- Baggård, Klemensker s., II 187
- Bagisvon, se Baggesvogn
- Bagterp, Skt. Hans s., I 10
- Bajensgård, Volstrup s., I 23, -, L.-,
I 23
- Baldersbæk, Lindknud s., I 238 261
- Balle, s., I 198, Bredsten s., I 194,
Rødding s., I 279
- Balle, se Ballegård
- Balleby, Tørring s., Skodborg h.,
I 78
- Ballegård, Heldum s., I 78, Sir s.,
I 100, Østerild s., I 50
- Balle kirke, Bredsten s., I 201
- Ballerum, Tved s., I 46
- Ballesgårde, Egtved s., I 199 201
- Balliggaard, se Ballesgårde
- Balslev, s., II 96 103 104 106, (by)
103 104, - kirke, 103 106
- Balticus Oceanus, nu Kattegat, II
28
- Bandholm, (tidl. Østofte s., nu)
Bandholm s., II 165 166, -sgård
165 166
- Bandsbjerg, Janderup s., I 216
- Bandsby, Nysogn s., I 150
- Bandsbøl, Hemmet s., I 170
- Bangsbo, Frederikshavn kbst., I 12
13
- Bangsbostrand, Frederikshavn
kbst., I 12 13
- Bannholm, se Bandholm
- Barde, Vorgod s., I 152 153 156,
- å (= Abildå) 152 153 156
- Barholt, Tårs s., I 12, -dal 11
- Barkholt, Bindslev s., I 4
- Barslund, Mejrup s., I 93, (tidl.
Haderup s., nu) Grove s., I 112,
Hoven s., I 177, -, St.-, Sdr.
Hygum s., I 280
- Bartrup, se Battrup
- Baskær, Hørby s., I 23
- Baslund, se Barslund, St.-
- »Bastenbiergshøj«, Jelling s., I 192
- Bastholm, Vrejlev s., I 27, - mølle
27
- Bastkierd, se Baskær
- Bastlund, se Båstlund
- Bastlundt, se Barslund
- Battrup, Tiset s., II 49
- Baunhøje, Avlum s., I 118
- Baunhøye, se Bavnhøje, Bavnehøje
- Bavenhøj, -høj, se Bavnehøj
- Bavn, Ø. Nykirke s., I 185
- Bavnehøje, Darum s., I 268
- Bavnehøj, Folding s., I 265, Hade-
rup s., I 112, (tidl. Tjørring s., nu)
Herning kbst., I 128, Hjaremål
s., I 51, Hundborg s., I 56, Jan-
nerup s., I 56, Kollerup s., V. Han
h., I 35, Malt s., I 265, Mos-
bjerg s., I 5, Strellev s., I 176,
Tilsted s., I 52, Tørring s., Skod-
borg h., I 77
- Bavnehøje, Højrup s., I 287, Kalle-
rup s., I 54, Skjoldborg s., I 54
- Bavnehøj, Aggersborg s., I 40, Ans-
ager s., I 234 (= Ålling Korshøj),
Bejstrup s., I 39, Brørup s., I 262,
Darum s., I 268, Erslev s., I 66,
Faster s., I 166, Føvling s., I 262,
Galtrup s., I 66, Holsted s., I 263,

- Hover s., Tørrild h., I 192, Kollerup s., V. Han h., I 40, Nøvling s., I 122, Sinding s., I 123, (tidl. Bramminge s., nu) Sneum s., I 268, V. Nykirke s., I 241, Ø. Nykirke s., I 185
- Bavnhøj, se også Bavnehøj
- Bavnhøje, Idum s., I 135, Verst s., I 258
- Bavnsbjerger, Vorgod s., I 153 156
- Bavnsbøje, Nysogn s., I 150, Vejen s., I 265, Ølstrup s., I 160
- Bavnsbøje, Skarrild s., I 129
- Beatae Virginis, Templum -, navn på Karup kirke, Karup s., Lysgård h., II 7
- Bechboe, se Bækbo
- Bechbølling, se Bækbølling
- Bechgaard, se Bækgård
- Beckbølling dam, se Bækbølling dam
- »Beckdall«, Hover s., Hind h., I 144
- Becke, se Bække
- »Beckhoe«, (tidl. Haderup s., nu) Grove s., I 111
- Beckhus, se Bækhuse
- »Beckhøyer«, Vejen s., I 266
- Beckmand, se Bækman
- Beckmarch, se Bækmark
- Bedelund, Karup s., Børglum h., I 21 22, -shøj 21
- Beder, s., II 50 51, (by) 51, - præstegård 51
- Bederholm, Sevel s., I 110
- Bedholm, Jetsmark s., I 33
- Beejstrup, se Bejstrup
- Beenskoffven, se Benskov
- Befftoft, se Bevtoft
- Begsgaard, se Bæksgård
- »Begsgaardt«, Skarrild s., I 129
- Begsskow, se Bækskov
- Bejsnap, Ølgod s., I 232
- Bejstrup, s., I 35, (by) 38 39
- Belt, se Lillebælt
- Belt, nu Storebælt, II 139
- Beltische hauff, Det -, se Bæltiske hav
- Benborg, Sdr. Hygum s., I 280
- »Benckehøye«, Gesten s., I 257
- Benskov, Torslev s., Børglum h., I 24
- Berager, se Bjerager
- Berckleff, se Birkelev
- Berde, se Barde
- Beretisdam, Vejen s., I 266
- »Bermhøye«, Lindknud s., I 261
- Berßbye, se Bærs
- Beßlunde, se Bærslund
- Bevtoft, s., I 283, (by) 284, - mølle 281, - præstegård 284
- Beystrup, se Bejstrup
- Bialderbeck, se Bjallerbæk
- Biallerup, se Bjaldrup
- »Biansberrghøye«, Hygum s., I 85
- Biarndrup, se Bjerndrup
- »Bickelsborrigh«, Gram s., I 276
- Bidal, Skærum s., I 15
- Biedholm, se Bedholm
- »Bielckager«, Ansager s., I 234
- Bierby, se Bjergby
- Biere, nu Østerbjerg, Sdr. Felding s., I 128
- Bieregaard(t), se Bjerregaard, Bjerggård, Bjerre, Bjerregård
- Bieregaardt, nu Dybebjerg, Dybe s., I 88
- »Bieremhøye«, Nørhå s., I 57
- Bierg, se Bjerre
- Biergegaar, se Bjerregård
- Biergegaard, se Bjerg, Nr.-, Sdr.-, Bjerregård
- »Biergekarlis høye«, Rakkeby s., Mors Sdr. h., I 60
- »Bierge Nabe«, Aggersborg s., I 40
- Biergeskoffven, se Bjergeskov
- Biergaard, se Bjerregaard
- Biering, fejl for Gerringe
- Bierlov, se Bjerlev
- Biernes, se Bjernæs
- Biernetland, se Bjerneland

- Bierre, se Bjerg
 Bierreby, se Bjerregård, N.-, Sdr.-
 »Bierremandshøj«, Lydum s., I 223
 Bierremoße, se Bjerremose
 »Bierromhøj«, Malt s., I 265
 »Biersøodde«, Ullerup s., I 203
 Biertte, se Bjerte
 Bierum, se Bjerrum
 »Bierkrog«, Gauerslund s., I 207
 Billedshøj, Langskov s., I 183
 Billegrav, Pedersker s., II 179 180
 Billering, se Bilring
 Billeshøje, Pedersker s., II 179 181
 Billishøj, se Billeshøje
 Billom, se Billum
 Bilring, Brejning s., I 157
 »Billbriere«, Estvad s., I 102
 Bilstoft, Næsbjerg s., I 238
 Billum, s., I 215 216, (by), I 216
 Billumgård, Billum s., I 216
 Billum kirke, Billum s., I 216
 Billumvad, Ål s., I 224
 Billund, Grene s., I 237, Ringive s.,
 I 186
 Bindeballe, Randbøl s., I 197
 Bindsbøl, Lindeballe s., I 195,
 Oddum s., I 176
 Bindslev, s., I 4 5, – kirke, I 4
 Bindslev, N.-, Bindslev s., I 4
 Bindslev, Sdr.-, Bindslev s., I 4
 Bingsmyre, Åker s., II 173 183
 Binittze, se Binnitse
 »Binnispild lund«, Timring s., I 136
 Binnitse, Hillested s., II 150
 Bintzleff, se Bindslev
 Biornhollom, Biornholm, se Bjørn-
 holm
 Birck(e), se Birk
 Birckebeck, se Birkebæk
 Birckeriis dall, se Birkeris
 Birckmoesß, se Birkmosegårde
 Birckmoße, se Birkmose
 »Bircksig«, Gram s., I 276
 Birk, Gjellerup s., I 116 125, Mej-
 rup s., I 93
 Birkebæk, Arnborg s., I 130, Giv-
 skud s., I 185
 Birkelev, Vodder s., I 287
 Birkende, s., II 88
 Birkerisdal, Øland s., I 41
 Birket, Hørmested s., I 5
 Birkhøje, Sdr. Borris s., I 165
 Birkinde, se Birkende
 Birkmose, (tidl. Vorgod s., nu)
 Herborg s., I 156, Timring s.,
 I 137 152, Volstrup s., I 23
 Birkmose gårde, (tidl. Vorgod s., nu)
 Herborg s., I 153
 Birk skov, Herning kbst., I 127
 Birkumgård, Gøl s., I 34
 Birregaard, se Bjerggård
 Bisbo, Gamtofte s., II 110
 Bischouhale, se Bøgeskovhale
 Bisgård, Borbjerg s., I 94, Jetsmark
 s., I 33
 Bisgård, L.- og St.-, Øsløs s., I 44
 Biskopsbjerge, N. Broby s. (?), II
 117
 Biskopshøje, Vemb s., I 101
 Bispel, Agerskov s., I 283
 Bispensbjerge, N. Broby s. (?), II
 117
 Bisperboe, se Bisbo
 Bispgrav, Øksendrup s., II 127
 Bispgård, se Bisgård
 »Bistockhøje«, Fåborg s., I 241
 Bistrup, Hjørring kbst., I 10
 Bitsov, Gjellerup s., I 125, – bæk
 125
 Bitzhoued, se Bitsov
 Biøndrup, se Bjørndrup
 »Biørberre«, Gudum s., I 81
 »Biørninglund«, Agerskov s., I 283
 Biørnkier, se Bjørnkær
 Biørnlundhøj, se Bjøvlundhøj
 »Biørnshøje«, Jernved s., I 273
 Biørnøe, se Bjørnø
 Biørslei, se Bjørslev, Nr. –
 Biørsløff, se Bjørslev, Nr. –
 Biørstrup, se Bjødstrup

- Bjaldерup, Horne s., Ø. Horne h., I 226
- Bjallerbæk, (tidl. Tjørring s., nu Herning kbst., I 128
- Bjerager, s., II 52
- Bjerg, Vandborg s., I 87, Vejrum s., I 97
- Bjerg, Nr.-, Sdr.-, Trans s., I 91
- Bjergby, s., Horns h., I 7, (by) 7 8, s., Morsø Nr. h., (I 69), (by) 69
- Bjergegård, Kollerup s., V. Han h., I 35 40, Åker s., II 183
- Bjergeskoven, Lendum s., I 25
- Bjerget, Lild s., I 43
- Bjerggård, Lønborg s., I 170, Sdr. Lem s., I 159
- Bjerlev, Hvejsel s., I 184
- Bjærndrup, Gørding s., Gørding h., I 267
- Bjerneland, Horne s., II 120
- Bjernæs, Olstrup s., II 154
- Bjerre, Arnborg s., I 130, Sir s., I 100
- Bjerregård, Hjerm s., I 96, Mejrup s., I 93, Rom s., I 76, Timring s., I 137, Vedersø s., I 149
- Bjerremose, Horne s., Ø. Horne h., I 226
- Bjerrum, Gudum s., I 81
- Bjert, N.-, Sdr.-, Sahl s., I 106
- Bjerte, Herringe s., II 124
- Bjødstrup, Gjellerup s., I 116 125
- Bjølboel, Oddum s., I 176
- Bjørndrup, Tødsø s., I 66
- Bjørnedal, Ramme s., I 90
- Bjørnholm, Tirstrup s., II 31 33
- Bjørnhøje, Rakkeby s., Vennebjerg h., I 17
- Bjørnkær, Brejning s., I 157, Ebeltoft landdistr., II 36, Sevel s., I 110
- Bjørnkær kær, Haderup og Sevel s., I 112
- Bjørnhøj, Engbjerg s., I 84, Trøstrup Korup s., II 81
- Bjørnstrup, Tårs s., I 12
- Bjørnø, Fåborg kbst. landdistr., II 122, – grue 122
- Bjørslev, Nr. Vium s., I 116 156, –, Nr.- 130 155
- Bjøvlundhøj, Holsted s., I 263
- »Blaakier«, Smidstrup s., I 208, Ødsted s., I 199 201
- »Blackstold«, Skrave s., I 279
- Bladbjerg, Mejrup s., I 93
- Bla(d)borg, se Bladbjerg, Blåbjerg-gård
- Blagmarck, nu Ny Blåholm, Grimstrup s., I 240
- Blakshøj, Gerum s., I 13
- Blakskær, Sevel s., I 110
- Blaksmark, Varde lands., I 214
- Blancke, se Blanke
- Blanckhøje, se Blankhøje
- Blanke, Rørslev s., II 101
- Blankhøje, Grimstrup s., I 240
- »Blaxhøy«, Sahl s., I 105
- Blaxkier, se Blakskær
- Blaxmarch, se Blaksmark
- Blegedal, Hjerm s., I 96
- Bleggrav, Jetsmark s., I 33
- Blegraff, V.-, Ø.-, se Bleggrav
- Blegsted, Vust s., I 42
- Blesberg, Blesbjerg, Bleßberg, Bleßberre, Bleßbjerg, se Blæsbjerg
- Blestrup, se Blidstrup
- Blidstrup, s., I 63 64, (by) 62, (hgd.) 64
- Blikobbegaard, se Blykobbegård
- Blindsø, Vorbasse s., I 254
- Blistrup, se Blidstrup
- Blistrupgård, se Blidstrup
- Blochsgaard, se Bloksgård
- »Blockhøy«, Føvling s., I 262
- Bloksgård, Fåbjerg s., I 80
- Blovsgårde, Hjaremål s., I 50
- Bloxgaard, se Blovsgårde
- Blykobbegård, Nyker s., II 187
- »Blybhøy«, Haverslev s., I 38
- Blæsbjerg, Brejning s., I 157,

- Gudum s., I 81, Hemmet s., I 170, Mejrup s., I 93, Nyker s., II 187, Råsted s., I 133
 Blæsbjerg skov, Mejrup s., I 93
 Blæshøje, Saltum s., I 31
 Blåbjerg, Henne s., I 223 224, Vandborg s., I 87, Vind s., I 136
 Blåbjerggård, Rakkeby s., Morsø Sdr. h., I 60
 Bobel, se Bubel
 Bobierge, St.-, se Bovbjerg
 Bobelhøj, Føvling s., I 262
 Bode, Ørsted s., II 15
 Bodell, se Bol
 Bodelsbæk, se Baldersbæk
 Bodilsker, s., II 177 178
 Boelhøyen, se Bålhøjen
 Boeling, se Boling
 »Boelldall«, Skibet s., I 193
 Boell mølle, se Bol mølle
 Boellskersogn, se Bodilsker s.
 »Boelsbeck«, Vodder s., I 287
 Boelsgaard, se Bolsgård
 Boelshøj, se Bålshøj
 Boelskiffet, se Bolskifte
 Boenhøje, se Bavnehøje
 Boes, Dover s., II 55
 »Boeshøi«, Tranum s., I 36
 Bogenhøj, se Bavnehøj
 Bogense, kbst., II 100
 Bogense, se Bovense
 Bog(h) herre(dt), se Båg h.
 Boiehøj, se Bøgehøj
 Bol, Gerum s., I 13, – mølle 19 21
 »Bolborg høje«, Jernved s., I 273
 »Boldehøje«, Hundborg s., I 56
 Boldersbeck, se Baldersbæk
 Bolderup, se Bollerup
 Boldesager, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
 »Bold søe«, Sevel s., I 110
 Bolhøj, Skærum s., I 14
 Boling, Sdr. Lem s., I 159
 Bolkær, Nr. Nebel s., I 222
 Bollehede, Mosbjerg s., I 5
 Boller, Tårs s., I 11, –mølle 12, –skov 11
 Bollermark (Nørboller), Ugilt s., I 11
 Bollersaggger, se Boldesager
 Bollerup, Gammelsohn s., I 150
 Bolsgård, Nøvling s., I 121 122
 Bolskierd, fejl for Bolckierd, se Bolkær
 Bolskifte, Alstrup s., I 31
 »Bomshaffue«, Fuglse s., II 152
 Bonderup, Haverslev s., I 38
 Bonvm, se Bovnum
 Booe, se Bode
 Boorhalld, se Borhald
 Borbjerg, s., I 93 94 113, (by) 94, – gård 94, – kirke 93
 Borck, Nør –, Synder –, se Bork, Nr.-, Sdr.-
 Bordberg, se Borbjerg
 Bording, s., I 113 127
 Bordup, Oksby s., I 225
 Boren, se Borregård
 Borewald, se Borgvold
 Borgbjerget, Flade s., Vennebjerg h., I 12
 Borggård, Hundborg s., I 56
 Borgen, Middelfart kbst., II 99
 Borglum, se Børglum
 Borgvold, Skrydstrup s., I 277, Vejle kbst., I 178
 Borhald, Vestermarie s., II 183
 Boring, se Båring
 Bork, Nr.-, s., I 168, – kirke 168 169
 Bork, Sdr.-, s., I 168, – kirke 168 169
 Bornholm, II 171 179 180
 Borre, Mesinge s., II 90, Ål s., I 224
 Borrebierget, se Borgbjerg
 Borregård, Pedersker s., II 180
 Borregård, se Borggård
 Borregårdshøje, Haverslev s., I 38
 Borrehøj, Ølby s., I 98, Skjoldborg s., I 54

- Borremarken, Mesinge s., II 90
 Borresholt, Astrup s., I 7
 Borrevold, se Borgvold
 Borring, se Bording
 Borringholm, se Bornholm
 Borris, Borris s., I 116
 Borris, Sdr.-, s., I 151 155 164 165
 166 167, – kirke 165, – præstegård 166
 Borris hede, Sdr. Borris s., I 165
 Borriskrog, Sdr. Borris s., I 165
 Borris Mangelhøje, Sdr. Borris s., I 165
 Borsø, se Bursø
 Borup, Brande s., I 188, Tårs s., I 11
 Borup, Gammel-, Kollerup s., V. Han h., I 35 40
 Borup, V.-, Ø.-, Ingstrup s., I 30
 Boskov, Landet s., Sunds h., II 115
 Bostrup, se Båstrup
 Boub(i)erg(e), se Bovbjerg
 Bousøe, se Bovsø
 Bovbjerg, Ferring s., I 84 85 87 90,
 Hvidbjerg s., Morsø Sdr. h., I 63
 Bovenhøj, Vrejlev s., I 28
 Bovense, s., II 141
 Bovlund, Agerskov s., I 283
 Bovnum, Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Bovsø, Stavning s., I 162
 Braande, se Brande
 »Brabierg«, Timring s., I 137
 Bramdrup, Nr.-, s., I 212
 »Bramelhøje«, Resen s., I 82
 Bramlundhøj, Vilslev s., I 272, – vad 272
 Bramminge, s., I 243 268 269, – hovedgård 269, – kirke 243 268, – præstegård 268
 Bramstrup, Humlum s., I 82
 Brandbjerg, Kollerup s., Tørrild h., I 197, – by 197
 Brande, Brande s., I 188
 Brande, Lille –, Sdr. Omme s., I 189
 Branderup, s., I 282, – kirke 282
 Brandgård, Aggersborg s., I 39
 Brandholm, Brande s., I 188
 Brandorp, se Branderup
 »Brandshøy«, Sevel s., I 110
 Brandstorp, se Brandstrup
 Brandstrup, N. Åby s., II 104, Tirsted s., II 157
 Brandsø, Bågø s., II 97
 Brangstrup, se Brandstrup
 Brantberg dal, Borbjerg s., I 94
 Brantbieriggaard, se Brandbjerg
 Brasholt, Sindal s., I 6
 Bratbergh, se Bratbjerg
 Bratbjerg, Tranum s., I 36, –gård 36
 Bratskov, Brovst s., I 36
 Brawig, se Bredviggårde
 Breballe, se Bredballe
 »Breckagger søø«, Haderup s., I 112
 Bred, Sevel s., I 110
 Bredballe, Hornstrup s., I 179
 Bredeenge, Oure s., II 128
 Bredehøj, Brørup s., I 262
 Bredho, Tistrup s., I 227
 Bredhoffd, se Bredho
 Bredhøj, Holsted s., I 263, Læborg s., I 266, Nørup s., I 196, Skjoldborg s., I 54, Ø. Snede s., I 181
 »Bredkiershøje«, Ansager s., I 234
 Bredkær, Lønborg s., I 173, Nøvling s., I 121
 Bredkærhøj, Skjoldborg s., I 54
 Bredmose, Ho s., I 225, – præstegård (= Bredmose) 225
 Bredmosegård, Nysogn s., I 150
 Bredmose skov, Lendum s., I 25
 Bredning, se Brejning, Brejninggård
 Bredningens, -ium, se Brejning
 Bredninggård, se Brejninggård
 Bredning høje, se Brejning høje
 Bredsten, s., I 190 193, (by) 194
 Bredstrup, s., I 202 204, (by) 204, – spong 204 205 206
 Bredstrup, Gammelsogn s., II 18

- Bredvig, Hodsager s., I 116
 Bredviggårde, Ørre s., I 121
 »Breenbjerg«, Spandet s., I 287
 Breenholt, se Brejnholt
 Bregenhø, se Bregnhoved
 Bregerup, Krønge s., II 151
 Bregnebjerg, Branderup s., I 282
 Bregnet, s., (II 39)
 Bregnhoved, Give s., I 186
 Brenginge, s., II 115
 »Brehøj«, Hundborg s., I 56
 Breidenborrig, se Breitenburg
 Breitenburg, Holsten, I 127
 Brejning, s., I 146 147 155 156 157
 158, (by) 116 157, -gård 49
 122 157
 Brejning, Gauerlund s., I 207,
 - mølle 207
 Brejnholt, Humlum s., I 82, Tvis s.,
 I 117
 Brejning høje, Nr. Omme s., I 145
 Brekier, se Bredkær
 Brem, Rødning s., I 279
 Bremdal, Aggersborg s., I 40
 Breme, se Brem
 Bremhøj, Vrejlev s., I 28
 Bremkær, Ingstrup s., I 30
 Bremmersvold, Errindlev s., II 153
 154
 Bremmose, Øksendrup s., II 127
 Bremos, Ø.-, se Bredmose
 Bremose, se Bredmosegård
 Bremousskov, se Bredmoseskov
 Brend, Sevel s., I 110
 Brendaee, se Brændeå
 »Brendbjerg«, Læborg s., I 266
 »Brenddall«, Læborg s., I 266
 Branderup, s., II 96 101, (by) 101
 102, - kirke 101
 Brendgaard(t), se Brændgård(e)
 »Brendhøj«, Sevel s., I 107
 Brendhøj, se Brændhøje
 »Brendtback«, Rønbjerg s., I 104
 »Brenebjerg«, Skrydstrup s., I 277
 Brensterup, se Brændstrup
 Brenstrup, se Brændstrup
 Bresten, se Bredsten
 Brestensten, Sindbjerg s., I 182
 Brevig, se Bredvig
 Briksbøl, Skast s., I 245
 Briksbølvad, Skast s., I 244
 Brixiø, se Brydesø
 Bro, Brenderup s., II 101
 Broby, Nr.-, s., II 117 118
 Brobye, se Broby, N.-
 Brochhøj, se Brokhøj
 Brodskouff, se Bratskov
 Broegaardt, se Brogård
 Broende, Udby s., II 105
 Broeng, Ål s., I 224
 Broenhøj, se Brunhøj
 »Broerhøje«, Rønbjerg s., I 104
 Broffhede, nu Hesselhede, Grenå
 kbst., II 18
 Brogård, Hodsager s., I 121, Hune
 s., I 32, Jetsmark s., I 33, Ø.
 Svenstrup s., I 36
 Brokhøj, Vejrum s., I 98
 Broksgård, Hygum s., I 86
 »Brolandshøj«, Bramminge s., I 269
 Brolycke, se Broløkke
 Broløkke, Viby s., Bjerger h., II 89
 Bromsgård, Dybe s., I 88
 Bromølle, Hillerslev s., I 46 49
 Brondbjerg, Staby s., I 132
 Brorstrup, Nr.-, Sdr.-, Ølstrup s.,
 I 160
 Brosbøl, Egvad s., I 170
 Broust, se Brovst
 Brovst, s., I 36, (by) 36, - kirke 36
 Broxgaard, se Broksgård
 Brudager, s., II 129
 »Brudbjerg«, Bredsten s., I 194
 »Brudderhøj«, Bjergerby s., Horns h.,
 I 7
 Brudehøj, Skallerup s., Morsø Nr.
 h., I 67
 »Bruderbiertig«, Saltum s.,
 I 31
 »Bruderbiertig«, Saltum s., I 31

- Brudhøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 »Brunbjerg«, Agerskov s., I 283,
 Læborg s., I 266
 Brunbjerg, se Brøndbjerg
 Brunbjerg, Estvad s., I 103, Sind-
 bjerg s., I 182, Skarrild s., I
 129
 Brunbjerge, Sunds s., I 124
 Brund, Hillerslev s., I 46 47
 »Brundbierge«, Gram s., I 276
 »Brunduys«, Ø. Assels s., I 65
 Brunehøje, Skjoldborg s., I 54
 Brunhøj, Sejerslev s., I 70
 »Brunhøy(e)«, Ejning s., I 107, Frø-
 slev s., I 59, Føvling s., I 262
 Brunsgård, Vandborg s., I 87
 Brunshave, Hundborg s., I 56
 Brunshoffue, se Brunshave
 Brunvang, Voer s., I 26
 Brusen, Mejrup s., I 93
 Bruski, h., I 198 200 201 205 209 210
 211 212
 Brydesø, Hee s., I 142
 »Brydihøy«, Hundborg s., I 56
 Brydsbro, Volstrup s., I 23
 Brydsleff, se Brødslev
 Brylisbe vongh, se Bøllesvang
 Bryndum, se Brøndum
 Brændeå, Vends og Båg herreder,
 II 106
 Brændgård, Vandborg s., I 87, Vej-
 rum s., I 97
 Brændgårde, Herning kbst., I 127
 Brændhøje, Vejerslev s., I 63
 Brændstrup, Rødding s., I 279
 Brændte høj, Den -, Skærum s., I 14
 Bræsten, se Bredsten
 Bræstrup, se Bredstrup
 »Brødenhøy«, Malt s., I 265
 Brødlund, se Brøllund
 Brødslev, Ingstrup s., I 30
 Brøllund, Nysogn s., I 150
 »Brønckier«, Vivild s., II 12
 Brøndershøje, Hjørring kbst., I 10
 Brønderup, Ø.-, Skt. Olai s., I 10
 Brøndomdamb, se Brøndumdam
 Brøndsted, Gauerslund s., I 207
 208, - mølle 208
 Brøndum, s., I 245, (by) 245,
 - dam 246, -kirke 236 245 246 250,
 - præstegård 245
 Brøndum, Kollerup s., V. Han h.,
 I 40
 Brøns, s., I 288, (by) 288, - mølle
 288
 Brønsted, se Brøndsted
 Brørehøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 »Brørhøy«, Haverslev s., I 38
 Brørup, s., I 261 262, (by) 262, -
 kirke 265, Bøvling s., I 74
 Brørupgård, Brørup s., I 267
 Brøstrup, Sdr. Hygum s., I 280
 Brågård, Lomborg s., I 76
 Bubel, Ingslev s., II 105
 Bucdall, se Bukdal
 Buckehaffue, se Bukkehave
 Buckier, se Bukkær
 »Budt(?)dall«, Tranum s., I 36
 Buebjerg, se Bovbjerg
 »Buerbier«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 68
 Buerlund, se Bovlund
 »Bugisæds høje«, Estvad s., I 103
 Bukbjerg, Ulfborg s., I 133
 Bukdal, Borbjerg s., I 94
 Bukkehave, Nebbelunde s., II 156
 Bukkendalshøj, Skærum s., I 14
 Bukkær, Assing s., I 129
 Bulbjerg, Lild s., I 43
 »Bundehøje«, Anst s., I 257
 Bundgård, Gørding s., Hjern h.,
 I 101
 Bundgårde, Jetsmark s., I 33
 Bundhøj, Frøslev s., I 59
 Bundisdal, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Bundløspyt, Vandborg s., I 87
 Bundsbæk mølle, Dejbjerg s., I 162

- Bundsgård, Oddum s., I 176
 Buollhøj, se Bolhøj
 Bur, s., I 100 101, – kirke 100
 Bur, V.-, Ø.-, Bur s., I 101
 Bure, se Bur
 Burgård, Billum s., I 216, Bur s.,
 I 101, Vildbjerg s., I 120
 Burhøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Burlund, Idum s., I 133
 Burskov, Ugilt s., I 11
 Bursø, s., II 149 150 151 152, –
 kirke 152
 Burtzøe, se Bursø
 »Buskhye«, Vildbjerg s., I 120
 Buskov, Sahl s., I 106
 Bussebjerg, Læborg s., I 266
 Buybjerg, se Bukbjerg
 Bydal, Fabjerg s., I 80
 »Bygebjerg«, Læborg s., I 266
 Bygesteddam, Læborg s., I 266
 Byhøj, Lødderup s., I 58, Malt s.
 I 265
 Byhøje, Gudum s., I 81
 Byllerup, N. Åby s., II 104
 Bylling, se Bølling
 »Bylskouffsø«, (tidl. Haderup s., nu)
 Grove s., I 111
 Bylund, se Bøllund
 Bynstrup, se Bønstrup
 »Byrgedall«, Timring s., I 137
 Byschou, se Byskov
 »Byskouhøll«, Hygum s., I 86
 Byskov, Hygum s., I 86, Nr. Nissum
 s., I 79
 Bystedhøj, Brøns s., I 288
 Byting, Skjoldborg s., I 54, »– daes«
 54
 Bækbo, Dejbjerg s., I 160, Sdr. Lem
 s., I 159
 Bækbølling, Føvling s., I 263 264,
 – dam 262
 Bækgård, Nøvling s., I 121
 Bækhuse, Ovtrup s., V. Horne h.,
 I 217
 Bække, s., I 239, (by) 254 258, –
 kirke 256 258
 Bækman, Åsted s., I 13
 Bækmark, Flynder s., I 74
 Bæksgård, Give s., I 186, Tørring s.,
 Skodborg h., I 78
 Bækskov, Nustrup s., I 277
 Bæltiske Hav, Det, nu Kattegat, I 18
 Bærs, Estvad s., I 103, -holm 103,
 -vad 103
 Bærslund, Rind s., I 127
 Bøel, Lønborg s., I 170
 Bøffuel, se Bøvl
 Bøgballe, Ø. Snede s., I 180 181,
 -høj 181
 Bøge, Neder-, Over-, Ryde s., I 95
 »Bøgebjerg«, Holsted s., I 263
 Bøgebjerg, Brørup s., I 262
 Bøgehøj, Bredsten s., I 195
 Bøgelund, (tidl. Vejlbjby s., nu) Strib-
 Røjleskov s., II 100
 Bøgeskov, Uldum s., I 183
 Bøgeskovhale, Voer s., I 26
 Bøgeskov skov, Brørup s., I 262
 Bøgeskou, se Bøgeskov
 Bøgholt, Astrup s., I 7
 Bøghøj, Jernved s., I 273
 Bøgild, Ikast s., I 126
 Bøgis skov, se Bøgeskov skov
 Bøgit, se Bøjet
 Bøgsted, Astrup s., I 6
 Bøgvad, Egtved s., I 200
 Bøjet, Tårs s., I 12
 Bøl, Gørding s., Gørding h., I 267
 Bølbil, se Bjølbøl
 Bøle, se Bøl
 »Bølebierig«, Lønborg s., I 170
 Bøle bye, se Bøel
 Bøllelose, Gudbjerg s., II 130
 Bøllesvang, Landet s., Sunds h.,
 II 115
 Bølling, h., I 114 130 139 145 152
 153 155 156 164 165 166
 Bølling, s., I 151 163 164 167, (by)
 164

- Bølling, Egtved s., I 200 201
 Bøllingensis nomarchia, se Bølling h.
 Bølling herredsting, Hanning s., I 162
 Bøllingå, nu Kirkeå, Faster og Bølling sogne, I 167
 Bøllund, Give s., I 186, Ølgod s., I 232
 Bølsvad, Timring s., I 137
 »Bønshøye«, Skræm s., I 40
 Bønstrup, Vamdrup s., I 260
 Børglum birk, I 26
 Børglum, h., I 11 18 24 25 27
 Børglum, s., I 16 26, (by) 26, – kloster 11 26
 Børkop, Gauerslund s., I 207 208, – aae (nu Skærup å) 207, – mølle 208
 Børlum, se Børglum
 Børring, Fabjerg s., I 80
 Børsmose, Ål s., I 224
 Børstmoße, se Børsmose
 Børup, Taulov s., I 202, – sand 203, – skov 203
 Bøsbjerg, Nøvling s., I 122
 Bøserup, se Bøsserup
 Bøsserup, Fuglse s., II 152
 Bøuling, se Bøvling
 Bøvl, Sdr. Omme s., I 189
 Bøvling, (birk) I 73, (len) 73 139, (sogn) 73 74 75 76 83, –, Ø.- (by) 74, – bjerg 74, – præstegård 83, – slot 74
 »Bøyden«, Vivild s., II 12
 Båg, h., II 106 110 112
 Bål, Ovtrup s., V. Horne h., I 217
 Bålhøj, Jetsmark s. 33
 Bålhøjen, Gerum s. 13, Torslev s., Børglum h., I 24
 Bålshøj, Ingstrup s., I 30
 Bålsted, Agerskov s., I 283
 Båring, Asperup s., II 100 101
 Båstlund, Ringive s., I 186
 Båstrup, Ø. Snede s., I 180 181
 »Callhøy«, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 245
 Callitzø, se Kallesø
 Calløe, se Kalø
 Callø leen, se Kalø len
 Cannickgaarden, se Kannikegård, St.-
 »Cannißdall«, Estvad s., I 103
 »Capelhøy«, Oksby s., I 225
 »Capellen«, Stubberup s., II 91
 Capellsbjerg, se Kapelsbjerg
 Capelsagre, se Kapelsagre
 Capelskilde, se Kapelskilde
 »Capimoße høye«, Estvad s., I 103
 »Cappelbierre«, Torstrup s., I 226
 Cappelhøj, se Kapelhøj
 »Cappelvey«, Nr. Nebel s., I 222
 Carberg, se Karbjerg
 Carlby, se Karlby
 Carop, se Karup
 Casberg, se Kastbjerg
 Castel(l), se Kastel
 Cay halle, se Kajehald
 Cervina nomarchia, se Hind h.
 Chara insula, se Øm kloster
 »Christe Bonde høye«, Gammelsogn s., I 150
 Chrstrup, se Kristrup
 Cimbrorum, se Jylland
 »Claus Tophøy«, Ølstrup s., I 160
 »Clebsbiere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Clemmidskier, se Klemensker
 Clostergaard, se Klostergård
 Colding(e), se Kolding
 Coldingsund, se Kolindsund
 Collberg, se Kolberg
 Commelhøj, se Kumlhøj
 Corsoer, se Korsør
 Crumstrup, se Krumstrup
 »Curhøy«, Skjoldborg s., I 54
 Dacia, se Danmark
 »Daelshøy«, Bejstrup s., I 39
 Dagbjerg dās, Dagbjerg s., I 114, – hede 116, – høj 114–16

- Dal, Sdr. Lem s., I 159, Tolne s.,
I 6, Vennebjerg s., I 15
- Dalby, s., II 90, (by) 90, Gimsing s.,
I 96
- Dal Dover, Randbøl s., I 197
- Dale, se Dal
- Dalgaard, se Dalgårdhus
- Dalgård, Aulum s., I 117 118, Dybe
s., I 88, Hanning s., I 160, Hy-
gum s., I 86, Resen s., I 81,
Tørring s., Skodborg h., I 77,
Vandborg s., I 87
- Dalgårdhus, Hodsager s., I 121
- Dallebye, se Dalby
- Dallgaard, se Dalgård
- Dallum, se Dalum
- Dalsager, Ugilt s., I 11
- Dalsgård, Tømmerby s., I 43, Vid-
strup s., I 9
- Dalsmølle, Tårs s., I 12
- Dalum, s., II 82 83, – kirke 82 83,
– kirkegård 83, – kloster 82
- Damgrene, Harreslev s., I 17
- Damgård, Estvad s., I 103 104,
Vandborg s., I 87, Vejrums s., I 97,
Ølstrup s., I 160
- Damgård, Nr.-, Sdr.-, Borbjerg s.,
I 94
- Damgårds høje, Estvad s., I 103–4
- »Danhøj(e)«, Ejsing s., I 107, Anst
s., I 256
- Dammesten, Hesselager s., II 127
- »Dammesvaed«, Anst s., I 256
- Damsgård, Ferring s., I 87, Grund-
før s., II 41, Ovtrup s., Morsø
Sdr. h., I 61, Tæbring s., I 62
- Danes Helle, Lyø s., II 122
- Dania, se Danmark
- Danmark, I 96 225, II 18 50 108
109 111 116 122 132 151 183
- Danmarkslund, Føvling s., I 262
263 264 265
- Danne lind, se Dannerlyng
- Dannerlyng, I 6 59 65 68 83 92 102
113 114 135 168 198 199 206 217
- 226 244 280 286 287 288 289,
– hede 5
- Dansehøj, Ingslev s., II 104
- Danshøj, Jelling s., I 191
- Danstedgård, Nebbelunde s., II 157
- Dantzehøj, se Dansehøj
- Darum, s., I 267, –, St.-, Lille –, 267
268, – kirke 243 249, – å 268
- Dauberg doeb, se Dagbjerg dās
- »Daurehøj«, Haverslev s., I 38
- »Daubensbeck«, Sahl s., I 106
- »Debellmaaßhøj«, Læborg s., I 266
- Debel, Fåborg s., I 239 241 242,
Ovtrup s., V. Horne h., I 217
- Debelgård, Lindknud s., I 261
- Debell, se Debel
- Debill, se Debel
- »Deggerhøj(e)«, Estvad s., I 103,
Fabjerg s., I 80, (tidl. Bramminge
s., nu) Sneum s., I 243 268
- Degenbuolt, se Degnbøl
- Degnbøl, Sdr. Lem s., I 159, -sbæk
159
- Degnbøl, Mygdal s., I 8
- Degneboel, se Degnbøl
- Degnetofte, Østofte s., II 162
- Deibere, se Debjerg
- Debjerg, s., I 151 160 162 163,
–, Gl.- 162, – kirke 162, -lund
162, – præstegård 162
- Debjerg, Flade s., Morsø Nr. h.,
I 68
- Dejstenen, Gislev s., II 126
- Dejgård, Horne s., Ø. Horne h., I 226
- Dejrup, Ovtrup s., V. Horne h., I
217
- Dellerup, Måbjerg s., I 138
- Derup, se Dejrup
- Deuling, se Døvling
- Deyberg, se Debjerg
- »Deyentrouhøj«, Jelling s., I 191
- Dibbel, se Debel
- Diellby, se Djeld
- Diernis, se Diernæsgård
- Diernæs(gård), Lild s., I 43

- Diernæs, Ll.-, St.-, (tidl. Torup s., nu) Vang s., I 55
- Disinddall, se Dissendal
- Dissendal, Ø. Assels s., I 65
- Diurene, muligvis = Dyndegård, Nyker s., II 187
- Diurvig, se Dyrvig
- Djeld, Sevel s., I 110
- Djurs Nørre h., II 18, – Sønder h., II 21
- »Dobbelhøy«, Kollerup s., V. Han h., I 40
- »Doenhøye«, Bejstrup s., I 39
- Doer, se Dover
- »Doerhøy«, Skærum s., I 14
- »Dohoi«, Agerskov s., I 283
- Dollerup, Sjørring s., I 53, Skanderup s., I 260
- Dolmer, Gammelsohn s., II 18
- Donbæk (bæk), Flade s., I 13, (grd.) Gerum s., I 13
- Donnerup, Neder-, Give s., I 186, -lund 186
- Donslund, Hejnsvig s., I 232 234 238 254
- Dons sø, Almind s., Brusk h., I 212
- Donsted, Albæk s., I 25
- »Douerdaal«, Ingstrup s., I 30
- Dover, s., II 55, – kirke 55 56
- Draggehøje, Hejnsvig s., I 255
- »Dragishøye«, Virring s., II 12
- Dragskovvad, (tidl. Haderup s., nu) Grove s., I 112
- Dragsminde, Rødby kbst., II 156
- Dragstrup, s., I 67 68, (by) 67, – kirke 67
- Drastrup, Ugilt s., I 11
- »Draushiede«, Jetsmark s., I 34
- Draxstrop, se Dragstrup
- Dreisminde, se Dragsminde
- Dreslette, s., II 111, (by) 111
- Dreybye, se Dræby
- Drigstrup, s., II 86
- Drongstrup, Sdr. Felding s., I 128
- Dronning(s)høj, Engbjerg s., I 84
- Dronning Tyres høj, Jelling s., I 190
- Dronningborg, Dronningborg s., II 12
- Dronningdal, Bramminge s., I 268
- Dronninggården, Nyborg kbst., II 135 136
- Dronningholm, Them s., II 62
- Dronningsdal, Sahl s., I 105
- Drostrup, Læborg s., I 266
- Drotningborg, se Dronningborg
- Drouby, se Dråby
- Drustrup, Saltum s., I 32
- »Drymdall«, Gudum s., I 80
- Dræby, Munkebo s., II 86
- »Drøffdael«, Anst s., I 257
- »Drøisdal«, Tæbring s., I 60
- Dråby, s., I 68, – kirke 68
- Dråby, Nr.-, Sejerslev s., I 69
- Dubbe, Hygum s., I 86
- Dueholm, Sevel s., I 107
- Dueholm kloster, Nykøbing Mors kbst., I 58 62 64
- Duehøj, Hjortdal s., I 41
- »Duerdall«, Jetsmark s., I 33
- »Duereduß«, Estvad s., I 103
- »Duerrebierge«, »Duerrehøy«, Lindknud s., I 261
- Duerrehøy, se Dværgehøj
- Duholm, se Dueholm
- »Dunnetzhøy«, Fabjerg s., I 80
- Dunslund, se Donslund
- Dunsted, se Donsted
- Dunsø, Haderup s., I 112
- Duodoffven, se Dødningovnen
- Dusgård, Tørring s., Skodborg h., I 77
- »Duunhøye«, Tilsted s., I 52
- »Dwergedußitt«, Fausing s., II 12
- Dverrehoje, se Dværgehøje
- Dverretved, Tolne s., I 6
- Dværgehøj(e), Gudum s., I 81, Trans s., I 90
- Dybbe, Dybbeck, se Dybe
- Dybdal, Alsted s., I 69, Dragstrup s., I 67, Frøslev s., I 59, Ingstrup

- s., I 30, Kollerup s., Tørrild h., I 197, Lydum s., I 223, Nørhå s., I 56, Rønbjerg s., I 104, Sejerslev s., I 70, Skærum s., I 15, Ørding s., I 65, Ø. Assels s., I 65
- Dybdale, Gudum s., I 81, Tømmerby s., I 43
- Dybdal høje, Nørhå s., I 56
- »Dybdall, Stor-«, Sevel s., I 107
- Dybdasbjerg, Spandet s., I 287
- Dybe, s., I 84 88 90, – kirke 88, – kirkegård 88, – præstegård 88
- Dybehavn, Nyborg kbst., II 138
- Dybmoose, Rørup s., II 103, -gård 103
- Dybuadzgaard, se Dybvad Gårde
- Dybvad, Kvong s., I 221 222
- Dybvad Gårde, Lunde s., I 217
- Dybbå, Fjaltring s., I 84
- Dynen, Nyborg kbst., II 139
- »Dyrdall«, Ø. Jølby s., I 66
- Dyreby, Henne s., I 223
- Dyrehavehus, Rørup s., II 103
- »Dyrehoffuet«, Nyborg kbst., II 138
- Dyrehøj, Ejsing s., I 107
- Dyrhaffue, se Dyrehavehus
- Dyrhede, Volstrup s., I 23
- Dyrhøj, Tørring s., Skodborg h., I 78
- Dyrhøje, Nørhå s., I 57
- Dyrrebye, se Dyreby
- »Dyrrehøy«, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
- »Dyrsteberig«, Hjaremål s., I 50
- Dyrvig, Hoven s., I 177
- Dysemark, Langå s., II 126
- »Dyseteen«, Langå s., II 126
- »Dysbet«, Avnslev s., II 141
- Dystrup, Ulfborg s., I 133
- Dødningovnen, Torsted s., Hundborg h., I 53
- Døes, Måbjerg s., I 138
- Døffre, se Døvregårde
- Dømmelhøj, Langå s., II 126 127
- Dørslund, Brande s., I 188
- Døse, se Døes
- Døshøj, Brøndum s., I 246
- Døsling, se Dørslund
- Døvling, Skarrild s., I 116 129, -bjerg 129
- Døvregårde, Bodilsker s., II 178
- Ebbeltofft, se Ebeltoft
- »Ebbeshøye«, Virring s., II 12
- »Ebbishøye«, Hover s., Tørrild h., I 192
- Ebdrob, se Etterup
- Ebeltoft, kbst., II 36
- Ecknud broe, se Egknud bro
- Edersted, se Ejersted
- »Egebeck«, Toftlund s., I 282
- Egebjerg, se Jegbjerg
- Egeriib, se Egeris
- Eegschou, se Idskov
- Egbeck, se Egebæk
- Egebjerg, V.-, Ø.-, Ejsing s., I 106 107
- Egebjerg, Ugilt s., I 11
- Egebæk, Nøvling s., I 121
- Egele, Egelle, se Egle
- Egelund, Agerskov s., I 283, Haderup s., I 111 112
- Egennise, se Egense
- Egense, s., II 114
- Egeris, Nr. Vium s., I 116 130 155 156, – mølle 155 156
- Egeskov, Vejlbjby s., Elbo h., I 203
- Eget, Skærum s., I 14, – skov 15
- Eggersgård, Sinding s., I 123
- Eggersø, Sahl s., I 105
- Egholm, Ø. Nykirke s., I 185
- Egholt, Lejrskov, s., I 259, – skov 259
- Egholtbæk, Anst s., I 257
- Egknud, Ølgod s., I 232, – bro 232
- Egle, Åker s., II 184 186
- »Egom hyff«, (tidl. Tjørring s., nu) Herning kbst., I 128
- Egsgård, Thyregod s., I 187, -, Ny-, Ringive s., I 186

- Egsmarck, se Jegsmark
 Egtved, s., I 198 199 200, (by) 198
 200 201, – kirke 200
 Egum, Ullerup s., I 203
 Egvad, s., I 170 176, – kirke 170,
 – præstegård 170
 Egå, s., (II 40)
 Egås, Bindslev s., I 4
 Eidherrit, trykfejl for Eld herrit, se
 Elbo h.
 Eieby, se Ejby
 »Eisdall«, Sdr. Borris s., I 165
 Ejby, s., II 96 103, (by) 104, – kirke
 104
 Ejerslev, s., I 69 70
 Ejersted, Ingstrup og Saltum, s. I 30
 32
 Ejsing, s., I 95 102 106, – hede 107
 Ejsingær, Vibbjerg s., I 120 152
 Ejstrup, s., I 127 (II 63), Faster s.,
 I 166, Gamborg s., II 105, Hee s.,
 I 144, Hvidbjerg s., Morsø Sdr.
 h., I 62, Tornby s., I 8, Tranum
 s., I 36
 Ejstrup bæk, Hee, Tim & Torsted
 s., I 142
 Elbo herred I 202 205 209
 Elbrønd, Ejsing s., I 106
 Eld, se Elbo
 Elev, s., (II 40)
 »Elhøy«, Haverslev s., I 38
 »Elkielde«, Fjaltring s., I 90
 »Elkier«, Sinding s., I 123
 Elkier(d), se Elkær
 Elkær, Grøne s., I 237, Mejrup s.,
 I 93, Tværsted s., I 4, Ølby s.,
 I 98
 Elkærgårde, Ringive s., I 186
 Elleby, Vestermarie s., II 186
 »Ellehøy«, Malt s., I 265
 Ellemose, Hygum s., I 86, -høj 85
 »Ellemthøy«, Ejsing s., I 107
 Ellensborg, nu Holckenhavn, Vin-
 dinge s., II 138 139
 Ellerbæk, Fabjerg s., I 80
 Ellermouß(-), se Ellemose(-)
 Ellerup, Gudbjerg s., II 130
 Ellested, s., II 125
 Ellesø, Ørslev s., II 106
 »Ellhøy«, Ørding s., I 65
 Ellidsbøl, Vust s., I 42
 Ellidzspill, se Ellidsbøl
 Elling, s., I 6, -gård 6, – kirke 6,
 – å 6
 Ellinge, s., II 142 143, – Langeskov
 84
 Ellitze, se Else
 Elnebjerg, Dalby s., II 90
 Elsehoved, Oure s., II 128
 Elsehøje, Saltum s., I 32
 Elsemark, Oure s., II 128
 »Elsisdaall«, V. Hjermeslev s., I 31
 Elskær, Saltum s., I 32
 Elsted, s. (II 40)
 Elstrupbjerg, Vejen s., I 266
 Elstrupdam, Vejen s., I 266
 Elsø, s., I 58 59, (by) 59, – kirke 59
 Eltang, s., I 210 211
 Em, s., I 25
 Emb, Blidstrup s., I 64
 Emborg klosterkirke, Rye s., II 60
 Emker, se Emtkær
 Emmersyssel, se Himmersyssel
 Emtkær, Trans s., I 90, – høje 90
 Enckelund, se Enkelund
 Endderupholm, se Endrupholm
 Endeell, se Endel
 Endel, Voer s., I 26
 Endle, se Elbo
 Endrupholm, V. Nykirke s., I 241
 242
 Endrupholms å, Årre og Fåborg s.,
 I 241
 Enemark, Toftlund, s., I 287
 Engberg, se Engbjerg
 Engbjerg, s., I 73 82 84 85 86, (by)
 85
 Engdal, Dybe s., I 88
 »Engebeckhøje«, Ansager s., I 234
 »Engbore høj«, Bjergby s., Morsø

- Nr. h., I 69
- Engebæk, Hover s., Hind h., I 145
- Engebølle, Tågerup s., II 155, -gård 155
- Engebøllge, se Engebølle
- Engedal, Jannerup s., I 56
- Engedal, se Engdal
- Engellund, se Engelund
- Engelsholm, Nørup s., I 196, -s sø 194, 196
- »Engelbkiars dall«, Tilsted s., I 52
- »Engelsthøy«, Malt s., I 265
- Engelund, Fabjerg s., I 80
- England, I 132 250
- »Engsager høye«, Rønbjerg s., I 104
- Engum, s., II 71
- Enkelund, Thyregod s., I 187
- »Enmerchishøy«, Jelling s., I 191
- »Ennebærback«, Sahl s., I 105
- Ennemerck, se Enemark
- Enslev, s., Djurs Nr. h., II 18
- Ensløff, se Enslev
- Erholm, Rørup s., II 96 103
- Erichstorp, -trop, se Erikstrup
- Erindeløff, se Errindlev
- Erikstrup, Østofte s., II 163
- Erlingshøje, Trøstrup Korup s., II 81
- Erretzøe, se Erritsø
- Errindlev, s., II 149 153 154, (by) 154, - kirke 154, - præstegård 155
- Erritsø, s., I 202 203, (by) 203
- Erslev, s., I 66, (by) 66
- Ersløff, se Erslev
- Erst kirke, nu Lejrskov kirke, Lejrskov s., I 256 259
- Ertbjerg, se Ærtbjerg
- »Erthøy«, Trans s., I 91
- Ertzbeck, se Esbæk
- Esbjerg, (tidl. Jerne s., nu) kbst., I 244
- Esbæk, Brovst s., I 36
- Esbøl, Sdr. Vium s., I 169
- Eschebierrig, se Eskebjerg
- Esdal, Hjaremål s., I 51
- Esholm, Ll.-, St.-, Vesløs s., I 44
- Eskebjerg, nu Scheelenborg, Stubberup s., II 90
- Eskebæk, Tørring s., Skodborg h., I 77
- Eskelundkær, Brørup s., I 262
- »Eskerhøyen«, Flade s., Vennebjerg h., I 13
- Eskibeck, se Eskebæk
- Eskær, Mosbjerg s., I 5
- Esp, Nr.-, Torsted s., Hind h., I 144
- Espedal, Lerup s., I 36
- »Espføy«, Sevel s., I 107
- Essenbech, se Essenbæk
- Essenbæk, s., II 12, - kloster 12
- »Eßhøy«, Harreslev s., I 16
- »Eßingbierge«, Sahl s., I 105
- Essingkier(d), se Ejsingkær
- Estrup, se Ejstrup
- Estrup, Hørby s., I 22, Idum s., I 133, Malt s., I 265
- Estrup, V.-, nu St. Estrup, Hørby s., I 22
- Estrup by, Malt s., I 265, - skov 265
- Estvad, s., I 104 105, (by) 103, -gård 102, - høj 103, - kirke 102 103, - vad 103
- Etterup, Rørup s., II 103
- Eyby, se Ejby
- »Eyersdaall«, Tranum s., I 36
- »Eyershøi«, Tranum s., I 36
- Eyersleff, se Ejerslev
- Eyersted, se Ejersted
- Ey(e)strup, se Ejstrup
- Eysendal, Skjoldborg s., I 55
- »Eysthøy«, Ø. Assels s., I 65
- Faaburg, se Fåborg
- Faallhiøe, se Falhøj
- Faarebeck, se Fårbæk
- »Faarhuuß dam«, Føvling s., I 262
- Faauerholt, se Favrholt
- Faberg, se Fabjerg
- Fabjerg, s., I 73 75 79 80, - dal 80
- Faddersbøl, Hundborg s., I 56

- Fadderspill, se Faddersbøl
 Faendenßhøye, se Fandenshøje
 Faldbjerg, Nøvling s., I 122
 Falden skov, Albæk s., I 25
 »Faldzhøy«, Skjoldborg s., I 54
 Falhøj, Pedersker s., II 179 181 182
 Falldens skov, se Falden skov
 Fallhøj, se Falhøj
 Falling, s., II 53, – kirke 53
 Falsig, Navr s., I 99
 Falster II 150 155 167
 Falsø, se Falsig
 Fandenshøje, Anst s., I 257
 Fandia, se Fanø
 Fanø, Skast h., I 249 251, – kirke,
 nu: Nordby kirke, Nordby s., I
 237 249
 Fardrup, se Farup
 Farisflod, Vejen s., I 266
 Farop, se Fårup
 Farre, Give s., I 186
 Farrup, se Farup
 Farshave, Jetsmark s., I 33
 Farthøj, Skallerup s., Morsø Nr. h.,
 I 67
 Farup, s., I 274, –, Nr.- 273
 Fasmali, Hjortdal s., I 41
 Faßmerlie, se Fasmali
 Faster, s., I 151 155 166, – gård 166,
 – kirke 166
 Fasterholtgård, Arnborg s., I 130
 Fastrup, Nr.-, Sdr.-, Gjellerup s.,
 I 125
 Fauerdall, se Favrdal
 Fauerholt, se Favrholt
 Fausing, s., II 12
 Fawersche bierge, se Favrskovbjerge
 Favrbjerg, Sdr. Lem s., I 159
 Favrdal, Gauerlund s., I 207
 Favrholt, Hørby s., I 23, Åsted s.,
 I 13
 Favrholt bjerge, Ansager s., I 234
 Favrholt skov, Albæk s., I 25
 Favrskovbjerge, Kerte s., II 119
 120 122
 Favrskovdal, Holsted s., I 263
 Favrskovhøje, Holsted s., I 263
 Favrskov jyndovn, Holsted s., I 263
 Favrtoft, se Fårtoft
 Faxing, se Fausing
 »Feesteddaal«, Føvling s., I 262
 Fegelkier, se Fuglkær
 Fegesund, se Feggesund
 Feggeklit, Sejerslev s., I 70
 Feggesund, Thisted amt, I 44 50 62
 Fejrup, Helgenæs s., II 37
 Fejø, s., II 150 167, – præstegård
 167
 Felbeck, se Feldbæk
 Felbjerg, se Feldbjerg
 Feldbjerg, Timring s., I 137, – bæk
 137
 Feldborg, Haderup s., I 112, – bæk
 112
 Feldborg, Neder- og Over-, Hade-
 rup s., I 112
 Feldbæk, Brejning s., I 156
 Felde, Ryde s., I 95
 Feldemoße, se Fjellelose
 Feldgård, Tistrup s., I 227
 Felding, Nr.-, s., I 135 155
 Felding, Sdr.-, s., I 114 117 128 130
 155 165 167, (by) 116 128, – kirke
 128
 Feldingmose, Sdr. Felding s., I 116
 »Feldtdaem«, Gesten s., I 258
 »Feldwig bierge«, Ansager s., I 234
 Felldemoße, se Fjellelose
 Fellding, Felling, se Felding, Sdr.-
 Femern, II 156
 Femhøj, Føvling s., I 262
 Femhøje, Hjørring kbst., I 10, Rå-
 sted s., I 133, V. Nykirke s., I 241
 Femø, s., II 150 166
 Fenø, se Fænø
 Feregaard, se Færggård
 Fermeldal, Fjaltring s., I 90
 Ferring, s., I 84 86 87 88, – sand
 87
 Ferskesø, Neksø kbst., II 172

- Ferup, Lejrskov s., I 259, – skov 259
 Ferup, se Fejrup
 Fested, se Fæsted
 Fialden, nu Brejning Fjalde, Brejning s., I 157
 Fialden, se Fjaldene
 Fiatring, se Fjaltring
 Fiandtsherret, se Fjends herred
 Fidde, Neder-, Over-, Henne s., I 223
 Fiellumbierg, nu Fjellumhøj, Nustrup s., I 277
 Fielstervong, se Fjelistervang
 Fieltring, se Fjaltring
 Fiemme, se Fjem
 Fierebeck, se Fjerbæk
 Fieresløff, se Fjerritslev
 Fiilsø(e), se Filso
 Fiit, Fiitaae, nu Hundeleiv å, Jelstrup s., I 16
 Fildersløv, se Fjallerslev
 Filskov, (tidl. Sdr. Omme s., nu) Filskov s., I 189
 Filsø, Henne s., I 217 221, Janderup s., I 216
 Filvad, Uldum s., I 183
 Finderup, Finderup s., II 109, Hanning s., I 160
 Finderup, Ø.-, Hanning s., I 160
 Finderup Rishøj, Hanning s., I 159
 Findisdal, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
 Findishøj, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
 »Findzhøy«, Ljørslev s., I 64
 Firehøj, Engbjerg s., I 84
 Firhøje, Frøslev s., I 59, Torstrup s., I 226
 Fischbech, se Fiskbæk
 Fiskbæk, Gudum s., I 80, Nr. Vium s., I 130 155 156
 Fistelhøje, Skarrild s., I 129
 Fitting, Vorbasse s., I 254
 Fiærup, se Ferup
 Fjaldene, Nr. Omme s., I 146
 Fjallerslev, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
 Fjaltring, s., I 74 84 88 90 91, – præstegård 90
 Fjands, se Fjends
 Fjellelose, Rørup s., II 96 103
 Fjellerup, s., II 18 (19)
 Fjellerup, Fjelsted s., II 102
 Fjelsted, s., II 96 102, (by) 102, – kirke 102
 Fjelsted, Sindal s., I 6
 Fjelistervang, Vorgod s., I 130 153 155 156
 Fjem, Torslev s., Børglum h., I 24
 Fjends h., I 107 111 114
 Fjerbæk, Lønborg s., I 170
 Fjerritslev, Kollerup s., V. Han h., I 40
 Flaaholz, se Fladholt
 »Fladbere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Fladbjerg, Flade s., Vennebjerg h., I 12 13
 Flade, s., Morsø Nr. h., I 68, – kirke 68, – præstegård 69
 Flade, s., Vennebjerg h., I 12, (by) 12
 Fladehøje, Vemb s., I 101
 Fladholt, Understed s., I 19 20, Karup s., Børglum h., I 21
 Fladhøj, Ansager s., I 234, Grimstrup s., I 240, Jelstrup s., I 16
 Fladinge by, se Flade
 Fladsager, Alsted s., I 69
 Fladstrand, Frederikshavn kbst., I 12
 »Fladzvaltzhøi«, Tranum s., I 36
 Fladø, se Flade
 Flansmose, Dybe s., I 88
 »Flaskett«, Jetsmark s., I 34
 Flegum, Torslev s., Ø. Han h., I 37
 »Flekierdhøye«, Skjoldborg s., I 54
 »Flekiershøy«, Lyø s., II 123
 Flesckholm, se Flæskholm

- Fleshørdal, Dragstrup s., I 67
 Fleustrupbye, se Fløjstrup
 Flintbjerg, Gudum s., I 81
 Flivesgaard, se Flyvesgård
 Flladinge, se Flade
 »Flogshøy«, Tødsø s., I 66
 Florup, se Flårup
 Flosbjerg, Avlum s., I 116 118
 Flynder, s., I 73 74 75 76, – kirke
 74, –ørs 74, – å 74
 Flyndersø, Estvad og Sevel s., I 103
 104 110, – mølle, Estvad s., 103
 Flytkær, Ølstrup s., I 160
 Flyvesgård, Vandborg s., I 87
 Flæsbiørg, se Flosbjerg
 Flæskholm, Nyborg kbst., II 134,
 – vold 134
 Flø, Brande s., I 188
 Flødstруп, s., II 141 142, (by) 142
 Fløjstrup, Beder s., II 50, Vindelev
 s., I 197
 Fløndersø, se Flyndersø
 Fløsø, Estvad s., I 103
 Fløttkier, se Flytkær
 Fløystруп, se Fløjstrup
 Flårup, Fuglse s., II 152
 Fobeslet, se Fovslet
 Foburg(e), se Fåborg
 Foelaae, se Faldå
 Foelbeck, se Folbæk
 Foeldbiørg, se Faldbjerg
 Foele beck, se Folebæk
 Foenvad, se Fonvad
 Foerfeld, se Fovrfeld
 Foersum, Egvad s., I 170, – bjerge
 170
 Foffuerholt, se Favrholt
 Fogelbiørg, se Fuglbjerg
 Fogelkier aae, se Fuglkær å
 Fogel(l)sang, se Fuglsang
 Fogelsig, se Fuglsig
 »Folbeckhøye«, Nørhå s., I 56
 Folby, s., II 42
 Folbæk, Vorgod s., I 152, – mose
 152
 »Folcke høye«, Anst s., I 257
 Foldager, Torstrup s., I 226, Ørre s.,
 I 120
 Folding, s., I 265, –bro 265 272
 – høj 265, – kirke 265
 Foldstedhøy, se Folstedhøje
 Foldå, Gudum s., I 81
 Fole, s., I 280
 Folebæk, Vemb. s., I 101
 Folehøj, Nørup s., I 196
 »Follegraffshøy«, Malt s., I 265
 Follerupbro, Herslev s., I 209
 »Folstebæk«, Tilsted s., I 52
 Folstedhøje, Mollerup s., I 60
 Fonnesbæk, Ikast s., I 126
 Fonvad, Snejbjerg s., I 128
 Fordumb, se Forum
 Forle, se Fole
 Forre mølle, se Fåre mølle
 Forrup, se Fårupgård
 Forshaffue, se Farshave
 Forsom, se Foersum
 Forsumho, Ølgod s., I 227
 Forum, Brøndum s., I 246, –bro
 246, –lund 246, – å 246
 Forup siø, se Fårup sø
 Fos, Lerup s., I 36
 Fouling, se Føvling
 Fourby, se Favrby
 Fourskovdaal, se Favrskovdal
 Fourskovhøje, se Favrskovhøje
 Fourskov jynoen, se Favrskov
 jyndovn
 Fousing, Hvejsel s., I 184
 Fousing, se Fovsing
 Foverholt schou, se Favrholt skov
 Fovrfeld, Guldager s., I 248
 Fovsing, s., I 81 98, (by) 99, –dal 99,
 – kirke 98 99
 Fovslet, Ødis s., I 260
 Fredskildegård, Nørhå s., I 56
 Fredsø, Lødderup s., I 58
 Fredtoft, Ål s., I 224
 »Fredtzkierby«, nu Tiufkær, Smid-
 strup s., I 208

- Fregnegaard, se Frennegård
 Frejstrupgård, Torslev s., Ø. Han h.,
 I 37
 Frejstruphøje, Torslev s., Ø. Han h.,
 I 37
 Fremmelev, Lunde s., II 92
 Frendishøj, Gram s., I 276
 Frennegård, Ibsker s., II 177
 Frestrup, se Frejstrup
 Fretoft, se Fredtoft
 Frigården, nu Rogsholm, Øster-
 marie s., II 176
 Friiigaardt, se Frisgåarde
 Friiðhøj, Fabjerg s., I 80
 Friisuadt, se Frisvad
 Frisdam, Hover s., Tørrild h., I 192
 »Friiigaard« (fejl for Fuusgaard?),
 Hemmet s., I 170
 Frisgåarde, Lydum s., I 223
 Frishøj, Jernved s., I 273
 Fristrup, Børglum s., I 26
 Frisvad, Varde lands., I 214
 »Froerhøye«, Øsløs s., I 44
 Fruergård, Sdr. Felding s., I 116
 128
 Fruerelund, Gamtofte s., II 111
 »Fruerhoele«, Gudum s., I 80
 Fruerlund, Give s., I 186
 Fruerlundshøj, Gram s., I 276
 Fru Mettes bjerg, Læborg s., I 266
 Frysbrønd, Lødderup s., I 58
 »Fryiðkierdbierg«, Føvling s., I 262
 Frøestrup, se Frøstrup
 Frøjk, Måbjerg s., I 138
 Frøkær, Guldager s., I 248
 Frølund, Gjellerup s., I 125
 Frøllund, fejl for Trøllund
 Frørup, s., II 146, (by) 146
 Frøs h., I 280
 Frøslev, s., I 59 60, (by) 60, -gård
 59 60 62, - kirke 59
 Fraiðløff, se Frøslev
 Frøstisgård, Bur s., I 101
 Frøstrup, Tømmerby s., I 43
 Frøstrupgård, Lunde s., I 217
 »Fuelbeck«, Gram s., I 276
 Fuelsang, se Fuglsang
 Fugelbeck, se Fuglbæk
 »Fugelshøj«, Vrejlev s., I 28
 »Fugeltoffthøj«, Jannerup s., I 56
 Fuglbjerg, Stadil s., I 148
 Fuglbæk, Brøndum s., I 246
 Fuglebæk, Østofte s., II 164
 Fuglkær, Trans s., I 91
 Fuglkær å, Vind s., I 136
 Fuglsang, Thyregod s., I 187, Tore-
 by s., II 165, Torslev s., Børglum
 h., I 24, Vandborg s., I 87, Vol-
 strup s., I 23
 Fuglsang, Nr.-, Tømmerby s., I 43
 Fuglsanghøj, Ansager s., I 234
 Fuglse, h., II 149 150 166 167, s.,
 149 152 153, (by) 152, - kirke 152
 Fuglsig, Fåborg s., I 242, Skt. Olai s.,
 I 10
 Fuleboech, se Fuglebæk
 Fullse, se Fuglse
 Fulse, se Fuglse
 »Fulshøi«, Fuglse s., II 152
 Fulsø, se Fuglse
 Fuolby, se Folby
 »Fuollbiereg«, Sindbjerg s., I 182
 Fuorbye, se Furreby
 Fur, s., I 61
 Fureby, se Furreby
 Furland, se Fur
 Furreby, s., I 16 26 27, - kapel
 26
 Fuusgård (?), Hemmet s., I 170
 Fyenn, se Fyn
 Fyllested, Brenderup s., II 101,
 - mølle 102
 Fyn, II 84 96 98 114 119 123 124
 139 143 146 164 203
 Fynshoved, Stubberup s., II 90
 Fyns stift, II 94 116 149 159 162
 Fæbroen, Albæk s., I 25
 Fægisund, se Feggesund
 Fænø, Middelfart kbst., II 97 106,
 - kalv 97

- Færgegård, (tidl. Torup s., nu)
 Vang s., I 55
 Fæsted, Sdr. Hygum s., I 280
 Fæø(e), se Fejø
 Føigβebierge, se Føjsøbjerg
 Føjsøbjerg, Avnslev s., II 141
 »Føllerhøye«, Haverslev s., I 38
 Føllerup, Bursø s., II 151
 »Føllhøye«, Vester s., I 187
 Føns, s., II 96 106 107, (by) 106
 107 108, -gård 107, - kirke 106
 108, - skov 106 107 108, - ør 106
 Fønø, Fønøkalff, se Fænø, Fænø-
 kalv
 Førslev, Førslev s., II 164
 Førstballe, Nørup s., I 196
 Føvling, s., I 262 265, - dam 262,
 - kirkegård 262 265
 Fåborg, kbst., II 116 117 119 120
 122 123
 Fåborg, s., I 239 241 242, (by) 242,
 - kirke 236, - mølle 241, -mølle-
 gård 242
 Fårbæk, Haderup s., I 111 112,
 - vad 111
 Fåremølle, Bøvling s., I 74 76
 Fårtoft, Sundby s., I 68
 Fårup, s., (II 45), (by) Lødderup s.,
 I 59, Saltum s., I 32
 Fårupgård, Jelling s., I 190 194
 Fårup sø, Jelling s., I 190 195
- Gaadberg, se Gadbjerg
 »Gaanhøye«, Ingstrup s., I 30
 »Gaard skow«, Agerskov s., I 283
 »Gaarhøye«, Ansager s., I 234
 Gaarsholt, se Gårdsholt
 Gaarssløff, se Gårsløv
 »Gaasberghøye«, Hundborg s., I 56
 »Gaasdall«, Brejning s., I 157
 Gaasested(h), se Gårdsted
 Gaasmer, se Gosmer
 »Gaaβedall«, Nørup s., I 196
 »Gaaβhøye«, Ansager s., I 234
 Gaasvig, se Gårdsvig
- Gabel, se Gabøl
 Gabs, Aulum s., I 117 118
 Gabsvad, Ansager s., I 234
 Gabøl, Nustrup s., I 277
 Gadberig, se Gadbjerg
 Gadbjerg, s., I 190 195, (by) 195
 Gadbjergdal, Nørup s., I 196
 Gaddebygaardt, se Gadebygård
 Gaddensgardh, se Gadensgård
 Gade, Vejlbys, Elbo h., I 203 204
 Gadebygård, Østermarie s., II 175
 Gadegård, Fjaltring s., I 90, Ny-
 sogn, I 150, Ovtrup s., V. Horne
 h., I 217
 Gadegård, Lille-, Store-, Hanning
 s., I 162
 »Gadelshøye«, Jernved s., I 273
 Gadensgård, Volstrup s., I 23
 Gadgaard, se Gadegård
 Gadholt, Understed s., I 20
 »Gadhøye«, Føvling s., I 262
 Gadsbjerg vold, Tved s., I 46
 Gadstrup, Nr. Åby s., II 104
 Gadzberg vold, se Gadsbjerg vold
 »Gaffhøye«, Vejen s., I 266
 Gaffuerslund, se Gauerlund
 Galgebjerg, Sdr. Vium s., I 169
 Gallieberre, se Galgebjerg
 Gallzhøye, se Galthøje
 Galmindrup, Errindlev s., II 154
 Galsted, Agerskov s., I 283, - skov
 283
 Galstho, V. Starup s., I 239
 Galtaldal, Nørup s., I 196
 Galtho, Tistrup s., I 227
 Galthovd, se Galtho
 Galthøje, Ljørslev s., I 64
 Galtmose, Vandborg s., I 87
 Galtrup, s., I 66, - præstegård 67
 Gamborg, s., II 96 97, (by) 105
 Gambst, se Gamst
 Gamellhollm, se Gammelholm
 Gamel Thingehøye, se Tinghøj
 Gamle, Det, Harreslev s., I 17
 Gamleborg, Vestermarie s., II 183

- Gamlemølle, Ørre s., I 120
 »Gammelagerhøy«, Ølgod s., I 227
 »Gammelbjergehøy«, Ejsing s., I 107
 Gammelbo, Gamtofte s., II 111
 Gammelbohøj, Gerum s., I 13
 Gammelborg, Vindinge s., II 131
 132 139
 Gammelborg, se Gamleborg
 Gammelby, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244, Handbjerg s., I 95, Læborg s., I 266, Nørup s., I 196, Ringive s., I 186, Torsted s., Hind h., I 144
 Gammelby høj, Hornstrup s., I 179
 Gammelbøe, se Gammelbo
 Gammeldam, Gamtofte s., II 110, – mølle, Ørslev s., II 106
 Gammalgård, Blidstrup s., I 64, Mejrup s. (nu Gammelby), I 93, Sdr. Lem s., I 159, Vandborg s., I 87, Vivild s., II 12, Ølgod s., I 232, Ølstrup s., I 160
 Gammalgårde, Ovtrup s., V. Horne h., I 217
 Gammelholm, Hørby s., I 22
 Gammeljordhøj, Holsted s., I 263
 »Gammelløer«, Ljørslev s., I 64, »– backe« 64
 Gammelmølle, Sdr. Lem s., I 159
 Gammelskov, Agerskov s., I 283
 Gammelsogn, s., I 139, – kirke 150, – provstegård 150
 Gammelsole, Ø. Snede s., I 180 181
 Gammelsuolle, se Gammelsole
 Gammeltoftgård, Henne s., I 223
 Gammelvanghøj, Jelstrup s., I 16
 Gammelvind, Vind s., I 136
 Gammelå, Djurs Nr. h., II 18
 Gamst, Anst s., I 256 257
 Gamtofte, s., II 110, (by) 110 111
 Gamtofticus, se Gamtofte
 Ganerå, Skjern kbst., I 151
 Ganneraa, se Ganerå
 Gantebro, Munkebo s., II 87
 Gardhøje, se Gårdhøje
 Garstrup, se Gadstrup
 Gasse, Vester-, Øster-, Skærbæk s., I 288 289
 »Gauelbjerg«, Fåborg s., I 241
 Gauerslund, s., I 205 206 207 208, (by) 207, – kirke 207, – skov 207
 Gawersslund, se Gauerslund
 Gavlsgrav, Gauerslund s., I 207
 Gavlsbjerg (grd.), Fjaltring s., I 90, (høj) 90
 Gedbo, St.-, Tvis s., I 117
 Geddal, Ejsing s., I 106 107
 Gedebjerg, Volstrup s., I 23
 Gedemose, Navr s., I 99
 Gedhøj, Hørmested s., I 5
 Geestrup, Agerskov s., I 283
 »Geilbjerg«, Sinding s., I 123
 Geill, se Gejlgård
 Gejlgård, Tistrup s., I 227
 Gejsing, Anst s., I 256 257
 Gelballe, Skanderup s., I 260
 Gelbjerg, Balslev s., II 103
 Gellerodde, Tørring s., Skodborg h., I 77 83
 Gellerup, Varde lands., I 214
 Gellerup, se Gjellerup
 Gelløe, se Gellerodde
 Gelsted, s., II 96 102 103, (by) 102 103, – kirke 103 106, – Tårup 103
 Gelsted Torup, se Gelsted Tårup
 Gerild, se Gjerrild
 Germania, se Tyskland
 Gerndrup, Brørup s., I 262, – bæk 262, – runde 262
 Gerndrup, Hørby s., I 22
 Gerringe, Tirsted s., II 157
 Gersholt skov, Torslev s., Børglum h., I 24
 Gerum, s., I 13 19 21 25, (by) 13, –gård 13, – præstegård 13, –hede 13
 Gerumb, se Gerum
 Gesing, Brøndum s., I 246, – kær 248
 Gestbro, Fåborg s., I 241

- Gesten, s., (I 257), – kirke 256 257,
– kær 257
- Gesten, Vester –, Gesten s., I 257
- Gesterup, se Geestrup
- Gesthede, Grimstrup s., I 240
- Gestlunde, Fåborg s., I 242, – mølle
242
- Giddeberg, se Gedebjerg
- Gieddild, se Geddal
- Giedmouse, se Gedemose
- »Giedshøj«, Grimstrup s., I 240
- Gießeßing, se Gjesing
- »Gieffen skoff«, Sevel s., I 110
- Gielbiere mølle, se Gildebro mølle
- Gieldbierge, se Gelbjerg
- Gielderup, se Gellerup
- Giellballe, se Gelballe
- »Giellberge«, Sahl s., I 105
- »Giellstofft«, Gram s., I 276
- Giellø, se Gellerodde
- »Gielßhøy«, Tørring s., Skodborg h.,
I 77
- Gielsted, se Gelsted
- Giemsing, Giemzing, se Gimsing
- Giemsinghuo, se Gimsinghoved
- Gierndrup, se Gerndrup
- Gierrum, se Gerum
- Giesing, se Gesing
- »Giesling høye«, Saltum s., I 32
- »Gießhøye«, Gudum s., I 81
- Giesten, se Gesten
- Giethede, se Gesthede
- Giffskov, se Givskud
- Giible, se Gislev
- »Gilbjerg«, Timring s., I 137, »-
beck« 137, »- dal« 137
- Gildebro mølle, Fjelsted s., II 102
- Gildeladen, Ugilt s., I 11
- »Gildhøy«, Hygum s., I 85
- »Gildhøye«, Tørring s., Skodborg h.,
I 78
- Gimsing, s., I 82 96 97, – hoved 97,
– høje 97, – kirke 96
- Ginderup, se Ginnerup
- Gindeskov, (tidl. Haderup s., nu
- Grove s., I 112, – bæk 112, – høje
112
- Ginding, h., I 94 102 105 106 110
111 112 113 114 124 127
- Ginnerup, s. II 18 (19)
- Giords huß, se Gjordshus
- Gislev, s., II 125 126, – kirke 126
- Give, s., I 185, (by) 186, – kirke
186
- Givskov, Give s., I 186
- Givskud, s., I 184 185, (by) 184,
– kirke 184, – lund 185
- Giødeye, se Gydeje
- Giøding, se Gødding
- Giødstrup, se Gødstrup
- Giødsvong, se Gødsvang
- Giøgaard, se Gødgårde
- Giøghøye, se Gøghøje
- Giøgsiig, se Gøgsig
- Giøl bye, se Gøl
- Giølland, se Gøl
- Giølstorp, se Gølstrup
- Giønderup, se Gønderup
- Giør(r)ing, se Gørding
- Giørklint høje, se Gørklinthøj
- Giurup, se Gjurup
- Gjellerup, s., I 114 118 124 125 126
127, (by) 116, –, Gammel- 125,
– kirke 124, – præstegård 126
- Gjern, h., II 58, – kirke 58, – s. 58
- Gjerrild, s., II 18
- Gjesing, s., II 13
- Gjordshus, Middelfart kbst., II 98
- Gjurup, Skt. Hans s., I 10
- Gjødstrup, Snejbjerg s., I 116, – sø
116
- »Glarhøy«, Sevel s., I 107
- Gleborg, Mejrup s., I 93
- Glededal, Hover s., Tørrild h., I 192
- Glesborg, s., II 18 (19)
- Glibstrup, Anst s., I 256 257, Lyne
s., I 173
- Glimsholt, Ugilt s., I 11, – skov 11
- Glipstrup, se Glibstrup
- Glombæk, Øsløs s., I 42 44

- Glomstrup, Hvidbjerg s., Morsø Sdr. h., I 62
 Glue, Ringe s., II 124, – høj 124
 Glumbackfiord, se Glombæk
 »Glumshøj«, Hvidbjerg s., Morsø Sdr. h., I 62
 Glums(s)trup, se Glomstrup
 »Godenßlund«, Gamtofte s., II 111
 »Goedwilligshøj«, Sevel s., I 110
 Goensager, se Gånsager
 Gormshøj, Jelling s., I 190
 Gorrestrup, se Gårestrup
 Gosmer kirke, Gosmer s., II 54
 Gotland, II 173
 »Goueshøye«, Hodde s., I 227
 Govelshøj, se Gavlsbjerg
 Graae, se Grågårde
 Graback, se Gråbæk
 Graderup, Brendrup og Harndrup s., II 101 102
 Grafflund, se Gravlund
 Graffshøj, se Graven(s)høj
 Graffuen(-), se Gravum(-)
 »Graffvenhøj«, Ø. Assels s., I 65
 »Graffverhøj«, Galtrup s., I 66
 Grahie, se Gråhede
 Gram, h., I 276 277 282 284, s., 276, – dam 276, – gård 276, – herregård 277, – kirke 276, – lund 276
 Grambo bæk, Harreslev s., I 17
 Grambo hede, Harreslev s., I 17
 »Grandhøj«, Haverslev s., I 38
 Gransgård, Tørring s., Skodborg h., I 77
 Grarup, Brande s., I 188
 Grarup, se Graderup
 »Gratzenhøj«, Ejsing s., I 107
 »Grauenhøj«, Malt s., I 265
 »Gra(u)ffuenhøye«, Kallerup s., I 54
 »Graunhøj«, Tødsø s., I 66
 Gravengård, Hemmet s., I 170
 Graven(s)høj, Hjortdal s., I 41
 Graverhuset, Volstrup s., I 23
 Gravesgårde, Stadil s., I 148
 Gravhøj, Tødsø s., I 66
 Gravlund, Øse s., I 237, – bæk, Toftlund s., I 282, – dal, Føvling s., I 262
 Gravum, Tårs s., I 12, –s hede 12
 Grebdal, Trans s., I 90, – høj 90
 »Grebtoffttehøj«, Åsted s., I 14
 Gredsbølgård, Egvad s., I 170
 Gredskær, Gerum s., I 13
 Gredsted, Jernved s., I 273, – bro 273 275
 Green, Arnborg s., I 116 130
 Greene, se Gren(e)
 »Greenswaad«, Ansager s., I 234
 »Greffte«, eller »Greteschouff«, Ellinge s., II 143
 Greffuens Dall, se Grevensdal
 Grejs, s., I 181 182, (by) 181, -kirke 181
 Gremmeløkke, Ingslev s., II 104 105
 Gremstrup mølle, se Grimstrup mølle
 Grene, s., I 254, – kirke 254, – sø 254 255, – å 254
 Grene Hoven s., I 177, Skarrild s., I 129
 Grenne, se Green
 »Grenshøj«, Ansager s., I 234
 Grensted, se Grindsted
 Grenå, kbst., II 16 17 18, – kirke 18
 »Greteschouff« eller »Greffte«, Ellinge s., II 143
 Gretterhøj, Velling s., I 141
 Grevensdal, Lyø s., II 121
 Grevenshøj, Hem s., II 9
 Greys, se Grejs
 Gribsvad, Rørup s., II 103
 Gridtzboell, se Gredsbølgård
 »Griffansun Baagethoffuett«, Nyborg kbst., II 139
 Griffshuolle, se Grishole
 Griißebeck, se Grisbæk
 Grimlund, Hoven s., I 177
 Grimeshave, Astrup s., I 7
 Grim(s)høje, Skjoldborg s., I 54
 Grimsted bro, Vennebjerg s., I 15

- Grimstrup, s., I 240 241, (by) 240,
– kirke 236 240
- Grimstrup, Timring s., I 137,
– mølle 152
- Grimstrup bæk, V. Nykirke s., I 241
- Grindsted, s., I 237 254 255, (by)
255, – kirke 232 255, – å 255
- Grisbæk, Nr.-, Sdr.-, Vejrup s.,
I 267
- Grisholle, Pedersker s., II 181
- »Grittbjerg«, Sindbjerg s., I 182
- Gritterhøj, se Gretterhøj
- Grobsgård, Dybe s., I 88
- Groffue, se Grove
- Groffuerbis gaard, se Gravesgårde
- Grorup, se Grårup
- Grosaand, se Gråsand
- Grove, s. (tidl. Haderup s.), I 111
112, – bæk 111
- »Grudtzkielldall«, Tilsted s., I 52
- Grue, Astrup og Sindal s., I 7
- Grummegård, Hygum s., I 86
- »Grundall«, Hjaremål s., I 51
- Grundet, Store-, Hornstrup s.,
I 179
- Grundet birketing, Hornstrup s.,
I 179
- Grundfør, s., II 41, (by) 41
- »Grundifhøye«, Gesten s., I 257
- Grunditt, se Grundet, Store-
- »Grundwaad«, Lønne s., I 224
- »Grutzhøye«, Ø. Assels s., I 65
- Gryd, Toftlund s., I 281
- Grydde, se Grødde
- Grydderhøj, se Gryderhøj
- Grydehøj, Bur s., I 101, Lindknud
s., I 261
- Gryderhøj, Haverslev s., I 38,
Saltum s., I 32
- Gryderis, (tidl. Tjørring s., nu)
Herning kbst., I 128
- Grydevad mølle, se Grydvad mølle
- Grydeå, Idum s., I 135
- Grydholt, Tvis s., I 117
- Grydhøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
I 69, Vrejlev s., I 27
- »Grydisdaem«, Gesten s., I 258
- Grydsbæk, Vandborg s., I 87
- Grydshøj, Mosbjerg s., I 5
- Grydtzvad, se Gribsvad
- Grydvad mølle, Janderup s., I 216
- »Grydzhøj«, Gram s., I 276
- Gryd aae, se Grydeå
- »Gryedhøye«, Læborg s., I 266
- »Gryhøye«, Føvling s., I 262
- »Gryldsbohøye«, (tidl. Bramminge s.,
nu) Sneum s., I 268
- »Gryshyff«, Hornstrup s., I 179
- Grædebjerg, Bredsten s., I 194
- Grædstrup, s., (II 63)
- Grærup, Ål s., I 224
- Græsdal, Tårs s., I 12, – skov 11
- Grødby, Åker s., II 184
- Grødde, Ikast s., I 126
- »Grøendaell«, Anst s., I 257
- »Grønberø«, Flade s., Morsø Nr. h.,
I 68
- »Grønbiere høye«, Snebjerg s., I 128
- Grønbjerg, Nr. Omme s., I 145
- »Grønddall«, Sevel s., I 110
- Grønfald, se Grønfelt
- Grønfelt, Ølgod s., I 227
- Grønhede, Volstrup s., I 23
- Grønholt, Bovense s., II 139, Horn-
strup s., I 179
- Grønhøj, Bejstrup s., I 39, Brøns s.,
I 288, FASTER s., I 166, Gudum s.,
I 81, Hygum s., I 85, (tidl. Sunds
s., nu) Ilskov s., I 116, Ingstrup s.,
I 30, Jelling s., I 192, Jelstrup s.,
I 16, Kollerup s., V. Han h., I 35
40, Skærum s., I 14, Tranum s.,
I 36, Vemb s., I 101, Vester s.,
I 187, Ølgod s., I 232
- Grønhøj, Liden –, Stor-, Vejen s.,
I 266
- Grønhøje, Anst s., I 256
- Grønkær, Avlum s., I 116 117 118
- Grønlund, nu Brockdorff, Stubbe-
rup s., II 90

- Grønnedal, Hover s., Tørrild h.,
I 192
- Grønnehøj, Holsted s., I 263
- Grønthøj, Avlum s., I 118
- Grøntved, Mygdal s., I 8
- »Graabjerg høye«, Kallerup s., I 54
- Gråbrødre kirke, Odense kbst., II 75
- Gråbæk, Sahl s., I 106, Hygum s.,
I 86
- Grådyb, ved Fanø, I 213 250
- Grågårde, Torning s., II 6
- Gråhede, Oddum s., I 176
- Gråmose, Torning s., II 6
- Grårup, Mosbjerg s., I 5
- Gråsand, (tidl. Haderup s., nu)
Grove s., I 112
- Gråtop, Vorgod s., I 156
- »Gubdall«, Lydum s., I 223
- Gudbjerg, s. og by, II 129 130,
– vandmølle 130
- Gudden aae, se Gudenå
- Guddenkier, se Gudum kær
- Guddum, se Gudum
- Gudenå, nu Storå, Midt- og Vest-
jylland, I 93 100 101
- Gudenå, Midt- og Østjylland, I 183
185
- Gudersbølle, se Gundesbøl
- Gudhjem, kbst., II 172 175
- Gudium, se Gudhjem
- Gudme, h., II 124 125 126 127 128
129, s. 129, (by) 129
- »Gudsig Bierre«, Hover s., Hind h.,
I 144
- Gudsnapgård, Kalvslund s., I 275
- Gudsø, Taulov s., I 202, -bro 209
- Gudum, birk I 73, s., 73 75 79 80
81, -kloster 80
- Gudumkær å, Gjellerup s., I 125
- Gujen å, se Gudenå
- Guldager, s., I 248, – kirke 236 248
250, – mølle 248, – præstegård
248
- Guldager, Langskov s., I 183, Vrej-
lev s., I 28
- Guldagershøj, Langskov s., I 183
- Guldagershøje, Saltum s., I 32
- Guldagger-, se Guldager-
- Guldberg, Ål s., I 224
- Guldbjerg mose, Bredsten s., I 195
- Guldbækskær skov, Åsted s., I 14
- Guldfarhovedskov, Bording s.,
I 113
- Guldhøj, Hover s., Tørrild h., I 192,
Måbjerg s., I 138
- Gulland, se Gotland
- Gullerup, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
I 69
- Gullumhøje, Janderup s., I 216
- Gummesmark, V. Nykirke s., I 241
242
- Gummismarch, se Gummesmark
- Gunaa, se Gudenå
- Gunderup, Horne s., Ø. Horne h.,
I 226, Sevel s., I 110, Årre s.,
I 240
- Gundesbøl, Hemmet s., I 170,
Oddum s., I 176
- Gundestrup, Hørby s., I 22, Skræm
s., I 40
- Gundestrupgård, Kollerup s., V.
Han h., I 40
- Gundspil, se Gundesbøl
- Gunkier, nu Uldum kær, Uldum s.,
I 183
- Gydeje, Torslev s., Børglum h., I 24
- Gyffue, se Give
- Gyldenbøl, Torslev s., Børglum h.,
I 24
- Gyldenså, Østermarie s., II 176
- »Gyllihøffden«, Gudbjerg s., II 129
- Gyllindbåa, se Gyldenså
- Gyllum, s., II 54
- Gyndovnen, Skibet s., I 193
- Gyngehuß, se Gøngeherred
- Gyris, Oddum s., I 176
- Gysbæk, Handbjerg s., I 95
- Gødding, Nørup s., I 196
- Gødgård, nu Blakshøjgård, Gerum
s., I 13

- Gødgårde, Mygdal s., I 8
 »Gødhøye«, Ølgod s., I 232
 Gødsbøl, Lindeballe s., I 195 237
 Gødstrup, Snejbjerg s., I 128, – sø
 118 120 128
 Gødsvang, Tistrup s., I 227
 Gøghøje, Gudum s., I 81
 Gøgsig, Tværsted s., I 4
 Gøl, s., I 34, –by 34
 Gølstrup, Jelstrup s., I 16
 Gønderup, Vrejlev s., I 27
 Gøngeherred, Nyker s., II 187
 Gørding, h., I 241 242 243 249 267,
 s., Gørding h., I 267, –, Nr.–,
 Sdr.- 267
 Gørding s., Hjerm h., I 100 101
 Gørding, Sønder –, nu Sønderby,
 Gørding s., Hjerm h., I 100, –
 kirke 100, – møllesø 100 101, –
 præstegård 101
 Gørdingbjerg, Føvling s., I 262
 Gørdingdal, Føvling s., I 262
 Gørklinthøj, Holsted s., I 263
 Gånsager, Vodder s., I 287
 Gårdbo, Råbjerg s., I 3, – hede 3,
 – sø 3
 Gårdholm, Rønbjerg s., I 104
 Gårdhøje, Måbjerg s., I 138
 Gårdsholt, Voer, s., I 26
 Gårdsted, Understed s., I 19
 Gårdsvig, Sdr. Felding s., I 128
 Gårestrup, Skt. Olai s., I 10
 Gårslev, s., II 205 206 207 208,
 (by) 206, – skov 206
 Gåsagerhøj, Bjergby s., Morsø Nr.
 h., I 69
 Gåskær, Vandborg s., I 87
 Gåsvrøgel, Beder s., II 51
- Haall, se Hale
 Haandklitbiere, se Hanklit
 Haandsted, se Hansted
 Haandstholmb, se Hanstholm
 Haarboør, se Harboør
 »Haarensberg«, Gudum s., I 81
 Haaret, se Håred
 »Haarhøye«, V. Hjermeslev s., I 31
 »Haarskouff beck«, Toftlund s.,
 I 282
 Haar(d)søβell, se Hardsyssel
 Haasted, se Lyne Husted
 Hackebjerg, se Hakkebjerg
 Hadderijβ, se Haderis
 Hadderup, se Haderup
 Haderis, Haderup s., I 111, – å, nu
 Haderup å, 111
 Haderslev, kbst., I 209 277, II 105,
 –hus I 274 286 287
 Haderslevhus len, I 276 277 280
 Haderup, s., I 102 112, (by) 112,
 – kirke 106 111
 Hads, h., II 52
 Hadsten, s., (II 44)
 Haelby, Hee s., I 142
 Haell, se Hale
 »Haffdal«, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Haffesnap, se Havrsnap
 Hafflund, se Havlund
 Haffndrup, se Havndrup
 Haffnhøyen, se Havnehøj
 Haffnsted, se Hansted
 »Haffrhøj«, Hjortdal s., I 41
 »Haffskobierge«, Føvling s., I 262
 »Haffskovdaal«, Føvling s., I 262
 Haffsør, se Hovsør
 Haffue, se Hauge
 »Haffuelund«, Ejsing s., I 106
 Haffuen, se Haven
 Haffuenstrup, se Havnstrup
 Haffuersleff, se Haverslev
 Haffervadt, se Havervad
 Hafnia, se København
 Hafuen, se Haven
 Hagbro, se Hagebro
 Hagebro, Vridsted og Haderup s.,
 I 107 111 112
 Hagebrohøj, Haderup s., I 112,
 –mølle 111, –å, nu Skiveå eller
 Karupå, 107

- Hagelskær, Ikast s., I 126
 Hakkebjerg, Vestermarie s., II 186
 Halbjerg, V. Starup s., I 239
 Halby, Stavning s., I 162 163,
 -bjerge 162, -bæk 163
 Hald slot, Dollerup s., I 62, II 6
 Hald sø, Dollerup s., II 6
 Haldal, Bredsten s., I 194
 Haldbjerg, V. Starup s., I 234
 »Haldsbøye«, Haverslev s., I 38
 Haldum s., (II 44)
 Hale, Sevel s., I 107, Vinding s.,
 Ulfborg h., I 136
 Halegård, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77
 »Halffveyhøy«, Vejen s., I 266
 Halgaard, se Halegård
 »Halgierdall«, Ringive s., I 186
 Halkier, se Halkær
 Halkær, Nr. Omme s., I 145, Stadil
 s., I 148
 Halldene, se Hallegård
 »Hallderøgells høye«, Jetsmark s.,
 I 34
 Hallds slot, se Hald slot
 Hallegård, Nyker s., II 187, Olsker
 s., II 187
 Hallemschouff, se Hallingskov
 Hallendbeck, Hallindbæk, se Hal-
 lundbæk
 Halling, s., II 53, – kirke 53
 Hallingskov, Svendborg kbst.,
 II 114
 »Hallkier«, Jetsmark s., I 34
 Hallon, se Hallum
 Hallum, Kvong s., I 221
 Hallund, Hvejsel s., I 184
 Hallundbæk, (tidl. S. Omme s., nu)
 Blåhøj s., I 189, Hodsager s., I
 116 121
 Hals, s., I 29, -skov 29
 Halsted, s., II 164
 Halsted klostres len, II 166
 Haltrup, Øse s., I 232 237 238
 Halvodde, Ugilt s., I 11
 Hammel, s., II 59, (by) 59
 Hammelev, s., II 18
 »Hammelhøy«, Føvling s., I 262
 Hammeløff, se Hammelev
 Hammelmose, Tise s., I 20
 Hammelsuøng, se Hammelsvang
 Hammelsvang, Ølstrup s., I 160,
 – bæk, nu Heager å, 160
 Hammer, nu Hammeren, Allinge-
 Sandvig landdistr., II 171
 Hammerholt lund, Torslev s., Børg-
 lum h., I 24
 Hammerhuß, se Hammershus
 Hammer, s., (II 63), – kirke 63
 Hammersdal, Hjortdal s., I 41
 Hammershus, Allinge-Sandvig
 landdistr., II 171 175
 Hammerum, h., I 23 93 112 113 114
 118 120 121 125 126 130 135 146
 152 153 155 156 165 166
 Hammerum, Gjellerup s., I 125,
 – bæk 125
 Hammerumensis nomarchia, se
 Hammerum herred
 Hanbæk, se Hånbæk
 Handberghoffgaardt, se Handbjerg
 Hovedgård
 Handbjerg, Handbjerg s., I 95, –
 Hovedgård 95
 Handerup, se Hannerup
 Handherredt, se Hanherred
 Handstholm, se Hanstholm
 Han h., nu V.- og Ø. Han h., I 35
 36 39 40 41 61 62
 Hanherreds ting, Skræm s., I 40
 Hanklit, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Hanneis, se Hannæs
 Hannerup, Ullerup s., I 203
 Hannevanggård, Billum s., I 216
 Hanning, s., I 155 160, –, Gl.- 162,
 -gård 162, – kirke 162, – præste-
 gård 162
 Hannið, se Hannæs
 Hannæs, Thisted amt, I 42 44
 Hanðholm, se Hanstholm

- »HanBis hye«, Vildbjerg s., I 120
 Hansted, s., I 45
 Hanstholm, Hillerslev h., I 45 48,
 Sejerslev s., I 70
 Hanvejle, Vust s., I 42 43
 Haraldskær, Skibet s., I 193 200
 Harboør, s., I 73 82 85 87, – birk
 73 82
 Harkkis, se Harkes
 Hardsyssel, I 73 79 82 84 92 96 107
 114 139 150 151 166
 Hardtlund, Vind s., I 136
 Harehøj, Aulum s., I 118, Gudum
 s., I 80
 Hareslevdal, Ingstrup s., I 30
 »Harholmbech«, Stavning s., I 163
 Harhøye, se Harrehøj
 Harild, Stor-, nu Brande Harrild,
 Brande s., I 188
 Harisbolig, Tågerup s., II 155
 Haritsleuff kircke, se Harreslev
 kirke
 Harkes, Ølgod s., I 232
 Harndrup, s., II 96 102, – kirke 102,
 – mølle 102
 Harpsø, Tårs s., I 12
 Harreby, Sdr. Hygum s., I 280
 Harrehøj, Elso s., I 59
 Harreskov, Assing s., I 129
 Harreslev, s., (I 16), – kirke 16, –,
 Nr.-, Vennebjerg s., I 15
 Harresø, Givskud s., I 185
 Harsysbel, se Hardsyssel
 Harte, s., I 210, 212, – skov 210,
 – sø 212
 Hartons, se Hattens
 Hasle, kbst., II 171 173 187
 Haslemarck, se Horslevmark
 Hasselholt, Sahl s., I 106
 »Haßelud«, Anst s., I 257
 Haßelvay, Haßellud, se Hesselvad
 Hastrup, Thyregod s., I 187
 Hattens, Mejrup s., I 93
 Hatterhøj, Nors s., I 45
 Hattersleffhuß, se Haderslevhus
 Hatting, h., II 69, s., 69 71, – præ-
 stegård 70
 Hatz herridt, se Hads h.
 Haud, se Haved
 Hauerlycke-, se Havlække-
 Hauerslef, se Haverslev
 Hauge, Langskov s., I 183, Tistrup
 s., I 227
 Haugelund, Langskov s., I 183
 Haunstrup, se Havnstrup,
 Hunstrup
 Haurholm, se Haverholm
 Haursnap, nu Sofiedal, Sinding s.,
 I 123
 Haustrup, Ø. Nykirke s., I 185, – sø
 185
 Hawe, se Hauge
 Haved, Rejsby s., I 286
 Haven, Hørby s., I 23, Torslev s.,
 Ø. Han h., I 35 37
 Haverholm, Vrejlev s., I 27
 Haverslev, s., I 38, (by) 38, – kirke
 38
 Havervad, Brøns s., I 288
 Havgård, Vennebjerg s., I 15
 Havlund, Ølgod s., I 227
 Havlække, Østofte s., II 164, -gård
 164
 Havndrup, Hellerup s., II 148
 Havnehøjen, Elling s., I 6
 Havnshøj, Skærum s., I 14
 Havnstrup, (tidl. Snejbjerg s., nu)
 Havnstrup s., I 116 128
 Havrsnap, Sinding s., I 116
 Heager, No s., I 144, Øse s., I 237
 Hebelstrup, Mygdal s., I 8
 Hebo, Nr.-, Sdr.-, Janderup s.,
 I 216
 Heck boliger, nu Hækhus, Sevel s.,
 I 107
 Heckebøl, se Hækkebølle
 Hedeager, Ølgod s., I 232
 Hedeby, Ringive s., I 186, Stavning
 s., I 162
 Hedegård, Bindslev s., I 4, Dej-

- bjerg s., I 160, Gammelsogn s., I 150, Give s., I 186, Handbjerg s., I 95, Hjortdal s., I 41, Hjortlund s., I 275, Hover s., Hind h., I 144, Hune s., I 32, Idum s., I 133, Jetsmark s., I 33, Oddum s., I 176, Rakkeby s., Vennebjerg h., I 17, Ringkøbing kbst., I 140, Sevel s., I 110, Sinding s., I 123, Vinding s., Ulfborg h., I 136
- Hedegård, Neder-, nu Sdr. Hedegård, Vemb s., I 101
- Hedegård, Over-, nu Mellem Hedegård, Vemb s., I 101
- Hedegård, St.-, Resen s., I 81
- Hedegårde, Borbjerg s., I 94
- Hedehus, Sevel s., I 107
- Hedehøj, Jannerup s., I 56
- Heden, Vennebjerg s., I 15
- Hedensted, s., II 71
- Hedensvig, se Hejnsvig
- Hee, s., I 139 142 144 – kirke 142, – præstegård 144, – å, nu Hover å, 144
- Hee, se Hedeby
- Heede, se Hedegård
- Hee fjord, nu Stadil fjord, I 142
- Heegaard, nu Hanning Hedegård, Hanning s., I 162
- Heegaard, se Hedegård
- Heem, se Hem
- Hegbøl, se Hejbøl
- Hegelskov søe, se Hejlskov sø
- Hegaardt, se Hedegård
- »Heinskierbeck«, Ansager s., I 232
- Heiðell(-), se Hessel(-)
- Hejbøl, Ølgod s., I 232, -knap 232
- Hejlskov sø, Egtved s., I 200
- Hejnsvig, s., I 254, (by) 254 255, – kirke 232 254 255
- Helbredskilde, = Korskilde, Taulov s., I 203
- Helderup, se Hellerup
- Heldom, se Heldum
- Heldum, s., I 73 77 78 79, – kirke 78
- Helenæ steen, se Skt. Elinæ-Helffuede, se Hellede sø, Helvede
- Helffvedis dall, se Helvedesdal
- Helgenæs, s., II 37, – kirke 37
- Helgaardt, se Hældgårde
- Helhøj, Råsted s., I 133
- Helhøje, Tistrup s., I 227
- Helkær, Årre s., I 238
- Helle, Øse s., I 237
- Helledal, Tjæreborg s., I 244
- »Helledals«, Sevel s., I 110, -back 110
- Hellede sø, Jetsmark s., I 33
- Hellegårde, Ejsing s., I 106
- Hellegårds å, Ejsing s., I 107
- Hellehøj, Redsted s., I 62
- »Hellekilde hye«, Snebjerg s., I 128
- Hellekilde, nu Kildegård, Dybe s., I 88
- Heller hærredt, se Hillerslev h.
- Hellersleff, Hellersløff, se Hillerslev
- Hellerup, s., (II 148). – kirke 148
- Helleskov, Vildbjerg s., I 120
- Hellesø, Sevel s., I 110
- Helletsgård, Ibsker s., II 177
- Hellevig, Svaneke kbst., II 173
- HellffuediØgården, se Helletsgård
- »Helliggestis«, Nykøbing F. kbst., II 155
- Helligkilde, nu Skt. Jørgens kilde, Skærum s., I 14, Svaneke kbst., II 173
- Hellig kors, Fåborg kbst., II 117
- Hellig Kors' kapel, Østofte s., II 164
- Hellig Kors' kircke, nu Gammelsogn kirke, Gammelsogn s., I 150
- Hellig Lucie, Åkirkeby kbst., II 173
- Helligpeder, Rutsker s., II 187
- Hellig Trefoldigheds kirke, navn på Kørup kirke (tidl. Vor Frue kirke), (tidl. Kørup s., nu) Krogsbølle s., II 94, gl. navn på Sædinge kirke, Sædinge s., II 157
- Hellig Øbben, Karup s., Børglum h., I 22

- Helligånds kirke, Nykøbing Mors
kbst., I 58
- Helligåndskloster, Fåborg kbst.,
II 116
- Helnets, se Helgenæs
- Helstrup, Snejbjerg s., I 128
- »Heltbjerg«, Dejbjerg s., I 162
- Heltoft, Ovtrup s., V. Horne h.,
I 217
- Helvede, Beder s., II 51
- Helvedesdal, Ø. Svenstrup s., I 37
- Hem, s., (II 9), – kær II 9
- Hemmet, s., I 170, -høj 170, – kirke
170
- Hemmid, se Hemmet
- »Hemmingβfele«, Haderup s., I 112
- »Hendskier«, Ansager s., I 232
- Henne, s., I 217 223 224, (by) 223,
-bjerg 223, -gård 223, – kirke 223,
– mølle 223, – præstegård 223
- Hennæberg Ladegård, Erritsø s., I
203
- Hennø, se Henne
- Hensegavell, se Hindsgavl
- Herborg, (tidl. Vorgod s., nu) Her-
borg s., I 153 155, – bæk 153 156
- Herborg, Vester-, Øster-, Herborg
s., I 156
- »Herckellhøy«, Erslev s., I 66
- Herlufsholm, Herlufsholm s., II 56
- Herm, se Hjerm
- Herning, kbst., I 114 116 118 125
126, – kirke 127, -sholm 127
- Herning, Gammæl-, se Hanning,
Gammel-
- Herninggaard, se Hanninggård
- Herning(h), se Hanning
- Herpinggård, Trans s., I 90
- Herredsberg, Vilslev s., I 272
- Herredsvad, Vilslev s., I 272
- Herrested, s., II 147
- Herrested kirke, nu Toftlund kirke,
Toftlund s., I 281 282
- Herrested sogn, nu Toftlund s.,
I 281
- Herringe, s., II 124
- Herrisbjerg, se Herredsberg
- Herrisvad, se Herredsvad
- Herrup, Sevel s., I 110
- »Herschabhøye«, Sjørring s., I 53
- Herbild, trykfejl for Jersild
- Herslev, s., I 211
- Hertzhollum, se Hirsholmene
- Herup, Vester-, Øster-, Dybes., I 88
- Herup, se Herrup
- Hesbjergskov, Ubberud s., II 82
- Hesβebierge schouff, se Hesbjerg
skov
- Heβel, nu Hulvad skov, Brørup s.,
I 262
- Hessel, Hodde s., I 227, Mejrup s.,
I 93
- Hessel, Store-, Borbjerg s., I 94
- Hesselager, s., II 127, (by) 127 130,
-birk 127, – vandmølle 130
- Hesselballe, Uldum s., I 183 184
- Hesselbjerg, Estvad s., I 102 103,
Ikast s., I 126, Sejerslev s., I 69
- Hesselbjerge, Thyregod s., I 187
- Hesselbjerg skov, Estvad s., I 103
- Hesselbæk, Bindeslev s., I 4
- Hesselho, Tistrup s., I 227, V.
Starup s., I 239
- Hesselholt, Tårs s., I 12
- Hesselhøj, Tranum s., I 36
- Hessellund, (tidl. Haderup s., nu)
Grove s., I 111 112, Ål s., I 224
- Hesselvad, Lejrskov s., I 259 260
- Hesselvig, Skarrild s., I 129
- Hesselå, nu Varde å, I 234
- Hestbjerg, Idum s., I 135
- Hestbæk, Fabjerg s., I 80, Hover s.,
Hind h., I 144
- Hestebjerge, nu Hesthøj, Ferring s.,
I 87
- Hestedal, Tørring s., Skodborg h.,
I 77
- Hestehøje, Thyregod s., I 187
- Hestehøy, se Hesthøj
- Hestholm, Gamtofte s., II 111

- Hesthøj, Bejstrup s., I 39, Dragstrup s., I 67, Ejsing s., I 107, Haverslev s., I 38
- Hesthøje, Nr. Omme s., I 145
- Hestkær, Hanning s., I 160
- Hestlund, Lille-, Store-, Give s., I 186
- Hestrup(-), se Hæstrup(-)
- Hestvang, Understed s., I 19 20, – mølle 19
- Hetofte, Tistrup s., I 227
- Heynsvigh, se Hejnsvig
- »Heyseltt«, Albæk s., I 25
- Hiard(e)maal(l), se Hjaremål
- Hiardrup, se Hjarup
- Hiartberig, se Hjertebjerg
- Hiasteruppe, se Hjadstrup
- Hie, se Hee
- Hieagger, se Heager, Hedeager
- »Hieaggershøi«, Tranum s., I 36
- »Hiebeck«, Anst s., I 257
- Hiede, se Hedegård
- Hiedgaard, se Hedegård
- Hiegaard, se Hedegård(e), Heden
- Hiegard, se Hedegård
- Hiellum heed, se Hjelmhede
- Hiellummøll, se Hjelm mølle
- »Hielmsholm«, = »Slaikier«, Ager-skov s., I 283
- »Hielmshuol«, Føvling s., I 262
- Hielmsløv, se Hjelmshov
- Hiermisleff, se Hjermeslev
- Hier(r)om, Hierrum(b), se Hjerm
- »Hiertershøy«, Sevel s., I 110
- Hietofft, se Hetofte
- Hillersborg, Gimsing s., I 96
- Hillersdorff, se Hillestolpe
- »Hillersshøy«, Ejsing s., I 106
- Hillersleff, se Hyllerslev
- Hillerslev, h., I 46 47, s. (46), (by) 46 47, -hus 46, – kirke 46 47
- Hillerslev, Lille-, Hillerslev s., I 46
- Hillerup, Farup s., I 272 274
- Hillested, s., II 149 150, (by) 150, – præstegård 165
- Hillestolpe, Fuglse s., II 152
- Hillisborre, se Hillersborg
- Himmersyssel, I 39
- Hinckbøl, se Hinkbøl
- Hind, h., I 135 139 145 146 147 148 150, – herredsting 139
- Hinderup, Grundfør s., II 41
- Hindhede, Sdr. Lem s., I 159
- Hinding, Nors s., I 45
- Hindkær, Mejrup s., I 93
- Hindsgavl, Middelfart kbst., II 96 98 99 203, – skov 98
- Hindsholm, Bjerger h., II 90
- Hindsig, Horne s., Ø. Horne h., I 226
- Hindskov, Thyregod s., I 187
- Hindsøe (Huidsoe), Gamtofte s., II 111
- Hindtzgaffl, se Hindsgavl
- Hindø, Hee s., I 150
- Hinge, s., II 5 6
- »Hingibierg«, Aulum s., I 118, – sloge 118
- Hingj, se Hinge
- Hinkbøl, Grimstrup s., I 240
- Hinndzholmb, se Hindsholm
- »Hiordall«, Læborg s., I 266
- »Hiordhøy«, Sevel s., I 107
- Hiorshøff, se Hjortshøj
- Hiortels, se Hjortdal
- Hiorteniss, se Hjortnæs
- Hiortkier, se Hjortkær
- Hiortßballoe høie, se Hjortsballe høje
- Hiortuaj, se Hjortvad
- Hiortzballe høye, se Hjortsballe høje
- »Hiortzberg«, Sdr. Borris s., I 165
- Hiortzuang, se Hjortsvang
- Hirsholmene, s., I 6
- Hissel, se Hessel
- Hißelagger, se Hesselager
- Hisselbiere, se Hesselbjerg
- Hißelhoe, se Hesselho
- Hißelmed, se Hesselmed
- Hiufflund, se Hjullund

- Hiulbagger, se Hjulsager
 Hiærrum, se Hjerm
 Hiøgaard, se Højgård
 »Hiøhind høye«, Hover s., Hind h.,
 I 144
 Hiøllind, se Hjøllund
 »Hiømoßbiærg«, Timring s., I 137
 »Hiøngberg«, Sdr. Bork s., I 158
 Hiørngaard, se Høngårde
 Hjadstrup kirke, Hjadstrup s., II 94
 Hjaremål, s., I 42 48 50 51, (by) 50,
 – kirke 48 50, – præstegård 51,
 – sande 49 50
 Hjarup, s., I 259 260, (by) 259,
 – kirke 256 259
 Hjeding, Ølgod s., I 232
 Hjelm, Ebeltoft landdistr., II 36 37,
 Hover s., Hind h., I 144
 Hjelmstrup, Egtved s., I 199 200 201
 Hjelmhede, Sevel s., I 107
 Hjelm mølle, Sevel s., I 110
 Hjelmshov, h., II 56
 Hjelmshov, Dover s., II 56, – kilde
 56
 Hjerm, h., I 73 75 81 92 93 94 97
 98 113 114 116, s., 73 82 94 95 96,
 – gårde 96, – kirke 95, – præste-
 gård 97
 Hjermeslev, V.-, s., I 30 31
 Hjermeslev sø = Ingstrup sø, Ing-
 strup s., I 30
 Hjertebjerg, Ræer s., I 45
 Hjerting, s., I 280
 Hjerting, Guldager s., I 213 248
 Hjortdal, s., I 41, (by) 41, – kirke 41
 Hjortkær, Grimstrup s., I 240
 Hjortlund, s., I 275, (by) 275, –
 kirke 275
 Hjortnæs, Børglum s., I 26
 Hjortsballe høje, (tidl. Snejbjerg s.,
 nu) Rind og Studsgård s., I 116
 127
 Hjortshøj, s., II 40
 Hjortshøj, Vrejlev s., I 28
 Hjortsvang, Linnerup s., II 63
 Hjortvad, Kalvslund s., I 275
 Hjulby, Nyborg lands., II 133, –
 kirke 133
 Hjullund, Ølgod s., I 232
 Hjulsager, Henne s., I 223
 Hjøllund, Arnborg s., I 130
 Hjørring, kbst., I 10 11, –s hede 10
 Ho, s., I 225, (by) 225, – kirke 225
 Hobbenndaall, se Håbendal
 Hoberstoft, Heldum s., I 78
 Hoberg, se Hovborg
 Hobro, kbst., II 9
 Hodde, s., (I 227), (by) 227, – aae,
 nu Varde å, 227, – kirke 227 232,
 – præstegård 227, – skov 227
 Hodsager, s., I 113 114 117 121,
 (by) 116, –, Gl.- 121, – kirke 121
 Hoed, s., II 21
 Hoellig, se Hulsig
 Hoffart, se Hover
 »Hoffgaard«, Folby s., II 42
 Hoffmanegaarden, se Homannegård
 Hoffsøe, se Hovsø
 Hoffue, se Hove
 Hoffuer, se Hover
 Hoffuer kierckegaard, nu Kirke-
 gårde, Hover s., Hind h., I 144
 Hoffuid, se Ho
 »Hoffuitkier«, Hvejsel s., I 184
 »Hofuitbiærg«, Nørup s., I 196
 Hogager, Borbjerg s., I 94
 »Hoiback«, Tilsted s., I 52
 Hoimos, se Højmossegårde
 Hokkerhøj, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 »Holbeck«, Ø. Jølby s., I 66
 Holbye, se Hælby
 Holbyll, se Hvolbølgård
 Holbæk, Vodder s., I 287
 Hold, Ikast s., I 126
 Holdal, se Hvaldal
 Holdensgård, Albæk s., I 25
 Holdflod, Nøvling s., I 121 122
 Holdsted, se Holsted
 Hole, Lild s., I 43

- Holeby, s., II 149 150 152, -, Nr.-, Sdr.- 150, (by) 152, - kirke 152
- Holem, se Holm
- Holgård, Vandborg s., I 87
- Holingholt, Sunds s., I 24
- Holkær, se Hulkær
- Holkær, Dybe s., I 88
- »Hollantzshøj«, Hygum s., I 86
- Hollde, Holle, se Holt
- Hollem, se Holm
- Hollensgaard, se Holdensgård
- Hollenshøj, Skallerup s., Morsø Nr. h., I 67
- Hollerhøj, Gram s., I 276
- »Hollhøy«, Brørup s., I 262
- Hollingholdt, Stoere-, se Holvingholt
- Hollm, se Torup Holme, Vust Holme
- Hollbø, se Holse
- Hollted, se Holtet
- »Hollumbdal«, Bjergby s., Morsø Nr. h., I 69
- Hollumgaard, se Holmgård
- »Hollumhøy«, Haverslev s., I 38
- Hollumsøe, se Holmsø
- Holm, Lejrskov s., I 259, Sdr. Hygum s., I 280, Ulfborg s., I 133
- Holm, se Holmsland
- Holmans h., I 198 205 207 209 211
- Holme, s., II 49
- Holmgård, Bejstrup s., I 35 39, Borbjerg s., I 94, Brøns s., I 288, Nr. Omme s., I 145, V. Hjerme-slev s., I 31, -, Nr.-, Møborg s., I 75
- Holmsgård, Jetsmark s., I 33
- Holmsland, I 139 149 150
- Holmsland, Sdr.-, Nysogn s., I 149
- Holmsø, Haverslev s., I 38, -høje 38
- Holse, Brenderup s., II 101
- Holshøj, Skærum s., I 14
- Holstbroff, se Holstebro
- Holstebro, kbst., I 93 95 97 100 111 116 117 120 122 133 135 137 138 145 148 153 156 157 164
- Holsted, s., I 262 263, - å 263
- Holstein, se Holsten
- Holsten, I 202 209 269 273
- Holstepontanus, Holsteponde, se Holstebro
- Holt, Avlum s., I 116 117 118, Avn-slev el. Flødstrup s., II 139, Rind s., I 127
- Holtbjerg, Albæk s., I 25
- Holtegård, Mygdal s., I 8
- Holtet, Volstrup s., I 23
- »Holthøye«, Jelling s., I 192
- Holtom, se Holtum
- Holtberg, se Holtbjerg
- Holtum, Arnborg s., I 130, Grejs og Sindbjerg s., I 181 182
- Holuig, se Hvollig
- Holum Kierregaard, se Høllumkær
- Homanegård, Ibsker s., II 177
- Homelom, se Humlum
- Homlewænget, se Humlevænget
- »Hommellhøy«, Sahl s., I 105
- Hoolgaard, se Hvolgård
- Hopballe, Jelling s., I 191
- Hopontano, se Hobro
- Horby, se Hørby
- Hordenbjerg, se Hornbjerg
- Hordtzeviig slot, se Horseshot
- Hornbjerg, Ugilt s., I 11
- Hornborg, s. (II 67)
- Horne, Nr.-, h., I 114 166 168 176 215
- Horne, V.-, h., I 215 217 225 250
- Horne, Ø.-, h., I 176 215 232 237 239
- Horne, s., Horns h., I 8, (by) 8, - Terp 8
- Horne, s., Sallinge h., II 120
- Horne herredsting, Vester-, Ovtrup s., I 217
- Horne, s., Ø. Horne h., (I 226), - kirke 226, - lund 226

- Hornhøj, Bejstrup s., I 39
 »Horningsbiere«, Flade s., Morsø
 Nr. h., I 68
 Horns herred, I 4 6 7
 Hornshøj, Mejrup s., I 93
 Hornslet, s., II 40, – kirke 36
 Hornstrup, s., I 179, (by) 179, – kirke
 179 180
 Hornstrup, Kallerup s., I 54
 Hornstrup, Vester-, Jelling s., I 192
 Hornsø, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77
 Horsedal, Skærum s., I 15
 Horsens, kbst., I 122 258 II (65) 66
 70
 Horseskov, Bregninge s., II 115
 Horseslot, Bregninge s., II 115
 Horsevig, Bregninge s., II 115
 »Horßfoldhøy«, Vejen s., I 266
 Horshøj, Vrejlev s., I 28
 »Horsildberig«, Vodder s., I 287
 Horslevmark, Hørby s., I 22
 Horslund, Vinding s., Ulfborg h.,
 I 136
 Horsnab, Tværsted s., I 4
 Horsnesiæ, se Horsens
 Horsterup by, se Håstrup
 Horstrup, se Hostrup
 Horup, se Hvorup
 Hosted, se Husted
 Hostrope, se Håstrup
 Hostrup, s., I 247 248, (by) 248,
 – kirke 236 248
 Hostrup, Øse s., I 237, Østerild s.,
 I 50
 Hotzagger, se Hodsager
 Hou, Hals s., I 29
 Hou, se Hove
 Houm, Hemmet s., I 170
 Houmai-, se Hovmade-
 Houne, se Hoven
 Hour (-), se Hover (-)
 Hourup, se Højrup
 Houskov, Hals s., I 29
 Housnabe, se Snabe
 Houstrup, se Hovstrup
 Houstuor, se Stor
 Hov, se Hove
 Hov, Sennels s., I 47
 Hovborg, Lindknud s., I 261, – å,
 nu Holme å, 261
 Hovbæk, Skærum s., I 15
 Hovdam, Hove og Vandborg s., I 86
 87
 Hovdus, Hovdys, se Hov Dås
 Hov Dås, Sennels s., I 47
 Hove, s., I 76 77 84 85 86 88, – Kir-
 keby 86, – å 86
 Hove, Hillerslev s., I 46
 Hoven, s., I 166 167 176 177, –
 mølle 177, – å 177
 Hoven, Mygdal s., I 8
 Hover, fejl for Hoven (I 166)
 Hover, s., Hind h., I 139 142 144
 146 156 157, -dal 144, – Gårde
 145, – kirke 144, – præstegård
 144, –Sande 144 145, – å 144
 Hover, s., Tørrild h., I 190 192,
 (by) 192
 Hovgårdbæk, Sahl s., I 105
 Hovgårdvold, Sahl s., I 105
 Hovlind, Hove s., I 86
 Hovmade, Vester-, Øster-, Hove s.,
 I 86
 Howom, se Houm
 Howr, se Hover
 Hovstrup, Henne s., I 223, Tårs s.,
 I 11
 Hovsø, Skagen kbst., I 3
 Hovsør, Østerild s., I 49 50
 Hovvinkel, Hove s., I 86
 Hoxør, se Hovsør
 Hu, se Hov
 Huam, se Hvam
 »Huaßhye«, Timring s., I 137
 Huashøy, se Hvashøj
 »Huededaall«, Ingstrup s., I 30
 »Huedemuøß«, Dejbjerg & Stavning
 s., I 162
 Huedoe, se Hvedde

- »Hueinhuoll«, Rønbjerg s., I 104
 »Huelshøy«, Sevel s., I 107
 »Huereldzbiere«, Tørring s., Skod-
 borg h., I 77
 Huerring, se Hverringe
 Husted, se Husted
 Huetboe, se Hvetbo
 Hug, Vedersø s., I 149
 Huge, Lønne s., I 224
 Huggerhøyen, se Hokkerhøj
 Hugormhøj, Ølgod s., I 227
 Huidberge, se Hvidbjerg
 Huidbergegaardt, se Hvidbjerg,
 Vester-, Øster-
 Huidding, se Hviding
 Huidekielde, se Hvidkilde
 Huideklint, se Hvideklint
 »Huidkiar høy«, Tilsted s., I 52
 »Huidmoeß«, Gjellerup s., I 125
 Huidschouff, trykfejl for Hind-
 schouff, se Hindskov
 Huidsø = Hindsø, Gamtofte s.,
 II 111
 »Huilbiereg«, Sejerslev s., I 70
 »Huilehøye«, Uldum s., I 183
 »Huillshøj«, Karby s., I 63
 Huilsiereg, se Hvilsiereg
 Huilshøj, se Hvilshøj
 Huingel, se Hvingel
 »Huistenhøy«, Gudum s., I 80
 Huixell, se Hvejsel
 »Hulbirig«, Hove s., I 86
 Hulbæk, Haderup s., I 111
 Hulkær, Brørup s., I 267
 Hullgaard, se Hvolgård
 Hulmose, Hoven s., I 177
 Hulshøj, se Volshøj
 Hulsig, Gerum s., I 13
 Hulvadgård, Brørup s., I 262
 Hulvad skov, Brørup s., I 262
 Hulvad å, Brørup s., I 262
 Hulvig, Hodde s., I 227, – høje 227
 Humlehøj, Kvang s., I 221
 Humlevænget, Nyborg kbst., II 138
 Humlum, s., I 73 82
 Hummelrose, Hjerm s., I 96
 Hummergård, Tørring s., Skodborg
 h., I 78
 Hunborig, se Hundborg
 Hundbjerg, Astrup s., I 7
 Hundborg, h., I 52 54 55, s., 55 56,
 (by) 56, – kirke 55 56
 Hundebye, se Hundebøl
 Hundebøl, Rødding s., I 279
 Hundeleve, Jelstrup s., I 16
 »Hunderhøy«, Vejerslev s., I 64
 Hunderup, s., I 269, (by) 269, –
 kirke 269
 Hunderup, Skallerup s., Vennebjerg
 h., I 15
 Hunderup, V.-, Ø.-, se Hundrup,
 V.-, Ø.-
 Hundhale, Nr. Nebel s., I 222
 Hundhøje, Estvad s., I 103
 Hundkær, Vinding s., Ulfborg h.,
 I 136
 Hundrup, V.-, Ø.-, Ejerslev s.,
 I 70
 Hundsholtgård, Lejrskov s., I 259
 Hundslund, s., II 53
 Hune, s., I 32, -bro 32 33, -by 32,
 – kirkegård 31, – kirkegårdsdige
 32, – kær 32, -torp 32
 Hungerbjerg, Ølgod s., I 232
 Hunslund, se Hundslund
 Hunstrup, s., I 48 50, (by) 48 49,
 – kirke 48
 Hunså, (tidl. Østofte s., nu) Band-
 holm s., II 165
 Huolbeck, se Hulbæk, Hvolbæk
 Huole, Engbjerg s., I 85
 Huole, se Hole
 Huolfod, se Holdflod
 »Huolhøy«, Føvling s., I 262
 Huolkiar, se Holkiar
 »Huolldall«, Lødderup s., I 58
 »Huollsig(h)«, Jetsmark s., I 33 34
 Huolmuos, se Hulmose
 Huolshøj, se Holshøj
 Huoluaad aae, se Hulvad å

- Huolvig, se Hulvig
 Huorenstrup, se Hornstrup
 Huornlund, se Hornelund
 Husby, s., Ulfborg h., I 131, – kirke 131
 Husby, s., Vends h., II 96 97, – kirke 106
 Huskou, se Houskov
 Husted, Brejning s., I 157, Lunde s., I 217, Verst s., I 258, Ølstrup s., I 160
 Husum å, Skærbæk s., I 289
 Huuge, se Huge
 Huughbye, se Hug
 Huusaa, fejl for Hunsaa
 »Huushøy«, (tidl. Østofte s., nu) Bandholm s., II 165
 Huæβkierd, se Hvæskær
 »Hwalpshøy«, Vejerslev s., I 64
 Hvam, Borbjerg s., I 94, – Gårde 94
 Hvashøj, Kollerup s., V. Han h., I 40, Ansager s., I 234, Nøvling s., I 122, Velling s., I 141, Vemb s., I 101
 Hvedde, Assing s., I 129
 Hvejsel, s., I 184, (by) 184, – kirke 184, – præstegård 184 185, – sø 184
 Hverringe, Viby s., Bjerge h., II 89
 Hvetbo, h., I 30 31 32
 Hvidbjerg, s., Morsø Sdr. h., I 62, –, V.- 62, Ø.- 62, – kirke 62, – mølle 62
 Hvide bjerge, De-, Gårslev s., I 206
 Hvideklint, Vindinge s., II 138
 Hviding, h., I 286 287 288, s., 285, – kirke 285
 Hvidkieldianum, se Hvidkilde
 Hvidkilde (gården), Egense s., II 114, (kilden) 114
 Hvidsted, Tårs s., I 11, -gård 11
 »Hviilshøye«, Rakkeby s., Morsø Sdr. h., I 61
 Hvilsager, s., (II 39) Hvilsbjerg, Gauerslund s., I 207, – skov 207
 Hvilshøj, Kollerup s., V. Han h., I 40
 Hvims, Astrup s., I 7
 Hving, Astrup s., I 7, – mølle 7
 Hvingel, Hee s., I 142
 Hvirrelbjerg, Jelstrup s., I 16
 Hvirring, s., (II 67)
 Hvolbæk, Ryde s., I 95, – dal 95
 Hvolbølgård, Lejrskov s., I 259
 Hvoldal, Råsted s., I 133
 Hvolgård, Langskov s., I 182 183, Øland s., I 41
 Hvollig, Sdr. Borris s., I 166
 Hvorup, Ingstrup s., I 30
 Hvæskær, Lomborg s., I 76
 Hyby, Ullerup s., I 203
 Hybæk mølle, Ørslev s., II 107
 Hycklebjerg, se Hykkelbjerg
 Hyffby, se Hyby
 Hyffelønd, se Højland
 »Hyffknøs«, Hornstrup s., I 179
 Hyffom, se Hygum
 Hyffriiβ, se Højris
 Hyggebjerg, Billum s., I 216
 Hyggilde, V.-, Ø.-, se Høgild, V.-, Ø.-
 Hygum, s., I 77 84 85 86
 Hygum, Kollerup s., Tørrild h., I 197, V. Nebel s., Skast h., I 246
 Hygum, Sdr.-, s., I 280, (by) 280
 Hykkelbjerg, Sdr. Lem s., I 159
 Hylcke, se Hylke
 Hyldal, Møborg s., I 75
 »Hylddaal«, Føvling s., I 262
 »Hylddall«, Sevel s., I 110
 Hyldelund, Lindknud s., I 261
 Hyldgård, Fabjerg s., I 80
 Hyldtofte, Tågerup s., II 155
 Hylkebro, nu Trudsbro, Lejrskov og Harte s., I 209
 Hylken mølle, Ørslev s., II 106
 Hylke å, nu Trudså, Lejrskov og Harte s., I 210

- Hylled, Nøvling s., I 122
 »Hylledskier«, Gjellerup s., I 125
 Hyllerrund, se Hyldelund
 Hyllerslev, Janderup s., I 216
 Hyllested, s., (II 22), (by) 22, – kirke 22
 Hyltdall, se Hylda
 Hyloffft, se Hyldtofte
 Hyom(b), se Hygum
 Hyvild, Brande s., I 188
 Hædeby, se Hedeby
 Hæd(e)gaardt, se Hedegård
 Hækkebølle, Rørup s., II 103
 Hælbierge, se Haldbjerg
 Hældgårde, Sdr. Borris s., I 166
 Hæsthøy, se Hesthøj
 Hæstrup, s., I 28, (by) 28, –gård 28, – kirke 28, – mølledam 28
 Høe, nu Nørhøe og Sønderhøe, Gørding og Bramminge s., I 267 269
 »Høffdbeck«, Nr., Nissum s., I 79
 »Høffsagger høj«, Dragstrup s., I 67
 »Høffsche høye«, Lomborg s., I 76
 Høgager, se Hogager
 Høgberg, se Højbjerg
 Høgedal, Kollerup s., V. Han h., I 40, – bakke 35 40
 Høgedys, Haverslev s., I 38, –høje 38
 Høgelund, Gudbjerg s., II 129, Ringive s., I 186
 Høgenhave, Råbjerg s., I 3
 Høgerhol(l)t, se Højerholt
 Høggilld, se Høgild
 Høgholm, Agerskov s., I 283
 Høgholt, Hørmested s., I 5 11
 Høgild, Avlum s., I 116 117 118
 Høgild, V.- og Ø.-, Rind s., I 127
 Høgmøbedam, se Højmosedam
 Høgsbjerg, Idum s., I 135
 »Høgsdall«, Ø. Assels s., I 65
 Høgsholt, Hover s., Tørrild h., I 192
 »Høgðhøy«, Haderup s., I 112
 Høgstrup, se Højstrup
 Høgsveggård, Sdr. Felding s., I 128
 Høgumhaffue, se Høgenhave
 »Høigs hyffue«, Rested s., I 62
 »Høiwad«, Gram s., I 276
 Højbjerg, Ugilt s., I 11
 Højby, Tågerup s., II 155, –gård 155
 Højdal, Hjortdal s., I 41
 Højen, s., I 199, Skagen kbst., I 3
 Højerholt, Understed s., I 19 20
 Højerijß, se Højris
 Højgård, Grejs s., I 181 182, Peder-sker s., II 180
 Højknøs, Nørup s., I 196
 Højland, Hove s., I 86
 Højmosedam, Gesten s., I 257
 Højmosegårde, Brejning s., I 156
 Højris, Ikast s., I 116 126, Ljorslev s., I 62 64, – skov 64
 Højrup, s., I 287, (by) 287, Horne s., Horns h., I 8, Lejrskov s., I 259
 Højrup, Sdr.-, s., II 148
 Højstadil, Stadil s., I 148
 Højstrup, Torslev s., Børglum h., I 24, Tømmerby s., I 42
 Højtved, Mygdal s., I 8, Østerild s., I 50
 Hølled, Lunde s., I 217
 Hølledså, nu Holme å, Vorbasse s., I 253
 Hølleskov, Toftlund s., I 282
 Høllet, Stavning s., I 162
 Høllet, se Hølled
 Høllumkær, V.-, Ø.-, Sevel s., I 110
 Hønborrig, se Henneberg Ladegård
 Hønderup, se Hønnerup
 »Høneberig«, Bredstrup s., I 204
 Høngårde, Skt. Hans s., I 10
 Hønnerup, Gelsted s., II 102 103
 »Hønsbere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Hønschouffbye, nu Kokborg huse, Thyregod s., I 187
 Hønsholm, Jetsmark s., I 33
 Hørby, s., I 13 22 23 24, (by) 22, – kirke 22 24, –lund 22, – præstegård 22

- Hørbylund mølle, Hørby s., I 22
 Hørløkke skov, Skrydstrup s., I 277
 Hørmested, s., I 5 7 25
 Hørning, s., II 14
 Hørup, Jelling s., I 191
 Hørup, se Højrup
 »Høßbeck«, Haderup s., I 111
 Høstrup, Haderup s., I 111 112
 Høstrup, se Håstrup
 Høustrup, se Højstrup
 Høxholtby, se Høgsholt
 Høybecksmølle, se Hybæk mølle
 »Høybjerg«, Bredsten s., I 194
 Høyby, se Højby, Højbygård
 Høybygaard, se Højbygård
 Høydøes, -høye, se Høgedys
 Høyedals back, se Høgedal
 Høyenn, se Højen
 Høygaard, se Højgård
 »Høyhaffudall«, Flade s., Morsø Nr.
 h., I 68
 »Høyhouid«, Grejs s., I 182
 Høyne, se Højen
 Høyom, se Hygum
 Høyriis, se Højris
 Høyrup, se Højrup
 Høystadell, se Højstadil
 »Høystaghøy«, Føvling s., I 262
 Høytued, se Højtved
 Håbendal, Åsted s., I 14, – skov 14
 Hågård's does, Nørhå s., I 56
 Hågård's hede, Nørhå s., I 56
 Hånbæk (gård), Frederikshavn
 kbst., I 12, (bæk) 12
 Håred, Hillested s., II 150
 Håstrup, s., II 118 119, (by) 118,
 – kirke 120, Smidstrup s., I 208
 Ibsker, s., II 175 177 178
 Idom (-), se Idum (-)
 Idskov, Voer s., I 25
 Idum, s., I 133 134 136, – kirke 135,
 – lund 133, – præstegård 135
 Iffue, se Øje
 Iffuerßnes, se Iversnæs
 Igeskoff, se Egeskov
 Igum, se Egum
 Ilil aa, se Ilå
 Ililberge, se Ilbjerg
 Ililbjerg, se Isbjerg
 Ikast, s., I 114 124 125 126 127,
 (by) 116, – kirke 126, – præste-
 gård 127
 Ilbjerg, Tårs og Ugilt s., I 11 12
 Ilderup, se Illerup
 Ildvid, Hvejsel s., I 184
 Ildzhuod, se Ilskov
 Illerup, Dover s., II 55
 Ilskov, s. (tidl. Sunds s.), I 124,
 (by) 116
 Ilsted, Gørding s., Gørding h., I 267
 Ilvad, Astrup s., I 7
 Ilå, nu Uggerby å, Hjørring kbst.,
 Tårs og Ugilt s., I 10 11 12
 Indfjord, Bøvling s., I 74 75
 Indsløff, Indtzløff, se Ingslev
 »Ingeborgis dam«, Læborg s., I 266
 »Ingeborgis kierd«, Føvling s., I 262
 Ingerslev, Tiset s., II 49
 Ingerud, Østofte s., II 162
 »Inggebierg«, Læborg s., I 266
 Ingisløff, se Ingerslev
 Ingslev, s., II 96 104 105, (by) 104
 Ingstrup, s., I 30, (by) 30, – kirke 30
 31, – sø, nu Hjermeslev sø og
 Vrensted sø, 30
 Isbjerg, Varde lands., I 215, Nors
 s., I 45
 Isbjerg mølle, Varde lands., I 214
 Isen, Over-, Ikast s., I 126
 Isendige, nu Rom, Ikast s., I 116
 Isenskov, Ikast s., I 126
 Ivernæs, nu Wedellsborg, Husby s.,
 II 96 104 108
 Jaffnhøj, se Jævnhøj
 Janderup, s., I 215 216, (by) 216,
 – kirke 216
 Janderup, se Jannerup
 Jandrup, se Janderup

- »Jarhedzhøy(e)«, Skjoldborg s., I 54
 Jannerup, s., I 55 56, (by) 56
 Janum, Ø. Svenstrup s., I 36, –høj 37
 Jarmsted, Tranum s., I 36
 Jartrup, se Jattrup
 Jattrup, Sevel s., I 110
 »Jedoßhøye«, Sevel s., I 110
 Jedskov, Ryde s., I 95
 Jedsted, se Jested
 »Jeffnbiereg«, Nøvling s., I 122
 Jegbjerg, Hjern s., I 96
 Jegeberg, Jegebierig, se Egebjerg
 Jegerhøj, se Jægerhøj
 Jegerum, Brovst s., I 36
 Jegerup, s., I 277
 Jeggelundt, se Egelund
 Jeggeri(i)ß, se Egeris
 Jeggeromb, se Jegerum
 Jeggid, se Eget
 Jegom, se Jegum
 Jegsmark, Guldager s., I 248
 Jegum, Ål s., I 216
 Jelling, s., I 190 192 196, (by) 182
 183 190 191, –høje 193, – kirke
 184 190, – kirkegård 193, –syssel
 190 193 254 255
 Jelling, Dybe s., (dal og å) I 88
 Jelshøje, Holme s., II 49
 Jelstrup, s., I 16, – kirke 16
 »Jennerhøy«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 68
 Jennet, Råbjerg s., I 3
 »Jenningh«, Gram s., I 276
 Jensbygårde, Hillerslev s., I 46
 »Jenßhøj«, Aulum s., I 118
 »Jeppiskier«, Vorbasse s., I 254
 »Jepshyff«, Hornstrup s., I 179
 Jerendeløff, se Errindlev
 »Jerhøy«, Hundborg s., I 56
 Jerlev, h., I 198 199 200 209, s., 199,
 –ho 200, – kirke 201
 Jerlo, se Jerlev
 Jerne, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
 kbst., I 244 245, – kirke 236 244
 245 250
 Jerne, se Jernved
 Jernn, se Jerne
 Jernumstii, se Jarmsted
 Jernved, s., I 272, (by) 273, – kirke
 273
 Jernæa, se Jerne
 Jershøj, Pedersker s., II 181, –, St.-,
 Ål s., I 224
 Jersild, Aulum s., I 116 117 118
 Jerslev, h., I 25 27, s., 11 24
 Jerstal, Neder-, Bevtoft s., I 284
 Jertzleff, se Jerslev
 Jerup, Elling s., I 6, – å 6
 Jeskærbæk, Toftlund s., I 282
 Jested, Vilslev s., I 272, – mølle 272
 Jetsmark, s., I 31 32
 »Jeyhøy«, Vemb s., I 101
 Jibsker, se Ibsker
 Jißberghøj, se Isbjerg
 »Jngeriib«, Agerskov s., I 283
 »Joensbeck«, Anst s., I 257
 Joenshøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 »Joens odderdall«, Skærum s., I 15
 »Johann Friiðis gaard«, Nyborg
 kbst., II 133
 Jonstrup, Skt. Hans s., I 10, –,
 Neder-, Saltum s., I 32, – kær 32
 Jonstrup gårde, se Jonstrup, Neder-
 Jorbesbjerg, Seest s., I 259
 Jordløse, s., II 118 119, – kirke 118
 Jordrup, s., (I 258), (by) 258, – kirke
 200 256 258, – skov 258
 Jorrup, se Jordrup
 Judland, se Jylland
 Juellingsholm, Sdr. Omme s., I 189
 Juelsgaard, se Julsgård
 Jullingsholm, se Juellingsholm
 Jullschouff, se Juulskov
 Julsgård, Nysogn s., I 150
 »Junckers høy«, Sevel s., I 110
 »Jussehøy«, Alstrup s., I 31
 Jutland, se Jylland
 Juulskov, Kullerup s., II 143
 Jydland, se Jylland

- Jylland, I 35 36 190 213 269 273,
II 18 60 98 112
- Jyllerup, Grimstrup s., I 240
- »Jyltzhøy«, Fabjerg s., I 80
- Jyndown, Ølsted s., II 43
- Jyndovnhøj, Føvling s., I 262
- »Jytzhøi«, Tranum s., I 36
- Jægerhøj, Ejsing s., I 107, Lindknud
s., I 261
- Jærnved, se Jernved
- Jævnhøj, Haderup s., I 112
- Jølbye, Meddelst-, se Jølby, Mel-
lem-
- Jølby, Mellem-, Solbjerg s., I 68,
-, Vester-, Dragstrup s., I 67 68
- Jølby, Ø.-, s., I 66, (by) 66
- Jølbygård, Solbjerg s., I 62 68
- Jøngoen, se Jyndown
- »Jønnishøy«, Mygind s., II 14
- Jørsbou, se Jørsby
- Jørsby, s., I 69 70, – gård 70
- Kaalbye, se Kolby
- Kaalding, se Koldinge
- »Kaalgaards høy«, (tidl. Bramminge
s., nu) Sneum s., I 268
- »Kaanhøy«, Fabjerg s., I 80
- Kaaredtzbuncher, se Karred
- Kaars(-), se Kors(-)
- »Kaasager«, Hørby s., I 22
- Kabbel, Nørlem s., I 79
- Kaffveltved, se Kavltved
- Kaibeget, se Kajbjerg
- »Kaieshøy«, Gram s., I 276
- Kajbjerg, Vindinge s., II 138
- Kajehald, Vestermarie s., II 183
- Kajholm, Rubjerg s., I 15
- Kaldekilde, se Koldekilde
- »Kalhøye«, Vorgod s., I 156
- Kallerup, s., I 54, -høje 54
- Kallesø, Tørring s., Skodborg h.,
I 78
- Kalløe, se Kalø
- Kalsensgårde, Jetsmark s., I 33
- Kalsgaarde, se Karlsgårde
- Kalsgreen, Bække s., I 237
- Kalslund, se Kalvslund
- Kalstrup, Astrup s., I 7
- Kalvslund, h., I 280, s., 275, (by) 275
- Kalø len, II 11 18 36
- Kammersgård, Hygum s., I 86,
Kvong s., I 221 222
- Kamp, nu Kampgårde, Stadil s.,
I 148
- Kampderup, se Kamtrup
- »Kampersteene«, Skrydstrup s.,
I 278
- »Kamphøy«, Ll.-, St.-, Jernved s.,
I 273
- Kamtrup, Sdr. Hygum s., I 280
- Kandstrup, se Kanstrupgårde
- »Kanhøye«, Timring s., I 137
- Kannikegård, St.-, Bodilsker s.,
II 178
- Kanstrupgårde, Hillerslev s., I 46
- Kapelhøj, Hjørring kbst., I 10
- Kapelsagre, Gislev s., II 125
- Kapelsbjerg, Middelfart kbst., II 98
- Kapelskilde, Bølling s., I 163
- Kappedrup, se Kappendrup
- Kappelagre, Skærup s., I 208
- Kappendrup, Rolsted s., II 84
- Karbjerg, Egtved s., I 199
- Karby, s., I 62, (by) 63, – kirke 62
63, – præstegård 63
- Kareby, se Karby
- Karlby, s., II 18
- Karlsgårde, Øse s., I 237
- Karlsgårdsteds skov, Åsted s., I 14
- Karlshøj, Jelling s., I 191, Nørup s.,
I 196
- Karlskovgård, Ll.-, St.-, Ringive s.,
I 186
- »Karl's Legomshøye«, nu Bække-
monumentet eller Klebæk høje,
Bække s., I 258
- Karlsrose, Sinding s., I 123
- Karmesholt, Tårs s., I 12
- Karmidzholt, se Karmesholt
- Karred, Skagen lands., I 3

- Karsbæk, Sdr. Lem s., I 159
 »Karshøye«, Skjoldborg s., I 54
 »Karskierhøy«, Holsted s., I 263
 Karstoft, Sevel s., I 107, Skarrild s.,
 I 116, -, Nr.-, Sdr.-, Skarrild s.,
 I 129
 Karup, s., Børglum h., I 18 21 22,
 - præstegård 22
 Karup, s., Lysegård h., II 6, (by) 7,
 - kirke 8
 Karupbro, (tidl. Haderup s., nu)
 Grove s., I 111
 Karup høj, (tidl. Tjørring s., nu)
 Herning kbst., I 128
 »Kaskier«, Trige s., II 43, - flod 43
 Kassentoft, Brejning s., I 157
 Kasserodde, Vejlbjby s., Elbo h., I 204
 Kastbjerg, s., Djurs Nr. h., II 18,
 - kirke 16,
 Kastbjerg, Bølling s., I 164
 Kastbjerg, Nr.-, St.-, Dybe s., I 88
 Kastel, Viby s., Bjerger h., II 89
 Kastkær, Lunde s., I 217
 Kathøje, Trans s., I 91
 Katkær, Ll.-, St.-, Vandborg s., I
 87
 »Kattbiergehøy«, Vejen s., I 266
 Kattenæssø, Jelstrup s., I 16
 »Katterumhøy«, Hundborg s., I 56
 »Kathøye«, Anst s., I 257
 Kaußlund(t), se Kavslunde
 Kavltved, Mygdal s., I 8
 Kavslunde, s., II 96 97 99
 Kedal, se Kiddal
 Keilsmarck, se Kjeldsmark
 Keldbjerg, Læborg s., I 266, -dam
 266, - høj 266
 »Keldeweg«, Nyborg kbst., II 138
 Kellingebye, se Kællingeby
 Kelseby, Østerlarsker s., II 175
 Kelst, Billum s., I 216
 Kelstrup, Errindlev s., (by) II 153
 154, (gård), nu Søndergård, 153,
 Hillerslev s., I 46, Volstrup s.,
 I 23
 Kelstrup bæk, Skjern og Sdr. Borris
 s., I 166 167
 Kempegraffuer, Kempegraven, se
 Kæmpegrave(n)
 Kempestene, se Kæmpestene
 Kempshøj, Gram s., I 276
 Kemsgård, Sdr. Hygum s., I 280
 Kerstrup, se Kærstrup
 Kerteminde, kbst., II 139 142
 Kerup, se Kærup
 Kettrup, s., I 35
 Kettrup, Ingstrup s., I 30, - sø 30
 »Kiarberehøj«, Bjergby s., Morsø
 Nr. h., I 69
 »Kibbehøy«, Malt s., I 265
 Kibbing, Fjaltring s., I 88
 Kibæk, Assing s., I 116 129
 Kiddal, Nr. Omme s., I 145
 Kiddegård, Jelling s., I 192
 Kidholme, Taulov s., I 202
 Kidie, se Kiddegård
 Kiedgord, se Kædegård
 »Kielberge«, Resen s., I 82
 »Kieldbeck«, Egvad s., I 170
 »Kieldbere«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 68
 »Kieldberg«, Fabjerg s., I 80,
 Gudum s., I 81
 Kieldbiarg, se Keldbjerg
 »Kielddaal«, Føvling s., I 262
 Kielderberge, nu Kildebakken, Sdr.
 Borris s., I 165
 »Kielderhalß«, Vilslev s., I 272
 »Kielderhøy«, Fabjerg s., I 80
 »Kieldersø«, Sdr. Borris s., I 165
 »Kieldhøj«, Nørup s., I 196, Mollerup
 s., I 59
 Kieldkiard, se Kjeldkær
 »Kieldkyck«, Faster s., I 166
 Kielsig, se Kildsig
 »Kiellddall«, Ørding s., I 65
 Kiellde, se Kilde
 »Kielldhøi«, Tranum s., I 36
 »Kiellingdal«, Nørup s., I 196,
 Øsløs s., I 44, - høye, Øsløs s.,

- I 44
 Kielling(h)si(i)g(h), se Kællingsig
 Kielsgaard, se Kilsgård
 Kielst, se Kelst
 Kielstrup(t), se Kelstrup
 »Kiempedige«, Hover s., Tørrild h.,
 I 192
 Kiempenhøje, se Kæmpenhøje
 Kiemsgaard, se Kemsgård
 Kier, se Kærby, Kærgård
 Kier-, se Kær-
 Kier(c)k(e)-, se Kirke-
 »Kierckevognhøj«, Føvling s., I 262
 Kier(d)gaard(t), se Kærgård(e)
 »Kiergaardshøj«, Sevel s., I 110
 Kierling-, se Kælling-
 »Kierlinghøj«, Bejstrup s., I 39,
 Ljørslev s., I 64, Læborg s., I 266
 »Kiernen«, Trøstrup-Korup s., II 81
 Kierregaardt, se Kærgård
 Kiers-, se Kær-
 Kierteminde, se Kerteminde
 Kierup, se Kærup
 Kiespermuose, se Kirsebærmose
 »Kietthøyer«, Læborg s., I 266
 Kiettrup, se Kettrup
 Kiholm, Ål s., I 224
 Kiholum, Liden-, Stor-, se Kid-
 holme
 Kiil, se Kilen
 Kiis, se Kise
 Kilde, Aulum s., I 118
 »Kildkier«, Holsted s., I 263
 Kildsig, Brejning s., I 157
 Kilen, Resen s., I 81, Ølby s., I 98
 Kilsgård, Hillerslev s., I 46
 Kindstrup, Gelsted s., II 103
 Kirch(e), Kirck-, se Kirk(e)-
 Kirckiby, se Hove Kirkeby
 Kirckgaardt, se Dybe Kirkegård
 Kirkbjerg, Gudum s., I 81
 Kirkebjerg, Bredsten s., I 194, Ho
 s., I 225, Læborg s., I 266, Sind-
 bjerg s., I 181 182, Ugilt s., I
 11
 Kirkebjerg, Ansager s., I 235,
 Asperup s., II 100
 Kirkebjergget, Gøl s., I 34, Møborg
 s., I 75, Tolne s., I 6
 Kirkeby, s., II 114, – kirke 114
 Kirkeby, Bøvling s., I 74, Farup s.,
 I 274, Hornstrup s., I 179, Idum
 s., I 133, Kollerup s., Tørrild h.,
 I 197, Nyker s., II 187, Nysogn s.,
 I 150, Ulfborg s., I 133, Vester-
 marie s., II 186, – gård, Ryde s.,
 I 95
 Kirkebæk, Branderup s., I 282,
 Idum s., I 135
 Kirkedam, Langskov s., I 182, Læ-
 borg s., I 266
 Kirkegård, Heldum s., I 78, Nr.
 Vium s., I 116 130, Timring s.,
 I 137, -shøj, Sevel s., I 107
 Kirkehøj, Aulum s., I 118, Flade s.,
 Morsø Nr. h., I 68, Folding s.,
 I 265, Gudum s., I 80, Holsted s.,
 I 263, Kallerup s., I 54, Nr. Bork
 s., I 168, Sevel s., I 110
 Kirkehøje, Haverslev s., I 38
 Kirkehøjen, Flade s., Vennebjerg s.,
 I 12
 Kirkemarken, Rolsted s., II 84
 Kirkensgård, Vandborg s., I 87
 Kirkeskov, Sindbjerg s., I 181
 Kirkestene, Jordløse s., II 118
 Kirkesund, Nees s., I 75
 Kirkeå, Idum s., I 135, Skjern kbst.,
 I 151
 Kirsebærmose, Vorgod og Havn-
 strup s., I 152
 »Kiβdallberg«, Ølgod s., I 227
 Kise, Understed s., I 20
 Kisum, Estvad s., I 103, – hede
 103
 Kiær, nu Kisbølgård, Lejrskov s.,
 I 259
 Kiærdgaard mølle, se Kærgårds
 Mølle
 Kiær(s)gaard, se Kær(s)gård

- Kiøbenhaffns høy, se Københavns-
høj
- Kiøbenhoffuet, se Københoved
- Kiøbste, se Købsted
- »Kiølleberg«, Gudum s., I 81
- Kiølwraa, se Kølvrå
- Kiørup, se Kørup
- Kiøstrup, se Køstrup
- Kjeldal, Idum s., I 133
- Kjelder, Lomborg s., I 76
- Kjeldkær, Bredsten s., I 194, –
mølle 194
- Kjeldsmark, Borbjerg s., I 94
- Kjellerup, Ejsing s., I 106 107
- »Klaahøy«, Velling s., I 141
- Klaerborgh, se Klarborg
- Klarborg, Jetsmark s., I 33
- Klarup, Tårs s., I 12, – skov 11
- Klastrup, Astrup s., I 6 7, Hunstrup
s., I 48 49 50
- Klausholm, Gadbjerg s., I 195
- Klavstrup, Gørding s., Hjerm h.,
I 101
- Kleinlund, se Klelund
- Klejstrup, Vinding s., Ulfborg h.,
I 136
- Klelund, Lindknud s., I 238 261
- Klem, Hjerm s., I 96
- Klemen, se Klemmen
- Klemensker, s., II 187
- Klemmen, Hørby s., I 23
- Klenlund, se Klelund
- Klewgaardt, se Kløvgård
- Klidsbjerg, Nr. Omme s., I 145
- Kliimb, se Klim
- Klim, s., I 41 42, – Odde 42
- Klinby, se Klinteby
- »Klinckhøy«, Hjortdal s., I 41
- Klinckiby, se Klinkby
- Klingstrup, Skårup s., II 113 130
- Klink, Nr. Omme s., I 145, Skarrild
s., I 129
- Klinkby, Hove s., I 86
- Klint, nu Klintegård, Vestermarie
s., II 186
- Klinte, Åkirkeby kbst., II 184
- Klinte, se Klintegård
- Klinteby, Ibsker s., II 177
- Klintegård, Aker s., II 173
- Klint Ende, se Klinting
- Klinting, Henne s., I 223
- Klitgård, Sundby s., I 68
- Klithuse, Tranum s., I 36
- Klockhøy, se Klok(ke)høj
- Klockmos, se Klokbose
- »Klockstuffehøye«, Gudum s., I
80
- Klodske, Mygdal s., I 8
- »Kloenhøy«, Erslev s., I 66
- »Kloffnshøy«, Ø. Assels s., I 65
- Kloffuenhøy, se Klovenhøj
- Klokkehøj, Gudum s., I 81
- Klokkehøj, Jelstrup s., I 16
- Klokkemae, Kirkeby s., II 114
- Klokbose, Faster s., I 166
- Klostergård, Hygum s., I 86, Vang
s., I 55
- Klostergårde, Jetsmark s., I 33
- Kloster kirke, Nykøbing Mors kbst.,
I 58
- Klosterlund, Nykøbing Mors kbst.,
I 58
- Klostermark, Lødderup s., I 58
- Klostermøllen, Nykøbing Mors
kbst., I 58
- Klosterskov, Ugilt s., I 11
- Klosterå, Djurs Nr. h., II 18
- Klounhøy, se Klovenhøj
- Klovborg, s., (II 63)
- Klovenhøj, Bejstrup s., I 39, Haver-
slev s., I 38, Rønbjerg s., I 104,
Sdr. Borris s., I 165
- Klunhøj, Hjørring kbst., I 10, Ø.
Jølby s., I 66
- »Klunshøy«, Hundborg s., I 56
- Klynmosehøj, Føvling s., I 262,
Jernved s., I 273
- »Klæpshøy«, Erslev s., I 66
- Kløff, se Kløv
- Kløffs bierg, se Kløvsbjerg

- Kløfthøj, Gammelsogn s., I 150
 Kløffuenhøj(e), se Klovenhøj, Klø-
 venhøj
 Kløffvenhøj, se Kløvenhøj
 »Klødal bierge«, Sdr. Lem s., I 160
 »Klødal kielder«, Sdr. Lem s., I 160
 Kløv, Hunstrup s., I 48 49
 Kløvenhøj, Ejsing s., I 107, Janne-
 rup s., I 56, Lønborg s., I 173,
 Skjoldborg s., I 54, Vejerslev s.,
 I 64
 Kløvenhøje, Gudum s., I 80 81,
 Rakkeby s., Morsø Sdr. h., I
 61
 Kløvgård, Henne s., I 223
 Kløvsbjerg, Hunstrup s., I 49
 Kløvshule, Hunstrup s., I 49 50
 Kløvsmølle, Hunstrup s., I 48 49
 Knabberup, Skibet s., I 193
 Knabdrup, se Knabberup
 Knaffver, se Knavre
 Knapdigge, se Kong Knaps dige
 »Knappishøje«, Vrejlev s., I 27
 Knavre, Mygdal s., I 8
 Kneuerhede, se Knæverhede
 Knivholt, Flade s., Vennebjerg h.,
 I 12 14
 Knolde, Skærum s., I 15
 Knoldsø, Vorbasse s., I 254
 Knorborg, Hove s., I 86, Sdr. Hy-
 gum s., I 280
 »Knuaae, Lille-«, Nyborg kbst.,
 II 139
 Knud (bakke), Understed s., I 20
 Knude, Hvejsel s., I 184, Lyne s.,
 I 173, Skast s., I 245
 Knudedyb, mellem Fanø og Mandø,
 I 251
 Knudegård, Nr.- og Sdr.-, Sennels
 s., I 47
 Knudegård, Øland s., I 41
 Knuden, Nr.-, Sdr.-, Understed s.,
 I 19 20
 »Knuderesiig«, Vejen s., I 266
 Knudgaard, se Knudegård
 Knudgårde, Stavning s., I 162 163
 Knudmose, Herning kbst., I 116
 127
 Knudsbøl, Jordrup s., I 258, – skov
 258
 Knudsydby, se Knudedyb
 Knudsgård, Dybe s., I 88
 Knudsholm, Ugilt s., I 11
 Knudshoved, Nyborg kbst., II 139
 Knudsig, Råsted s., I 133
 Knudsker, s., II 186
 Knudstehøj, Ferring s., I 87
 Knurborig, se Knorborg
 Knustehøj, se Knudstehøj
 Knuud, se Knude
 Knæverhede, Volstrup s., I 23
 Kobbelhøj, Haverslev s., I 38, Øl-
 god s., I 227
 Kobbelhøje, Resen s., I 82
 Kobberbjerg, Lydum s., I 223
 »Kobberbyll«, Lydum s., I 223
 Kobbersholt, Mygdal s., I 8
 Kobberup, Mejrup s., I 93
 »Kobell«, Nørup s., I 196
 »Koberhøj«, Vejerslev s., I 63
 Koberup, se Kobberup
 Kockborg, se Kokborg
 Kockedaal, se Kokkedal
 »Kockelund«, Oddum s., I 176
 Kockholm, se Kokholm
 Kockspaanggaardt, se Kokspang-
 gårde
 Kodal, Nr. Omme s., I 145
 Koed, s., (II 19)
 Koggerbyll, se Kåberbølle
 Kogsbølle, nu Holckenhavn, Vin-
 dinge s., II 82
 Kogstedå, Vindinge s., II 138
 Koind, se Kovind
 Kokborg, Sevel s., I 110
 Kokdal, Lyngby s., I 16
 Kokholm, Resen s., I 81, Tørring s.,
 Skodborg h., I 78, -høje 78
 Kokkedal, Torslev s., Ø. Han h.,
 I 37

- Kokspang, Hostrup s., I 248, -gårde 248
- Kokær, Fåborg s., I 241
- Kolberg, Nyker s., II 187
- Kolby, Stadil s., I 148
- Koldborg, Ugilt s., I 11
- Koldbro, Tårs s., I 11
- Koldbæk mølle, Skallerup s., Vennebjerg h., I 15
- Koldekilde, Vestermarie s., II 183
- Kolderup, se Kollerup
- Kolding, kbst., I 122 177 185 193 200 203 209 210 212 253 254 256 259 260 272, II 7 105, -bro, I 209, - fjord 210, -hus 210 212, - kirke 211
- Kolding, Stavning s., I 162
- Koldinge, Østofte s., II 164
- Koldinghus, Brejning s., I 157
- Koldinghus len, I 185 198 209 253 254 256
- Koldkier, se Koldkær
- Koldkær, Lild s., I 43
- Koldmosen, Jetsmark s., I 34
- »Kolhøye«, Tjæreborg s., I 244
- Kolind sund, II 18
- Kolle, Nr. Nebel s., I 222
- Kollemorten, Nr.-, Sdr.-, Ø. Nykirke s., I 185
- Kollerup, s., Tørrild h., I 190 197, (by) 197
- Kollerup, s., V. Han h., I 35 40, (by) 40, - kirke 40, - præstegård 35
- Kolling, se Kolding
- Kolsnapskov, Nustrup s., I 277
- Kolstrup, Sdr. Lem s., I 160
- »Kolter hye, Lille-, Stor-« (tidl. Tjørring s., nu) Herning kbst., I 128
- »Komback«, Sahl s., I 105
- »Kondstrup høye«, Hillerslev s., I 47
- »Kong Brocks høye«, Nysogn s., I 150
- Kongebro, Jelstrup s., I 16
- »Kongelyck hyff«, (tidl. Tjørring s., nu) Herning kbst., I 128
- »Kongenhøye«, Skanderup s., I 260
- Kongensbjerg, Malt s., I 265, Brejning s., I 157, Them s., II 62
- Kongensbro, Bredsten s., I 194
- Kongensdal, Nørup s., I 196
- Kongensgaardt, se Kongsgård
- Kongensgård, Nr. Nissum s., I 79
- Kongensgård, nu Aggersborggård, Aggersborg s., I 39
- »Kongens Herebere munde«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Kongensholm, Almind s., Brusk h., I 211, Nustrup s., I 277, Them s., II 62
- Kongensholm, se Kongsholm
- Kongensholm mølle, se Kongsholm Møllegård
- Kongenshøj, Frørup s., II 147, Ringkøbing kbst., I 140, Skast s., I 245, Torsted s., Hind h., I 144, Vester s., I 187, Øster Snede s., I 181
- Kongenshøje, Anst s., I 257
- Kongenshøy, se Kongshøj
- Kongensled, Engbjerg s., I 84
- »Kongerhøy«, Voer s., I 25
- Kongerhøy, se Kongshøj
- Kongernes kilde, Sdr. Vilstrup s., I 211
- Kongesback, se Kongsbak
- Kongesgård, Viby s., Ning h., II 48
- »Kong Hansis pytt«, nu Kong Hans hul, Skjern kbst., I 151
- Kong Knaps dige, også kaldet Bækmarksdiget, Torning s., II 6
- Kongsbak, Jetmark s., I 33
- Kongsbergh, Kongsbierg, se Kongensbjerg
- Kongsgård, Lønborg s., I 170
- Kongsholm, Hanning s., I 162, - Møllegård, Dejbjerg s., I 162
- Kongshøj, Asperup s., II 100, Malt s., I 265, Åsted s., I 14

- Kongshøjen, Virring s., II 12
 Kongskov, nu Kongsgård, Hjerm s., I 96
 Kongsted, Bredstrup s., I 202 204
 Kongsted huand, nu Spang å, (tidl. Kongsted s., nu) Bredstrup s., I 204
 Konningbro, se Kongebro
 Kophøj, Aulum s., I 118
 »Korißhøj«, Aulum s., I 118
 Korkendrup, Avnslev s., II 141
 Korning, s., II 71
 Korop, se Kårup
 Korpndrup, se Korkendrup
 »Korpenshøy«, Vust s., I 42
 Korsbakke, Karby s., I 63
 Korsbrødregården, Nyborg kbst., II 133
 Korsbæk, Hygum s., I 86
 Korsdal, Gauerslund s., I 207, Karby s., I 63
 Korsshøjen, Østofte s., II 164
 Korseng, Hunstrup s., I 49
 Korset, Sdr. Bork s., I 168
 Korsgård, Hundborg s., I 56
 Korsholt, Elling s., I 6
 Korshøj, Bejstrup s., I 39, Bjergby s., Horns h., I 7, Haverslev s., I 38, Jelling s., I 91, Nøvling s., I 121, Pedersker s., II 179, Snejbjerg s., I 128, V. Nykirke s., I 241, Ølgod s., I 232
 Korshøje, Anst s., I 256
 Korshøjgård, Pedersker s., II 180 181 182
 Korskilde, Taulov s., I 202
 »Korßland«, Nyborg kbst., II 138
 Korstofft, se Karstoff
 Korsvanghøj, Jelstrup s., I 16
 Korsøer odde, se Kasserodde
 Korsør slot, Korsør kbst., II 134
 Kortegårde, Hillerslev s., I 46
 »Korttebore«, (tidl. Tjørring s., nu) Herning kbst., I 128
 Korup, se Kvorup
 Koßbylle, se Kogsbølle
 Kosse, se Kåse
 Koßeberig, se Kåsebjerg
 Kostrup-, se Kåstrup-
 Kotrenge, Volstrup s., I 23
 Kovind, Mejrup s., I 93
 Kovsbol, nu Kovsgård, Mejrup s., I 93
 Kowsted aa, se Kogstedå
 Koxboel, se Kovsbol
 »Koylberg«, V. Assels s., I 65, »-dall« 65
 Kraagegaarden, se Kroggård
 »Krabdalshøy«, Vejerslev s., I 63-64
 Kraftet, Volstrup s., I 23
 Kragbjerg, Timring s., I 136
 Kragdam, se Kragedam
 Kragdrup, Tårs s., I 12
 »Kragdøes«, Bejstrup s., I 39
 Kragedal, Torslev s., Ø. Han h., I 37
 Kragedam, Børglum s., I 26
 Kragelund, Asperup s., II 100, Bække s., I 258, Hjerm s., I 96, Hunderup s., I 269, Torstrup s., Ø. Horne h., I 226, Volstrup s., I 23, Ø. Snede s., I 180 181
 Kragelund hede, Ø. Snede s., I 181
 Kragenshøj, Hørmedsted s., I 5
 Kragensvad, Hørmedsted s., I 5
 »Kragershøy«, Jelling s., I 192
 Kraghede, Hørby s., I 22, Tolne s., I 6
 Kragholm, Kettrup s., I 35
 »Kraghøy«, Læborg s., I 266
 »Kragishøy«, Avnslev s., II 140
 Kragkær enge, Næsbjerg s., I 238
 Kragborg, Tistrup s., I 227
 »Kragshøy«, Ø. Assels s., I 65
 Kragskov, Elling s., I 6
 Kragsnab, Sinding s., I 116 123
 Krag sø, Lønne s., I 224, - hede, (tidl. Haderup s., nu) Grove s., I 111
 Kragvad, Skærbæk s., I 288
 »Kramshoeledall«, Gudum s., I 81

- »Krantzhøye«, Tjæreborg s., I 244
 Krarup, Tistrup s., I 227, – bæk
 227, -høje 227, -lund 227
 Kraßborig, se Kragsborg
 Krattet, Hune s., I 32
 Krattid, se Krattet
 »Krattvonghøye«, Føvling s., I 262
 Kravense, Hostrup s., I 248
 Kravnß, se Kravense
 Kreng, Hjaremål s., I 51
 Krettrup, se Krættrup
 Kringel, Engbjerg s., I 85
 Kringelborg, Ugilt s., I 11
 Kringelhede, Albæk s., I 25
 Kristrup, s., II 11
 Krog, Flynder s., I 74, Skarrild s.,
 I 129
 Krog, se Krogsgård
 Krogager, Ansager s., I 232
 Krogbjerg, Sejerslev s., I 70
 Krogen, Albæk s., I 25, Tårs s.,
 I 12
 Kroggård, Ibsker s., II 177
 Kroghøj, Hundborg s., I 56
 »Krogsbere«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 68
 Krogsbæk, s., II 15, – kirke 15
 Krogsgård, Gudum s., I 81, Hund-
 borg s., I 56, Jetsmark s., I 33,
 Thyregod s., I 187, Tjæreborg s.,
 I 243 244 245 248, Vildbjerg s.,
 I 120
 Krogsgård bæk, nu Møllebæk,
 Tjæreborg s., I 244
 Krogstrup, Skrave s., I 279, Snej-
 bjerg s., I 128
 Krollerup, Ø. Snede s., I 180 181
 »Kronckellsiiig«, Vejen s., I 266
 Krostrup, se Krogstrup
 Kroxgaard(t), se Krogsgård
 Krude(r)rup berge, se Krunderup
 berge
 »Krukdaal«, Skjoldborg s., I 55
 Krumstrup, Ryslinge s., II 125
 Krunderup, Navr s., I 99, – bjerger,
 I 99 100
 Krustrup, Skt. Hans s., I 10
 Kryldrup, se Krøldrup
 Krættrup, Volstrup s., I 23
 Krøldrup, Aggersborg s., I 35 39
 40
 »Krølbhøye«, Stubberup s., II 91
 Krønge, s., II 149 150 151 152,
 –kirke 151
 Kubstrup, Vandborg s., I 87
 Kukiær, se Kokær
 Kulle eng, Hunstrup s., I 48
 Kullerup, s., II 143
 Kulle sø, Hunstrup s., I 48 49
 Kulsten, Kollerup s., V. Han h.,
 I 35 40
 Kumlhøj, Tved s., I 46
 Kummelhøj, Ørding s., I 65
 »Kuollerhøye«, Tilsted s., I 52
 »Kuordall«, Borbjerg s., I 94
 Kurbeck, nu Tarm Møllebæk, Eg-
 vad og Lønborg s., I 173
 Kustrup, Vejlbys, Vends h., II 100
 Kvaglund, (tidl. Jerne s., nu) Es-
 bjerg kbst., I 244
 Kvalsholm, Sunds s., I 124
 Kvie, Ansager s., I 232 234 235
 Kvindbjerg, Aggersborg s., I 40
 Kvindehøj, Hjortdal s., I 41
 Kvindelum, Agerskov s., I 283
 Kvindhøj, Hjaremål s., I 51
 Kvindhøjene, Hover s., Hind h.,
 I 144
 Kvindvad, Sinding og Nøvling s.,
 I 121 123, -bjerg, nu Kvindvad
 bakke, 123
 Kvissel, Understed s., I 19 20,
 Åsted s., I 13
 Kvistgård, Rom s., I 76, Vandborg
 s., I 87, Vejrum s., I 97
 Kvistrup, Gimsing s., I 96
 Kvium, Hjerm s., I 96
 Kvong, s., I 221 222, (by) 221,
 – kirke 222
 Kvorup, Jetsmark s., I 33, Kvong s.

- I 221 222
 »Kybhøje«, Blidstrup s., I 64
 Kyffling bye, se Kyvling
 Kylbygord, se Kølbygård
 Kyllsbæk, Råbjerg s., I 3
 Kyllinghøj, Harreslev s., I 17
 Kyndegård, Nyker s., II 187
 Kyßby, se Kyseby
 Kyseby, Ibsker s., II 177
 »Kyßhøy«, Folding s., I 265
 Kytterup, se Kyttrup
 Kyttrup, Ulfborg s., I 133
 Kyvling, Lønborg s., I 170
 Kædegård, Jetsmark s., I 33
 Kællingbjerg, Ørslev s., II 107
 Kællingeby, Pedersker s., II 179 180
 Kællingsig, Jetsmark s., I 33, Vemb
 og Bur s., I 101
 Kæmpegrave, Spandet s., I 287
 Kæmpegraven, Gerum s., I 13,
 Skårup s., II 113
 Kæmpehøje, Skarrild s., I 129
 Kæmpestenene, Gauerslund s., I 208,
 Vinding s., Holmans h., I 206
 Kær, h., I 33
 Kærby, Asperup s., II 101, Vedersø
 s., I 149
 Kærbyholm, Ingslev s., II 104
 Kærbøl, Farup s., I 274
 Kærbølling, Bredsten s., I 193–194,
 Rejsby s., I 286
 Kærgård, Avlum s., I 116 117 118,
 Billum s., I 216, Døjbjerg s., I
 162, Hunderup s., I 269, Navr s.,
 I 99, Nr. Omme s., I 145, Ny-
 sogn s., I 150, Strellev s., I 176,
 Sunds s., I 124, Toftlund s., I 282,
 Tved s., I 46, Ål s., I 224
 Kærgård bæk, Nr. Omme s., I 145
 Kærgård, Vester -, Øster -, Mejrup
 s., I 93
 Kærgårde, Sdr. Lem s., I 159
 Kærgård mose, Darum s., I 272
 Kærgårds mølle, Ølby s., I 98
 Kærgård, Brenderup s., II 96 102
 164, Tornby s., I 8, Tørring s.,
 Skodborg h., I 78
 Kærshoved kær, Vrads s., I 125 126
 Kærasing, Brøndum s., I 246
 Kærstrup, Fuglse s., II 152 153
 Kærup, Janderup s., I 216, Tøm-
 merby s., I 42 43
 København, kbst., I 141, II 35 42
 125, – slot, II 11 93 94
 Københavnshøj, Gudum s., I 81
 Københoved, Skrave s., I 279
 Købmandshøjen, Flade s., Venne-
 bjerg h., I 13
 Købsted, Tornby s., I 8
 Kølbygård, Hunstrup s., I 48 49
 Kølbæk, Sunds s., I 124
 Kølstrup, s., II 87 88
 Kølvrå, (tidl. Haderup s., nu) Grove
 s., I 111 112
 Kørup, s., nu Krogsbølle s., II 93,
 (by) 93, – kirke 93 94
 Kørup, Ingslev s., II 104
 Kørup sogn, fejl for Sønder Høj-
 rup s., II 148
 Køstrup, Brenderup s., II 101, –
 mølle 102
 Kåberbølle, Fjeldsted s., II 102
 Kårup, Lødderup s., I 59
 Kås, Jetsmark s., I 33, Rutsker s.,
 II 187
 Kåse, Hjaremål s., I 48 50, – bjerg
 50, – mølle 48
 Kåsegård, Ibsker s., II 177
 Kåstrup, s., I 47, (by) 47, – mølle 47
 »Laabiere høye«, Estvad s., I 103
 Laagaardt, se Ladegård
 Laaland, se Lolland
 »Laddenhøye«, Skjoldborg s., I 54
 Ladegård, Sjørring s., I 52
 Ladegård, Gl.-, Ny-, Nyborg kbst.,
 II 132
 Ladehøj, Gudum s., I 81, Ø. Assels
 s., I 65
 »Ladgaards søe«, Sevel s., I 110

- Lading, s., (II 45)
 Lagaard, se Ladegård
 Lagdam, Hover s.Tørr, ild h., I 192
 Lalhøj, Skallerup s., Morsø Nr. h., I 67
 Lambæk, Sdr. Løm s., I 159
 Lammehaven, Ryslinge s., II 125
 Lamose mølle, Ørslev s., II 106
 Lamrøg, Bejstrup s., I 39
 Landbo, Hundborg s., I 56
 Lande, se Hundet
 Landerupgård, Sdr. Vilstrup s., I 211
 Landet, s., Lollands Sdr. h., II 149, Sunds h., II 115
 »Landfoldhøye«, Hover s., Hind h., I 144
 Landhøje, Erritsø s., I 203
 Landsbjerg, Verst s., I 258
 Landting, Ejsing s., I 95 106 107, Hanning s., I 160, – å, Ejsing s., I 107
 Langagergårde, Brejning s., I 157
 Langagershøj, Jelstrup s., I 16
 »Langaggerhye«, Vildbjerg s., I 118
 Langbjerg, Gudum s., I 81, Læborg s., I 266
 Langbjerger, Ansager s., I 232
 Langbo, Aulum s., I 117
 »Langdaal«, Føvling s., I 262
 »Langdall«, Gudum s., I 80
 »Langdees«, Bejstrup s., I 35
 Langdigs, Vrejlev s., I 27 28
 »Langduß«, Tilsted s., I 52
 »Langdus«, »Langdys«, Sennels s., I 47
 »Langdøes«, Bejstrup s., I 39, Haverslev s., I 38, – høye, Bejstrup s., I 39
 Langeberg, Gjellerup s., I 124
 Langedal, Vejen s., I 266
 Langedeby, Bodiilsker s., II 178
 Langelund, Gudbjerg s., II 129, –, Nr., Sdr., Ringive s., I 186, – mølle 186, – sø 186
 Langerdal, Hillerslev s., I 47
 Langeskov, Malt s., I 265, – hede, Bindslev s., I 4
 Langet, Østofte s., II 163
 Langetved, Skrave s., I 279
 »Langfoldhøy«, Føvling s., I 262
 Langgård, Tved s., I 46
 Langhus, Brejning s., I 157
 Langis Lange, se Langø
 Langkær, Stavning s., I 162 163, –, Ll., St., Brande s., I 188
 Langlind, Nør-, Sønder-, se Langelund, Nr., Sdr.-
 »Lang Løyenhøy«, Ansager s., I 234
 »Langmoßbiereg«, Timring s., I 136
 Langmose mølle, se Lamosemølle
 Langsbere, se Langsbjergshøj
 Langsbjergshøj, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Langsiggård, Lunde s., I 217
 Langskov, se Langeskov
 Langskov, s., I 182 183 184, (by) 182, – kirke 182 183
 Langtind, se Landting
 Langtved, Volstrup s., I 23
 Langvad, Tømmerby s., I 43 50, -bjerger 43
 Langø, Stubberup s., II 91
 Langå, s., II 126 127
 Lannde, se Landet
 Lassesgård, Bur s., I 101
 Lauesker, se Østerlarsker
 »Lauritzishøy«, Vejen s., I 266
 »Laußgytzberg«, Gudum s., I 81
 Lausker, se Østerlarsker
 Laustrup bye, se Lavstrup
 Lavstrup, Lønborg s., I 170
 Lebæk, Toftlund s., I 282
 Ledding, se Leding
 Leding, Dejbjerg s., I 162
 Leebeck, se Lebæk
 Leega(a)rd(-), se Lægård(-)
 Leem, se Nørlem
 Leenedt skov, se Lindet skov

- Leeragger, se Lerager
 Leerbech høj, se Lerbækshøj
 Leerbecksholm, se Lerbæksholm
 Leergraffs høye, se Lergravshøj
 »Leerpøthoy«, Sevel s., I 110
 Leersko, se Lejrskov
 Leerup, se Lerup
 Leervad, se Lervad
 Leervang, se Lervang
 »Legerhøy«, Hundborg s., I 56
 »Leggerhøy«, Skærum s., I 14
 Legind, Lødderup s., I 59, Nørhå s., I 56
 Legind bakker, Lødderup s., I 59
 Leirschoff, se Lejrskov
 Lejrskov, s., I 200 210, (by) 259 260, – skov 259
 Lem, s., I 160
 Lem, Sdr.-, s., I 157 159, – kirke 159
 Lem, Ø.-, Sdr. Lem s., I 159, – bæk 160
 Lembiørg, nu Kærgårde, Sdr. Lem s., I 159
 »Lembierre«, Revninge s., II 88
 Lemfyffuer, se Limfjorden
 Lemkær, Sdr. Lem s., I 159
 Lemmergård, V. Hjermelev s., I 31
 Lemvig, kbst., I 73 76 78 79 82 83 148
 Lemvig sø, I 76
 Lendisholm, Almind s., Brusk h., I 212
 Lendom (-), se Lendum (-)
 »Lendoms fellie«, Lendum s., I 24
 Lendum, s., I 11 13 24, (by) 24, – kirke 24
 »Lengedall«, Ølstrup s., I 160
 Lengsholm, Lendum s., I 25
 »Lengste øe«, Nyborg kbst., II 135 136
 Lenniðtvid, se Lindestved
 Lensgård, Østerlarsker s., II 175
 Lerager, Givskud s., I 184
 Lerbæk, Elling s., I 6, Hover s., Tørrild h., I 192
 Lerbækshøj, Bjergby s., Morsø Nr. h., I 69
 Lerbæksholm, Gelsted s., II 103
 »Lercheberg«, V. Assels s., I 65
 Lergrav, Aulum s., I 116 117 118
 Lergravshøj, Rønbjerg s., I 104
 Lerhøj, Gudum s., I 81
 Lersigenshøj, Skærum s., I 14
 Lerschow, se Lejrskov
 Lerup, s., I 36, -gård 36, – kirke (= Vor Frue kirke) 36
 Lervad, Hanning s., I 160, Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Lervad å, nu Linding å, Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Lervang, Ølstrup s., I 160
 Leßaa, se Læså
 »Leßaggerhøj«, Dragstrup s., I 67
 Letbæk mølle, Tistrup s., I 227
 Lethbeck møll, se Letbæk mølle
 Leustrup, se Løvstrup
 Lexgaard, se Lægdsgård
 Libstrup, se Lifstrup
 Lidegårde, Vester-, Rønbjerg s., I 104
 Lidegård, Øster-, Estvad s., I 103
 Liden Anst, se Anst, Ll.-
 Lie, se Liegårde
 Liegårde, Vrejlev s., I 27
 Lien, Lerup s., I 36
 Lierbech, se Lerbæk
 Liergraff, se Lergrav
 »Lierregraffhøy«, Jernved s., I 273
 Liersigenshøj, se Lersigenshøj
 »Liervaad dam«, Føvling s., I 262
 Liervad, se Lervad
 Lifstrup, V. Nebel s., Skast h., I 246, – å, nu Alslev å, 246
 Lihme, Ll.-, St.-, Nørup s., I 196
 Lihme Vesterskov, Nørup s., I 196
 Lihmskov, Nørup s., I 196
 Liimfiordt, se Limfjorden
 Liibbiørg, se Lisbjerg

- Lilbro, Skarrild s., I 129
 Lild, s., I 42 43, – kirke 43
 Lildbæk, Fabjerg s., I 80
 Lildbølling, nu Bøllinglide, Bølling s., I 164
 Lilde, se Lild
 Lildfrost, Bredsten s., I 195
 Lildskindberg, se Skindbjerg, Ll.-
 Lildstenum, se Stenum, Ll.-
 Lildtofte, se Lilletoft
 Lilelund, se Lillelund
 Lilfullen, nu Fulden, Beder s., II 50
 »Lilhaabhøy«, Jelling s., I 192
 Lilholt, Mygdal s., I 8
 Lilhøj, Jelling s., I 192
 Lilldris mølle, se Lilleris vandmølle
 Lilleaa, nu Holme å, Øse s., I 237
 Lilleballe skov, fejl for Lindeballe skov, Lindeballe s., I 213
 Lilleborg, Vestermarie s., II 183
 Lillebæk, Vildbjerg s., I 120
 Lillebælt, I 202. Jfr. Middelfart sund
 Lillegård, Nyker s., II 187
 Lille Hillerslev vold, Hillerslev s., I 46
 Lillehøj, Nørup s., I 196
 Lillelund, Ulfborg s., I 133
 Lilleris, Ljørslev s., I 64, – vandmølle 64
 Lilletoft, Gamtofte s., II 111
 Lille Ørre å, Sunds s., I 124
 Lilleå, Arnborg s., I 130, Sdr. Borris s., I 165 167
 Lilmosgaardt, se Mosegård, Lille-
 Lilmølle, Ø. Nykirke s., I 185
 »Lilsteenhøy«, Jelling s., I 191
 Lilå, Ugilt s., I 11
 Lime, se Lihme
 Limennßreff, se Limovnsrev
 Limfjorden, I 47 48 49 50 61 64 76 77 78 79 81 82 85 86 94 95 96 97 105 107
 Limovnen, Nyborg kbst., II 138
 Limovnsrev, Nyborg kbst., II 138
 Limschowsby, se Lihmskov
 »Limsdall«, Fabjerg s., I 80
 Lind, Gudum s., I 81, Rind s., I 116
 Lindberg, se Lindbjerggård
 Lindbjerg, Handbjerg s., I 95, Ikast s., I 116
 Lindbjerggård, Ølgod s., I 232
 Linde, se Linå
 Lindeballe, s., I 190 195, (by) 195
 »Lindernis hoffuit«, Oure s., II 128
 Linderum, Ugilt s., I 11, -gård 11, -smølle 11
 Linderup, se Linnerup
 Lindestved, Vrejlev s., I 27
 Lindet, Vester s., I 187
 Lindet skov, Højrup s., I 287, Åsted s., I 14
 Lindet, Øster-, s., I 280, (by) 277
 Lindholms grund, Nyborg kbst., II 139
 Lindholt, Sevel s., I 110, Tvis s., I 117
 Lindingbro, Torstrup s., I 226
 Lindinggård, Torstrup s., I 226
 Lindinghaae, se Linding å
 Linding mølle, Torstrup s., I 226
 Linding å, Torstrup og Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Lindit(z)-, se Lindet(s)-
 Lindknud, s., I 238 261, (by) 261, – bæk 261, – skov 261
 Lindved, Sindhjerg s., I 181 182
 Lindviggård, Sdr. Borris s., I 165
 Lineberg, se Linnebjerg
 Linholt, Tårs s., I 12, – skov 11
 Linholt, se Lindholt
 Linnebjerg, Ikast s., (bakke) I 126, (gård) 126
 Linnerup, s., II 63, – kirke 63
 Linneret, Øster-, se Lindet, Øster-
 Linneth, se Lindet, Øster-
 Linnibierg, se Lindbjerg
 Linterup, se Lintrup
 Lintrup, s., I 280
 Linå, Sunds s., I 124

- Lisbjerg, Nr.-, Sdr.-, Dybe s., I 88
- Lisbjerg, V.-, h., II 41 42
- Lisbjerg, Ø.-, h., II 38
- List, Ølgod s., I 232
- Listad, se Listed
- Listed, Ibsker s., II 177
- Liudom, se Lydum
- Liung, se Lyng
- Liungaae, se Lyngå
- »Liungberg«, Albæk s., I 25, Gudum s., I 81
- »Liungberhøy«, V. Assels s., I 65
- Liungbye, se Lyngby
- »Liungdal«, Taulov s., I 203
- Liunge, se Lunge
- Liunghøj, se Lynghøj
- Liusgaard, se Lysgård
- Liusholt, se Lysholt, St.-
- Liubhøy, se Lyshøj
- Liverbro, Skallerup s., Vennebjerg h., I 15
- Liverå, Vendsyssel, I 10 15 16 17
- Liøring, se Ljørring
- Liørsleff, se Ljørslev
- Ljørring, Aulum s., I 117 118
- Ljørslev, s., I 64 65, (by) 64, – kirke 64
- »Lockis dall«, Hjortdal s., I 41
- Lockisgaard, se Lykkesgård
- »Lockis offuen dueß«, Tilsted s., I 52
- Lodal, Faster s., I 166, -bjerg 166
- »Lodskoedaall«, Åsted s., I 14
- Lodskovvad, Råbjerg s., I 3
- Lofftouad, se Lodskovvad
- »Loffuelsgaard«, Fjaltring s., I 90
- Loggegaard, se Låge
- Lolland, II 155 156 158 167, -s Sønder h., 149 159
- Longboe, se Langbo
- Lomborg, s., I 73 76, -bjerg 76, – hede 76
- Lomforbæk, Tørring s., Skodborg h., I 77
- Longberg, se Lomborg
- Longer gaard, se Langager gårde
- Longkier, se Langkær
- Lonnebjerg, Sinding s., I 116, –, St.- 123
- »Looegrob«, Harbør s., I 85
- Lophave, Vennebjerg s., I 15
- Lorup, se Lovrup
- »Louberge backe«, Karby s., I 63
- »Loulundberg«, Ølgod s., I 227
- Loumandzgaard, se Lovmandsgård
- Lovmandsgård, Tørring s., Skodborg h., I 78
- »Low mose«, Nr. Omme s., I 145, »-steen« 145
- Lovrup, Gørding s., Gørding h., I 267
- Ludall, se Lodal
- Ludzberg, se Landsbjerg
- Lumborg, se Lomborg
- Lumfarbeck, se Lomforbæk
- Lummerbæk, Kvang s., I 221, – mose 221
- Lund, Ansager s., I 232, Brørup s., I 262, Fabjerg s., I 80, Gjellerup s., I 125, Lild s., I 43, Vrejlev s., I 28, Ø. Assels s., I 62 65, Sverige, II 171 173
- Lund, nu Brandlund, Brande s., I 188
- Lund, nu Nørrelund, Engbjerg s., I 84
- Lund, nu Sindbjerglund, Sindbjerg s., I 181
- Lund, nu Sindallund, Sindal s., I 6
- Lund, nu Nørrelund eller Sønderlund, Vinding s., Ulfborg h., I 135 136
- Lund, se Lunden
- Lundager, Lunde s., I 217
- »Lundbierge«, Føvling s., I 262
- Lund birk, Morsø Sdr. h., I 61
- Lundbjerg, Ll.-, St.-, Hillerslev s., I 47
- Lundby, Aulum s., I 116 117 118, Vejrum s., I 97, Sønderhald h.(?),

- II 12
 Lunday, nu Jernvedlund, Jernved s., I 273
 Lundbæk, Vinding s., Ulfborg h., I 135
 Lundeby, se Lund
 Lunde, h., II 92
 Lunde, s., I 217 221, (by) 217, – kirke 217, – præstegård 217 221
 Lunde, Lerup s., I 36, Skast s., I 245
 Lundegårde, Ringsebølle s., II 156
 Lunde klint, Revninge s., II 139
 Lunden, Skt. Hans s., I 10
 Lundens høj, Albæk s., I 25
 Lundenæs, Skjern kbst., I 116 151 152 185
 Lundenæs len, I 121 139 168
 Lunderbjerg, Vrejlev s., I 28
 Lundergård, Jetsmark s., I 33, Rakkeby s., Vennebjerg h., I 17, Skt. Hans s., I 10
 Lunderskov, Skanderup s., I 260
 Lunderup, Varde lands., I 214
 Lundgård, Aulum s., I 116 118, Ejsing s., I 106
 Lundhede, Estvad s., I 103
 Lundhøj, Fabjerg s., I 80, Gjellerup s., I 125, Jelstrup s., I 16, Lerup s., I 36, Ø. Snede s., I 180
 »Lundklanch«, Ejsing s., I 107
 Lundsby, Lomborg s., I 76, Oddum s., I 176, Tislund s., I 284
 »Lundsigh«, Jetsmark s., I 34
 Lundsmark, Hviding s., I 285
 »Lundtz Jenmerck«, Gram s., I 267
 Lundvad, Estvad s., I 103
 Lundzbye, se Lund
 Lund å, Estvad s., I 103
 Lunen, Hune s., I 32
 Lunge, Gelsted s., II 103
 Lunibierg, se Lonnebjerg
 Lunßmarch, nu Lundsgård, Sdr. Vium s., I 169
 Lusborg, senere Smedsbol, Hove s., I 86
 »Lußhøye«, Tilsted s., I 52
 Lustrup, Skarrild s., I 129
 Luund, nu Bredstenlund, Bredsten s., I 194
 Luund, se Lund
 Lyager, Dejbjerg s., I 162
 Lübeck, Tyskland, II 122
 Lybæk, No s., I 144
 »Lychebierg«, Bredsten s., I 194
 Lycke, se Løkkegårde
 Lyckegaardt, se Lykkegård
 »Lyckegdt.«, Aggersborg s., I 39
 Lyckehøj, se Lykkehøj
 »Lyckesteen«, Søllinge s., II 148
 »Lyckisbierg«, Sindbjerg s., I 182
 Lyckißgaard, se Lykkesgård
 Lydagger, se Lyager
 Lydbeck, se Lybæk
 Lyddvm, se Lydum
 Lyderop, se Lødderup
 Lydomensis, se Lydum
 Lydum, s., I 217 223, -gård 223, -hede, nu Nørre Lydum, 223, – mølle 217 223, – å 223
 Lyffuer aa, -bro, se Liverå, Liverbro
 Lygrdt., Øster-, se Lidegård, Ø.-
 Lyhumaa, se Løgum å
 Lykhøj, Gudum s., I 81
 Lykkegård, Lydum s., I 223, Stavning s., I 162
 Lykkehøj, Stavning s., I 162
 Lykkesgård, Tørring s., Skodborg h., I 77, Vejrup s., I 267
 Lymfiord, se Limfjorden
 Lyne, s., (I 173), (by) 173, – kirke 173, – å 173
 Lyneaa, nu Starbæk, Kvong s., I 221
 Lyne Husted, Kvong s., I 221 222
 Lynderup, se Lønnerup
 Lyng, Erritsø s., I 203
 »Lyngbierg«, Vejen s., I 265
 Lyngby, s., Vennebjerg h., I 16, –, Nr., Sdr.- 16, – kirke 16, – Torp

- 16
 Lyngby, s., Djurs Sdr. h., (II 21),
 – kirkegård 21
 Lynggård, Tødso s., I 66
 Lynghøj, Føvling s., I 262, Trans s.,
 I 90 91, Årslev s., II 14
 Lynghøj (grd.), Trans s., I 90
 Lynghøje, Lyngby s., Vennebjerg
 h., I 16
 Lyngshede, Råbjerg s., I 3
 Lyngså, Albæk s., I 25, – skov 25
 Lyngå, s., (II 44), (by) 44, – kirke 44
 Lysborig, se Lusborg
 Lysgård, h., II 6
 Lysgård, Vildbjerg s., I 120 152
 Lysholt, St.-, Hornstrup s., I 179
 Lysholtlund, Hornstrup s., I 179
 Lyshøj, Ø. Assels s., I 65
 Lystlund, Ulfborg s., I 116 133
 Lystrup, trykfejl f. Eystrup, se Ej-
 strup
 »Lytthers Graff«, Lyø s., II 123
 Lyveraa, se Liverå
 Lyø, s., II 121 122 123
 Læborg, s., I 266, – kirkegård 266
 Lægsgård, Ikast s., I 126
 Lægård, Måbjerg s., I 138, – bæk
 137 138
 Læm, se Lem, Sdr.-
 Lærkeholt, Ansager s., I 232 234
 Læså, Åker s., II 173
 »Løchehøe«, Sevel s., I 107
 Lødderup, s., I 58, (by) 58, – kirke
 58
 »Løenhøig«, Karby s., I 63
 Løffbierig, se Løvborg
 Løftgårde, Ovtrup s., V. Horne h.,
 I 217
 »Løgbergit«, Horne s., Horns h., I 8
 Løgbjerg, Hove s., I 86
 Løgda, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Løghøj, Aggersborg s., I 40, Øster-
 ild s., I 50
 Løghøje, Bredstrup s., I 204, Skjold-
 borg s., I 54
 »Løgshøy«, Vejerslev s., I 64
 Løgtved, Hørby s., I 23
 Løgum å, nu Skallebæk å, Toft-
 lund s., I 282
 Løgwiig, se Løvig
 »Løighøy«, Tilsted s., I 52
 Løkkegårde, (tidl. Jerne s., nu) Es-
 bjerg kbst., I 244
 Lønborg, s., I 163 170 232, (by) 116
 170, – bispegård 170, – bjerg 170,
 –gård 170, – hede 173, – kirke 170,
 – tørvemose 173
 Løngbieregardt, se Lemmergård
 Lønggaard, se Lynggård
 »Løngishøy«, Skærum s., I 14
 Lønne, s., I 224, (by) 224, – kirke
 224
 Lønnerup, Hunstrup s., I 48 49,
 – fjord 48 49
 Lønstrup, Mårup s., I 15
 Lønå, Thyregod s., I 187
 Lørslev, Ugilt s., I 11, – å 11 12
 Lørsted, Haverslev s., I 38, -høje 38
 Lørup, Ryslinge s., II 125, Vejrum
 s., I 98
 Løsning, s., II 71
 Løt, Jetsmark s., I 33
 Løvborg, Tistrup s., I 227
 Løvenå, Ørre s., I 120
 Løvig, Haderup s., I 111
 Løvstrup, Hanning s., I 160
 Løye, se Lyø
 »Løyenhøy«, Gudum s., I 81
 Låge, Sindbjerg s., I 181 182
 »Maakilde«, Holsted s., I 263
 Maalbeck, se Maltbæk
 Maalsherredt, se Mols h.
 Maalttheridt, se Malt h.
 Maalø, se Måle
 Maars, se Mors
 Made, se Måde
 Madegård, Vandborg s., I 87
 Madevig, Ø. Snede s., I 180 181
 Madhøj, Gjellerup s., I 125

- Madum, s., I 139
 Maerbjergehøje, se Marbjergehøje
 »Maerdall«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 68
 Magaard, se Madegård, Mågård
 Magersped, Brejning s., I 157
 Maglegård, Østermarie s., II 175
 Majgårde, Mejrup s., I 93
 Malhøj, Redsted s., I 62
 Malle, Horne s., Ø. Horne h., I 226,
 Sennels s., I 47
 Mallehøje, Horne s., Ø. Horne h.,
 I 226
 Mallhøje, se Malhøj
 »Mallhøy«, Vejerslev s., I 64
 Malt, h., I 262 265
 Malt, s., I 265, -bæk 265, -kirke 265
 Mandbjerg hoved, Branderup s.,
 I 282
 Mandbjergskov, Branderup s., I 282
 Mandhøj, Ibsker s., II 177
 Mandstrup, se Manstrup
 »Mandtzhøy«, Bejstrup s., I 39
 Mandø, Mandø s., I 250
 Mangelhøje, Trans s., I 90
 »Mannehøye«, Jernved s., I 273,
 Skarrild s., I 129
 Manstrup, Bejstrup s., I 35 38 39,
 - stenstue 35 39
 Marbjergehøje, Skallerup s., Morsø
 Nr. h., I 67
 Marckschelhøj, se Markskelhøj
 Marckskielhøj, se Markskelhøj
 »Mardalhøy«, Hundborg s., I 56
 Marebækgård, Hostrup s., I 248
 »Marhøy«, Ejsing s., I 106
 »Marhøye«, Lomborg s., I 76
 Maribo, kbst., II 166, - kloster 155
 161 166
 Mariboull, se Mariebol
 Mariebol, Hove s., I 86
 Marie Magdalene, s., II 13
 Mariested kloster, Sæby kbst., I 18
 »Marihøy«, Ovtrup s., Morsø Sdr.
 h., I 61
 »Marinshøy«, Jernved s., I 273
 Mariæ kilde, Tiset s., II 49
 Markgård, nu Åby Markgård(e), N.
 Åby s., II 104
 Markmølle, Lødderup s., I 58
 Markeskelhøje, Janderup s., I 216
 Markskel, Ål s., I 224
 Markskelhøj, Sahl s., I 105, Sevel s.,
 I 110
 Markskelshøj, Hjortdal og Lerup s.,
 I 36 41
 »Marquor hye«, Vildbjerg s., I 120
 »Marrebeck«, Gram s., I 276
 Marrebeck, se Marebækgård
 Marschielhøi, se Markskelshøj
 Marskell, se Markskel
 Marslev, s., II 88
 Martofte, Stubberup s., II 91
 Maskelhøy, se Markskelhøj
 Maygord, se Majgårde
 »Mayhøy«, Læborg s., I 266
 Mayvig, se Madevig
 Meby, se Mæby
 Medelby, se Mejlby
 Medelfa(r)d(t), se Middelfart
 Medelgaard, se Mejlgård
 Medelklit, Hjaremål s., I 50
 »Medelsbek«, Ansager s., I 232
 Medum, Ølgod s., I 232
 »Meelbiere«, Estvad s., I 103
 Meelby, se Mejlby
 Meelholm, se Mejlholm
 Meelstad, se Melsted
 »Meelβøe«, Rønbjerg s., I 104
 »Megelhøy«, Ølstrup s., I 160
 »Meillhøy«, Hundborg s., I 56
 Meillklit, se Medelklit
 »Meilsøe«, Harboør s., I 85
 Meilvaang, se Mejlvang
 Mejlby, s., (II 40)
 Mejlby, Farup s., I 274, Stadil s.,
 I 148, Stavning s., I 162
 Mejlgård, Glæsborg s., II 18
 Mejlholm, Jetsmark s., I 33
 Mejling, Åsted s., I 13, -hede 14

- Mejrup, s., I 92 93 140, – kirke 93,
– kirkegård 93, – præstegård 93
- Mejls, Varde lands., I 214
- Mejlvang, Ølgod s., I 232
- »Meldbiereg«, Nøvling s., I 122
- Meldgrd., nu Mellemby(?), Gør-
ding s., Hjerm h., I 100
- »Meldmølle«, Ovtrup s., Morsø Sdr.
h., I 61
- Meld mølle, se Mellemmølle
- Melfadt, Melfar, se Middelfart
- »Mellkierβhøie«, Tranum s., I 36
- Mellemmarken, Oure s., II 128
- Mellemmølle, Ramme s., I 90
- Melsted, Gudhjem s., II 175
- Menholt, Sindal s., I 6
- Menstrup, se Mindstrup
- »Merbusche«, Hørby s., I 22
- »Merckedall«, Hjaremål s., I 51
- Merdu, se Måre
- Merild, se Merrild
- Merling, Thurh s., II 113
- Merrild, Vildbjerg s., I 116 118 122
- Meschouff, se Midskov
- Meshoy, se Messehøje
- »Meβingbiereg«, Sinding s., I 123
- Mesinge, s., II 89, (by) 89 90
- Messehøje, Malt s., I 265
- »Metthøye«, Vejerslev s., I 64
- »Mettisdaal«, Føvling s., I 262
- »Mettishøye«, Hejnsvig s., I 255
- Michelshøj, V. Starup s., I 239
- Middelfart, kbst., I 203, II 96 97
99 100 101 102 103 104 105 106
112
- Middelfart sund, nu Lillebælt, I 202
203, II 99
- Middelskov, Hals s., I 29
- Midskov, Mesinge s., II 89, -hoved
89
- Miedom, se Medum
- Mindstrup, Hvejsel s., I 184
- »Minnilβhøye«, Estvad s., I 103
- Misthusum, Skærbæk s., I 287
- Mitby, Darum s., I 267
- Miøborg, se Møborg
- Moberg, se Måbjerg
- Moel Giesten, se Møgelgesten
- »Moelhøye«, Anst s., I 257
- Moesgaard, se Mosegård
- Moesgård, Sevel s., I 110
- »Moeβhøye«, Jannerup s., I 56
- Mogensbæk, Bindslev s., I 4
- Mogenstrup, Sevel s., I 107
- Molbjerg, se Muldbjerg
- Mollerup, s., I 59, (by) 60
- Mollerupgaard, se Mullerup
- Mols, h., II 36
- Molsgård, Blidstrup s., I 64, -shøje
64
- »Molskierdale«, Dragstrup s., I 67
- »Molthøye«, Holsted s., I 263
- Molwad, se Mulvad
- Momtoft, Sennels s., I 47
- Morbækken, Åsted s., I 14
- Morre, Tvis s., I 117
- Mors, I 47 58 59 60 61 62 63 65 66
67 68 69 79
- Morβland, se Mors
- Morslet, se Mårslet
- Morsøe, se Mors
- Morsø Nr. h., I 61 62 (66) 67
- Morsø Sdr. h., I (58) 59 60 61 63
- Mortenshøj, Sejerslev s., I 70
- Morup, se Mårup
- Morup å, Fjaltring s., I 90
- Mosbjerg, s., I 4–5, -bro 5, (by) 5
- Mosby, se Moseby
- Mosbøl, Strellev s., I 176
- Moseby, Mejrup s., I 93
- Moseby, Ll.-, nu Mosegård, Mej-
rup s., I 93
- Mosegård, Aggersborg, s., I 39,
Assing s., I 129, Balslev s., II 103,
Horne s., Ø. Horne h., I 226,
Råsted s., I 133, Timring s., I
152
- Mosegård, Ll.-, Give s., I 186, –,
Nr.-, Sdr.-, Felding s., I 108, –,
St.-, Timring s., I 137

- Mosehøj, Ejsing s., I 107
 Mosevrå, Oksbøl s., I 225
 Moßgaard, se Mosegård, St.-
 Mosgaard(t), se Mosegård
 Moskov, Spørring s., II 42
 Moskær, Harreslev s., I 16
 Mostrup, Mosbjerg s., I 5
 Moustrup, se Movstrup
 Movstgård, Gimsing s., I 97
 Movtrup, Blidstrup s., I 64, -høje 64
 Muldbjerg, Hover s., Hind h., I 144
 156
 Muldhøj, Hover s., Hind h., I 144
 Muleby, Nyker s., II 187
 Mulegård, Bevtoft s., I 284
 Mulhøye, se Muldhøj
 Mullerup, Trans s., I 90 91
 Mulsgaard, se Molsgård
 Mulvad, (tidl. Hunderup s., nu)
 Bramminge s., I 269
 Mummer, Vesløs s., I 44
 »Mummhøj«, Aulum s., I 118
 Munchbrou, se Munkebro
 Munckeboe, se Munkebo
 Munckebrou, se Munkebro
 Munckegaarde, se Munkegårde
 Muncksgaard, se Munksgård
 Muncktoft, se Munktoft
 Mundbjerg, Sevel s., I 110
 »Mungelhøye«, Nr. Nissum s., I 79
 Munkebo, s., II 86, (by) 86
 Munkebro, Børglum s., I 26
 Munkebro å, Tvis og Felding s.,
 I 117
 Munkedal, Åsted s., I 14
 Munkegårde, Rørup s., II 103
 Munkhøj, Hornstrup s., I 179, Til-
 sted s., I 52
 Munksgård, Borbjerg s., I 94
 Munksgård, Nr.-, Vandborg s., I 87
 Munktoft, Mejrup s., I 93, -, Ll.-
 93
 Muoßbøll, se Mosbøl
 Muosehøy, se Mosehøj
 Muoßgaard, se Mosegård
 Muosgaardt, se Mosegård, Nr.-
 Murhøj, Ljørslev s., I 64
 Murmandsbjerg, Langskov s., I 183
 Mußevra, se Mosevrå
 Musholm, Fjaltring s., I 90, Vand-
 borg s., I 87
 Mushøj, Skærum s., I 14
 Mustrup, Tiset s., II 49
 Musvanggård, Toftlund s., I 282
 Mydam mølle, se Mygdam mølle
 Mygdal, s., I 8, (by) 8
 Mygdam mølle, V. Assels s., I 65
 Mygind, s., II 14, – kirke 15
 »Myll aa«, Djurs Nr. h., II 18
 Myllgård, se Mølgård
 Mynderup, Vrejlev s., I 27
 Myreby, Vestermarie s., II 186
 Myregård, Åker s., II 183
 Myrtoft, se Myrtue
 Myrtue, Hostrup s., I 248, V. Hjer-
 meslev s., I 31
 Mæby, Nyker s., II 187
 Mægæk, Vandborg s., I 87
 »Mærredhaffsdael«, Jelstrup s., I 16
 Mæsing, se Mesinge
 Møberg, se Møborg
 Møbjerg, Sdr. Omme s., I 189
 Møborg, s., I 73 74 75 79, – kirke
 75, – å 75 100
 Møby, se Mølby
 Møgelbjerg, Næsbjerg s., I 238,
 Vinding s., Ulfborg h., I 135,
 Ølgod s., I 227
 Møgelgesten, nu Ø. Gesten, Gesten
 s., I 257
 Møgelgård, Dybe s., I 88, Lønborg
 s., I 170
 Møgelhøj, Bejstrup s., I 39, Faster
 s., I 166, Fjaltring s., I 90, Horn-
 strup s., I 179, Jannerup s., I 56,
 Vilslev s., I 272, Vrejlev s., I 28,
 Ø. Assels s., I 65
 Møgelmoose, Føvling s., I 262
 Møgel runde, Føvling s., I 262
 Møgeltoft, Nr.-, Sdr.-, Ejsing s.,

- I 106 107
 Møgelvang, Skjoldborg s., I 54
 Møggelhøj, se Møgelhøj, Møllehøj
 Møggeltueed, se Møgeltoft
 Møggelvang, se Møgelvang
 »Møghøy«, Lindknud s., I 261
 Mølbak, Idum s., I 135
 Mølbjerg, Spandet s., I 287, Ølby s., I 98
 Mølby, Ansager s., I 232 234, -Korshøj 234
 Mølbækken, Brejning s., I 157
 »Mølgelkier«, Sevel s., I 110
 Mølgård, Ansager s., I 232 239, Hanning s., I 162, Hørby s., I 23, Lerup s., I 36, Sevel s., I 107, Ugilt s., I 11, Vandborg s. (= Vandborg mølle), I 87, Varde lands., I 214
 Mølgårde, Ø. Nykirke s., I 185
 Mølhedes høje, Harreslev s., I 17
 Mølhien, se Mølleheden
 Mølhies høje, se Møllehedes høje
 Mølhøj, Haderup s., I 112, Skjoldborg s., I 54, Tørring s., Skodborg h., I 77
 Mølhøje, Ølstrup s., I 160
 »Møllbierge«, Sahl s., I 106
 Møllebjerg, Agerskov s., I 283, Grimstrup s., I 240
 Mølledam, Torstrup s., I 226
 Møllehøj, Gjellerup s., I 125, Haverslev s., I 38, Ikast s., I 126
 Møllerhøj, Vejen s., I 265
 Mølleskov, Hornstrup s., I 179
 Mølleå, Tvis s., I 116
 »Møllhøy«, Læborg s., I 266
 »Møllhøye«, Tjæreborg s., I 244
 Mølsted, Sunds s., I 123
 Mølstrup, Lomborg s., I 76, Timring s., I 116 137 152
 Mønderup, se Mynderup
 Mørcke, se Mørke
 Mørckholt, se Mørkholt
 »Mørcksøe«, Verst s., I 258
 Mørke, s., II 39
 Mørkholt, Gårslev s., I 206, – skov 206
 Mørksø, Rønbjerg s., I 104
 Mørthue, se Myrtue
 Mørup, Nørup s., I 196, Rind s., I 127
 Måbjerg, s., I 137 138, (by) 138, – kirke 138
 Mågård, Tørring s., Skodborg h., I 77
 Måde, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
 Måle, Viby s., Bjerge h., II 89
 Måre, Herrested s., II 147
 Mårslet, s., II 50
 Mårup, s., I 15
 »Naardaal«, Skjoldborg s., I 55
 Nadhøj, Dragstrup s., I 67
 »Naffvershøy«, Vrejlev s., I 27
 Nagbøl, Skanderup s., I 260
 Nagstrup, Idum s., I 133
 Najbjerg, Timring s., I 137
 Nandrup, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 »Narbylie«, Aggersborg s., I 40
 Nar Dybbe, se Nørbye
 Naresby, se Esp, Nr.-
 Narkis kilde, Anst s., I 257
 Narkær, Vemb s., I 101
 »Narsøe«, Rønbjerg s., I 104
 Nauer, Nauffuer, Naur, se Navr
 Navr, s., I 92 99, (by) 99 116, – præstegård 100
 Navtrup, Sevel s., I 110, – bæk 110
 Neb, Aulum s., I 117 118
 Nebbegård, Gårslev s., I 205 206, – skov 206
 Nebbel, se Nebel
 Nebbell, se Nebelgård
 Nebbelunde, s., II 149 156, (by) 156 157, – kirke 156
 Nebel, Taulov s., I 202
 Nebel, Nr.-, s., I 168 222, (by) 222,

- kirke 222
 Nebel, V.-, s., Brusk h., I 212
 Nebel, V.-, s., Skast h., I 245 246,
 (by) 246, – kirke 236 246
 Nebelbro, V. Nebel s., Brusk h.,
 I 209
 Nebelgård, Ljørslev s., I 64
 Nebell, se Nebel, Nr.-
 Neddeå, nu Højen bæk, Skibet s.,
 I 193
 Nederby, Oddum s., I 176, Trans
 s., I 90
 Nederbyhøj, Trans s., I 90
 Nedergård, Kåstrup s., I 47
 Nederlund, Navr s., I 99
 Nedermølle, Ovtrup s., Morsø Sdr.
 h., I 61
 Nederwre, se Uhre, Neder-
 Neeragger, se Nørager
 Neerby, se Nederby
 Nees, s., I 73 74 75 79, –, V.-, 75
 Neefby, se Næs
 Neessund, se Næssund
 Neest, Jelstrup s., I 16, – kær 16
 Neestgaardt, se Næsgård
 Negst, se Nejst
 Neist, se Nesse
 Nejrup, Engbjerg s., I 84
 Nejst, Hørmested s., I 5
 Nejstgård, Tornby s., I 8
 Neksø, kbst., II 171 172 177 178
 Nerild, se Nærild
 »Nerkendedall«, Gudum s., I 81
 Nermer øe, se Nærmerøen
 Nersberg, se Næsbjerg
 Nesse, Albæk s., I 25
 Nessim, se Nissum, Nr.-
 Nesløn, Synder –, se Nissum, Sdr.-
 Nestgaard, se Nejstgård
 »Nesthøy«, Jernved s., I 273
 Nestrup, se Næstrup
 Neul(l)ing, se Nøvling
 Nevadgård, Lindeballe s., I 195
 Nexø, se Neksø
 Nib, se Nebel
 Nibbel, se Nebel, V.-
 Nibbell, se Nybøl
 Nibbil, se Nebel, Nr.-
 Nibsbjerg, Idum s., I 133
 Nibsborg, se Nibsbjerg
 »Niehøi«, Lerup s., I 36
 Nielstrup, Elling s., I 6
 Nielstrupgård, Vivild s., II 13
 Nieskierbrou, se Næskærbo
 Niesgaard, se Næsgård
 Nihilbore, se Nikkelborg
 Nikier, se Nyker
 Nikkelborg, Estvad s., I 103, – sø
 103
 Nilauskersogn, se Nylarsker
 Nim, h., (II 65), s., (II 67)
 Nimtofte, s., II 18 (19)
 Nislev, Otterup s., II 92
 Nissløff, se Nislev
 Nissum, Nr.-, s., I 73 79
 Nissum, Sdr.-, s., I 75 79 131 132
 Nitreskær, Agerskov s., I 282
 Nittriskier, se Nitreskær
 No, s., I 142, (by) 142, – kirke,
 stolestader i Hee kirke, Hee s.,
 I 142, – kirkegård 142
 »Noell høye«, Tilsted s., I 52
 Noes, Anst s., I 256 257, Mejrup s.,
 I 93
 Nold, Sahl s., I 106
 Nols, se Nollso
 Nollso, Saltum s., I 31
 Nomarchia Cervina, se Hind h.
 Noor, se Noret
 Norbeck, se Nordbæk
 »Norchendal«, Bjergby s., Morsø
 Nr. h., I 69
 Nordby, s., Skast h., I 249 250
 Nordbæk, Egtved s., I 199
 Nordenbjerg, Vildbjerg s., I 120
 Nordenkær, Lomborg s., I 76
 Nordenskov, Øse s., I 237
 Nordentoft, Sjørring s., I 53
 Nordskov, Stubberup s., II 90
 Noret, Harboør s., I 85

- Norge, II 151
 Norkiergaard, se Nørkærgård
 Normsted, Brøns s., I 288
 Norre, Nebbelunde s., II 156
 Nors, s., I 45, (by) 45
 Nortz, se Nors
 Norup, se Novrup
 Norvegia, se Norge
 Noulung, se Nøvling
 Nous, se Noes
 Novrup, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
 kbst., I 244
 Nue, se No
 Nustrup, s., (I 277), (by) 277, –
 kirke 277, – præstegård 277, –
 skov 277
 »Nuybierg«, Agerskov s., I 283
 Nybbel, se Nybølgård
 Nybjergmølle, Egtved s., I 198
 Nybo, Nøvling s., I 121 122
 Nyborg, kbst., II 131 132 133 134
 135 137 138 139 140 142, – kirke
 132 133 137, – slot 134 135 137
 Nyborg, Langskov s., I 183
 Nyby, Læborg s., I 266, Sinding s.,
 I 116 123, Åker s., II 173
 Nybølgård, Gram s., I 276
 Nybøl kirke, Skrydstrup s., I 277
 Nybøllehave, Holeby s., II 150
 Nyedam, Gesten s., I 258
 Nygaard, nu Nybo, Sunds s., I 124
 Nygård, Gammelsogn s., I 150,
 Hygum s., I 86, (tidl. Sunds s.,
 nu) Ilskov s., I 116, Vandborg s.,
 I 87, Ørre s., I 116 121
 Nygård, St.-, Give s., I 186
 Nyholm, Hørby s., I 22
 Nyker, s., II 186 187
 Nykirke, V.-, s., I 236 241 242,
 – kirke 243
 Nykirke, Ø.-, s., I 185
 Nykirke, Ø. Nykirke s., I 185 186
 Nykjøben, se Nykøbing
 Nykøbing, Falster, kbst., II 150
 155, – hospital 164, – len 167,
 – slot 167
 Nykøbing, Mors, kbst., I 58 62
 Nylarsker, s., II 186
 Nyminde, Lønne s., I 139 150 163,
 – fjord 173, –gab 163
 Nymølle, nu Nybjergmølle,
 Egtved s., I 200
 Nymølle, Sdr. Lem s., I 159
 Nysogn, s., I 139, – kirke 149 150
 Næderkiælde, nu Kilde, Aulum s.,
 I 117
 Nærild, nu Østergård, Lyne s.,
 I 173, – bæk 173
 Nærmerøen, Nyborg kbst., II 135
 136
 Nærá, Sdr. Nærá s., II 84
 Næs, Karby s., I 63
 Næsbjerg, s., I 237 238, (by) 238,
 – kirke 236 237 238, – å, nu Skon-
 ager Lilleå 238
 Næsgård, Nørhå s., I 56, Ø. Sven-
 strup s., I 36
 Næskærbro, Børglum s., I 26
 Næssund, I 62
 Næstrup, Sjørring s., I 53
 Næstruphøje, Skjoldborg s., I 54
 Nøderodde, Ljørslev s., I 64
 Nødschu, se Nødskov
 Nødskov, Hove s., I 86
 Nødvig, Sdr. Felding s., I 128
 Nøriuttland, Nøriyttland, se
 Nørrejylland
 Nølev, s., II 52
 Nøløffu, se Nølev
 Nøraae, se Nørågård
 Nørager, s., II 13, Nees s., I 75
 Nør Agger, se Nørager
 »Nørbeck«, Gram s., I 276
 Nørbierre, se Bjert, Nr.-
 Nørboller, se Bollermark
 Nørby, Darum s., I 267, Hygum s.,
 I 86, Sdr. Lem s., I 159, Tved s.,
 I 46
 Nørby, se Nordby
 Nørbølling, Folding s., I 265

- »Nørdaal«, Holsted s., I 263
 Nørdal, Haverslev s., I 38
 Nørdroby, se Dråby, Nr.-
 Nørddybe, Dybe s., I 88
 »Nørdasse hye«, Hillerslev s., I 47
 Nørfjord, del af Limfjorden =
 Thisted Bredning, I 68
 Nørgardt, se Nørgårde
 Nørgård, Aggersborg s., I 39, Al-
 sted s., I 69, Idum s., I 133, Nr.-
 Omme s., I 145, Vandborg s.,
 I 87, Ølstrup s., I 160
 Nørgårde, V. Hjermslev s., I 31
 Nørharritzleff, se Harreslev, Nr.-
 Nørhav, I 45
 Nørhebo, se Hebo, Nr.-
 Nørhede, Lyne s., I 173
 Nør herredt, se Horne, Nr.-, h.,
 Morsø Nr. h.
 Nør herridt i Judland, se Djurs
 Nr. h.
 Nørholm, Torstrup s., I 226 227
 237, -høje 227, -lund 226, -mølle
 227
 Nørhøj, Lerup s., I 36
 Nørhå, s., I 56, (by) 56, -gård 56,
 - hede 57
 Nøriylland, Nørjut(h)land, se Nør-
 rejylland
 Nørkarstofft, se Karstofft, Nr.-
 Nørkiar, se Nørkær
 Nørknud, se Knuden, Nr.-
 Nørkær, Harreslev s., I 17, Røn-
 bjerg s., I 104, Tørring s., Skod-
 borg h., I 77
 Nørkærgård, Nr. Bork s., I 168 169,
 Stavning s., I 162
 Nørlanglindsøe, se Langelund sø,
 Nr.-
 Nørlem, s., I 73 76 78 79
 Nørlev, Skallerup s., I 15
 Nørlund, Ikast s., I 116 126, Må-
 bjerg s., I 138
 Nørlundbæk, Ikast s., I 126
 Nørmølle, se Nørremølle
 Nør Nesbom, se Nissum, Nr.-
 Nørreballe, Østofte s., II 161
 Nørrebrouby, se Broby, Nr.-
 Nørreby, Femø s., II 166
 Nørregård, Hørmested s., I 5
 Nørre h., Bornholms amt, II 175
 187
 Nørre Horne h., se Horne h., Nr.-
 Nørrejylland, I 46 198 209 256 288,
 II 21
 Nørre Langelund sø, Ringive s.,
 I 186
 Nørremark, Bovense s., II 141,
 Hornstrup s., I 179
 Nørremose, Darum s., I 268
 Nørremølle, Vejerslev s., I 64
 Nørrentoft, se Nordentoft
 Nørresø, Nyborg kbst., II 135, Vor-
 basse s., I 254
 Nørreøkse, Brovst s., I 36
 Nørsaltum, se Saltum, Nr.-
 »Nørsandhøy«, Sevel s., I 107
 Nørskouffgårdt, se Skovsgård,
 Nr.-
 Nørskov, Hals s., I 29, Lindeballe
 s., I 195, Venø s., I 97
 Nørsnede, se Snede, Nr.-
 Nørsøe, se Nørresø
 Nørtangh, se Tang, Nr.-
 Nørtap, Strellev s., I 176
 Nørtved, Elling s., I 6
 Nørum, Skallerup s., I 15
 Nørup, s., I 190 196 197, (by) 196,
 - kirke 200
 Nørvang, h., I 177 182 184 185 186
 188 189
 Nørvein, se Vejen, Nr.-
 Nør Viim, se Vium, Nr.-
 Nør Vinckel, se Vinkel, Nr.-
 Nør Vraaskov, se Vråskov, Nr.-
 Nørvunges herret, se Nørvang, h.
 Nørå, Bramminge s., I 269, Fjalt-
 ring s., I 90
 Nørågård, Blidstrup s., I 64
 Nørøxe, se Nørreøkse

- Nøvling, s., I 114 121 122, (by) 116,
-bjerg 122, -kirke 122 123, -præ-
stegård 121, -skov 121
- Obeling, se Obling, Åbølling, V.-
Obenterp, se Åbenterp
Obierge, Nye-, se Åbjerg
Obitsø, Sahl s., I 106
Obling, Sdr. Bork s., I 168 169
Obstorp, se Opstrup
Obye schouffleed, se Åby skovled
Odde, se Klim Odde
Oddegårde, Vesløs s., I 44
Odden, Mygdal s., I 8
Odder, s., II 52, -kirke 53
Odderbæk, Brejning s., I 156,
 Hover s., Hind h., I 145, Thyre-
 god s., I 187
Oddersbøl, Ll.-, St.-, Hjaremål s.,
 I 50
Oddershede, Hillerslev s., I 46, -høj
 47
Oddershøj, Skjoldborg s., I 54, Øl-
 god s., I 232
Oddersted, Taulov s., I 202
Odderup, Oddum s., I 176
Oddesund, I 82
Oddum, s., I 166 167 176, -kirke
 176, -Kirkeby 176
Odense, h., II 75
Odense, kbst., II 75 80 81 86 87
 105 112 116 119 135 142
Odershyled, se Oddershede
Oderspill, Liden-, Store-, se Od-
 dersbøl, Ll.-, St.-
Odersted, se Oddersted
Oderup, se Odderup
Odgaard, se Oddegårde
Odom, se Oddum
Odsbjerg, Vildbjerg s., I 120
Odsted, se Åsted
Odum, se Oddum
Oeg, se Ajke
Oelendig, se Olling
Oelstedt, se Ølsted
- Oelstroppe, se Olstrup
Oensild, se Onsild
»Oerßbeck«, Gram s., I 276
»Oesmandshøj«, Dragstrup s., I 67
Offerfide, se Fide, Over-
Offtrup, se Ovtrup
Offuerbye, se Overby
Offuerfeldborg, se Feldborg, Over-
Offuergaard(t), se Overgård
Offuerkielde, nu Kilde, Aulum s.,
 I 117
Offuerlund, se Overlund
Offuer møll, se Overmølle
Offuerwre, se Uhre, Ovre-
Ofvermøl(le), se Overmølle
Ogarbroe, se Ågård bro
Ogehøj, se Åghøj
Ogetorp, se Ovtrup
»Oggersbierr«, Nørup s., I 196
Oksby, s., I 225, (by) 225
Oksbøl, Ål s., I 224
Oksenbjerg, Ø. Nykirke s., I 185
Oksenholt, Sevel s., I 110
Oksholm, Øland s., I 41
Okslund, Hoven s., I 177, - å 177
Oksvang, Skast s., I 245
Olbech, se Ålbæk
Oldrup, s., II 53
Olidt, se Ollet
Ollborge, se Ålborg
Olleng Kaarßhøj, se Ålling Korshøj
Ollerup, Bredsten s., I 194
Ollet, Føns og Ørslev s., II 106 107
Olling, Assing s., I 129, Torstrup s.,
 I 226
Olling, Sdr.-, Sdr. Hygum s., I 280
Ollskier, se Olsker
Ollstrup, se Volstrup
Olsker, s., II 187
Olsrode, se Ålsrode
Olstrup, s., II 149 154, (by) 154,
 -gård 154, -kirke 154
Omgård, Nr. Omme s., I 145
Omisgaard, se Ommosegård
Om Kiergaard, se Kærgård

- Om kjerke, se Omme kirke, Nr.-, Sdr.-
- Omme, V. Nykirke s., I 242
- Omme, Nr.-, s., I 135 139 145 146 147 155 156 157 158, (by) 116, – kirke 145, – præstegård 145 158
- Omme, Sdr., s., I 176 177 186 189, (by) 189, – kirke 232
- Ommensi, pastorali –, se Omme præstegård
- Ommensis, (–, Paroeciæ –), Ommensium, se Omme, Nr.-, s.
- Ommosegård, Hodsager s., I 121
- Omvrå, (tidl. Sdr. Omme s., nu Blåhøj s., I 189
- Ondafften, nu Lundgård, Farup s., I 274
- Onsbæk, Skærum s., I 15
- Onsild, h., II 9
- Ooder beck, se Odderbæk
- Opsneum, Sneum s., I 242 244
- Opsund, Brejning s., I 157
- Opstrup, Stadil s., I 148
- Orbeck, se Ørbæk
- Orklett, se Overklit
- »Ormb munde«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Ormdal, V.-, Ø.-, Dragstrup s., I 67
- Ormholt, Torslev s., Børglum h., I 24
- Ormhøj, Ingstrup s., I 30
- Ormsgård, Tågerup s., II 155
- Ormstrup, Idum s., I 135
- Ormstrup, se Vormstrup
- Orre, se Årre
- Orten, Varde lands., I 214
- Orum, se Ørum, V.-
- Orumholt, se Ormholt
- Osin, se Åsen
- Ost, se Åst, V.-, Ø.-
- Ostbeck, se Østbæk
- Ostrup, se Ovstrup, Åstrup
- Otense, se Odense
- Othdal, Fjaltring s., I 90
- Othenße, Othoniæ, Ottenße, se Odense
- Otterup, s., II 92, – kirke 92
- Ottesund, se Oddesund
- Ouby, se Åby, Nr.-
- Oubylund, se Åbylund
- Ouffrøe, se Oure
- Ouit, se Åved
- Oure, s., II 128
- Ouskilde, se Ovskilde
- Oußlund, se Okslund
- Oustrup, se Ovstrup
- Outrupt, se Ovtrup, V. Horne h.
- Oved, Øse s., I 237
- Overby, Rom s., I 76
- Overgård, Navr s., I 99, Sundby s., I 68
- Overklit, Vennebjerg s., I 15
- Overlund, Navr s., I 99
- Overmølle, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61, Ramme s., I 90
- Ovet, se Oved
- Owetorp, se Ovtrup, Morsø Sdr. h.
- Ovnbøl, Torstrup s., I 226
- Ovskilde, Gudum s., I 81
- Ovstrup, Ørre s., I 116 121
- Ovtrup, s., Morsø Sdr. h., I 61, (by) 61, – kirke 60
- Ovtrup, s., V. Horne h., I 217 221, (by) 221, – kirke 221
- Oxbye, se Oksby
- Oxbyll, se Oksbøl
- »Oxehøy«, Kvang s., I 221
- »Oxelbiere«, Estvad s., I 103
- »Oxelbiere back«, Rønbjerg s., I 104
- »Oxellhøy«, Sevel s., I 107
- Oxenberig, se Oksenbjerger
- »Oxenbiergh«, Stubberup s., II 91
- Oxholm, se Oksholm
- Oxholt, se Oksenholt
- Oxvang, se Oksvang
- Paabgaai, se Pagård
- »Paa Bierget«, Jelling s., I 192

- Paagagger, se Pogagergård
 Paakier, se Påkær
 Paa Mosen, nu Kærgård, Brejning s., I 156 157
 »Paaschebiergh«, Avnslev s., II 141
 Padbjerggård, Sdr. Vium s., I 169
 Padborre, se Padbjerggård
 Pagård, Hemmet s., I 170
 Pallisbjerg, Staby s., I 122 132
 Pallisgård, Humlum s., I 82
 Pallum sø, Sevel s., I 110
 Pandrup, Jetsmark s., I 33, -, Ll.-33
 Papelundsaa, se Pavlundså
 Paradisgårde, Ibsker s., II 177
 Pasgård, Hygum s., I 86
 Pavlunds å, Branderup s., I 282
 Pedersker, s., II 177 179 180 181
 Pederskirke, Pedersker s., II 180
 Pengshøje, Frøslev s., I 59
 Penningshøj, Hover s., Tørrild h., I 192
 Pensby, Vestermarie s., II 186
 Perscherßogn, Perskersogn, se Pedersker s.
 »Pianckhøj«, Frøslev s., I 59
 »Pickelhøj«, Skjoldborg s., I 54
 Piilgaard, Piilgord, se Pilgård
 »Piilstue«, Tæbring s., I 60
 »Piiltoffthøj«, Skjoldborg s., I 54
 Piled, se Pilet
 Pilekrog, Avnslev s., II 141
 Pilet, Olstrup s., II 154
 Pilgård, Jetsmark s., I 33, Resen s., I 81
 Pindhøj, Sahl s., I 105
 Pindvig, Skarriid s., I 129
 Pirup, Hune s., I 32
 Pjedsted, s., I 205 206, (by) 205 207
 Plet, Vrejlev s., I 27
 Plettishollt, nu Holtet, Understed s., I 19
 Plogsgaard, se Plovsgårde
 »Plougyrgeldal«, Bjergby s., Morsø Nr. h., I 69
 »Ploushøj«, Jernved s., I 273
 Plovsgårde, Nysogn s., I 150
 Plovstrup, Jernved s., I 273
 Plumkilde, Gudum s., I 81
 »Poffuelsdal«, Bredsten s., I 194
 Pogagergård, Vinding s., Ulfborg h., I 136
 »Pollhøj«, Jelling s., I 192
 Pomphole, Thyregod s., I 187
 Porup, se Pårup
 Poulsker, s., II 177 178
 Prag, Nr. Omme s., I 145
 »Prestbierre vad«, Nr. Omme s., I 145
 Prestbro, se Præstbro
 Prestbyld bye, se Præstby
 »Prestdall«, Nørup s., I 196
 Prestegroben, se Præstegroben
 Presthøj, se Præsthøj
 Prestkier, se Præstkær
 Primdal, Rønbjerg s., I 104
 »Printzhøj«, Mollerup s., I 60
 Prouistegaard, Proustgrdt, se Provstegård
 Provincia australis, se Morsø Sønder h.
 Provstegård, Nysogn s., I 150, Vejrum s., I 97
 »Præstbierig vaad«, Vinding s., Ulfborg h., I 135
 Præstbjerghøj, Vinding s., Ulfborg h., I 135
 Præstbro, Oddum s., I 176
 Præstby, Nr. Nebel s., I 222
 Præstebroå, Voer s., I 25
 Præstegårdsbro, Understed s., I 19
 Præstegroben, Harboør s., I 85
 Præstegårdsmark, Ingstrup s., I 30
 Præstesø, Hemmet s., I 170
 Præstgård, nu Gl. Præstegård, Brejning s., I 157
 Præstholm, Gosmer s., II 54
 Præstholmshøj, Haverslev s., I 38

- Præsthøj, Tranum s., I 36
 Præstkær bæk, Brørup s., I 262
 »Puckhøj«, Haderup s., I 112
 Pudall, se Pugdall
 Pugaard, se Puggård
 Pugdall, Estvad s., I 103, Ullerup s.,
 I 203, Vildbjerg s., I 120
 Pugdalsbjerg, Seest s., I 259
 Puggedal, Haderup s., I 112, -shøj
 112
 Pugegaarden, se Puggegård
 Pugelund, se Puglund
 Pugerblød, Gram s., I 276
 Pugerup, Olstrup s., II 154
 Pugflodgård, Nysogn s., I 150
 Puggegård, Ibsker s., II 177
 Puggård, Jernved s., I 272 273
 Pugholm, Ll.-, St.-, Dybe s., I 88
 »Pughye«, Timring s., I 137
 Pughøj, Ølgod s., I 227 232
 Pughøje, Gesten s., I 257
 Puglund, Oddum s., I 176, V.
 Starup s., I 239
 Pungvig, Sinding s., I 123
 Puorup, se Pårup
 »Puotbierge«, Holsted s., I 263
 Purkær, Jetsmark s., I 33
 »Puughøj«, Læborg s., I 266
 »Pyldaal«, Føvling s., I 262
 Pøl, Nr. Omme s., I 145, -bæk 145
 Pøtgård, Bur s., I 101
 Påbøl, Hoven s., I 177
 Påkær, Hygum s., I 86
 Pårup, Assing s., I 129, Lerup s.,
 I 36, Østofte s., II 163
 Quaulund, se Kvaglund
 »Queldall«, Haderup s., I 112
 »Quenbierge«, Uldum s., I 184
 Quie, se Kvie
 Quiisell, se Kvissel
 Quindbierge, se Kvindbjerg
 Quindehøj, se Kvindehøj
 Quindelund, se Kvindelund
 »Quindelundhøj«, Brørup s., I 262
 »Quinder høye«, Saltum s., I 32
 Quindhøje, se Kvindhøjene
 Quindvod, se Kvindvad
 »Quistdaal«, Føvling s., I 262, -høj
 262
 Quistgaard, se Kvistgård
 »Qoker dal«, Velling s., I 141
 »Quædeberg«, Gudum s., I 81
 Qvalsholm, se Kvalsholm
 »Qvenbierge«, Stavning s., I 162
 Qvimb, se Kvium
 »Qvindberrighøj«, Kallerup s.,
 I 54
 Qvindhøj, se Kvindhøj
 »Qvindhøj, Liden-, Store-, V. As-
 sels s., I 65
 Qvissell, se Kvissel
 Qvistgaardt, se Kvistgård
 Qvistrup, se Kvistrup
 »Qwnderhøje«, Estvad s., I 102
 »Qvolmuoßbierge«, Aulum s., I 118
 »Qvolmuoßhøj«, Aulum s., I 118
 Qvong, se Kvong
 Qvorrup, se Kvorup
 Raaberig, se Råbjerg
 Raacheby, Raackeby, se Rakkeby
 »Raaehaubeck«, Sahl s., I 106
 »Raaend«, Sahl s., I 105
 »Raaehyff«, Snejbjerg s., I 128
 »Raaehøj«, Sahl s., I 105
 Raagehaffue, se Råhavegård
 Raagger, se Roager
 »Raakier aae«, Gjellerup s. og Her-
 ning kbst., I 125
 Raalsgaard, se Rolsgård
 »Raarygelshøje«, Estvad s., I 104
 Raaste, se Råst
 Rabjerg, Dejbjerg s., I 162
 Rabæk, Oddum s., I 176
 Rackeby, se Rakkeby
 Raffnhøg, se Ravnhøj
 »Raffnhøellund«, Gesten s., I 258
 Raffnholt(t), se Ravnholt
 Raffnhøj, se Ravnhøj

- »Raffninghøy«, Føvling s., I 262
 Raffnsbjerg, se Ravnsbjerg(gård)
 Raffnshøj, se Ravnshøj
 Raffnshøye, se Ravnsbjerg høje
 Raffnsiø, se Ravnsø
 Raffnskilde, se Ravnskilde
 »Raffshøye«, Estvad s., I 102
 Rafftisodde, se Rattisodde
 »Raffuebjerg«, Branderup s., I 282
 »Raffuensberg«, Gjellerup s., I 125
 »Raffuensingh(høye), Vester-
 Øster-«, Hillerslev s., I 47
 Raffuensvaad, se Ravnsvad
 Rafuning, se Ravning
 Raggensbjerg, Sinding s., I 123
 Raghammer, Åker s., II 173
 »Raghøy«, Føvling s., I 262
 Rakkeby, s., Morsø Sdr. h., I 60,
 – kirke 60
 Rakkeby, s., Vennebjerg h., (I 17),
 (by) 17, – kirke 17
 Ramdrop, se Ravndrup
 Ramme, s., I 74 76 84 88, -gård 88
 90, – præstegård 90
 Rammet, se Ramme
 Ramskov, Vinding s., Ulfborg h.,
 I 136
 »Ranckellshøj«, Asperup s., II 100
 »Ranckelsdal«, Aggersborg s., I 40
 Randbyl, se Randbøl
 Randbæk, Brejning s., I 157
 Randbøl, s., I 190 197 199, (by) 197,
 – kirke 197 200
 Randeris, Brejning s., I 157
 Randers, kbst., II 42, – bro I 183
 185
 »Randistofft«, Føvling s., I 262
 Randlev, s., II 52
 Rands, Gårslev s., I 206 208, -fjord
 205 206
 Rangstrup, Nr.-, h., I 281 282 284
 Rangstrup skov, Agerskov s., I 283
 Rannerød, Skagen lands., I 3
 »Rannerøgl«, Ansager s., I 234
 Rans(s), se Rands
 Ranssfior, se Randsfjord
 Ranxsterup, se Rangstrup
 Rasmusesgård, Bur s., I 101
 Rattisodde, Tårs s., I 12
 Rauffnstrup, se Rangstrup
 Rauning, se Ravning
 Raunβholts skov, se Ravnsholt skov
 »Raunshøye«, Rakkeby s., Morsø
 Sdr. h., I 60
 Raunskier, se Ravnskær
 Ravndrup, Gislev s., II 126
 Ravnholt, Ejsing s., I 106 107,
 Gesten s., I 257, Tiset s., II 49,
 Torning s., II 6
 Ravnhøj, Albæk s., I 25, Idum s.,
 I 135, Sevel s., I 107, Trans s.,
 I 91
 Ravning, Bredsten s., I 194, Kalvs-
 lund s., I 275
 Ravnkær, Lyne s., I 173
 Ravnsbjerg, Guldager s., I 248
 Ravnsbjerge, Åsted s., I 14
 Ravnsbjerggård, Brejning s., I 156
 Ravnsbjerg høje, Hover s., Hind h.,
 I 144
 Ravnsbjerg å, Brejning s., I 156
 Ravnsholt skov, Torslev s., Børg-
 lum h., I 24, Åsted s., I 14
 Ravnshøj, Ejsing s., I 107, Nøvling
 s., I 122, Åsted s., I 14
 Ravnskilde, Gudum s., I 81
 Ravnskær, Ingstrup og Saltum s.,
 I 30 32
 Ravnsvad, Haderup s., I 112, Ikast
 s., I 126
 Ravnsø, V. Nykirke s., I 241 242,
 – præstegård 241
 Reberholt, Åsted s., I 13
 Rechby, se Rækby
 Rechorgaard-, se Rækkergård-
 Redsted, s., I 62, (by) 62, – kirke 62
 Reer, se Rær
 Reersnæs, (tidl. Østofte s., nu)
 Bandholm s., II 165
 Reesen, se Resen

- Reesnæs, se Reersnæs
 Regissekapel, Frørup s., II 146
 Regissekilde, Frørup s., II 146
 Reffbjerg, se Rævbjerg
 Reffdael, Reffdall, se Rævdal
 Reffgraffhøye, Reffgraffuehøye, se Rævegravehøje
 Reffhall, se Refshale
 Reff(s)høy(e), se Ræv(s)høj(e)
 Reffklit, se Røjklit
 Reffninge, se Revninge
 »Reffs«, Sevel s., I 110
 Reffschu, se Refskov
 Reffsgaard, se Revsgård
 »Reffshoe«, Gram s., I 276
 Reffßing hoffuet, se Revsing
 Reffslund, se Revslund
 Reffstrup, se Refstrup
 Reffsvinding, se Refs Vindinge
 Reffuehøy(e), se Rævehøj(e)
 Reffuing, se Revning
 Reffveholm, se Ræveholm
 Refsgårde, Egtved s., I 200
 Refshale, Hove s., I 86
 Refskov, Hove s., I 86
 Refstrup, Gadbjerg s., I 186 195, Sdr. Lem s., I 159
 Refs Vindinge, s., II 143
 Rejsby, s., I 285, (by) 286
 Remme, Ikast s., I 126, Sinding s., I 116 123
 Remme, se Remmer
 Remmer, Ejsing s., I 106
 Rendhøj, Haverslev s., I 38, Sevel s., I 107
 Rerup, se Rærup
 Resen, s., I 73 81 82
 Resenfele, Haderup s., I 111
 »Reßhøye«, Ølgod s., I 232
 Restedt, se Redsted
 »Rettdalls«, Sevel s., I 110
 »Reuekersteen«, Skærbæk s., I 289
 Reusgaard, se Refsgårde
 »Rewekier«, Skærbæk s., I 289
 Revning, Vinding s., Ulfborg h., I 136
 Revninge, s., II 88
 Revsgård, Ovtrup s., V. Horne h., I 217
 Revsing, Gesten s., I 257
 Revslund, Branderup s., I 282
 Ribbeholt, se Reberholt
 Ribe, kbst., I 104 145 151 153 156 157 164 195 196 202 205 241 243 249 256 258 260 268 274 277 280 281 284 285, – å 251 274
 Riberhus, Ribe kbst., I 248 274
 Riberhus len, I 168 225 256
 »Riberhøye«, Føvling s., I 262
 Ribe stift, I 121 131 183 185 205 225 241 274 277 280
 »Ribhøye«, Hover s., Hind h., I 144
 Rigisße kilde, se Regissekilde
 Riis, se Ris
 Riisß, se Risgårde
 Riisßberg, se Risbjerg
 »Riisdall«, Sdr. Borris s., I 165
 Riisßhøj, se Rishøj
 Rijs, se Risgårde
 Rijßgaardsted, se Risgårdsted
 »Rijßhye«, Timring s., I 137
 »Rijßhøye«, Haderup s., I 112
 Rimme, se Remme
 Rimsø, s., II 18
 Rincopia, se Ringkøbing
 Rind, s., I 114 125 127 155, (by) 116, – kirke 127, – præstegård 127, -sande 116 127, – å 127
 Rindom, se Rindum
 Rindum, s., I 139 140, -gård 140
 Ringdal, Grimstrup s., I 240
 Ringeby, Vestermarie s., II 186
 Ringelsmose, Jetsmark s., I 33
 »Ringerisße«, Ellinge s., II 143
 Ringiffue, se Ringive
 Ringhøj, Billum s., I 216
 Ringhøje, Højrup s., I 287
 Ringive, s., I 186 187, -gård 186, – å, nu Ommeå, 186
 Ring kloster, Hylke s., II 56

- Ringkøbing, kbst., I 139 140 141
 146 148 149 177
 Ringopolis, se Ringkøbing
 Ringsebølle, s., II 149 156
 Ringsholtlund, Lendum s., I 25
 Ringshøj, Dragstrup s., I 67
 Ringssebylle, se Ringsebølle
 Ringstrup, Gjellerup s., I 125
 Rintzebølle, se Ringsebølle
 Ripas, Ripis, se Ribe
 Ris, Givskud s., I 184, Timring s.,
 I 137
 Risager, Jetsmark s., I 33, Vester s.,
 I 187
 Risbjerg, Brande s., I 188, Gudum
 s., I 81, Hover s., Hind h., I 145
 Risbro, Føns s., II 106 108
 Risbøl, Lindknud s., I 238
 Risdal, Nørup s., I 196
 Risgårde, Folby s., II 42, Timring
 s., I 152
 Risgårdsted, Rønbjerg s., I 104
 Rishøj, Gudum s., I 80, Jernved s.,
 I 273, Læborg s., I 266, Mosbjerg
 s., I 5, Skærum s., I 14, Sdr.
 Borris s., I 165, Sdr. Lem s. (=
 Finderup Rishøj, Hanning s.?),
 I 160, Vrejlev s., I 28, Åsted s.,
 I 14
 Rishøjen, Gerum s., I 13
 »Riði«, Sevel s., I 110
 Risingehoved, Flødstrup s., II 139
 Risingeskov, Flødstrup s., II 142
 Risom, Bredsten s., I 194
 Risom, se Risum
 Rispebjerg, Pedersker s., II 181
 Risum, Borbjerg s., I 94
 Risumlund, Asperup s., II 101
 Roager, s., I 286
 Robergæ, Roberig, se Råbjerg
 Roddickbeck, se Rodebæk
 Rodebæk, Fåborg s., I 239 242
 Roden, Bredsten s., I 194
 »Rodenshøye«, Nørhå s., I 56
 Roding, se Rødding
 Rodinglund, se Røddinglund
 »Rodzberg«, Tved s., I 46
 »Rodzkier«, Skibet s., I 193
 Roe, se Rå, Rågårde
 Roed, se Rød
 »Roehøy«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Roe kirche, se Rø kirke
 Roe Oonen, se Roovnen
 Roersgaard, se Roesgård
 Roerbløff, se Rorslev
 Roesgård, Rom s., I 76
 Roetbøll, se Rotbøl
 Roffntued, se Rogntved
 Roffuet, se Roved
 »Roghøye«, Hundborg s., I 56
 Rogntved, Ugilt s., I 11
 Rogsholm, Østermarie s., II 176
 Rogsted, se Rugsted
 Rogtued, se Rugtved
 Roikom, se Røjkum
 Rojen, se Røjen
 Røjkier, se Røjkær
 Roland, Oure s., II 128
 »Rolantzhøy«, Vivild s., II 13
 Rolfsø, Henne s., I 223
 Rolsgård, Lild s., I 43
 Rolbøe, se Rolfsø
 Rolsted, s., II 84
 Rolund, Udby s., II 105
 Rolund, se Rydlund
 Rom, s., I 73 74 76 79, (by) 76,
 -dubbe 76, -hede 76, -kirke 76
 Romeeg kierde, se Romvig kær
 Romerdamme, Ø. Assels s., I 65
 Romholt, Ugilt s., I 11
 Romjeg, se Romvig
 Romme, Rommeby, se Rom
 Rommerdønne, Holsted s., I 263
 Romvig, Ørre s., I 116 118, -gård
 120, -kær 152
 Ronnum, Skarrild s., I 129
 Ronæs, Udby s., II 105
 Roovnen, Rø s., II 189
 Rorslev, s., II 96 100 101

- Rosborg, Vejle kbst., I 179, -høj 179
 Roschouff, se Boskov
 Rosdal, Engbjerg s., I 85
 Rosendal, Oddum s., I 176
 Rosengård, Understed s., I 19,
 Varde lands., I 214
 Rosenshave, Hørby s., I 22
 Rosenslund, Karup s., Børglum h.,
 I 21 22
 Roshøj, Ll.-, St.-, Gørding s.,
 Hjern h., I 101
 Rosig, Ugilt s., I 11
 Rosmaria, ukendt lokalitet, II 60
 »Rosmoeshøy«, Sinding s., I 123
 »Rosmoessteen«, Sinding s., I 123
 Rosmus, s., (II 22), – kirke 22
 Rosted, se Råsted
 Rosthøje, se Rovsthøje
 Rostock, kbst. i Tyskland, II 28 31
 137
 Rostrup, Gadbjerg s., I 195
 Rostrup, se Råstrup
 Rottarp, Ovtrup s., V. Horne h.,
 I 217
 Rotbøl, Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Rot(t)ervig, se Rotvig
 Rotvig, Aulum s., I 116 117 118
 Rouballe, se Rugballe
 Rougsø, h., II 15
 Rounborg, se Rovnborg
 Roust, se Rovst
 Routved, se Rugtved
 Rovad, se Rovergård
 Roved, Anst s., I 256, -lund 256
 Rovergård, Hjaremål s., I 50
 Rovnborg, Vejrum s., I 97
 Rovst, Grimstrup s., I 240, -høje
 240
 Roxø, se Rougsø
 Rubbeløkke, Tirsted s., II 158
 Rubecksmølle, se Rudbæksmølle
 Rubeløkke, se Rubbeløkke
 Rubjerg, s., I 15, (by) 15, – kirke 15,
 -Knode 15
 Rud, Føns s., II 106
 Rudbæksmølle, Strib-Røjleskov s.,
 Vends h., II 99
 Rudmose, Brejning s., I 157
 Rugballe, Jelling s., I 191
 Rugballegård, Hover s., Tørrild h.,
 I 192
 Rugsted, Ødsted s., I 201
 Rugtved, Albæk s., I 25, Understed
 s., I 20
 Rugård, Sneum s., I 242
 Rumieg, se Romviggård
 Rumpkist, Tranum s., I 36
 Runddal, Trans s., I 91
 »Rundebierg«, Branderup s., I 282,
 »-beck« 282
 Rundværhøj, Ølgod s., I 232
 Runkenbjerg, Bredsten s., I 194
 Runshaffue, se Rønshave
 Rurup, Branderup s., I 282, – å 282
 Rutsker, s., II 187
 Rybjerg, Velling s., I 141, – dal 141
 Rychind, se Rykind
 Ryde, s., I 94 113
 Rydhave, Ryde s., I 94 95
 Rydlund, Ryde s., I 95
 Rydsdam, Brørup s., I 262
 Rydsholt, Gerum s., I 13
 Rydsogn, se Ryde
 Rye, s., II 60, (by) 51
 Rye, se Ryde
 Ryehaffue, se Rydhave
 Ryet, Astrup s., I 7, Frederikshavn
 kbst., I 12
 Rye å, Alstrup s., I 31
 Rygbjerg, Randbøl s., I 197
 »Rygerberg«, Ølgod s., I 232
 Ryggemark, se Røgelmark
 Ryggelßbiere, se Røgelsbjerg
 »Rygh«, Nyborg kbst., II 139
 Rykind, Voer s., I 26
 Ryncebjerg, se Runkenbjerg
 Rynkeby, s., II 88
 Rysholt, se Rydsholt
 Ryskier, se Rutsker
 Ryslinge, s., II 125, -kirke 125

- »Ryðhøj«, Føvling s., I 262
 Ræer, s., I 45
 Ræffdael, se Rævdal
 Ræffshøj, se Rævshøj
 Ræinnge, se Ringe
 Rækby, Trans s., I 91
 Rækkergård, Hanning s., I 162
 Ræktermølle, Sædding s., I 162
 Rærup, Lydum s., I 223
 Rævbjerg, Agerskov s., I 283
 Rævdal, Gerum s., I 13, Jelstrup s.,
 I 16, Rakkeby s., Vennebjerg h.,
 I 17
 Rævdal, Nr.-, Sdr.-, Gerum s., I 13
 Rævegravehøje, Hillerslev s., I 47
 Rævegravhøje, Bur s., I 101
 Ræveholm, Estvad s., I 103
 Rævehøj, Dragstrup s., I 67, Kvang
 s., I 221, Vester s., I 187
 Rævehøje, Anst s., I 257
 Rævhøj, Folding s., I 265, Hygum
 s., I 85, Mosbjerg s., I 5
 Rævhøje, Kallerup s., I 54
 Rævshøj, Bejstrup s., I 39, Flade s.,
 Morsø Nr. h., I 68, Sevel s., I 110
 Rø, s., II 187 188, – kirke 188, – å
 188
 »Røbrow«, Østerild s., I 50
 Røchbeck, se Røjbæk
 Rød, Dybe s., I 88
 Rødbro, Tømmerby s., I 43
 Rødby, kbst., II 149 150 156, – præ-
 stegård 156
 Rødning, s., I 279, (by) 279 280,
 -gård 279
 Rødning, Vildbjerg s., I 116 120,
 -lund 116 120
 Rødekilde, Herringe s., II 124
 Røde Klint, Nyborg kbst., II 139
 Røding, se Rødding
 Rødstedhøj, Gram s., I 276
 Røe, se Rø
 Røebroff, se Rødbro
 »Røenmoßbjerg«, Timring s., I 137
 Røerbeck, se Rørbæk
 Røffstrup, se Revstrup
 Røffuerhøj, se Røverhøj
 Røffuerstoffue, se Røverstuer
 »Røffuerstolle«, Timring s., I 137
 Røge, Torup s., I 42
 Røgel, se Røjle
 Røgell, se Røgild
 Røgelmark, Mygdal s., I 8
 Røgelbjerg, nu Røgelshøj, Estvad
 s., I 102
 Røggi, se Røge
 Røgild, Brovst s., I 36
 Røie, se Røj
 Røj, Gesten s., I 258, – skov 258
 Røjbæk, Sevel s., I 107, – høj 107
 Røjen, Sunds s., I 116 124, – kær
 124, – å, nu Røjenbæk, 124
 Røjklit, Nysogn s., I 150
 Røjkum, Brejning s., I 157
 Røjkær, Vind s., I 136
 Røjle, Vejlbjby s., Vends h., II 100
 Rønbierbeby, nu Rønbjerg
 Rønbjerg, s., I 104 105, (by) 104,
 – kirke 104, -vejle 104
 Rønbjerge, Sunds s., I 124
 Rønbro, Volstrup s., I 23
 »Rønhiøg«, Trans s., I 91
 Rønshøj, Sevel s., I 107
 Rønne, kbst., II 171 172 186
 Rønnebjerg, Vrejlev s., I 28
 Rønnehøj, Ølstrup s., I 160
 Rønnest, Flade s., Vennebjerg h.,
 I 12
 Rønninge, s., II 84
 Rønør, se Rannerød
 Rønshave, Smidstrup s., I 208
 Røntved, Flade s., Vennebjerg h.,
 I 12
 »Rønwaad«, Haderup s., I 112
 Rør, Gerum s., I 13
 Rørbæk, Timring s., I 137, Vester
 s., I 187
 Rørkær, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
 kbst., I 244
 Rørup, s., II 96 103

- Røverhøj, Herrested s., II 147, Ørbæk s., II 147
- Røverstuer, Sdr. Borris s., I 166
- Rå, Hillested s., II 150
- Råbjerg, s., I 3, – sø 3
- Råbjerg, Gudum s., I 81, Vandborg s., I 87
- Råbjergvej, Vandborg s., I 86
- Rågårde, Sevel s., I 110
- Råhavegård, Holeby s., II 150
- Råholt, Flade s., Vennebjerg h., I 12
- Råst, Ejsing s., I 106 107
- Råsted s., I 133, –, Gl.- 133, – å, nu Lilleå, 133
- Råstrup, Gl.-, Hundborg s., I 56
- S., se Skt.
- Saaell, Saaellbye, se Sahl
- Saandhøje, se Sandhøje
- Saandveile, se Sandvejle
- »Saandborderne«, Grundfør s., II 41
- Sabbitzdam, Vodder s., I 287
- Sabro, h., II 42 45, s., (II 45)
- Sadderup, Skast s., I 245
- »Sadhøj«, Føvling s., I 262
- Saell, se Sahl
- Sahl, s., I 102 105, (by) 105, – kirke 105
- Saksager, Vrejlev s., I 27
- Saksild, s., II 52
- Sakstrup, Bjergby s., Horns h., I 7
- Salby, Mesinge s., II 89
- Salgerdal, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Salgerhøj, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Salholt, Herning kbst., I 127
- Saling, se Sallinge
- Salling, I 61 62 96 107, -sund 62
- Sallinge, h., II 116 119 124
- Sallingsund færgested, Lødderup s., I 59
- »Salls«, Sevel s., I 110
- Saltholm, se Saltholm
- Salthammer, Poulsker s., II 178–79
- Saltholm, Nyker s., II 187
- Saltum, s., I 31, –, Nr.- 32, – præstegård 31, –, Sdr.- 32
- »Sambshøje«, Anst s., I 257
- Sancte, se Skt.
- Sand, nu Nørkærgård, Stavning s., I 162
- Sandager, Astrup s., I 7, Dejbjerg s., I 162
- »Sandbierrehøje«, Ølstrup s., I 160
- Sandbæk, Brejning s., I 156
- »Sanddalsbere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Sandelsbjerg, Jetsmark s., I 33
- Sanderbiergh, se Sandelsbjerg
- Sanderum, s., II 82, – kirke 82
- Sandfeld, Brande s., I 188
- Sandfær, Vind s., I 136
- Sandgård, Aulum s., I 117 118
- Sandholt, Sandholt-Lyndelse s., II 119
- Sandhøj, Læborg s., I 266, Nørup s., I 196
- Sandhøje, Skjoldborg s., I 54
- »Sandilshøj«, Ejsing s., I 107
- »Sandsback«, Sahl s.(?), I 105
- Sandsig bæk, Vorgod eller Nr. Vium s., I 156
- Sanduig, se Sandvig
- Sandvad, Hvejsel s., I 184
- Sandvangen, Stubberup s., II 91
- Sandvejle, Rønbjerg s., I 104
- Sandvig, Allinge-Sandvig kbst., II 171 172 188
- Sankt, Santi, se Skt.
- Saubro, se Sabro
- »Sauffsewei«, Skrydstrup s., I 277
- »Saubberghøj«, Ølgod s., I 227
- Savsdal, Bredsten s., I 194
- Saxagger, se Saksager
- »Saxbiere«, Tørring s., Skodborg h., I 77
- Saxild, se Saksild
- Schatzensi, se Skast

- Schagen, se Skagen
 »Schalckeleyren«, Nyborg kbst.,
 II 136
 Schalle søe, se Skallesø
 Schalstrup, se Skalstrup
 Schambye, se Skamby
 Schanderburgum, se Skanderborg
 »Schardall«, Tilsted s., I 52
 Scharrild, se Skarrild
 Scharrum, se Skarum
 Schatzensis, se Skast
 Scheen, se Skeen
 Schellerup, se Skellerup
 »Scherebeck«, Torstrup s., I 226
 Schiallers sogn, se Skallerup s.
 »Schibgaffuet«, Nyborg kbst., II 138
 Schibild, se Skibbild
 Schibrede, se Skibet
 »Schiellhøye«, Ølgod s., I 232
 »Schiernklint«, Jelling s., I 191
 Schierrebeck, se Skærbæk
 »Schiffuerhøye«, Kallerup s., I 54
 »Schillingdal«, Bjergby s., Morsø
 Nr. h., I 69
 Schiolborrig, se Skjoldborg
 Schioldeano, se Skjoldelev
 »Schiolshøye«, Flødstrup s., II 142
 Schliffsaade, se Slipsodde
 Schliffshaffn, se Slipshavn
 »Schlisborge«, Nyborg kbst., II 139
 Schodborg, se Skodborg
 Schodborg, Schodburg herrett, se
 Skodborg herred
 »Schodshøje«, Redsted s., I 62
 »Schoedalshøye«, Fabjerg s., I 80
 »Schoeldbiere«, Nøvling s., I 122
 Schoffsted, se Skovsted
 »Schorrehøye«, Kallerup s., I 54
 Schoubølling, se Skovbølling
 Schouff, se Skoven
 Schouffgaard, se Skovgård
 Schoußboe, se Skovsbo
 Schredergr., se Skræddergård
 »Schrepbeck«, Gram s., I 276
 Schrystrop, se Skrydstrup
 Schræ, se Skre
 Schuldbøll, se Skuldbøll
 Schuurup, se Skårup
 »Schødderiibhøye«, Strellev s., I 176
 Schøering, se Skørring
 Schøllesdrup, se Skølstrup
 Scotia, se Skotland
 Sebstrup, Sevel s., I 107
 Sechbeck, se Sækbæk
 »Sechomdal«, Bjergby s., Morsø
 Nr. h., I 69
 Sedding(e), se Sædding
 Sedingh bye, se Sædding
 Seels, se Sennels
 Seenholt, se Søndenaen
 Seerkier, se Særkær
 Seest, s., I 259, (by) 259, – kirke 256
 258
 Seg(e)lstrup (–), se Sejlstrup (–)
 Seibiere, se Sejbjerg
 Seillegiar, se Salger
 Seilstrup, se Sejstrup
 Seirup, se Sejrup
 Sejbjerg, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77
 Sejbjerg, Ø., Fovsing s., I 99
 Sejerslev, s., I 69
 Sejlstrup, s., I 16 17, – kapel 17,
 – slot 17
 Sejrup, Oddun s., I 176, Thyregod
 s., I 187
 Sejstrup, Hunderup s., I 269
 Sekærhøj, Holsted s., I 263
 Selderup, se Sellerup
 Sellerup, Gauerslund s., I 207, –
 skov 207
 Sellsbøll, se Sjølsbøl
 »Selsbierig«, Hornstrup s., I 180
 Semelegaard, se Simlegård
 Senhøj, Føvling s., I 262
 Sennels, s., I 47 48, – kirke 47,
 – præstegård 48
 Seritzleff, se Serreslev
 Serreslev, s., I 25
 Sessing, Tårs s., I 11

- Sevel s., I 95 102 110 112, – kirke 110
- Sevelstedgård, Sahl s., I 106
- Seyberig, se Sejbjerg, Ø.-
- Seyersleff, se Sejerslev
- Seykierdhøj, se Sekærhøj
- Siberud, Østofte s., II 162
- Sibigaard, se Sivegård
- Sibilshøj, Østofte s., II 162
- Sidding, se Sædding
- »Sidtzelhøj«, Ansager s., I 234
- Sieland, se Sjælland
- Sielstoffte, se Sjelstofte
- Sielstrup, se Silstrup
- Siere, se Sir
- »Sieud«, Holsted s., I 263
- Sig, Torstrup s., I 226
- Sigensgårde, V. Hjermeslev s., I 31
- Signehøj, Lyngby s., Vennebjerg h., I 16
- Sigsgård, Jetsmark s., I 33
- Siigen, se Sigensgårde
- Siisgord, se Sigsgård
- Silcheburgh, Silchiborrig, se Silkeborg
- »Silchihøje«, Skallerup s., Morsø Nr. h., I 67
- Sildersleff, se Sillerslev
- Silkeborg len, II 6 62
- »Sillehøj«, Åsted s., I 14
- Sillerslev, Ø. Assels s., I 65
- Sillesthoved, Neder-, Over-, Give s., I 186
- Sillisthuo, se Sillesthoved
- Silstrup, Skarrild s., I 129, Tilsted s., I 52
- Simel(l)kier, se Simmelkær
- Simonstrup, se Simonstrup
- Simlegård, Klemensker s., II 187
- Simmelkær, (tidl. Haderup s., nu) Grove s., I 112, (kær) 111, (tidl. Ørre s., nu) Simmelkær s., I 116 121
- Simmelse, Ringive og Omme s., I 186
- Simonstrup, Idum s., I 135
- Sindal, s., I 6 11, (by) 6
- Sindberge, Sindbergegaardt, se Sindbjerg
- Sindbjerg, s., I 181 182, – kirke 182, –lund 181 182, Redsted s., I 62
- Sindholt, Hornstrup s., I 179, –sborg 179
- Sinding, s., I 114 117 118 120 121 122 123, (by) 116, –gård 123, – kirke 121
- Sinkær, Nr. Omme s., I 145
- Sinui Stadelino, se Stadil bugt
- Sir, s., I 100, –gårde 100, – kirke 100
- Sivebæk, (tidl. Tjørring s., nu) Her-ning kbst., I 128
- Sivegård, Mejrup s., I 93
- Siø, se Søgård
- Siøboe, se Søbo
- Siøbysøe, se Søby sø
- Siøgaard(t), se Søgård
- Siøhuube, se Søhuse
- »Siøklithyffue«, Snejbjerg s., I 128
- Siørig, se Sørig
- Siøring, se Sjørring
- Siørsleff, se Sjørslev
- Siørup, se Sørup
- Siøskov, se Søskov
- Sjelborg, Hostrup s., I 248
- Sjælebæk, Rakkeby s., Vennebjerg h., I 17
- Sjælland, II 132 137 163 164 165 166
- Sjælsbøl, Egvad s., I 170
- Sjelstofte, Errindlev s., II 154
- Sjørring, s., I 52, (by) 52 53, – kirke 53, – vold 53
- Sjørslev, s., (II 6), – kirke 6
- »Skaadtzbierre«, Bejstrup s., I 38
- Skaannesøe, se Skånsø
- »Skaarberg«, Gudum s., I 81
- »Skaarhøj«, Ejsing s., I 107
- Skaarshøj, se Skarrehøj
- Skaarup, se Skorup
- »Skabags Kroegh«, Avnslev s., II

- 139
 Skadbak, se Skadebak
 Skade, Klovborg s., II 63
 Skadebak, Jetsmark s., I 33
 Skadelund, Gerum s., I 13
 »Skaderijß«, Ø. Assels s., I 65
 Skadeshøje, Pjedsted s., I 206
 Skadhøje, Tømmerby s., I 43
 Skadhede, Bøvling s., I 74
 Skadhøj, Jelstrup s., I 16
 Skadisshøje, se Skadeshøje
 Skads(t), se Skast
 »Skadsbeck, Liden –«, Ørre s., I 121
 Skadslangdal, Skast og Tjærborg s., I 244
 Skadtz, se Skast
 Skaffterup, se Skavtrup
 Skaffue, se Skave
 »Skaffuißgaard«, Nr. Vium s., I 116
 Skaffvangeskov, se Skavangeskov
 Skagen, kbst., I 3 18
 »Skakildbergh«, Gudum s., I 81
 Skalchiøg, se Skalkhøj
 Skalkendrup, Avnslev s., II 141
 Skalkhøj, Fjaltring s., I 90
 Skallebæk, Vemb s., I 101
 Skallehøj, Ingstrup s., I 30, Sahl s., I 105
 »Skallenghøy«, Ansager s., I 234
 Skallerup, s., Morsø Nr. h., I 67 68, (by) 67, – kirke 67, s., Vennebjerg h., I 15
 Skallesø, Lemvig kbst., I 79, Sahl og Sevel s., I 105 110
 Skalmandsgård, Gørding s., Hjerm h., I 100
 Skalstrup, Nees s., I 75
 Skam, h., II 93
 Skamby, s., II 94, – kirke 94
 Skamstrup, Øse s., I 237
 Skanderborg, kbst., II 56 182 183
 Skanderup, s., (I 260), (by) 260, – kirke 256 260
 Skanderup, se Skannerup
 Skandrup, se Skanderup
 Skannerup, s., (II 58), – kirke 58
 Skarby, Hjerm s., I 96
 »Skaridall«, Hover s., Hind h., I 145
 Skarndal, Mygdal s., I 8
 Skarregård, Sejerslev s., I 70
 Skarrehøj, Sejerslev s., I 70
 Skarrild, s., I 114 155, (by) 116 129, – kirke 129
 Skarum, Alsted s., I 69
 Skaruphøje, Hanning s., I 160
 Skast, h., I 215 236 237 238 241 242 244 245 247 248 250 251
 Skast, s., I 244 245, (by) 245, – kirke 236 244
 Skatz herrit, se Skast herred
 Skauberg, Ølgod s., I 232
 »Skauvellkier vold«, Vildbjerg s., I 118–20
 Skavange skov, Torslev s., Børglum h., I 24
 Skave, Borbjerg s., I 94, Skarrild s., (nu Clasonsborg), I 129
 Skavlkær, Vildbjerg s., I 122
 Skavtrup høje, Tvis s., I 116
 Skedderhøj, Nr. Vium s., I 156
 Skedßbill, se Skedsbøl
 Skedsbøl, Lunde s., I 217
 Skeen, Uggerby s., I 5
 Skeerbech (–), se Skærbæk (–)
 Skeffve, se Skæve
 Skegisholt, se Skæggesholt
 Skelddal, Sevel s., I 107
 Skelderup, se Skellerup
 »Skeldhøy«, Sevel s., I 107
 Skelhøj, Ørding s., I 65, Ø. Assels s., I 65
 Skellerhøj, = Bavnehøj, Nørlem s., I 79
 Skellerup, s., II 142 143
 Skelsbjerg, Tved s., I 46
 Skelsgård, Tved s., I 46
 Skeltud, se Skeltved
 Skeltved, Elling s., I 6
 »Skenberghøy«, Vejerslev s., I 63
 Skenderup, se Skinnerup

- »Skenningsbreff«, Kølstrup s., II 87
 Skerbeck, se Skærbæk
 Skerlund, se Skibelund
 Skerm, se Skærum
 Skern kirke, se Skærum kirke
 Skerrebeck, se Skærbæk
 Skerris, Brande s., I 188
 Skersøe, se Skærsø
 Skerum(-), se Skærum(-)
 Skervad, se Skærvad
 Skew, se Skæve
 Skiarneaae, se Skjernå
 Skibbild, Arnborg s., I 130, Nøv-
 ling s., I 116 121
 Skibbett, se Skibet
 Skibdal, Ø. Assels s., I 65
 »Skibelhøy«, Ølgod s., I 232
 Skibelund, Agerskov s., I 283
 Skibet, s., I 190 192, (by) 193, -gade
 193, - kirke 193 201, - å (nu
 Vejle å) 192 193 194
 Skibild, se Skibbild
 Skibsdal, Gudum s., I 81
 Skibsted munde, Flade s., Morsø
 Nr. h., I 68
 Skibtved, Understed s., I 20
 Skickballe, se Skickballe
 »Skidenasthøy«, Holsted s., I 263
 Skidengård, Vandborg s., I 87
 Skidenvad, Engbjerg s., I 85
 Skidenvoy, se Skidenvad
 »Skielerhøy«, Tørring s., Skodborg
 h., I 78
 Skiellhøy, se Skelhøj
 Skielsgaardt, se Skelsgård
 Skierbeck, se Skærbæk
 Skierck, se Skjerck
 Skierhuo, se Skærhoved
 »Skierhøy«, Flade s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Skierlund, se Skærlund
 Skiern(-), se Skjern(-)
 Skierping, se Skærping
 Skierris, se Skerris
 Skierrum, se Skærum
 Sk(i)ersheden, se Skærshede
 Skiersøe, se Skærsø
 Skierup, se Skærup
 Skietterup, se Skjettrup
 »Skiffhøy«, Frøslev s., I 59
 »Skifftedaal«, Skjoldborg s., I 54
 Skiffuerklit, se Skiverklit
 »Skiibhøy«, (tidl. Jerne s., nu) Es-
 bjerg kbst., I 244
 »Skiidtzhøy«, Haverslev s., I 38
 Skikballe, Gaverslund s., I 207
 Skindbjerg, Dejbjerg s., I 162, -,
 Lille- 162
 Skinderholldt, se Skinderholm
 Skinderholm, Sunds s., I 124
 »Skindißberge«, (tidl. Haderup s.,
 nu) Grove s., I 111
 Skinnerup, nu Ulriksholm, Køl-
 strup s., II 87
 Skiodsholm, se Skødsholm
 Skiolagger, se Skjoldager
 »Skioldesbjerg«, Jegerup s., I 277
 »Skioldgardshøye«, Rakkeby s.,
 Morsø Sdr. h., I 61
 »Skioldshøj«, Aggersborg s., I 39
 Skipperhøj, Vrejlev s., I 27
 Skiptued, se Skibtved
 Skisby, Skt. Olai s., I 10
 Skive, kbst., I 111, - slot (= Skive-
 hus) 103
 Skiverklit, Hjaremål s., I 50
 Skiærbeck, se Skærbæk
 Skiærck, se Skjerck
 Skiødde, se Skøddegård
 »Skiøderijsbjerg«, Timring s., I 136
 »Skiøderijsdall«, Timring s., I 136
 »Skiøderijshye«, Timring s., I 136
 Skiødstrup, se Skødstrup
 Skiødt, se Skjød
 Skiøgelund, se Skødelund
 »Skiølarst«, Vildbjerg s., I 120
 Skiøring, se Skørring
 »Skiørmdall«, Fabjerg s., I 80
 Skiørpingsheed, se Skørbækshede
 »Skiørþøe«, Rønbjerg s., I 104

- Skiøtrup, se Skøttrup
 »Skjeldhøy«, Vejerslev s., I 64
 Skjerk, Avlum s., I 116 117 118
 Skjern, kbst., I 151 156 162 163 166
 167, – bro 151 153 170 185 189,
 – præstegård 151 152, – å 128 129
 130 151 152 163 164 165 170 176
 185 186
 Skjettrup, Hjerm s., I 96
 Skjoldager, Gram s., I 276
 Skjoldborg, s., I 54, – præstegård 55
 Skjolddelev, Lading s., II 46
 Skjortholt, Åsted s., I 14, – skov 14
 Skjød, s., (II 44), – kirke 44
 Skoby, nu Sevel Skovby, Sevel s.,
 I 110
 Skodborg, h., I 73 78 82 97
 Skodborg, Gudum s., I 81, -stræde
 (fretum) ved Sønderho, Fanø
 I 251
 Skodborgaa, nu Kongeå, I 273
 Skodborghus, Skodborg s., I 272
 Skodsbøl, Oddum s., I 176
 Skoffby, se Skovby
 Skoffleng, se Skovlund
 Skoffsbøll, se Skovsbøl
 Skoffsted, se Skovsted
 »Skoldbiere«, Snejbjerg s., I 128
 Skolderhøje, se Skollerhøje
 Skollerhøje, Herborg s., I 156
 Skonager, Næsbjerg s., I 238
 Skorebacke, se Skårbakke
 Skorehøje, se Skårhøje
 »Skorhøy«, Jernved s., I 273
 Skorup, s., II 58
 Skorup(-), se Skårup(-)
 Skotland, I 250
 Skottemarke, Fuglse s., II 152
 Skouby, se Skovby
 Skouchemark, se Skottemarke
 Skouende, se Skovsende
 Skouffby, Se Skovby
 Skouffbyer, tidl. navn på Østofte s.,
 II 159
 Skoukilde, se Skovkilden
 Skoumose, se Skovmose
 Skoufende, se Skovsende
 Skousgrd., se Skovsgårde
 Skoufshollmb, se Skovsholm
 Skousmus, se Skovmose
 Skov, Engbjerg s., I 85
 Skovbo, Astrup s., I 7
 Skovby, h., II 95
 Skovby, Errindlev s., II 154, Gjelle-
 rup s., I 125
 Skovbæk, Mejrup s., I 93
 Skovbølling, Jelling s., I 192
 Skovdal, Vinding s., Ulfborg h.,
 I 135
 Skove, se Skæve
 Skoven, Asdal s., I 8, Ugilt s., I 11
 »Skoverhøy«, Vrejlev s., I 28
 Skovgård, Kollerup s., Tørrild h.,
 I 197, Mejrup s., I 93, Vind s.,
 I 136
 Skovgård, Ø.-, Mejrup s., I 93
 Skovkilden, Gudum s., I 81
 Skovlund, Ansager s., I 232 234, -,
 V.-, Ø.-, Sahl s., I 106
 Skovmose, Vandborg s., I 87
 Skovsbo, Rynkeby s., II 142
 Skovsbøl, Vester s., I 187
 Skovsende, Sdr. Omme s., I 189,
 V. Starup s., I 239
 Skovsgård, Nr.- og Sdr.-, Ø. Sven-
 strup s., I 36
 Skovsgårde, Volstrup s., I 23
 Skovsholm, Ibsker s., II 177
 Skovshøjrup, Brenderup s., II 101
 Skovsmose, Mygdal s., I 8
 Skovsted, Hillerslev s., I 46 47
 Skrandrup, Sejerslev s., I 69
 Skrave, s., I 279
 Skre, Sinding s., I 123
 Skrebsgård, Hanning s., I 162
 Skredgård, se Skræddergård
 Skrem(b), se Skræm
 »Skriffuerdaal«, Føvling s., I 262
 »Skriffuershøy«, Føvling s., I 262
 Skrillinge, Kavslunde s., II 99

- »Skrinckberg«, Nr. Nissum s., I 79
 Skrubstrup, se Skråstrup
 Skrydstrup, s., I 277, (by) 277 278,
 – kirke 277 278
 Skræddergård, Møborg s., I 75,
 Vandborg s., I 87
 Skræm, s., I 35 40, (by) 40 41,
 – kirke 40
 Skråstrup, Nr. Omme s., I 145
 Skt. Algers kilde, Vejrum s., I 266
 Skt. Andres kirke, = Rø kirke, Rø s.,
 II 188
 Skt. Anders' kirkegård, Sjørring s.,
 I 53
 Skt. Annes kapel, Ryslinge s., II
 125
 »Skt. Birritis cappel«, Torstrup s.,
 I 226
 Skt. Birritis kilde, Torstrup s., I 226
 Skt. Catharina, s., Hjørring kbst.,
 I 10, – kirke 10
 »Skt. Catharine høy«, Nysogn s.,
 I 150
 »Skt. Clemitz kirke«, Nykøbing
 Mors kbst., I 58
 Skt. Elinæ, Nors s., I 45
 Skt. Ender af Oksby, kapel i Oksby
 s., I 225
 Skt. Falquords kielde, se Skt. Folk-
 vards kilde
 Skt. Folkvards kilde, Ullerup s.,
 I 203
 Skt. Gaig hoffuet, gl. navn på Vild-
 bjerg kirke, Vildbjerg s., I 120
 Skt. Gertruds kirke, = Grenå kirke,
 Grenå kbst., II 18
 Skt. Gregers (kirke), = Vamdrup
 kirke, Vamdrup s., I 259
 Skt. Hans, s., I 10, – kirke 10
 Skt. Hans kirke, = Bølling kirke,
 Bølling s., I 163
 Skt. Jacobi (kirke), Varde kbst.,
 I 124
 Skt. Jørgens hospital, Åker s., II 183
 Skt. Jørgens Kapel, Krønge s.,
 II 151
 Skt. Karens kirke, = Årslev kirke,
 Årslev s., II 14
 Skt. Karrens kircke, se Skt. Catha-
 rina kirke
 Skt. Karrens sogn, se Skt. Catha-
 rina s.
 Skt. Knudshøj, Lønborg s., I 170
 Skt. Knuds kilde, Lønborg s., I 170,
 Nr. Snede s., II 63
 Skt. Knuds kirke, Odense kbst.,
 II 112
 Skt. Knuds kloster, Odense kbst.,
 II 81
 Skt. Knuds konges sten, Vissen-
 bjerg s., II 112
 Skt. Laurentius kirke, Skagen kbst.,
 I 3
 Skt. Lauristkircke, nu Nysogn
 kirke, Nysogn s., I 149
 Skt. Lauritzhøj, Gadbjerg s., I 195
 Skt. Lauritz kirke, = Hjarup kirke,
 Hjarup s., I 259
 Skt. Madses kilde, Vindinge s.,
 II 139
 Skt. Margrethes kilde, Almind s.,
 Lysgård h., II 6
 Skt. Matthæi kapel, Vindinge s.,
 II 139
 Skt. Mattis capelle, se Skt. Matthæi
 kapel
 Skt. Mattis kielde, se Skt. Madses
 kilde
 Skt. Matziz kirke, = Vindinge
 kirke, Vindinge s., II 132
 »Skt. Mauriti schow«, Branderup s.,
 I 282
 Skt. Mergretz kilede, se Skt. Mar-
 grethes kilde
 Skt. Michels kirke, = Rutsker
 kirke, Rutsker s., II 187
 Skt. Michels kirke, gl. navn på V.
 Assels kirke, V. Assels s., I 65
 Skt. Nelaus kilde, Aggersborg s.,
 I 40

- Skt. Nicolai, = Ølby kirke, Ølby s., I 98
- Skt. Nicolai kilde, Viby s., Ning h., II 48
- Skt. Nicolai kirke, nu Vor Frue kirke, Lemvig kbst., I 79, = Svanninge kirke, Svanninge s., II 120, gl. navn på Tirsted kirke, Tirsted s., II 157, Varde kbst., I 214
- Skt. Nicolaj capel, nu Neksø kirke, Neksø kbst., II 72
- Skt. Nicolaj kilde, Ølby s., I 98
- Skt. Nicolaj kirke, = Bejstrup kirke, Bejstrup s., I 38
- Skt. Nicolaj kirke, = Sdr. Borris kirke, Sdr. Borris s., I 164
- Skt. Nicolaus, = Sennels kirke, Sennels s., I 47
- Skt. Niellsis kirke, = Give kirke, Give s., I 186
- Skt. Nilaus kilde, se Skt. Nicolaj kilde
- Skt. Nilus, = Vrejlev kirke, Vrejlev s., I 27
- Skt. Olai, s., I 10 11, – kirke 10
- Skt. Oluffs s., se Skt. Olai s.
- »Skt. Oluffs capell«, Landet s., Sunds h., II 115
- »Skt. Oluffs kilde«, Landet s., Sunds h., II 115
- Skt. Peders kilde, Hove s., I 86, Ø. Nykirke s., I 185
- Skt. Peders kirke, = Albæk kirke, Albæk s., I 25, = Egtved kirke, Egtved s., I 199 200, nu Hove kirke, Hove s., I 86, = Nykirke, Ø. Nykirke s., I 185, = Østofte kirke, Øsofte s., II 161
- Skt. Peders sogn, se Pedersker s.
- Skt. Phalmers kilde, Alslev s., I 247
- Skt. Povelhøj, Skjoldborg s., I 54
- Skt. Salomon, nu Salomons kapel, Allinge-Sandvig landdistr., II 171
- »Skt. Syllatzis kilde«, V. Starup s., I 239
- Skt. Sørens kirke, Rye s., II 60
- Skt. Thøgers brønde, Hygum s., I 86
- Skt. Thøgers kilde, Nørå s., I 57
- Skt. Thøgers kirke, gl. navn på Hygum kirke, Hygum s., I 86
- Skt. Trab, gl. navn på Timring kirke, Timring s., I 137
- Skt. Trinitatis kirke, = Hørning kirke, Hørning s., II 14
- Skt. Villads kilde, Vejby s., I 27
- Skt. Willadzis kilde, se Skt. Villads kilde
- »Skudborrihøye«, Anst s., I 257
- Skudsig, Skærum s., I 14
- Skudtzrig, se Skudsig
- Skuldbøl, Hemmet s., I 70
- Skuldehøj, Tæbring s., I 60
- »Skulsbiere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- »Skurffuehøye«, Ingstrup s., I 30
- »Skusbjerg«, Timring s., I 137
- Skydsbye, se Skisby
- Skydstofte, Dejbjerg s., I 162
- »Skyehøye«, Timring s., I 136
- Skyffue, se Skive
- Skyhede, Ovtrup s., V. Horne h., I 217
- »Skythøye«, Sevel s., I 107
- Skyw, se Skive
- »Skæffuifgaard«, Nr. Vium s., I 130
- Skæggesholt, Tårs s., I 12
- Skærbæk, s., I 288, Avlum s., I 117 118, Nr. Nissum s., I 116 130 155 156, Sejerslev s., I 70, Taulov s., I 202, V. Nebel s., Skast h., I 246
- Skærbæk mølle, V. Nebel s., Skast h., I 246, Ølgod s., I 227
- Skærbæksmølle, Vejlbjby s., Vends h., II 99
- Skærhoved, Give s., I 186
- Skærlund, Brande s., I 188
- Skærping, Astrup s., I 7
- Skærshede, Ugilt s., I 11

- Skærso, Egtved s., I 200, Verst s., I 258
- Skærum, s., I 13 14 25, -, V.- og Ø.- 14, - hede 15, - kirke 14, -å 14
- Skærumbro, Ulfborg s., I 133
- Skærup, s., I 205 206 208, (by) 208, - kirke 208
- Skærvad, Ginnerup s., II 18
- Skæve, s., I 24 25
- Skødegård, Bække s., I 258
- Skødelund, Råbjerg s., I 3
- Skødsholm, Jetsmark s., I 33
- Skødstrup, s., II 40, Ål s., I 224
- Skølstrup, Volstrup s., I 23
- Skølvad, Jernved s., I 272 273
- Skørbækshede, Tolne s., I 6
- Skøringe, se Skørringe
- Skørring, s., II 14 15, - kirke 15
- Skørringe, s., II 149 158, -, V.- og Ø.- 158
- Skøttrup, Børglum s., I 26
- Skånsø, Sahl s., I 105
- Skårbakke, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
- Skårhøje, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
- Skårup, s., II 113, Hanning s., I 160, Sjørring s., I 53, -, Ø.-, Nors s., I 45
- Skårupgård, Tolne s., I 6
- Skåruphøje, Øsløs s., I 44
- Skårup skov, Tolne s., I 6
- »Slaikier«, = Hielmsholm, Agerskov s., I 283
- Slags h., se Slavs h.
- Slamregård, Bodilsker s., II 178
- Slatued, se Slotved
- Slaris, Langskov s., I 183
- Slaug, se Slavgårde
- Slaugsherrit, se Slavs herred
- Slavgårde, Vorbasse s., I 254
- Slavs, h., I 198 200 253 254
- »Slaykieraa«, Branderup s., I 282
- Slebsager, Neder-, Over-, Fåborg s., I 242
- Slepsagger, se Slebsager
- Slet, Dybe s., I 88
- »Slet huarff«, Hjortdal s., I 41
- Slette, se Slettegård
- Slettegård, Hjortdal s., I 41
- Sletterød, Fjelsted s., II 102
- Slichffshaffnn, se Slipshavn
- Slipshavn, Nyborg kbst., II 138 139
- Slipsodde, Nyborg kbst., II 139
- Slomstrop, se Slumstrup
- Slotved, Sindal s., I 6
- Sludstrup hede, Skærum s., I 15
- Slumshøj, Frøslev s., I 59
- Slumshøje, Vejerslev s., I 64
- Slumstrup, Rind s., I 127, Sædding s., I 164
- Slumstrup bæk, Sædding s., I 164
- »Sluntzhøy«, Gudum s., I 80
- Slycke, se Slyk
- Slyk, Gørding s., Hjern h., I 100, - å 100
- Slyngborg, Hørby s., I 23
- Slynge, Tværsted s., I 4
- Sløngborg, se Slyngborg
- »Smaahøy«, Føvling s., I 262
- Smadal, Skjoldborg s., I 55
- Smedegård, Tvis s., I 117
- Smedekær, Jelstrup s., I 16
- Smedgård, Ovtrup s., Morsø Sdr. h., I 61
- Smedhøj, Dragstrup s., I 67
- Smedsgård, Hygum s., I 86
- Smedshave, Engbjerg s., I 84
- Smedshøje, Nørhå s., I 56
- Smedstrup, se Smidstrup
- Smedstruphøj, Skarrild s., I 129
- Smedtzgaard, se Smedsgård
- »Smelßhøj«, Tranum s., I 36
- »Smiddeberg«, Gudum s., I 81
- Smiddekær, se Smedekær
- Smidegaard, se Smedegård
- »Smidiehøy«, Hover s., Tørrild h., I 192, Hygum s., I 85, Saltum s., I 32,
- Smidjebjerger, nu Smedehøj, Vejer-

- slev s., I 63
 Smidstrup, s., I 205 206 208, (by) 208, – kirke 208
 Smidstrup, Gadbjerg s., I 195, Sejlstrup s., I 17
 Smidstrup kapel, Sejlstrup s., I 27
 Smollerup, nu Smollerupgård, Estvad s., I 103, -høje 103
 Smørenge, Vestermarie s., II 187
 Smøret, Aulum s., I 116 118
 Smørhøj, Ansager s., I 234, Ejsing s., I 107, Vejen s., I 266
 Smørkrogen, Ugilt s., I 11
 Smørpøt, Skast s., I 245
 Smånæring, Ølgod s., I 232
 Snabe, Hove s., I 86
 »Snagdaal«, Føvling s., I 262
 Snagdall, se Snogdal
 »Snaphøy«, Føvling s., I 262
 Snarup, Rakkeby s., Vennebjerg h., I 17
 Sneberg, se Snebjerg
 Snede, Nr.-, s., II 63, (by) 63
 Snede, Ø.-, s., I 180 181, -by, nu Ø. Snede 180 181, -høj 181, – kirke 180 181
 Sneffre, se Snævre
 Snebjerg, s., I 114 121 127 155, (by) 116 127 128
 Sneom, se Sneum
 Snepstrup, se Snepstrup
 Snepstrup, (tidl. Ørre s., nu) Simmelkær s., I 116, -gårde 121
 »Snerlund dall«, Snebjerg s., I 128
 Snestrup, Jannerup s., I 56
 Sneum, s., I 242 243 244, -bro 241 242 243 268 269, -gård 242, – kirke 236 242 243, – å 242 243 269
 Snobhøje, se Snoghøj
 »Snobhøy«, Lindknud s., I 261
 Snogdal, Brejning s., I 156
 Snogebæk, Povlsker s., II 172 178
 Snoghøj, Erritsø s., I 203
 Snorup, Tistrup s., I 227
 Snævre, Bjergby s., Horns h., I 7
 Snødder, Hjerm s., I 96
 »Snøtofter høje«, Torslev s., Ø. Han h., I 38
 Sodborg, Rom s., I 76, Tørring s., Skodborg h., I 77
 Soelbierge, se Solbjerg
 Soelgaard, se Solgård
 »Soelhøy«, Gudum s., I 81, Jannerup s., I 56
 »Soelkiærmose«, Idum s., I 135
 Soelskoff bierge, se Solskovbjerg
 »Soertensgroeff«, Gram s., I 276
 »Soerthøy«, Gram s., I 276
 »Soffhøy«, Møllerup s., I 59
 Solbjerg, s., (I 68), (by) 68, – kirke 68
 Solbjerg, Astrup s., I 7, Skast s., I 245
 Solemark, Hornstrup s., I 179
 Soleskov, Ø. Snede s., I 180 181
 Solgård, Aulum s., I 116 117 118
 Sollerby, se Søller, Nr.-Sollersø, Vejrum s., I 98
 Solsbæk, Volstrup s., I 23
 Solskovbjerg, Snebjerg s., I 128
 »Somerdall«, Borbjerg s., I 94
 »Sommerdaall«, Sevel s., I 110
 Sonderskoff, se Sønderskov
 Sortebro, Gudbjerg s., II 130
 Sortebrødrekloster, Vejle kbst., I 178
 Sortehøj, Jernved s., I 273
 Sortemose, Gudbjerg s., II 130
 Sorteovn, Rø s., II 189
 Sorthøj, Ansager s., I 234, Hjortdal s., I 41, Sevel s., I 110, Ølgod s., I 232
 Sorthøy, se Sortehøj
 Sortkær, Elling s., I 6, Tørring s., Skodborg h., I 77
 »Sortmaa bæk«, Lindknud s., I 261
 Sorvad, Gjesing s., II 13
 Sorø, kbst., II 161 162 163 164 165 166
 Sose, Vestermarie s., II 86

- Sostrup, Gjerrild s., II 18
 »Sowhøye«, Vejerslev s., I 64
 Sovkrog, Råbjerg s., I 3
 Spaabeck, se Spåbæk
 Spandet, s., I 286
 Spangerhede, Ugilt s., I 11
 Spangsbjerg, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
 Spangsbjerg mølle, Brøndum s., I 246
 Sparretorn, Føns s., II 106 107
 Sparrevogn, Astrup s., I 7
 »Sparrishøye«, Hygum s., I 85
 Spegebjerg, Aulum s., I 117 118
 Sperrindt, se Sperring
 Sperring, Sjørring s., I 53
 Spilmandshøj, Tistrup s., I 227
 »Spitzhøye«, Anst s., I 257
 Spjald, Brejning s., I 157, -høj 157
 Spongsbierge, se Spangsbjerg
 »Spreenkier«, Anst s., I 257
 Spørring, s., II 41 42, – kirke 42
 Spåbæk, Ll.-, St.-, Nr. Omme s., I 145
 Stabildal, Navr s., I 99
 Staby, s., I 75 131 132, – kirke 131, –Kærgård 132, –, Nr.- 132, – præstegård 132
 Stabæk, Elling s., I 6, Uggerby s., I 5
 »Stackemoßbierge«, Timring s., I 136
 »Stadbrobierge«, Føvling s., I 262
 Stade, Vennebjerg s., I 15
 Stadel(l), se Stadil
 Stadelinus sinus, se Stadil bugt
 Stadil, s., I 139 147 148, -bugt 156, -fjord 145, – præstegård 147, -ø 139 148
 Stadsbjerg, Fovsing s., I 99
 Stadshede, Ugilt s., I 11
 »Stadztshøye«, Tilsted s., I 52
 Staffildall, se Stabildal
 Stafflund, se Stavlundgård
 Staffning, se Stavning
 »Staffnsøe«, Rønbjerg s., I 104
 Staffshede, se Stavshede
 Staffuerhøj, se Staverhøj
 Stafning, se Stavning
 »Staghøye«, Folding s., I 265
 »Staghøye«, Malt s., I 265
 Stagshøj, Harreslev s., I 17
 Stagsted, Sejlstrup s., I 17
 Stagstedgård, Lerup s., I 36
 Stahøje, Frøslev s., I 59
 Stallerup, Bredstrup s., I 204
 Stallerup sø, Harte s., I 212
 Stampgrob, Sahl s., I 106
 Stanghøj, Kvong s., I 221
 Stapelbierg, nu Stabelhøj, Nøvling s., I 122
 »Staphells fald«, Lerup s., I 36
 Starbye, se Skarby
 Starbæk vandmølle, Kvong s., I 221
 Starholm, Skagen lands., I 3
 »Starhøye«, Jelling s., I 191, Ø. Assels s., I 65
 Starup, se Stårup
 Starupaae, nu Holme å, V. Starup s., I 239
 Starup, V.-, s., I 234 238 239 242, – kirke 232 236 237, –, Nr.- 239, Sdr.- 239
 Starup, Ø.-, s., I 199 212, – kirke 200
 Staußøe, se Stavso
 Staverhøj, Skærum s., I 14
 Stavlund, Haderup s., I 112, – å 112
 Stavlunddam, Læborg s., I 266
 Stavlundgård, Læborg s., I 266
 Stavlundhøj, Læborg s., I 266
 Stavning, s., I 151 162 163, -fjord, nu Ringkøbing fjord, 151 162 163, – mærsk 163
 Stavrbj, Vejlbj s., Vends h., II 99
 Stavshede, Gesten s., I 257
 Stavso, Henne s., I 223
 Staxhøj, se Stagshøj
 Staxted, se Stagsted
 »Stechøj«, Aulum s., I 118
 »Steene høye«, se Stenehøj

- »Steenngaards høye«, Torslev s., Ø.
Han h., I 37
Steenhaaben, se Stenhoben
Steenholm, se Stenholm
»Steenhøy, Begge-«, Sevel s., I 107
»Steenmoßbeck«, Timring s., I 137
»Steenmoßbierge«, Timring s.,
I 137
Steensbeck, se Stensbæk
Steensgaard, se Stensgård
Steenshawe, se Stenshave
Steenshede, se Stenshede
Steenshøye, se Stenshøje
»Steennechehøygenn«, Stubberup
s., II 91
»Steenrøggel«, Gram s., I 276
Steenstuffue, se Stenstue
»Steilbierig«, Hornstrup s., I 180
»Steilhøye«, Tilsted s., I 52
»Steinhøye«, Ølstrup s., I 160
»Stemshøye«, Blidstrup s., I 64
Stenalt, Ørsted s., II 15
Stenbjerg, St.-, Lindknud s., I
261
Stenbjerggård, V.-, Ø.-, Børglum s.,
I 26
Stendal, Haderup s., I 112, Karup
s., Børglum h., I 21, Tårs s., I 12
Stendalskov, Tårs s., I 11
Stenderup, Ansager s., I 232 235
239, Toftlund s., I 281 282
Stenderup kors, Ansager s., I 234-
35
Stenderup å, Toftlund s., I 282
Stendis, Ryde s., I 95, -høje 95
Stendrup, Mosbjerg s., I 5
Stendys, Landet s., Sunds h., II 115,
Søllinge s., II 148, Vinding s.,
Ulfborg h., I 135
Stenebjerg, Pedersker s., II 181
Stenehøj, Rønninge s., II 84, Skjold-
borg s., I 54
Stengård, Nysogn s., I 150
Stenhoben, Flade s., Vennebjerg h.,
I 12
Stenholm, Sevel s., I 107
Stenhule, Hove s., I 86
Stenhøj, Galtrup s., I 66, Grim-
strup s., I 240, Hornstrup s., I 179,
Ingstrup s., I 30, Jelling s., I
192, Ljørslev s., I 64, Rønbjerg
s., I 104, Skjoldborg s., I 54,
Tved s., I 46, Ølgod s., I 227
Stenhøje, Estvad s., I 103
Stenißby, se Stenseby
Stenkisten, Brudager s., II 129,
Langå s., II 126, Trøstrup-Korup
s., II 81
Stenkisterne, Gudme s., II 129
Stennumgaard, se Stenumgård
Stenorhøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
I 69
»Stenryggel«, Gesten s., I 257
Stenrøgel, Sennels s., I 47
Stens, Hjortlund s., I 275
Stensbol, nu Stensgård, Mejrup s.,
I 93
Stensbæk, Bindslev s., I 4, Hjort-
lund s., I 275, Højrup s., I 287
Stenseby, Bodiilsker s., II 178
Stensgård, Hundborg s., I 56, Ib-
sker s., II 177
Stensgårde, Bredsten s., I 195
Stenshave, Rakkeby s., Morsø Sdr.
h., I 61
Stenshede, nu Ottestrup, Volstrup
s., I 23
Stenshede, Ll.-, Volstrup s., I 23
Stenshøj, Ø. Assels s., I 65
Stenshøje, Hover s., Hind h., I 145,
Nørhå s., I 56, Rakkeby s., Morsø
Sdr. h., I 61
Stensig, Sædding s., I 164, Under-
sted s., I 19
Stenskovbjerg, Agerskov s., I 283
Stenstuen, Aggersborg s., I 35,
Gerum s., I 13, Hover s., Tørrild
h., I 192
Stenum, Gl.-, Råsted s., I 133, -gård
133, -, Ll.- 133

- »Steuer daaell«, Lerup s., I 36
 »Steylehøye«, Skjoldborg s., I 54
 »Stichhøj«, Nørup s., I 196
 Stidal, Åsted s., I 14
 Stiendaall, se Stendal
 Stierendøß, se Stendøß
 Stienhøj, Stienhyff, se Stenhøj
 Stienhøye, se Stenhøje
 Stienollt, se Stenalt
 »Stienomhøj«, Dragstrup s., I 67
 Stiens, se Stens
 Stiensbeck, se Stensbæk
 Stiensgaard, se Stensgård(e)
 Stienshed, se Stensig
 Stienßhøj(e), se Stenshøj(e)
 »Stiffßhøj«, Janderup s., I 216
 Stigordt, se Stigård
 Stigård, Hove s., I 86
 Stilde å, Brørup s., I 261
 Stilde skov, Brørup s., I 262
 »Stilßhøi«, Lerup s., I 36
 Stindeshøj, Skallerup s., Morsø Nr.
 h., I 67
 Stinhuoll, se Stenhule
 Stiull, se Styvel
 »Stiænduß«, Tilsted s., I 52
 »Stochedal«, Skjoldborg s., I 55
 Stocher-, se Stokke-
 Stochendal, se Stokkendal
 Stockebech(-), se Stokkebæk(-)
 Stockemarke, se Stokkemarke
 Stockholm, se Stokholm
 »Stockhøj«, Grimstrup s., I 240
 Stodde, se Stade
 Stodderhøj, Skærum s., I 14
 Stoerhøj, se Storehøj
 »Stoerhøye«, Anst s., I 257
 »Stoer Skadsbeck«, Ørre s., I 121
 Stoffbeck, se Stovbæk
 Stoffdall, se Stovdal
 »Stoffdallsbacke«, Hvidbjerg s.,
 Morsø Sdr. h., I 62
 »Stoichhøy«, V. Assels s., I 65
 »Stojbjerg«, Timring s., I 137,
 »-lund« 137
 Stokholm, Sindal s., I 6
 Stokkebæk, Hesselager s., II 130,
 -å 127
 Stokkedam, Åker s., II 173
 Stokkekilde, Åker s., II 173
 Stokkemarke, s., II 162 164
 Stokkendal, Humlum s., I 82
 Stoksted, Tårs s., I 12, -mølle 12,
 - skov 11
 »Stonghøy«, Jernved s., I 273
 Stor, Hove s., I 86
 Stor aen, nu Skive å, Haderup s.,
 I 112
 »Storbierg«, Føvling s., I 262
 »Storckhøy«, Tørring s., Skodborg
 h., I 77
 Stordal, Læborg s., I 266
 Storeaa, nu Grindsted å, I 237 238
 Storehøj, Bur s., I 101, Sevel s.,
 I 107
 Storehøje, Skjoldborg s., I 54
 Store vold, = Lille Hillerslev vold,
 Hillerslev s., I 46
 Storeå, nu Grindsted å, I 238
 Storeå, om en del af Skjern å, I 165
 166
 Storgiedboe, se Gedbo, St.-
 »Storhaabhøy«, Jelling s., I 192
 Storheden, Karup s., Børglum h.,
 I 22
 Storhøj, Aulum s., I 118, Ejsing s.,
 I 107, Føvling s., I 262, Hjortdal
 s., I 41, Idum s., I 135, Jelling s.,
 I 191 192, Møllerup s., I 60,
 Saltum s., I 32, Skærum s., I 14
 Storhøje, Grimstrup s., I 240
 Stor Jenßhøj, se Jershøj, St.-
 Storum, Ørding s., I 65
 Storå, Tvis s., I 116 117 121
 Stosterup, se Stovstrup
 »Stoudall«, Gudum s., I 80
 Stovbæk, Aulum s., I 117 118
 Stovdal, Rakkeby s., Vennebjerg h.,
 I 17
 Stovstrup, Oddum s., I 176, Ulle-

- rup s., I 203
 Stramilße, se Strammelse
 Strammelse, Landet s., Sunds h., II 115
 Strandbjerggård, Humlum s., I 82
 Strandby, Elling s., I 6, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244, Østerlarsker s., II 175
 Strandbylund, Elling s., I 6
 Strande, Vandborg s., I 87
 Strandebye, se Strandby
 Stranderhuole, se Strandhul
 »Strandgordhøy«, Vivild s., II 13
 Strandgård, Gammelsogn s., I 150
 Strandhul, Tolne s., I 6
 Strandmarken, Hals s., I 29
 Strandmølle, Karby s., I 63
 »Strandstehøy«, Bejstrup s., I 39
 »Strandtved«, Bovense s., II 141
 Strede, se Strædegårde
 Strellev, s., I 176 232, – kirke 176
 Strelloff, se Strellev
 Strelloviana, se Strellev
 Stremerspil, se Strømmesbøl
 Strib, Strib-Røjleskov s., II 99, -odde 99
 »Stribech«, Hover s., Tørrild h., I 192
 Stride, V. Hjermeslev s., I 31
 »Strifell, Neder-«, Sinding s., I 123
 Strongismarck, nu Bovbjerg, Guldager s., I 248
 Stroßøe, se Stråsøgård
 Strostrup, se Strovstrup
 Strovstrup, Idum s., I 133
 Strudvad, Janderup s., I 216
 Struer, kbst., I 82 97 148, (vig af Limfjorden) 97, (vadested) 98, -gård 98
 Strædegårde, Nysogn s., I 150
 Strømmesbøl, Oddum s., I 176
 Stråsøgård, Vind s., I 136
 Stubbergård, Sevel s., I 95 110, -sø 110
 Stubberkloster, senere Stubbergård, I 110
 Stubberup, s., II 90 91, – kirke 90
 Stubdrup, se Stubberup
 Stubedrup, se Stubberup
 Studsbjerg, Skærum s., I 14
 Studsbæk, Skærum s., I 15
 Studsdal, Taulov s., I 202
 Studsholt, Hørmested s., I 5
 Stundsigt, Horne s., Ø. Horne h., I 226
 Stundzigh, se Stundsigt
 Stuothesell, se Hessel, St.-
 Sturup, se Størup
 »Styffuerdall«, Gudum s., I 80
 Styfl closter, se Styvels kloster
 Styg, Lønborg s., I 170
 Styrbyll, se Størsbøl
 Styvel, Jelling s., I 192
 Styvels kloster, Torslev s., Ø. Han h., I 37
 Stødbækkilde, Bredsten s., I 194
 »Støffildall«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 »Støffindall«, Rønbjerg s., I 104, »-s høye« 104
 Støffring, se Støvring
 »Støffuel høye«, Lindknud s., I 261
 Størsbøl, V. Nykirke s., I 242
 Størup, Skallerup s., Vennebjerg h., I 15
 Støvring, Skjoldborg s., I 54, -høj 54
 Stålbjerg, Svanninge s., II 120
 Stårup, Gørding s., Gørding h., I 267
 Suanbeck, se Svanbæk
 Suanevig, se Svanevig
 Suangen, se Svange
 Suanicke, se Svaneke
 Suderbo, Frederikshavn kbst., I 12
 Suderbæk, Ikast s., I 126
 Sudergård, Tørring s., Skodborg h., I 77
 Suderhøj, Nørup s., I 196

- Suderkroggård, Vejrup s., I 267
 Suenborge, Suenborrigh, se Svendborg
 Suen(d)lund, se Svendlund
 »Suendsdallhøy«, Sevel s., I 107
 »Suendshøye«, Sevel s., I 110
 Suenstrup, se Svenstrup, V.-, Ø.-
 Suerge, se Sverige
 Suinbeck, se Svindbæk
 Suinborigh, se Svendborg
 »Suindal«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
 Suin(e)øe, se Svino
 Suinninge, se Svindinge
 »Suinstedhøy«, Føvling s., I 262
 Suinvaad, se Svinvad
 Suinøe, se Svino
 Sulbæk, Understed s., I 19
 Sundby, s., (I 68), (by) 68, – kirke 68
 Sundet, = Øresund, II 172
 Sundhøj, Dragstrup s., I 67, Karby s., I 63, Skjoldborg s., I 54
 Sundhøje, Arup s., I 44
 Sunds h., II 113 114
 Sunds, s., I 114 123 126, (by) 116 124, – præstegård 116, – sø 116 121 123
 Sundsdal, Ramme s., I 90
 Sundshole, Aggersborg s., I 40
 »Sundshoy«, Sevel s., I 110
 »Sundtzbierre«, Bejstrup s., I 39
 »Sundtzhøy«, Bejstrup s., I 39
 Sundzby, se Sunds
 Suoleberg, se Svollbjerg
 Suolschoff, se Soleskov
 Suortemooße, se Sortemose
 »Suorthøy«, Hodde s., I 227
 »Suortrøggell«, Vejen s., I 266
 »Suortskovbierge«, Holsted s., I 263
 Suorttebroe, se Sortebro
 Surhave, Brørup s., I 262
 Surkær, Gudum s., I 81
 Suse, se Sose
 Suullbeck, se Sulbæk
 Suurkier, se Surkær
 »Suænehøi«, (tidl. Østofte s., nu) Bandholm s., II 165
 Svanbæk, Ølby s., I 98
 Svaneke, kbst., II 171 172 177
 Svanevig, (tidl. Østofte s., nu) Bandholm s., II 165
 Svangen, Ll.-, St.-, Hørby s., I 23
 Swaninge, se Svanninge
 Svanninge, s., II 119, – kirke 120
 Sveciæ, se Sverige
 Swee, se Sveje
 Sveje, Hørby s., I 22
 Svejstrup, Dover s., II 56
 Svendborg, kbst., II 113 122 134 142
 Svendlund, Rind s., I 116 127
 Svendsholm, Staby s., I 132
 Svenstrup, Kavslunde s., II 99, Sahl s., I 105, Tårs s., I 12, Vinding s., Ulfborg h., I 135
 Svenstrup, V.-, Hjortdal s., I 41
 Svenstrup, Ø.-, s., I 36, (by) 36, – kirke 36
 Svenstrupbæk, Sahl s., I 105
 Svenstrup Hovgård, nu Hovgård, Sahl s., I 105
 Svenstrup sø, Hjortdal s., I 41
 Sverige, II 132 151 183
 »Svinbergdall«, Ø. Assels s., I 65
 Svinbomark, Vrejlev s., I 28
 Svindbæk, Thyregod s., I 187
 Svindinge, s., II 126
 Svinholt, Skærup s., I 208
 Svinvad, Gjellerup s., I 125
 Svino, Gamborg s., II 97 105
 Svollbjerg, Sdr. Omme s., I 189
 »Svortbiergodde«, Hostrup s., I 248
 Sybibeck, se Sivebæk
 Sylte, Ibsker s., II 177
 Synderbeck, se Sønderbæk
 Synderbiertte, se Bjert, Sdr.-
 Synderby(e), se Sønderby
 Synderbygaardt, se Sønderbygård
 Synderbyll, se Sønderbøl

- Synderdal, se Sønderdal
 »Synderdam«, Vejen s., I 266
 Synderdiger, se Sønderdiger
 Syndereby, se Sønderby
 Synderfiord, se Sønderfjord
 »Synderfjorden«, Nees s., I 75
 Syndergaard(t), se Søndergård
 Synderhoff, se Sønderho
 »Synderhøy«, Vejen s., I 266
 Synderiutt(h)land, se Sønderjylland
 Synderlund, se Sønderlund
 Syndermarchen, se Søndermarken
 Synderriß, se Sønderriis
 Synderskov, -skov, se Sønderskov
 Syndersthuo, se Søndersthoved
 Synderup, se Sønderup
 Synder Vaaelß, se Sønderos
 Syndervang, se Søndervang
 Syndervein, se Vejen, Sdr.-
 Synding, se Sønding
 Syttrup, se Söttrup
 »Syvihøy«, Vust s., I 42
 Sæby, kbst., I 18 19 22 23 24
 Sæbygård, Volstrup s., I 23
 Sæbyhøj, Gerum s., I 13
 Sædding, s., I 151 155 160 164 167,
 – kirke 164
 Sædding, Guldager s., I 248, Nr.
 Nebel s., I 222
 Sædding å, nu Ganer å, Hanning og
 Sædding s., I 160
 Sædhøje, Estvad s., I 103
 Sædinge, s., II 149 157, (by) 157,
 –, Ll.-, St.-, 157, -gård 157, –
 kirke 157
 Sækbæk, Horne s., Ø. Horne h.,
 I 226
 Sælbæk, Jelstrup s., I 16
 Særkær, Måbjerg s., I 138
 Sø, Sejerslev s., I 62 70
 Søbjerg, Elling s., I 6
 Søbo, Jordløse s., II 118
 Søby, Kirke-, s., II 110
 Søby, Sdr.-, Arnborg s., I 130
 Søborg slot, Strib-Røjleskov s.,
 II 99
 Søby sø, Rind s., I 127
 Sødbeck, se Stødbækkilde
 Sødinge, Ringe s., II 124
 Sødore, se Sødover
 Sødover, Nørup s., I 196
 Søebierig, se Søbjerg
 Søebye, se Søby, Kirke-
 Søegaard, nu Rønninge Søgård,
 Rønninge s., II 84, nu Søvigård,
 Ovtrup s., V. Horne h., I 217
 Søeholum, se Søholm
 Sørennde, se Sødinge
 Søerved, se Sørvad
 Søffelby, se Sevel
 »Søffring dam«, Føvling s., I 262
 Søffuel(l), se Sevel
 Søffvelsted, se Sevelstedgård
 Søften, s., (II 42), – præstegård 42
 Søgård, Nors s., I 45, Nysogn s.,
 I 149 150, Sevel s., I 110, Sunds
 s., I 124, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77
 Søgårde, Hejnsvig s., I 254, Nørup
 s., I 196
 Søholm, Taulov s., I 202
 Søholt, Krønge s., II 151
 Søhuse, Ål s., I 224
 Søhøje, Haderup s., I 112
 »Søkuie mose«, Ansager s., I 232
 Søvær, Jetsmark s., I 33
 Sølfkiede, se Sølvkilde
 Søller, Nr.-, Vejrum s., I 98
 Søllinge, s., II 148, (by) 148, – kirke
 148
 Sølvkilde, Bredsten s., I 194
 Sømose, Stubberup s., II 90 91
 Søndenaen, Ugilt s., I 11
 Sønder, Stavning s., I 163
 Sønderaa, nu Fiskbæk, Toftlund s.,
 I 282
 Sønderballe, Østofte s., II 161 162
 Sønderby, Bølling s., I 164, Darum
 s., I 267, Femø s., II 166, Hand-
 bjerg s., I 95, Hee s., I 142,

- Hygum s., I 86, Jetsmark s., I 33, Nysogn s., I 150, Staby s., I 132, Stavning s., I 162, Tved s., I 46, Østerild s., I 50
- Sønderby dal, Handbjerg s., I 98
- Sønderbye, nu Sdr. Tornby, Tornby s., I 8
- Sønderbygård, Gammelsogn s., I 150, Handbjerg s., I 95, Rønbjerg s., I 104
- Sønderbæk, Idum s., I 133, Timring s., I 137
- Sønderbøl, Ål s., I 224
- Sønderdal, Haverslev s., I 38, Ølby s., I 98
- Sønderdiger, Lyne s., I 173
- »Sønderdøse hye«, Hillerslev s., I 47
- Sønderfjord, Harboør s., I 85
- Søndergård, Dybe s., I 88, = Kelstrup, Errindlev s., II 153 154, Sejerslev s., I 62, Skarrild s., I 129, Sdr. Lem s., I 159, Tårs s., I 11
- Søndergårde, Rørup s., II 96 103
- Søndergårds mølle, Tårs s., I 12
- Søndergårds skov, Tårs s., I 11
- Sønderhald, h., II 11
- Sønderhebo, se Hebo, Sdr.-
- Sønder herred, Bornholms amt, II 173 174 177
- Sønder herred, se Lollands Sdr. h.
- Sønderherred, se Morsø Sdr. h.
- Sønderherritt, se Djurs Sdr. h.
- Sønderho, Sønderho s., I 249 251, - kirke 237
- Sønderholm, nu Holmsland(?), Ringkøbing a., I 139
- Sønderhøj, Jelling s., I 192
- Sønderjylland, I 256 259 288
- Sønderkilde, Holsted s., I 263
- Sønderklit, Hjøremål s., I 50
- Sønderknud, se Knuden. Sdr.-
- Sønderkær, Ulfborg s., I 133
- Sønderlev, Skallerup s., I 15
- Sønderlund, Måbjerg s., I 138, Sinding s., I 123
- Sønderlyck, nu Søndergårde, Sevel s., I 110
- Søndermarken, Langskov s., I 183
- Søndermose, Darum s., I 268
- Søndermølle, Sevel s., I 110, Vejer-slev s., I 64
- Søndernis, se Søndernæs
- Søndernæs, Brøns s., I 288
- Sønderos, Sunds s., I 124
- Sønderris, Guldager s., I 248
- Søndersandhøj, Sevel s., I 107
- Sønderside, V. Horne h., I 250
- Sønderskouffgaardt, se Skovsgård, Sdr.-
- Sønderskov, Astrup s., I 7, Egtved s., I 200, Folding s., I 265, Ryde s., I 95, Sevel s., I 110, Sdr. Borris s., I 166, Venø s., I 97
- Sønderskovbæk, Sahl s., I 106
- Søndersthoved, Give s., I 186
- Sønderstrup, Bejstrup s., I 39
- Søndersø, s., II 95, - kirke 95
- Sønderup, Nr. Vium s., I 130 155 156
- Søndervang, Stadil s., I 147
- Sønderøkse, Brovst s., I 36
- Sønderåen, nu Omme å, Bølling h., I 166 167
- Søndestrup, se Sønderstrup
- Søndre herred, se Sønder herred, Bornholms amt
- Sørig, Tværsted s., I 4
- Sørup, Tårs s., I 12, Østofte s., II 164
- Sørvad, Vinding s., I 116
- Sørå, Albæk s., I 25, - hede 25
- Søskov, Bredsten s., I 195
- Søttrup, Bindsløv s., I 4
- Søuel, se Sevel
- Søwel, se Sevel
- Søvndal, Sinding s., I 123
- »Søøberghøy«, Ansager s., I 234

- Taagerop, se Tågerup
 Taalbøhøje, se Tolshøj
 Taarnvig, se Tornvig
 Taarpe, se Torpe
 Taarshøj, se Torshøj
 Taarstedt, se Torsted
 »Tackellhole«, Hornstrup s., I 179
 Tagkær, Asp s., I 100
 Talne, se Tolne
 Talshoue, se Tolshave
 Talund, Ørre s., I 116 121, – å
 121
 Tamdal, Trans s., I 91
 Tamdrup, s., (II 67)
 Tamholt, Volstrup s., I 23
 Tamhøje, Grimstrup s., I 240
 Tammestrup, St., Idum s., I 135
 Tamstrup, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 Tamstrup, se Tammestrup, St.-
 Tanderup, Farup s., I 274, Haver-
 slev s., I 38, (tidl. Snejbjerg s., nu)
 Studsgård s., I 116
 Tanderupgård, Bejstrup s., I 39,
 Haverslev s., I 40
 Tanderup kirke, Tanderup s.,
 II 106
 Tang, Egtved s., I 200, Gudum s.,
 I 81, –, Nr., V., Ulfborg s.,
 I 133
 Tang, se Tange
 Tange, Gørding s., Gørding h.,
 I 267, Torstrup s., I 226, Ugilt s.,
 I 11
 Tangsgård, Bur s., I 101, Gudum s.,
 I 81
 Tangshoved, Gudum s., I 81
 Tangsø, Flynder s., I 74
 »Tappethøje«, Lindknud s., I 261
 Tarlund, se Talund
 Tarm, Egvad s., I 170, – kær 151
 170, – mølle 170
 Tarmbisgaardt, nu Bisgård, Egvad
 s., I 170
 Tarp, Billum s., I 216, Brande s.,
 I 188, Lunde s., I 217, Sdr. Fel-
 ding s., I 128, Ølgod s., I 232
 Tarp Gårde, Vedersø s., I 149
 Taskehøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69, – dal 69
 Tastrup, Torstrup s., I 226
 Taulov, s., I 202
 Tebelgård, Henne s., I 223
 Tebring, se Tæbring
 Teen, se Tejn
 Teersbøell, se Tersbølgård
 Teglsmed, Nysogn s., I 150
 Tejn, Olsker s., II 187
 Tellerup, Ørslev s., II 106
 Telling, Hjerm s., I 96, Lerup s.,
 I 36
 Telling, Neder-, Hjerm s., I 96
 Temmering, se Timring
 Templo Divi Severini, se Skt.
 Sørensen kirke
 Templo Tistrup, se Tistrup kirke
 Templo Øsleviensi, se Ørslev kirke
 »Terckelbeck«, Hove s., I 86
 »Ternhøje«, Ejsing s., I 107
 Terning, Dejbjerg s., I 162
 Terp, Bramminge s., I 269
 Terpager, (tidl. Bramminge s., nu)
 Sneum s., I 243 268
 Terpet, Tvæsted s., I 4, Tårs s.,
 I 12
 Terpit, se Horne Terp
 Terreborg, se Tjæreborg
 Tersbølgård, Verst s., I 258
 Thaabyldall, se Tobøldal
 Thaarup, se Tågerup
 Thaasbinngh, se Tåsinge
 »Thammebieger«, Holsted s., I 263
 »Thammes Knu høje«, Trans s., I 91
 Thamstrup, se Tamstrup
 »Thangs haffue«, Oure s., II 128
 »Tharpberg«, Sdr. Borris s., I 165
 Tharrumkier, se Tarm kær
 Them, s., II 62
 Themmering, se Timring
 »Therckels beck«, Timring s., I 136

- Thielsted, se Tilsted
 Thi hye, se Tihøje
 Thiim, se Tim
 »Thijßhye«, Snebjerg s., I 127–28
 Thilsted, se Tilsted
 Thim, se Timgård
 Thindgaard, se Ting
 Thinghøy, se Tinghøj
 Thinstrup, se Tingstrup
 Thipheede, se Tiphede
 Thising, se Tiset
 Thisted, kbst., I 46 47 49 52, – land-
 sogn 52
 Thistrup, se Tistrup
 Thodbjerg, se Todbjerg
 »Thoerskoff«, Gadbjerg s., I 195
 Thoffthøy, se Tofthøj
 Thofftlund, se Toftlund
 Thofftnis, se Toftnæs
 »Thohøy«, Ø. Assels s., I 65
 Thooershøy, se Torshøj
 Thophøy, se Tophøj
 »Thorashye«, Timring s., I 137
 »Thorhøy«, Sahl s., I 105, Ølgod s.,
 I 232
 Thorneng, se Torning
 Thorpe, se Torpe
 Thorriid, se Tørrild
 Thors, se Tårs
 Thorsager, s., II 39
 Thorslef, se Torslev
 Thorup, se Tårup
 Thoudall, se Tovdal
 »Thouhøy«, Ølgod s., I 232
 »Thraenkier beck«, Vildbjerg s.,
 I 120
 »Thredingbjerg«, Timring s., I 136
 Threhye, se Trehøje
 Threlde, se Trelde
 Threldneiß, se Trelde næs
 Threllerup, se Trællerup
 Thridj, se Tredje
 Thrimhuß, se Tremhuse
 »Throldesø«, Avnslev s., II 141
 Throldhøy, Throllhøy, se Troldhøj
 »Thrutshye«, Vildbjerg s., I 120
 Thrygdstrup, se Trøgdrup
 Thræhøj, se Træhøj
 Thrællhøy, se Trællhøj
 »Thrærøgel høye«, Tilsted s., I 52
 Thrølund, se Trælund
 Thrøst(e)rup, se Trøstrup-Korup
 »Thudbjerg«, Timring s., I 137
 Thude, se Tudegård
 Thued, se Tved
 »Thuehøy«, Sahl s., I 105
 »Thuehøye«, Hillerslev s., I 47
 »Thuihøye«, Jelstrup s., I 16
 Thuillom, se Tvillum
 Thuiß, se Tvis
 »Thuißhøye«, Jelstrup s., I 16
 Thulstrup, se Tulstrup
 Thuordsager, se Thorsager
 Thurskow, nu Tusgård, Hjerm s.,
 I 96
 Thurø by, Thurø s., II 113
 Thusing, se Tusing
 Thvisholdt, se Tusholt
 Thvorup, se Torup
 Thy, I 42 46 47 48 52 54 55 56 61
 62 68 77 79 82 151
 Thyckhøy, se Tykhøj
 »Thyckildsbierge«, Sahl s., I 106
 Thyndeeg, se Tønning
 Thyregod, s., I 187, (by) 187, -lund
 187
 Thystad, se Thisted
 Thødze, se Tødsø
 Thøffuing, se Tøving
 Thømmerby, se Tømmerby
 Thøndinghøy, se Tøndinghøj
 Thørring, se Tørring
 Thøsbye, se Tøsby
 Thøy, se Thy
 »Tiallerhøy«, Hundborg s., I 56
 Tibelgaard, se Tebelgård
 Tibsmarck, se Tipsmark
 Tidemandsholm, Tårs s., I 11 12,
 – skov 11
 Tidsted, se Thisted

- »Tienerdall«, Gudum s., I 81
 »Tienlau mølle«, Klim s., I 42
 Tierholt, se Tjæholt
 Tierid, se Tjæret
 Tierreborg, se Tjæreborg
 Tiested, se Thisted
 Tihøje, Vildbjerg s., I 120
 Tiimgaard, se Tingård
 Tiißberg, se Tirsbjerg Knap
 Tilsted, s., I 52
 Tim, s., I 139 142 145, -gård 122
 136 148
 Timandzholm, se Tidemandsholm
 Timeling, Gudum s., I 81
 Timmerby, se Tømmerby
 Timmering, Timmerog, se Timring
 Timring, s., I 114 121 136 146 152
 155 157, (by) 116
 Tinchøje, se Tinghøj
 Tinkerddall, se Tinkerdal
 Tindhat, Gram s., I 276
 Tindskov, Handbjerg s., I 95, -dal
 95
 Ting, Vejrum s., I 97
 »Tingbjerg daal«, Føvling s., I 262
 »Tingbierghøje«, Føvling s., I 262
 »Tingbjerg runde«, Føvling s., I 267
 Tingdal, Mollerup s., I 60
 Tinget, Avnslev s., II 141
 Tinghøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
 kbst., I 245, Hillerslev s., I 47,
 Ingstrup s., I 30, Nøvling s., I
 122, Mollerup s., I 59, Sevel s.,
 I 107, Sinding s., I 123, Thyregod
 s., I 187, Tranum s., I 36, Ø.
 Assels s., I 65
 Tinghøjdal, Bjergby s., Morsø Nr.
 h., I 69
 Tinghøje, Ølgod s., I 232, Ølstrup
 s., I 160
 Tinghøjene, Saltum s., I 32
 Tingsted, Vestermarie s., II 186
 Tingstrup, Thisted lands., I 52
 Tinkerdal, Borbjerg s., I 94
 Tinnet, Nr.-, Sdr.-, Ø. Nykirke s.,
 I 185
 »Tiomhøje«, Læborg s., I 266
 Tiphede, Timring s., I 136
 Tipsmark, Vejrum s., I 98
 Tirsbjerg Knap, Hoven s., I 177
 Tirsted, s., II 149 157 158, - kirke
 158, -, Sdr.-, nu V. Tirsted, 157,
 -, Ø.-, 157
 Tirstrup, s., (II 22), - kirke 23 35
 Tirup, V.-, Skt. Olai s., I 10
 Tirup, Ø.-, Astrup s., I 7
 »Tischhøje«, Hygum s., I 85
 Tiselholt, Vejstrup s., II 130
 Tiset, s., II 48 49
 Tiset, Gram s., I 276, - hovgård 276
 Tising, Tisit, se Tiset
 Tislum, Hørmested s., I 5, -bund-
 gaard, nu Bundgård, 5
 Tislund, s., I 283 284
 Tislunddam, Føvling s., I 262
 Tislundhøj, Brørup s., I 262
 Tislundkrat, Brørup s., I 262
 Tislundstenen, Brørup s., I 262
 Tistrup, s., (I 227), (by) 227, - kirke
 227 232
 Tjøring, Tjørring, se Tørring
 Tjæreborg, s., I 243 244, (by) 243
 244, - kirke 236 243 244 250
 Tjæret, Nr.-, Vrejlev s., I 27
 Tjærholt, Brenderup s., II 101
 Tjørring, (tidl. Tjørring s., nu) Her-
 ning kbst., I 114 116 118 123 124
 127 128
 Tobøl, Guldager s., I 248
 Tobøldal, Føvling s., I 262
 »Tockelund«, Gamtofte s., II 111
 »Tockerdale«, Frøslev s., I 59
 Todbjerg, s., II 40, (by) 43
 »Todzberig«, Ræer s., I 45
 Toerslunde, se Torslunde
 Toerbsted, se Torsted
 Tofftgord, se Toftegård, Gl.-
 »Toffthøje«, Jelling s., I 192
 Toft, Brejning s., I 150

- Tofte, Nebbelunde s., II 156, Vidstrup s., I 9
- Toftebækken, Flade s., Vennebjerg h., I 12
- Toftegård, Gl.-, Jetsmark s., I 33
- Tofterup, V. Starup s., I 239
- Tofthøj, Gadbjerg s., I 195
- Toftim, se Toft
- Toftlund, s., (I 281), (by) 282, – kirke 281, – skov 282, Ikast s., I 126
- Toftnæs, Alslev s., I 247 248
- Toftum, Estvad s., I 104, Hemmet s., I 170, Resen s., I 81
- Togsvig, Arnborg s., I 130
- Tolne, s., I 6, (by) 6, – kirke 6
- Tolsgård, (tidl. Vorgod s., nu) Herborg s., I 153 156
- Tolshave, Elling s., I 6
- Tolshøj, Rønbjerg s., I 104
- Tolstrup, Skallerup s., Vennebjerg h., I 15, Uggerby s., I 5
- Tompevad, Ringive s., I 186
- Tonge, Tongh, se Tange
- Tonholm, Jelling s., I 192
- Tophøj, Bejstrup s., I 39, Hygum s., I 85, Læborg s., I 266, Holsted s., I 263, Vester s., I 187
- Tophøje, Ølgod s., I 232
- Toppebjerg, Spandet s., I 287
- »Topsbjerg«, Branderup s., I 282
- Torbill, se Torbøl
- Torbøl, Ovtrup s., V. Horne h., I 217
- »Tordall«, Sevel s., I 107
- »Tordhøy«, Skjoldborg s., I 54
- Tormandshøj, Dragstrup s., I 67
- Tornby, s., I 8, -høl 8, – kirke 8
- Torndal, Åsted s., I 14
- Torndam, Læborg s., I 265
- Tornhøj, Frøslev s., I 59, Haderup s., I 112, Hundborg s., I 56
- Torning, s., II 5 6
- Tornshede, Gerum, Hørby, Lendum, Åsted og Skærum s., I 13
- Tornvig, Arnborg s., I 130, Brande s., I 116
- Tornvig bro, Arnborg s., I 130
- Torp, Bredstrup s., I 204, Karby s., I 63
- Torpe, Errindlev s., II 154, Saltum s., I 32, Vejleby s., II 149 158
- Torpit, se Torpe
- Torppenaar, se Tarp Gårde
- »Torrendalsback«, Ejsing s., I 107
- Torrild, s., II 53
- Torrild herridt, se Tørrild h.
- »Torrild høye«, Jelling s., I 192
- Torrrup, Alslev s., I 248
- Tors, se Tårs
- Torsbæk, Hoven og Sdr. Borris s., I 166 167
- Torshøj, Skast s., I 245, Torsted s., Hundborg h., I 53, Tranum s., I 36
- Torshøje, Kollerup s., V. Han h., I 40
- Torskdal, Borbjerg s., I 94
- Torskminde, se Torsminde
- Torsleff(f), se Torslev
- Torslev, s., Børglum h., I 11 24 25, – kirke 22 24
- Torslev, s., Ø. Han h., I 35 37 38, (by) 37, – kirke 37 38
- Torslunde, s., II 149, (by) 153, – kirke 153
- Torsminde, Sdr. Nisum s., I 131
- »Torßmarckbjerg«, Darum s., I 268
- Torsted, s., Hind h., I 136 139 142 144
- Torsted, s., Hundborg h., I 52 53
- Torsted, V.-, Verst s., I 258
- Torsted å, Nr. Omme s., I 145
- Torstenshøj, Skallerup s., Morsø Nr. h., I 67
- Torstrup, s., (I 226), – kirke 226, – præstegård 226
- Torup, Aggersborg s., I 39, nu Nørtorup, Hjortdal s., I 41, nu Ingslev Torp, Ingslev s., II 105,

- Skallerup s., Morsø Nr. h., I 67,
Sunds s., I 116 124, nu Røjle-
Torup, (tidl. Vejlbj s., Vends h.,
nu) Strib-Røjleskov s., II 100,
(tidl. Torup s., nu) Vang s., I 55
Torup, se Tårup
Torup, V.-, s., I 41 42, (by) 42,
– Holme 42
Tostrup, nu Kristianssæde, Skør-
ringe s., II 157
Tostrup, se Tovstrup, Tøstrup
Toterup, se Tofterup
»Tothøy«, Ø. Assels s., I 65
Totum, se Toftum
Toußø, se Tovsig
Tovdal, Arnborg s., I 130
Tovsig, Østerild s., I 50
Tovstrup, Hover s., Hind h., I 144,
–, Ll.-, –, St.-, –, Ø.- (nu St.
Tovstrup), Mejrup s., I 93
Towtum, se Toftum
»Toxhøy«, Ejsing s., I 106
Toxvig, se Togsvig
Traberregaard, se Trabjerggårde
Trabjerg, Borbjerg s., I 94,
Trabjerg, Gudum s., I 81, -gårde
81
»Tradzborg«, Nr. Omme s., I 145
»Tranback«, Sahl s.(?), I 105
Tranbjerg, s., II 49
Tranbjerg, Årre s., I 240, -kær 238
Trandbjerg, se Tranbjerg
Trandum, Sevel s., I 107, – kirke
110, – kirkegård 107, –Skovby 107
Tranehøj, Ejsing s., I 107
»Tranekiær høye«, Ølgod s., I 232
Tranemosegård, Velling s., I 141
Tranget, Tårs s., I 12, Voer s., I 2.
»Tranhøy«, Tørring s., Skodborg h.,
I 77
»Tranhøye«, Tilsted s., I 52
Trankær, Hørby s., I 22, Jetsmark
s., I 34
Tranmoes, se Tranemosegård
»Tranrøggell«, Haderup, s. I 112
Trans, s., I 84 88 90 91, – kirke
91
Tranum, s., I 36, (by) 36, – kirke 36
Traumb, se Tranum
Tre, Sevel s., I 110
Trealshøje, Karby s., I 63
Trebjergdal, Ølstrup s., I 160
Trebjerger, Ansager s., I 234
Tredholt, se Træholt
»Trediehøye«, Ølstrup s., I 160
Tredje, Sdr. Lem s., I 159
Trells høie, se Trealshøje
Trehøj, Sevel s., I 107, Ø. Assels s.,
I 65
Trehøje, Skarrild s., I 129, Skjold-
borg s., I 54, Timring s., I 136
137, Tæbring s., I 60
Trelde, Vejlbj s., Elbo h., I 204,
–næs 204
»Trellinghøy«, Hover s., Tørrild h.,
I 192
Tremhuse, Hvejsel s., I 184
Tremhøje, Tjæreborg s., I 244
»Treskoffhøy«, Vejen s., I 266
Tribierredall, se Trebjergdal
Trige, s., II 42 43, (by) 43, – kirke
42
»Trindbjerg«, Føvling s., I 262
»Trind Løyenhøy«, Ansager s.,
I 234
»Trindmuoßberg«, Ølgod s., I 227
»Trindmuoßhøj«, Aulum s., I 118
Trolldborg, Engbjerg s., I 85, Rå-
bjerg s., I 3
Trolldborg høj, Engbjerg s., I 84
Trolldal, Flade s., Morsø Nr. h.,
I 68, (tidl. Haderup s., nu) Grove
s., I 112, Gudum s., I 81, Jern-
ved s., I 273
Trolldalshøje, nu Trolldhøje, (tidl.
Haderup s., nu) Grove s., I 112
Trolldholm, Ål s., I 224
Trolldhøj, Gram s., I 276, Grejs s.,
I 182, Skjoldborg s., I 54, Ø.
Sneede, s., I 180, Ø. Svenstrup s.,

- I 37, Timring s., I 137, Åsted s.,
I 14
- Troldkær, Jetsmark s., I 34
- Troldstuen, Ørding s., I 65
- Troldtoft, Vind s., I 116 136
- »Troelßisvold«, Timring s., I 137
- Troelstrup, Aulum s., I 116 117 118
- »Trolhøye«, se Troldhøj
- Trolddall, se Trolddal
- Trollerupgård, Nørup s., I 196
- »Trolstedall«, V. Assels s., I 65
- »Trolstedhøye«, V. Assels s., I 65
- Tronderup, Flade s., Vennebjerg h.,
I 12
- Tronsmark, Bindslev s., I 4
- Troulstrup, se Troelstrup
- Trudbjerg, Rønbjerg s., I 104
- Trudsholm, Hune s., I 32
- Trudshøj, Jannerup s., I 56
- Trudslev, Ingstrup s., I 30, – sø
30
- Trudså, = Hylke å, Harte og Lejr-
skov s., I 210 259
- »Trundbeken«, Hørby s., I 22
- Trunderup, se Tronderup
- Trunsmarch, V.-, Ø.-, se Trons-
mark
- Truxaa, se Trudså
- Try, Torslev s., Børglum h., I 24,
– skov 24
- Tryden, Gelsted s., II 102
- Tryge, se Trige
- Trynkær, Bindslev s., I 5
- Træbro, Ll.-, St.-, Hunstrup s., I 49
- Træholt, Mygdal s., I 8
- Træhøj, Galtrup s., I 66, Gørding s.,
Hjerm h., I 101, Hundborg s.,
I 56
- Træhøje, Øsløs s., I 44
- Trælborg, Gudum s., I 81, Nørup
s., I 194, Tiset s., II 49
- Trælhøj, Tødsø s., I 66
- Trællerup, Munkebo s., II 86
- Trælund, (tidl. Tjørring s., nu) Her-
ning kbst., I 116 128
- Træmarken, Rakkeby s., Venne-
bjerg h., I 17
- Trøgdrup, Skærum s., I 14
- Trøgelborg, Ringive s., I 186
- Trøllund, Hejnsvig s., I 254
- Trøllund, se Trælund
- Trøstrup, (tidl. Vorgod s., nu) Her-
borg s., I 156, Timring s., I 137
- Trøstrup-Korup, s., II 80 81,
– kirke 81
- Trøstrup mølle, (tidl. Vorgod, nu)
Herborg s., I 152
- »Tudberg«, Nors s., I 45
- Tudegård, Skast s., I 245
- Tudsebjerg, nu Torshøj, Karby s.,
I 60, -bredning 60, -dyb 60, -høje
60 63
- »Tudßdall høye«, Engbjerg s., I 84
- Tudved, Ødsted s., I 201
- Tudvey, se Tudved
- »Tudzkie«, Brejning s., I 157
- Tuedden, se Tveden
- Tuedh, se Tved
- Tuedt, se Tved
- »Tueggehøje«, Skanderup s., I 260
- Tuehøje, Bur s., I 101
- Tuen, Tværsted s., I 4
- Tuenstrup, se Tvenstrup
- »Tuerdal«, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
I 69
- Tuergardt, se Tværgård
- Tuersiig, se Tværstig
- Tuersted, se Tværsted
- Tuesbøl, Brørup s., I 262, – bæk 262
- »Tueshøge«, Trans s., I 90
- Tuevadbeck, nu Slumstrup Mølle-
bæk, Faster og Sædding s., I 167
- Tuhøje, Aulum s., I 118
- Tuijss, se Tvis
- Tuillinghøye, se Tvillinghøje
- Tuillstegord, se Tvilstedgårde
- »Tuindtzhøye«, Hover s., Tørrild h.,
I 192
- Tuivod, se Tvevad
- Tujis, se Tvis

- Tulis moeße, se Tullesmose
 Tullesmose, Tislund s., I 284
 Tulsgaard, se Tolsgård
 Tulstrup, Ikast s., I 116 126
 Tunneby, Vestermarie s., II 186
 »Tuoeßbiereg«, Nøvling s., I 122
 »Tuordtzhøy«, Strellev s., I 176
 »Tuordtzvaad«, Strellev s., I 176
 Tuorning, se Torning
 Tuorshøy, se Torshøj
 »Turrehøy«, Ansager s., I 234
 Tusbøll, se Tuesbøl
 Tusholt, Tvis s., I 117, Vinding s.,
 Ulfborg h., I 136
 Tusing, Vildbjerg s., I 120
 »Tußbylhøy«, Føvling s., I 262
 »Tussdallhøy«, Hygum s., I 85
 Tutzebiereg, se Tudsebjerg
 Tuusholt, se Tusholt
 Tuæd, se Tved
 Tuærkiærd, se Tværkær
 Tuærmuoß, se Tværmose
 Tved, s., I 45 46
 Tved, Aulum s., I 116 117 118,
 Hjaremål s., I 50, Vejlby s., Elbo
 h., I 203
 Tveden, Albæk s., I 25, Karup s.,
 Børglum h., I 21
 Tvehøj, Hjaremål s., I 51
 Tvenstrup, (tidl. Tvenstrup s., nu)
 Odder s., II 52, – kirke 53
 Tvevad, Nøvling s., I 121 122, Røn-
 ninge s., II 84
 Tvevad slot, Rønninge s., II 84
 Tvillinghøj, Jelling s., I 192, Ø.
 Snedes s., I 181
 Tvillinghøje, Tørring s., Skodborg
 h., I 78
 Tvillingshøj, Ejsing s., I 107
 Tvilstedgårde, Jetsmark s., I 33
 Tvilum, s., II 58
 Tvis, s., I 93 114 116 117 135, (by)
 118, – kloster 93 116, -lund 117
 Tværgård, V. Hjermelev s., I 31
 Tværkær, Understed s., I 19
 Tværmose, Sunds s., I 124
 Tværstig, Bramminge s., I 269
 Tværsted, s., I 4 5, –, V.-, Ø.- 4,
 – kirke 4, – å 4
 Ty, se Thy
 Tybrind, Ørslev s., II 96 107
 Tybryndgaardt, se Tybrind
 »Tyckhøy«, se Tykhøj, Tykhøjet
 »Tycktuerne«, Jetsmark s., I 34
 Tye, se Thy
 Tykhøj, Jelstrup s., I 16, Saltum s.,
 I 32
 Tykhøjet, Gadbjerg s., I 195
 Tykskov, Tårs s., I 11 12
 Tyland, se Thy
 Tylvad, Hanning s., I 160
 Tyndeeg, se Tønning
 Tyregård, Vinding s., Ulfborg h.,
 I 136
 Tyrehave, Østofte s., II 162
 Tyrgaard, se Tyregård
 Tyrgod, se Thyregod
 Tyrhøj, Bjergby s., Morsø Nr. h.,
 I 69
 Tyrild, se Tørrild
 »Tyrre Morthenshøy«, Øksendrup
 s., II 127
 Tyrsted, s., II 71
 Tyskind, se Tørskind
 Tyskland, I 252, II 172
 Tyslund dam, se Tislund dam
 Tæbring, s., I 60, (by) 60 63
 Tæfring, se Tæbring
 Tødsig, Ansager s., I 234
 Tødsø, s., I 66, (by) 66
 Tømmerby, s., I 42 43, (by) 43,
 – fjord 42, – kirke 42 43
 Tømmerby, (tidl. Bramminge s.,
 nu) Sneum s., I 243 268
 Tønding, Ll.-, St.-, Tistrup s., I
 227, -høj 227
 Tønning, Ejsing s., I 106 107, -høj
 107
 Tørrild, se Tørrild
 Tørninglen, I 286 287

- Tørrebrovad, Kvong s., I 221 222
 Tørredam, Læborg s., I 266
 »Tørredoes«, Haverslev s., I 38
 Tørrild, h., I 186 189 190 193 196
 197 198 200 201
 Tørrild, Nørup s., I 196
 Tørrild herredsting, Bredsten s.,
 I 195
 Tørring, s., Skodborg h., I 73 77 79
 83, -bjerg, nu Underbjerg, 77,
 - kirke 77, - præstegård 78
 Tørring, s., Vrads h., I 185, II 64
 Tørskind, Bredsten s., I 194
 Tørslev, Estruplund s., II 15
 Tøsby, Gadbjerg s., I 195
 Tøsløff, se Tørslev
 Tøsthau, nu Haughus, Jelling s.,
 I 191
 Tøstrup, s., II 18
 Tøstrup, Oddum s., I 176
 Tøving, Galtrup s., I 66
 Tågerud, Østofte s., II 164
 Tågerup, s., II 149 155, (by) 155
 156
 Tågholt, Sindal s., I 6
 Tårs, s., I 11 24, (by) 11, -hede
 12
 Tårup, Frørup s., II 147, Mesinge
 s., II 89, Taulov s., I 202
 Tåsinge, II 115
 Ubberud, s., II 80 81, - skov 81
 Udby, s., II 96 105, (by) 105, - kirke
 106
 Udegård, Ansager s., I 232 234
 Udstrup, Sdr. Nissum s., I 131
 Uggelbjerg, se Uglbjerg
 Uggelviig, se Uglvig
 Uggerby, s., I 4 5, (by) 5, - kirke 5
 Uggerbæk, Elling s., I 6
 Uggerholt, Råbjerg s., I 3, Volstrup
 s., I 23
 Uggerhøj, Uggerby s., I 5
 Ugilt, s., I 7 11 25, (by) 11
 Uglbjerg, Dejbjerg s., I 162
 Uglvig, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
 kbst., I 244
 Uhre, Brande s., I 188, Hover s.,
 Tørrild h., I 192, Ikast s., I 126,
 -, Neder-, Over-, (tidl. Haderup
 s., nu) Grove s., I 111
 Uhlund, Tvis s., I 117
 Uldborgensis nomarchia, Uldborg
 herridt, se Ulfborg h.
 Uldbæk, Lyne s., I 173
 Uldum, s., I 182 183 184, (by) 183,
 - kirke 183, - præstegård 183 184,
 - å 183
 Ulfborg, h., I 75 79 114 118 120 131
 135 136 139 145 152
 Ulfborg, s., I 133 136
 »Ulfnehiøg«, Trans s., I 91
 »Ulfhøye«, Ovtrup s., Morsø Sdr. h.,
 I 61
 Ulhøj, Haderup s., I 112
 Ulkind, Ringive s., I 186
 Ulkær, Sindbjerg s., I 181 182
 Ulkær mølle, Give s., I 186
 »Ullemooßen«, N. Broby s., II 117
 Ullerslev, s., II 141 142
 Ullerup, s., I 202 203, (by) 203
 Ullerup, Aggersborg s., I 39, Gal-
 trup s., I 62 66, Give s., I 186,
 Skærbæk s., I 288, Torup s., I 42,
 -, Sdr.-, Sennels s., I 47
 Ullffhøj, se Ulvhøj
 »Ullgraffberg«, Gjellerup s., I 125
 Ulstedbo, Sindal s., I 6
 Ulstrup, Hundborg s., I 56, Ru-
 bjerg s., I 15, Skt. Olai s., I 10
 Ulsund, Nees s., I 74 75
 Ultang, Ejsing s., I 106
 Ulvbjerg, Velling s., I 141
 Ulvehøj, Gudum s., I 80-81
 Ulvehøje, Skjoldborg s., I 54
 Ulvholm, Hune s., I 32
 Ulvhøj, Hygum s., I 85, Vrejlev s.,
 I 28
 Ulvkær, Velling s., I 141
 Ulvsrod, Ørslev s., II 107

- Ulvsø, Hee s., I 142
 Under Bakken, Torslev s., Ø. Han
 h., I 37
 Under Bjerget, Understed s., I 19
 Understed, s., I 18 19 20, – kirke 21,
 – præstegård 22
 Understrup, Ørre s., I 120
 Underup, s., (II 67)
 »Ungkarlbierge«, Timring s., I 137
 Ure, Lejrskov s., I 259, Tistrup s.,
 I 227
 Urhaffue, se Uhr
 Urup, Grindsted s., I 254 255
 Uslev, Mygdal s., I 8
 Uth, s., II 71
 Uurholm, Hem s., II 9
 Uve, Ringive s., I 186
- Vaang, se Vang
 Vaardaae, se Varde å
 Waarde, se Varde
 Waardegod, se Vorgod
 Vaardsøbell, se Vardesyssel
 Waare, se Varde
 Vaar Frue, se Vor Frue
 »Waarhøj«, Nørup s., I 196, Tødsø
 s., I 66
 Waarsaa, se Vorså
 Vaarwiig, se Varde
 Vadbjerg, Dybe s., I 88
 Vadgaard, se Billumvad
 Vadskær, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77, -gård 77
 Vadstrup, Hover s., Hind h., I 144
 »Wagssteen«, Almind s., Brusk h.,
 I 212
 Valdkær, Jetsmark s., I 33
 »Valhøy«, Ø. Assels s., I 65
 Vallberg, = Vallegård(?), Nyker s.,
 II 187
 Vallensgård, Åker s., II 183
 »Vallerhøy«, Hundborg s., I 56
 Valles Vandalorum, Valles Vindeli-
 corum, se Wenderdale
 Vallingsgaard, se Vallensgård
- Vallund, Ølgod s., I 227
 Vallø, Valløby s., II 31.
 Valløf, Vallø
 Vamdrup, s., (I 259), – kirke 256
 259
 Vandborg, s., I 84 86 88, -dal 86
 Vandel, Randbøl s., I 197
 Vandfuld, h., I 73 74 76 82 84 87
 88 97
 Vandkær, Volstrup s., I 23
 »Vandsnapbierge«, Holsted s., I 263
 »Vandspryngen«, Brejning s., I 157
 Vandsted, Skt. Hans s., I 10
 Vang, s., I 55
 Vang, Rutsker s., II 187
 Wang, se Vonge
 Vangen, Skt. Olai s., I 7
 »Vangfellie«, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 Vangris, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 Vangshøj, Skræm s., I 40
 Vanting, Brejning s., I 157
 Var, Aulum s., I 117
 Varbaße, se Vorbasse
 Varde, kbst., I 151 153 156 213 214
 215 216 236 237 238 240 241 243
 245 246 253 254 255, -hus 213,
 – mølle 237
 Vardesyssel, I 151 166 213
 Varde å, I 213 215 239 251 253 254
 Wardsysbel, se Vardesyssel
 Vare, se Vargård, St.-
 Ware, se Varde
 Vargård, St.-, Aulum s., I 118
 Varhede, Aulum s., I 117 118
 Varhogård, Gørding s., Gørding h.,
 I 267
 Varisbøl, Lønborg s., I 173
 Warnow, Mecklenburg, II 28
 Varsybell, se Vardesyssel
 »Warvadhøy«, Læborg s., I 266
 Vaskiergaard, se Vadskærgård
 Vaskiær, se Vadskær
 Waslunde, se Vorslunde, St.-

- Vastrup, se Vadstrup
 »Vayhøy«, Bejstrup s., I 39
 Vbberud, se Ubberud
 Wbitzøe, se Obitsø
 Wby, se Udby
 Wdde, se Udegård
 »Vderhøy«, Jernved s., I 273
 Vdstrup, se Udstrup
 We, se Uve
 Ved becken, nu Bækgård, Brejning s., I 157
 Vedby, Olsker s., II 187-88
 Vedel, Wedel, Wedele, se Vejle
 Wedelfjor, se Vejle fjord
 »Wedelhøy«, Sevel s., I 107
 Vedersø, s., I 139 148, – præstegård 149
 Ved Kiær, se Nørkær
 Ved Langbakken, Alstrup s., I 31
 »Ved Leed«, Idum s., I 135
 Wedl Odde, se Vejleodde
 Vedslet, s., II 53
 Weelby, se Vejlbj
 Weem, se Vemb
 »Weeßneeshøye«, Haverslev s., I 38
 Veffuelsbeck, nu Nørbæk, Næsbjerg og Øse s., I 237
 Vegelhøj, Tømmerby s., I 43
 Vegen å, Ulfborg h., I 137
 Veggarskiald, se Vægerskilde
 Veggarslev, s., II 18
 Wegstrup, se Vejstrup
 Weiby, se Vejby
 Weilbrou, se Vejlbj
 Weilby, se Vejby
 »Veile«, Harboør s., I 85
 Veilingsgard, se Vejlinggård
 Veill, Weille, se Vejle
 Veilstedt, nu Vejlgård, Assing s., I 129
 Veilstrup, se Vejlstруп
 Vein, se Vejen
 »Weirhøye«, Lomborg s., I 76
 Veirsø(e), se Vedersø
 Veirum, se Vejrur
 Vejbjerggård, Humlum s., I 82
 Vejby, s., I 26 27, – kapel 27, – å, nu Slusebæk, 27
 Veje, Hygum s., I 96
 Vejen, s., I 266, – kirke 265
 Vejen, Nr.-, Sdr.-, Rind s., I 127
 Vejers, Oksby s., I 225
 Vejerslev, s., I 63 64, (by) 63, –gård 63 64, – præstegård 63
 Vejhøj, Bejstrup s., I 39
 Vejlbj, se Vejby s., I 27
 Vejlbj, s., Elbo h., I 202 203 204, (by) 203, – kirke 204
 Vejlbj, s., Vends h., II 96 99, (by) 99, – kirke 99 100
 Vejle, kbst., I 122 178 179 182 183 190 192 193 194 200 206 207 258, – fjord 198, – kirke 180
 Vejleby, s., II 149 158, (by) 158
 Vejleodde, Østerild s., I 50
 Vejlgårde, Neder-, Over-, Rønbjerg s., I 104
 Vejlinggård, Dybe s., I 88
 Vejlstруп, Ulfborg s., I 133
 Vejrur, s., I 96 97, (by) 97 98
 Vejrur, s., I 267, –, Nr.-, Sdr.- 267
 Vejrur, Ingslev s., II 105, Sdr. Vium s., I 169
 Vejrø, Fejø s., II 167
 Vejsgårde, Ryde s., I 95
 Vejstrup, s., II 128
 Vejvad, Vinding s., Ulfborg h., I 136
 Welby, se Vejlbj
 Veldbæk, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg kbst., I 244
 Welderur, se Vellerur
 Veldingshøj, se Vellingshøj
 Velhusted, Assing s., I 129
 »Velkierhøy«, Jelling s., I 192
 Vellensgård, Nyker s., II 187
 Vellerur, Agerskov s., I 283
 Velling, s., I 139 141 163, – kirke 141
 Velling, Ll.-, St.-, Smidstrup s., I 208

- Vellingsgård, se Vellensgård
 Vellingshøj, Skt. Olai s., I 10
 Vemb, s., I 75, 100 101, – kirke 100,
 – Kirkegård 101, –, V.-, Ø.-, nu
 Vemb 101
 Venbjerg, Nors s., I 45
 Venckell, Mell-, Øster-, se Hov-
 vinkel
 Venckell høj, se Vinkelhøj
 »Wendam«, Vejen s., I 266
 Vendberg, se Venbjerg
 Vendelbo stift, I 54
 »Wenderdale«, Ålsø s., II 20
 Wend herritt, se Vends h.
 Vends, h., II 96 97 99 101 106
 Vendsyssel, I 6 18 37 151
 Wendtz herritt, se Vends h.
 Veng, s., II 55 56, – kirke 56
 Venkell, V.-, se Hovvinkel
 Venneberg, se Vennebjerg
 Vennebjerg, h., I 10 11 12 25 26
 Vennebjerg, s., I 15, (by) 15, -bak-
 ker 16
 Vennergård, Velling s., I 141
 Wennøe, se Venø
 Venø, s., I 73 82 97
 Wernouius, se Warnow
 Verst, s., (I 258), (by) 258, – kirke
 256 258
 Verum, se Vejrum
 Verø, se Vejrø
 Vesløs, s., I 42 44, -gård 44, – kirke
 44, -vejle 50
 Vestarp, se Vesttarp
 Vester, s., I 187, – kirke 187, -lund
 187
 Vesterager, Dejbjerg s., I 162, Vor-
 god s., I 153 156
 Vesterballe, Østofte s., II 161 163
 »Vesterbierge«, Holsted s., I 263,
 »-daal« 263
 Vesterby, Darum s., I 267, Fejø s.,
 II 167, Hover s., Hind h., I 144,
 Stavning s., I 162, Ødsted s.,
 I 200 201, Østerild s., I 50
 »Vesterbylle«, Aggersborg s., I 40
 Vesterbæk, Brejning s., I 157,
 Hover s., Tørrild h., I 192, Øse s.,
 I 237
 Vesterdierniis, se Diernæs, St.-
 Vestergade, Middelfart kbst., II 99
 Vestergård, Aggersborg s., I 39,
 Fabjerg s., I 80, Hygum s., I 86,
 Vandborg s., I 87, Østerild s.,
 I 50
 Vesterhavet, I 45 47 48 63 74 77 79
 87 93 100 132 135 139 150 170
 186 223 224 225 237 242 244 256
 257 259 268 272 274 277 281 283
 285 286 288, jfr. Vestersøen
 Vesterhavsiden, S. Bork s., I 168
 Vesterhede, Nøvling s., I 122
 »Vesterhee hye«, Vildbjerg s., I 118
 Vester h., (Bornholm) II 174 186
 Vester herredt, se Horne h., V.-
 Vesterkær, Fovsing s., I 99
 Vesterlygård, se Lidegårde, V.-
 Wester Lysbierig herret, se Lisbjerg
 h., V.-
 Vestermarie, s., II 186
 Vestermark, Ingstrup s., I 30,
 Tæbring s., I 60
 Westermarkier, se Vestermarie
 Vester mølle, Lødderup s., I 58,
 Ramme s., I 90
 Vesterp, se Vestterp
 Westerschouff, nu Rønninge Vester-
 skov, Rønninge s., II 84
 Westerseirup, se Sejrup
 Vesterskiern, se Skærum, V.-
 Wester Skowlending, se Skovlund,
 V.-
 Vesterslette, se Slet
 Vestersøen, I 45 75 85 160 202
 286, jfr. Vesterhavet,
 Vesterølby, se Ølby, V.-
 Vestkær, Ølgod s., I 232
 Westorp, se Vistorp
 Westrehaff, se Vesterhavet
 Vestre herred, se Vester h.

- Vestrop, trykf. f. Veftrup, se Vøvtrup
- Vestrup, Saltum s., I 32
- Vesttarp, Velling s., I 141
- Vestterp, V. Starup s., I 239
- Wexgaard, se Vejsgårde
- Weyberg, se Vejbjerggård
- Weye, se Veje
- Weyen, se Vejen
- Weysersleff, se Vejerslev
- »Weyhøye«, Haverslev s., I 38
- »Veyhøye«, Kallerup s., I 54
- Veyle, se Vejle
- Weylebye, se Vejleby
- Veyrup, se Vejrup
- Weysersleff, se Vejerslev
- »Veysøe«, Verst s., I 258
- »Vffnbasbiere«, Flade s., Morsø Nr. h., I 68
- Wgerby, se Uggerby
- Vgerhal, se Uggerholt
- »Vggelbeck«, Gram s., I 276
- Vggellholt, se Uggerholt
- Wgillt, se Ugilt
- »Wibeckmuoßhøj«, Aulum s., I 118
- Viborg, kbst., I 93 97 104 111 151 185 195 258, II 6 7
- Viborg stift, I 62
- Vibtarp(t), se Vittarp
- Wiburge, se Viborg
- Viby, s., Bjerger h., II 89, (by) 89
- Viby s., Ning h., II 48 49, – kirke 48
- Viby, Udby s., II 105
- Vibæk, Vejrup s., I 267
- Videbæk, (tidl. Vorgod s., nu) Videbæk s., I 153 156
- Vidstrup, s., I 8, –, Ø.- 9
- Vidstrup, Mårup s., I 15
- Wieby, se Viby
- Viegård, Ibsker s., II 177
- »Wiehøj«, Gram s., I 276
- Viet, Tirsted s., II 157
- Wiff, se Viuf
- Wiffuuld, se Vivild
- Vig, nu Herningsholm, Herning kbst., I 116
- Vige, Janderup s., I 216
- Viggen, nu Sønderlem Vig, Ejsing s., I 107
- Vigsoe, se Vigsø
- Vigsø, s., I 45
- Vigtoft, Ål s., I 224
- Wiibtofft, se Vigtoft
- Wiuff, se Viuf
- Wiim, se Vium
- Viimbeck, se Viumbæk
- Viim kirckegaard, se Kirkegård
- Wiimkrog, se Viumkrog
- »Wiibhøye«, Nr. Nissum s., I 79
- Vilberg, Wilbjerg, Willbierrig, se Vildbjerg
- Vilbøl, se Villebøl
- Vildbjerg, s., I 114 117 118 122 123 146 152, (by) 116, – præstegård 152
- Vildemoße, se Villemosegård
- Wilhußstedt, se Velhusted
- Willderup, se Ullerup
- Villebøl, Kalvslund s., I 275
- Villemosegård, Vejrum s., I 97
- Willersmølle, se Villerup mølle
- Villersø, s., II 18
- Villerup, Skallerup s., Vennebjerg h., I 15, – mølle 15
- Villesøe, se Villersø
- Villsund, se Vilsund
- Villumshøj, Trøstrup-Korup s., II 80
- Vils, Vejerslev s., I 63
- »Vilsbierrig«, Anst s., I 257
- Wilse, se Vils
- Wilsle, se Vilslev
- Vilslev, s., I 269 274, (by) 272, – kirke 269 272, – å, nu Kongeå, I 272
- Vilssund, se Vilsund
- Vilstrup skov, Skibet s., I 193
- Vilstrup, Sdr.-, s., I 210 211

- Vilsund, Hundborg h., I 54, Sund-
by s., I 62 68
Vilså, se Vilslev å
Vim, Sdr., se Vium, Sdr.
Vimby, nu Sdr. Vium, Sdr. Vium s.,
I 169
Vind, s., I 135 136, (by) 116 136,
– kirke 136 146
Vindbæk, Elling s., I 6
Vindelev, s., I 197, (by) 197
Vindelev, Sahl s., I 106
Windeløff, se Vindelev
Vinderup, Sahl s., I 106, – å 106
Vindgab, Vind s., I 136
Vinding, s., Hammerum h., I 117,
(by) 116
Vinding, s., Holmans h., I 205 206,
(by) 206
Vinding, s., Ulfborg h., I 135 136,
– høje 135, – kirke 135
Vindinge, h., II 125 131 143
Vindinge, s., II 132 134 139, (by)
139 140, – kirke 131 139, – kirke-
gård 132, – Kohave 134, – å
131
»Ving hye«, Vildbjerg s., I 120
Vingsted mølle, Bredsten s., I 192
194 198 200
Vinkel, Nr., Sdr., Heldum s., I
78
Vinkelhøj, Hove s., I 86
Winneberg(-), se Vennebjerg(-)
Vinstrup, Skt. Olai s., I 10
»Viphøye«, Ølstrup s., I 160
»Vipkier«, Sdr. Lem s., I 159
Virring, s., II 11, (by) 12
Virst, se Verst
Vischier, nu Visgård(?), Sinding s.,
I 123
Visselbjerg, Alslev s., I 225 248
Vissenbjerg, s., II 112
Vissing, Nr., Veng s., II 56
Vistorp, V., Ø., (tidl. Haderup s.,
nu) Grove s., I 112, – bæk 112
Vistrup, se Vidstrup, V.-
Witorp, se Vittrup
Vittarp, Oddum s., I 176, Ovtrup s.,
V. Horne h., I 217
Vitten, s., II 45
Witthen, se Vitten
Vittrup, Børglum s., I 26, Lindknud
s., I 261, Ljørslev s., I 64
Vittrup lund, Lindknud s., I 261
Viuf, s., I 211 212
Vium, Gudum s., I 81, (nu Vium-
gård) Ulfborg s., I 133
Vium, Nr., s., I 114 130 155 156
165 167, (by) 116 130 155 156,
– kirke 130 155 156, –krog 116
130 155 156, – å 156
Vium, Sdr., s., I 169, –gård 169,
– kirke 169 170, – mølle 169, – sø
169 170
Viumbæk, Faster og Nr. Vium s.,
I 167
Vium å, nu Vorgod å, Vorgod s.,
I 155
Vivild, s., II 12
Vivtrup, Haderup s., I 112, – bæk
112
Vixø, se Vigsø
Wjm, Wjmbye, se Vium, Nr.-
»Wlbech«, Nr. Vium s., I 156
Vlborg, Vldborg, Wldborryg, se
Ulfborg
Vlderup, se Ullerup
Wldomb, se Voldum
Vldrup, se Ullerup
»Vlfbiereg«, Dybe s., I 88
»Vlffhøy«, Føvling s., I 262, Holsted
s., I 263, Læborg s., I 266, Vrej-
lev s., I 28
Wlffsø, se Ulvsø
Vlffsroe, se Ulvsrod
Wlfftunge, se Ultang
Vlffuehøy(e), se Ulvehøj(e)
Vlholm, se Ulvholm
»Vlhøy«, Spandet s., I 287
Wlhøy, se Ulhøj
Vlkiar, se Ulvkær

- »Vlkierhøy«, Hover s., Tørrild h.,
I 192
Wlkiermølle, se Ulkær mølle
Vlkind, se Ulkind
»Vllershøye«, Faster s., I 166
Wlle(r)sluff, se Ullerslev
Vllerup, se Ullerup
»Wllhyøe«, Estvad s., I 103
»Vllhøj«, Gram s., I 276
Wllkier, se Ulkær
Wllstrup, se Ulstrup
Wlsbierge, se Ulvbjerg
»Vlshøj«, Grimstrup s., I 240
Vlstebou, se Ulstedbo
Vlstrup, se Ulstrup
Vnder Backen, se Under Bakken
Vnder Biergitt, se Under Bjerget
Vndersted, se Understed
Vnderstrup, se Understrup
Vndismarck, = Ho og Oksby s.,
I 225
Vod, Sinding s., I 123
»Wodaschouff«, Gram s., I 276
Vodde, se Vådde
Vodder, s., I 287, (by) 287
Vodkier, se Votkær
Vodstrup, Tødsø s., I 59 66
Woen, se Vogn
Voer, s., I 25, -gård 25, - kirke 25
Voer sogn, se Vorgod, s.
Voerså, Nr.-, Sdr.-, Albæk s., I 25,
(å) 24
Vogdrup, Tårs s., I 11
Wogenbiereg, se Vognbjerg
Wogensbyll, se Vognsbøl
Vogenstrop, Vogenstrup, se Vogn-
strup
Vogn, Mosbjerg s., I 5
Vognbjerg, Dejbjerg s., I 162, -,
Sdr.-, Stavning s., I 162
Vognlund, se Uhrlund
Vognsbøl, (tidl. Jerne s., nu) Esbjerg
kbst., I 244
Vognsgård, Gerum s., I 13
Vognslund, Ølgod s., I 227
Vognstrup, Navr s., I 99, Vinding
s., Ulfborg h., I 135
Vognstrup bæk, Vinding s., Ulfborg
h., I 135
Woiskoe, se Vårskov
Wolberg, se Voldbjerg
»Volborgis kilde«, Holsted s., I 263
Volbro, Voer s., I 26
Voldbjerg, Hee s., I 142
Voldbro, Gamtofte s., II 110
Voldby, s., II 18 59
Voldby, Kavslunde s., II 99
Volden, Gelsted s., II 103, Hørby s.,
I 22, Nr. Broby s., II 117
Voldum, Hjaremål s., I 50
»Volhøy«, Ølgod s., I 227
»Wollerhøye«, Hee s., I 142
»Wollmißhøye«, Sneum s., I 243
Volsgård, (tidl. Snebjerg s., nu)
Studsgård s., I 116
Volsholt, Tårs s., I 12
Volshøj, Hjortdal s., I 41, Tilsted s.,
I 52, Velling s., I 141
»Wolshøye«, Ejsing s., I 107
Volstrup, s., I 18 19 21 23, (by) 23,
- kirke 23
Volstrup, Hjerm s., I 94 95 96,
Hørmested s., I 5
»Vombeck«, Vildbjerg s., I 120
Vonaæ, se Vondå
Vondå, Ringkøbing a., I 140
Vong, Nr.-, V. Nykirke s., I 241 242
Vonge, Ø. Nykirke s., I 185
»Vonghøy«, Ølgod s., I 227
»Vonghøye«, Ølstrup s., I 160
Vongin, se Vangen
»Vongistiøren«, »Vongistiørne«,
Oure s., II 128
Vonig hede, Sahl s.(?), I 105
Vonsbæk skov, Skærum s., I 15
Vorbasse, s., I 200 238 239 253, (by)
253 254, - kirke 232 254, - kirke-
gård 253
Wordegod, Wordgod, se Vorgod
Vordingborg, kbst., II 165

- Vordingborg len, II 165
 Vorduod, trykf. f. Vordguod, se
 Vorgod
 Vor Frue kilde, Gudum s., I 80,
 Haverslev s., I 38, Sindbjerg s.,
 I 182
 Vor Frue kirke, = Flødstrup kirke,
 Flødstrup s., II 142, = Haverslev
 kirke, Haverslev s., I 38, = Kørup
 kirke, (tidl. Kørup s., nu) Krogs-
 bølle s., II 94, = Lerup kirke,
 Lerup s., I 36, = Nyborg kirke,
 Nyborg kbst., II 132, = Sjørring
 kirke, Sjørring s., I 53, = Ø. As-
 sels kirke, Ø. Assels s., I 65
 Vor Frue provsti, Odense kbst.,
 II 105
 Vorgod, s., I 114 125 130 146 152
 155 156 157, (by) 116 153 156,
 – kirke 153 155 156, – præstegård
 153, – å 152 153 155 156
 »Worhøy«, Tilsted s., I 52
 »Wor høye«, Torslev s., Ø. Han h.,
 I 37
 Woring, se Vorring
 Vork, Egtved s., I 200
 Vormark, Hesselager s., II 130,
 – vandmølle 130
 »Wormbdall«, Tilsted s., I 52
 Vormehøj, Aulum s., I 118
 Vormhøje, Estvad s., I 103
 Vormstrup, Haderup s., I 111
 Vornæs, Landet s., Sunds h., II 115,
 – skov 115
 Voromdale, Skjoldborg s., I 54
 Vorring, Nors s., I 45
 Vorrk, se Vork
 Vorsaa, se Voerså
 Vorslunde, St.-, Give s., I 186
 »Worumsdalls høye«, Sevel s., I 110
 Vorup, Hundborg s., I 56
 Vosborg, Ulfborg s., I 122 133
 Vostrup, Lønborg s., I 170
 »Votberg«, Møllerup s., I 59, »-høy«
 59
 Votborg, Gl.-, = Votborg voldsted,
 Tæbring s., I 60, -gård 60, – mølle
 60
 Votkær, Sdr. Borris, s., I 166
 Vraa, se Vrå, Ø.-
 Wraaegråd., se Brågård
 Wraaeye, se Vråeje
 Vraagaard, nu Vrå, Vodder s., I 287
 Vrad, h., I 114 126 127, s., I 126
 Wrandum, se Vranum
 Vrangbæk, Gerum s., I 13, Under-
 sted s., I 19 20
 Vranum sogn, nu Almind s., Lys-
 gård h., II 6, – kirke 6
 Wratz herret, se Vrad, h.
 Vre(e), Wrebye, se Uhre
 Wreglo(-), se Vrejlev(-)
 Vrejlev, s., I 11 27, – kirke 27,
 – kloster 26 27, – mølle 27
 Wreleff closter, se Vrejlev kloster
 Vrenderup, Fåborg s., I 239 242
 Vrengmouße skov, se Vrengmose
 skov
 Vrensted sø, = Ingstrup sø, Ing-
 strup s., I 30
 Wrop, se Urup
 Vrsle, se Uslev
 Vrengmose skov, Torslev s., Børg-
 lum h., I 24
 Vrøgum, V.-, Ø.-, Ål s., I 224
 Vrå, s., I 25
 Vrå, Aulum s., I 116 117 118, Gjel-
 lerup s., I 116 125, Lejrskov s.,
 I 259
 Vrå, Ø.-, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 Vråeje, Torslev s., Børglum h.,
 I 24
 Vråskov, Lejrskov s., I 259, –, Nr.-,
 Torslev s., Børglum h., I 24
 »Vråhøj«, Gram s., I 276
 Wstrup, se Vodstrup
 Vudst, se Vust
 Vugdrup, se Vogdrup
 Vuldborg h., se Ulfborg h.

- Wuldborg vad, Uldum s., I 183
 Wulderupgaard, se Ullerup, Sdr.-
 Wuldom, se Uldum
 »Wussø«, Egtved s., I 200
 Vust, s., I 41 42 43, (by) 42, – fjord
 43, -holme 42
 Vustrup, se Vodstrup
 Wuth, se Uth
 Væderstenen, = Backesteen, Rol-
 sted s., II 84
 Vægerskilde, Brejning s., I 157
 Værn, se Var
 »Wærhøj«, Jelstrup s., I 16
 Wøutrup, se Vivtrup
 Vøvtrup, Brejning s., I 156
 Vådde, Ikast s., I 116 126
 Vårskov, (tidl. Østofte s., nu) Band-
 holm s., II 166

 Yderich, se Yderik
 Yderik, Torstrup s., I 226
 Yding kirke, Ødsted s., I 199 201
 Ylibierg, Yllibierg, se Yllebjerg
 Yllebjerg, Hodsgager s., I 116 121,
 (gård) 121

 Zeenhøj, se Senhøj
 »Zingelbierg«, Føvling s., I 262

 Æbelholt, se Abildholt
 »Ædebanck«, Ansager s., I 234
 Æghole, Fovsing s., I 99
 Ægsgaard, se Egsgård, Ny-
 Ærtbjerg, Dybe s., I 88
 Ærø, II 122
 »Æßberg«, Nr. Nissum s., I 79
 Æstvad, se Estvad

 »Ødall«, Læborg s., I 266
 »Øddeldaal«, Saltum s., I 31
 Ødsted, s., I 199, (by) 200, – kirke
 199 200 201
 Øen, Nyborg kbst., II 138
 »Øerveile«, Dybe s., I 88
 Øesløs, se Øsløs

 Øffuerheegaard, se Hedegård, Over-
 Øgelstrup, Råsted s., I 133
 Øgelund, Give s., I 186
 Øglund, se Øgelund
 Øgårdsbæk, Vorgod s., I 153 156
 Øje, Idum s., I 135
 Øksendrup, s., II 127, (by) 127
 Øksenhede, Volstrup s., I 23
 Øksenhøj, Holsted s., I 263, Tødsø
 s., I 66, Ørding s., I 65
 Øksnebjerg, Gamtofte s., II 110
 Ølaawad, se Øllufvad
 Øland, s., I 41
 Ølby, s., I 81 97 98 99, (by) 98,
 – kirke 98, –, V.- 98
 Ølgod, s., I 176 232, (by) 232,
 – kirke 232, – præstegård 232
 Ølholm, Langskov s., I 183
 Ølluf, Høje-, V. Nebel s., Skast h.,
 I 246, –, Ll.- 246, -gård 246,
 – smedje 246, -vad 246
 Ølsted, s., Hatting h., II 71, V. Lis-
 bjerg h., II 43
 Ølstrup, s., I 146 157 160, – kirke
 160, – præstegård 160
 Øm kloster, Rye s., II 55 60
 Ønbøll, se Ørnbo
 Øndemose, Vemb s., I 101
 Ørbeck(-), se Ørbæk(-)
 Ørbæk, s., II 147
 Ørbæk, Hoven s., I 177
 Ørbækgård, Ørum s., Djurs Nr. h.,
 II 18
 Ørcken slot, se Ørkild
 Ørderup, Toftlund s., I 282
 Ørding, s., I 64, (by) 65, – kirke 64
 Øre, Øreby, se Ørre
 Øregård, Nors s., I 45
 Ørgaardt, se Øregård
 Ørgård, Resen s., I 82
 Ørhede, Volstrup s., I 23
 Øritt, se Ørre
 Ørkild, Svendborg kbst., II 134
 Ørnberget, se Ørnebjerg
 Ørnbo, Bjergby s., Horns h., I 7

- Ørndal, Skærum s., I 15, -shøj 14
 Ørndrup, Karby s., I 60 62 63
 Ørnebjerg, Ingstrup s., I 30
 Ørnhod, se Ørnhoved
 Ørnhoved, (tidl. Tjørring s., nu)
 Herning kbst., I 116 128
 Ørnhuod, se Ørnhoved
 Ørnhøj, Jetsmark s., I 33, -, Liden-,
 St.-, Grimstrup s., I 240
 Ørnsholt, Ø. Nykirke s., I 185
 Ørnshøj, Ljørslev s., I 64
 Ørnssø, Farup s., I 274
 Ørre, s., I 113 114 117 118 120 121
 123 124 152, (by) 116 121, -gård
 120, - kirke 120 123, - præste-
 gård 121
 Ørrehøj, Aulum s., I 118
 Ørret by, Ørridt, se Ørre
 Ørs, Rom s., I 76
 Ørß, se Flynderørs
 Ørskov, Snebjerg s., I 128
 Ørslev, s., Vends h., II 96 106 108,
 (by) 106 107, - kirke 106 109,
 -skov 107
 Ørßløff, se Ørslev
 Ørsted, s., II 15
 Ørting, s., (II 54), - kirke 53 54
 Ørtoft, Volstrup s., I 23
 Ørum, s., Djurs Nr. h., II 18 (19)
 Ørum, V.-, Sindbjerg s., I 181 182
 Ørum slot, Ørum s., Hassing h.,
 I 46
 Ørvad, Hørby s., I 22
 Øse, s., I 237 238, (by) 237 238,
 - kirke 236 237, - præstegård 237
 Øsleff, se Ørslev
 Øsløs, s., I 42 44, (by) 44, - kirke 44
 »Øßhøy«, Kvong s., I 221
 Østbæk, Ølgod s., I 232
 Østed, se Østede
 Østedgård, Bredstrup s., I 204
 »Østerbiereg(e)«, Føvling s., I 262,
 Holsted s., I 263
 Østerby, Bølling s., I 164, Fejø s.,
 II 167, Flødstrup s., II 142, Gim-
 sing s., I 97, Hjerm s., I 96, Mø-
 borg s., I 75, Stavning s., I 162,
 Sdr. Omme s., I 189
 Østerbygårde, Nysogn s., I 150
 Østerdal, Føvling s., I 262
 Østerdierniis, se Diernæs, Ll.-
 Østergård, Bjergby s., Horns h., I 8,
 Fjellerup s., II 18, Gudum s.,
 I 81, Heldum s., I 78, Hemmet s.,
 I 170, Sir s., I 100, Vandborg s.,
 I 87
 Østerhau, nu Kattegat, I 185 200.
 Jfr. Østersøen
 Østerherred, Bornholms amt, II 174
 175
 Østerherred, se Horne h., Ø.-
 Østerhoe, Lindknud s., I 261
 Østerhoved, Givskud s., I 185,
 Nøvling s., I 121 122
 Østerhu, Østerhuod, se Østerhoved
 Østerild, s., I 42 48 50, - fjord 50,
 -hede 50, - kirke 49 50
 Østerlarsker, s., II 175
 Østerlemb, se Lem, Ø.-
 Østerlund, Idum s., I 133
 Østermarie, s., (II 175), - kirke 175
 Østermark, Tæbring s., I 60
 Østermølle, Lødderup s., I 58
 Østerseirup, se Sejrup
 Østerskerm, se Skærum, Ø.-
 Østerskov, Nr.-, Ryde s., I 95
 Øster Skowlending, se Skovlund,
 Ø.-
 Øster Slette, se Slet
 Østerstrand, Nyborg kbst., II 139
 Østersø, Tørring s., Skodborg h.,
 I 77
 Østersøen, nu Kattegat, I 19 21 202,
 jfr. Østerhau
 Østersøen, = Lillebælt, I 210
 Østertostrup, se Tovstrup, Ø.-
 Østholm, Hillerslev h., I 48
 Østofte, s., II 149 150 159 162, (by)
 159 161 166, - kirke 160 162 163
 Østre herred, se Østerherred

- Østremarkier, Østremarkirche, se
 Østermarie
 Østrup, Saltum s., I 32, Trige s.,
 II 42
 Østruphave, Trige s., II 42
 Østrupsø, Saltum s., I 32
 Øttofft, se Ørtoft
 Øum, se Øm
 Øvig, Skærrild s., I 129
 Øxenbierge, se Øksnebjerg
 Øxendrup, se Øksendrup
 Øxenhede, se Øksenhede
 Øxenhøj, se Øksenhøj

 Åbenterp, Vrejlev s., I 27
 Åbjerg, Estvad s., I 104, Vedersø s.,
 I 149
 Åbjerg hede, Vedersø s., I 149
 Åby, Nyker s., II 187
 Åby, Nr.-, s., II 96 104 105, (by)
 104, -lund 104
 Åbygårde, Aulum s., I 117
 Åbyhuse, Aulum s., I 118
 Åby skovled, Skårup s., II 113
 Åbøl, Tislund s., I 284
 Åbølling, V.-, Brøns s., I 288
 Ågeby, Landet s., Lollands Sdr. h.,
 II 149, - kirke 158
 Ågesbøl runde, Føvling s., I 262
 Åghøj, Ovrtrup s., Morsø Sdr. h.,
 I 61
 Ågård, Kettrup s., I 42, Pedersker
 s., II 180, Sejlstrup s., I 17, Vild-
 bjerg s., I 120
 Ågårdbro, Ø. Starup s., I 209
 Ågårde, Bindslev s., I 4
 Ågård mark, Thyregod s., I 187
 Åhøjrup, Brenderup s., II 101
 Åker, s., II 177 183
 Åkirkeby, kbst., II 171 173 183 184
 Ål, s., I 224, - præstegård 224,
 - præstegårdssø (nu Præstesø)
 224
 Ålborg, kbst., I 31 34 61 82, - stift
 62 114
 Ålbæk, Råbjerg s., I 3, Thyregod s.,
 I 187
 Ålbæk Møllegård, V. Nykirke s.,
 I 242
 Åle, s., (II 64), (by) 64
 Åle, Sahl s., I 105, -bæk 105
 Ålegård, Skræm s., I 40
 Ålholms len, II 150 167
 Ålholms slot, Nysted lands., II 167
 Ålhøj, Tømmerby s., I 43
 Ålling, Ansager s., I 232 234,
 -Korshøj 234
 Ålsbo, Rørup s., II 103
 Ålsgård, Engbjerg s., I 85
 Ålsrode, Ålsø s., II 20
 Ålstrup, Sejlstrup s., I 17
 Ålsø, s., II 20 21, (by) 21, - kirke 20
 Ålunde, Fåborg s., I 241 242
 Ålørkke, Avnslev s., II 141
 Årbæk mølle, Ørding s., I 65
 Århus, kbst., I 122 258 286, II 7 8
 17 18 28 38, - stift, I 183, II 5 11
 41 45 58 65 68 70
 Årre, s., I 240 241, (by) 240, - kirke
 236 237, - røgler 240
 Årsdale, Ibsker s., II 172 177
 Årslev, s., II 14
 Årsmarke, Hunseby s., II 166
 Årup, Hanning s., I 162, Kollerup
 s., V. Han h., I 35 40, Torslev s.,
 Ø. Han h., I 37
 Årup høje, Torslev s., Ø. Han h.,
 I 37
 Ås, Skjoldborg s., I 54, Tårs s., I
 11
 Åsen, Sindal s., I 6
 Åserup, Tirsted s., II 157
 Ås hede, Skjoldborg s., I 54
 Åsholm, Ugilt s., I 11
 Ås mølle, Tårs s., I 12
 Ås skov, Tårs s., I 11
 Åst, V.-, Ø.-, Lindeballe s., I 195
 Åsted, s., I 13 14, - hede 14, - kirke
 13, - præstegård 14
 Åsted, Kvong s., I 221 222

- Åstrup, s., I 238 239
Åstrup, Gammelsohn s., II 18, Hæ-
strup s., I 17, Skt. Hans s., I 10
Åsum, h., II 84
- Åtte vandspring, Føvling s., I 262
Åvad, Sinding s., I 123
Åved, Vodder s., I 287

PERSONNAVNREGISTER

Personnavneregisteret er indrettet således, at personer skal søges under deres efternavn, hvis de er nævnt med et sådant. Efternavnet kan være patronymikon (-sen, -datter) eller slægtsnavn / tilnavn. De personer, der er benævnt med såvel patronymikon som slægtsnavn/tilnavn, skal søges under deres patronymikon idet der dog i almindelighed er krydshenvisning til patronymikonnet under det pågældende slægtsnavn/tilnavn. Niels Andersen er opført under Andersen, Oluf Andersen Grønbæk ligeledes under Andersen med krydshenvisning under Grønbæk (krydshenvisninger er dog udeladt, når tilnavnet (tilføjelsen) er identisk med bostedet, f. ex. præsten i Lønne Oluf Pedersen Lønne, idet det kan være tvivlsomt, om tilføjelsen er en fast bestanddel af navnet). Til personnavnene er føjet nødtørftige oplysninger om personernes erhverv og bosted.

Der er foretaget lempelige ortografiske normaliseringer. Mange af personernes, specielt de gejstliges, navne har latiniseret form. De opføres under den tilsvarende danske form, for så vidt som de pågældende personer i andre kilder kendes med navne i dansk form.

Aad, Jens, Stadil s., I 148
Aagesen, Niels, ridder, Østermarie s., II 175
Aalborg, se Madsen, Christen
Absalon, se Pedersen, Axel
Adtzersønn, se Assersen
Aegidius, se Gødesen
Albrecht, konge af Sverige, II 132
Alff, sagnskikkelse, Gamtofte s., II 111
Allbech, se Pedersen, Christen
Aluig S., fejl for Jes Qvie, II 8
Amlet, sagnkonge, I 80 83 II 12
Andersen, Anders, præst i Klim, Torup og Vust s., I 42
Andersen, Erik A. Tuxenius (Ericus Andreas Tuxenius), præst i Errindlev og Olstrup s., II 155
Andersen, Jens A. W., præst i Holstebro, I 138
Andersen, Jørgen, præst i Engbjerg og Harboør s., I 85
Andersen, Mads (Matthias Andreæ), præst i Hedensted s., II 71
Andersen, Mads A. Bredal, præst i Bredsten s., I 195
Andersen, Mads A. Ebberup, præst i Staby s., I 132
Andersen, Niels, bonde, Svanninge s., II 120

- Andersen, Niels A. Svejstrup (Nicolaus Andreae Svejstrupius), præst i Dover og Veng s., II 56
- Andersen, Oluf, præst i Vejle kbst. og Hornstrup s., I 180
- Andersen, Oluf A. Grønbæk, præst i Them s., II 62 63
- Andersen, Peder A. Røding (Petrus Andreae Røding), præst i Rødding og Skrave s., I 280
- Andersen, Poul, præst i Almind og Sjørølev s., II 5 6
- Andersen, Stig A. Hvide, Marsk Stig, marsk, II 36 37 90 111
- Andersen, Søren, præst i Gøl s., I 34
- Andersen, S[øren] A. T[hrane], præst i Ø. og V. Assels s., I 65
- Andreas, helgen, II 56 150
- Andreae, se Andersen
- Antonius, helgen, II 139
- Arboe, se Mikkelsen, Peder
- Arenius, se Pedersen, Jens
- Arnoldsen, Frederik (Fredericus Arnoldi), præst i Hundslund og Oldrup s., II 53
- Assersen, Oluf, præst i Sennels s., I 48
- Assersen, Peder, præst på Askø, II 167
- Avonis, se Ovesen
- Axelsen, Oluf A. Thott, marsk, II 32
- Baad, adelsslægt, II 150
- Bajus, Janus, præst i Grundfør og Spørring s., II 42
- Baltzersen, Niels, præst i V. Starup og Åstrup s., I 239
- Baniall, sagnskikkelse, grundlagde Bandholm, II 165
- Banner, se Nielsen, Anders
- Barfod, Claus, præst i Sneum og Tjæreborg s., I 244
- Barfodius, Laurentius, præst i Lydum s., I 223
- Bartholomæus, helgen, I 221
- Basse, Hans, kaptajn, ejer af Gerumgård, I 13
- Beck, Lave, landsdommer, II 164
- Benedicht, Laurentius, bogtrykker i København, II 35
- Bertelsen, Peder B. Hygum, præst i Hygum s., I 280
- Beschoyus, se Madsen, Anders
- Bie, Søren, bonde, Hunstrup s., I 49
- Biering, Peder, præst i Ø. Snede s., I 180 181
- Bilde, se Bille
- Bille, adelsslægt, II 143
- Bille, Birgitte, g. m. Jens Mogensen, Sinding s., I 123
- Bille, Erik, til Kærsgård, Østofte s., II 164 165
- Bille, Holger, til Højbygård, Tågerup s., landsdommer, II 155
- Bille, Sidsel, jomfru i Dalum kloster, II 83
- Bing, Lave, til Myregård, Åker s., II 183
- Bing, Oluf, til Myregård, Åker s., II 183

- Birgitte, enke, Rye s., II 60
Bjørn, sagnskikkelse, Trøstrup-Korup s., II 81
Blaer Hins, jyde, en af Knud den helliges banemænd, II 112
Blasius, helgen, II 140
Blichfeldius, se Christensen, H.
Bodulf, helgen, II 35 177
Boe, sagnskikkelse, Landet s., II 115
Bognesius, se Rasmussen, Niels
Bonum, Jacobius, præst i Darum s., I 268
Borchardsen, Johan, biskop over Ribe stift, I 131 205 264 265 279
Braa(e), se Brahe
Brahe, Jørgen, til Hvedholm, I 194
Brahe, Otte, til Krogholm og Engebøllegård, II 155
Bredal, Nicolaus, præst i Vejlbys., II 100
Bredal, se Andersen, Mads
Brock, se Brok
Brockenhuus, Frands, marsk, lensmand på Nyborg slot, II 134
Brok, Eske, til Gammel Estrup, Fausing s., II 107
Brok, Lave, til Gammel Estrup, Fausing s., II 108
Brok, Swrius, adelsmand, bosat i Sorvad, Gjesing s., II 13
Brud, se Nielsen, Christen
Brun, Oluf S., præst i Hjortlund og Kalvslund s., I 275
Brun, se Hansen, Jens, Henningsen, Ingvar, Madsen, Christen, Pedersen, Severin.
Brødtorph, se Iversen, Jørgen
Burgla, jomfru, siges at have grundlagt Børglum kloster, I 26
Buch, Lav(e), fejl for Beck, Lav(e)
Budolpho, se Bodulf
Bugge, Niels, til Hald, Dollerup s., II 99
Byrge, se Gunnarsen, Birger
Bøgwad, Niels, præst i Eltang og Vilstrup s., I 210
Bøgvadt, se Nielsen, Anders

Catharina, helgeninde, I 98
Cecilia, se Skinkel
Chiliani, se Kjeldsen
Christen (Christensen Quist), præst i Hunstrup s., I 49
Christen, præst i Vorgod s., I 153
Christensen, Anders, præst i Sunds s., I 124
Christensen, Bertel, præst i Hundborg og Jannerup s., I 56
Christensen, Bertel, præst i Hvejsel og Givskud s., I 185
Christensen, Christen C. Ferring, præst i Mejrup s., I 92 93
Christensen, Christen C. Giødstrup, præst i Bøvling s., I 83
Christensen, Erik, præst i Sindal og Astrup s., I 7
Christensen, H. C. Blichfeldius, præst i Tirstrup s., II 35

- Christensen, Jacob, præst i Gislev s., II 126
 Christensen, Jens præst i Haderup s., I 102 106 112
 Christensen, Jens, præst i Vang og Torup s., I 55
 Christensen, Jens, præst i Vejerslev og Blidstrup s., I 64
 Christensen, Jens C. Giødstrup, præst i Hee og No s., I 144
 Christensen, Jørgen (Georgius Christiani W.), præst i Kvong s., I 221
 Christensen, Jørgen (Georg Christiani), præst i Rejsby s., I 286
 Christensen, Jørgen C. Pind, præst i Karlby og Voldby s., II 18
 Christensen, Kjeld, præst i Nors og Tved s., I 46
 Christensen, Knud C. Grejs, præst i Grejs og Sindbjerg s., I 181 182
 Christensen, Knud, præst i Ho og Oksby s., I 225
 Christensen, Knud, præst i Nebbelunde og Sædinge s., II 157
 Christensen, Lauritz, præst i Ørre og Hodsager s., I 121
 Christensen, Mads C. Giødstrup, præst i Aulum s., provst i Hammerum h.,
 I 113 114 116 127
 Christensen, Niels, præst i Holme og Tranbjerg s., II 49
 Christensen, Niels C. Giødstrup, præst i Snebjerg og Tjørring s., I 128
 Christensen, Niels C. Spend, præst i Sæby kbst., I 18
 Christensen, Oluf, præst i Tørring og Heldum s., I 78
 Christensen, Paulus C. Schatzenius, præst i Henne s., I 223
 Christensen, Peder C. B., præst i Bølling og Sædding s., I 164
 Christensen, Poul C. Paaske, præst i Kallerup og Skjoldborg s., I 55
 Christensen, Rasmus, præst i Gern og Skannerup s., II 58
 Christensen, Søren, præst i Asp s., I 92
 Christensen, Søren, præst i Ingstrup, V. Hjermslev og Alstrup s., I 31
 Christensen, Thames C. Høst, præst i Hviding s., I 285
 Christian, hertug, se Christian III
 Christian I, konge, I 123
 Christian II, konge, II 75 76
 Christian III, konge, I 209, II 63 93 117 133 134 136 152
 Christian IV, konge, I 209 210, II 93 173
 Christiani, se Christensen
 Christine, kong Hans' dronning, II 75 76 78 80
 Christoffer, helgen, II 139
 Claudio, se Clausen
 Clausdatter, Kirstine, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Clausdatter, Margrete, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Clausen, Niels, præst i Dalby og Stubberup s., II 91
 Clausen, Niels (Nicolaus Claudii), forstander, Karup s., II 8
 Clausen, Oluf, præst i S. og N. Bork, I 169
 Clausen, Peder (Petrus Claudius F.), præst i Ål s., I 224
 Clemendsen, Jens C. Ikast, præst i Ikast s., I 127
 Clemens VI, pave, II 160
 Clement, se Skipper Clement
 Crispianus, helgen, II 55

Crispinus, helgen, II 55

Daa, adelsslægt, Danstedgård, Sædinge s., II 157

Dall, Niels D. Nustrup, præst i Nustrup s., I 277

Dall, se Sørensen, Oluf

Dan, sagnkonge, I 191

Dorthea, Christian III's dronning, I 210

Dynis, sagnskikkelse, Langå s., II 126

Dyre, Hans, ejer af Knivholt, I 12

Ebberup, se Andersen, Mads

Ebbesen, Niels, grev Gerts banemand, II 42

Eilersen, Jørgen Grubbe, til Tostrup (Kristianssæde), Skørringe s., II 157

Elisabeth, Christian II's dronning, II 76

Elle, se Skram, Ellen

Elling, dommer i Jylland, I 190

Ellitze, sagnskikkelse, Rolands hustru, Oure s., II 128

Enevoldsen, Poul (Paffuel Enndwold), præst i Gamtofte s., II 110

Erasmi, se Rasmussen

Erici, se Eriksen

Erik, tidligere (katolsk) præst i Bevtoft s., I 284

Erik (Klipping), konge, II 109

Erik (Menved), konge, II 75

Eriksen, Niels E. (Nicolaj Ericj) Rosenkrantz, ridder, II 22, 24 25 27 28
31 33

Eriksen, Oluf, præst i Balslev og Ejby s., II 104

Erland, sagnskikkelse, Trøstrup-Korup s., II 81

Eysen, Andreas, ridder, Lyngby s., II 21

Falenkamp, Bernt, præst i Pjedsted s., I 207

Falk, Bo, til Nielstrupgård, Vivild s., II 13

Falmer, helgen, I 247

Fasti, Thomas, ejer af Katholm, Ålsø s., II 20

Ferring, se Christensen, Christen

Flæsk, Peder, til Flæskholm, Nyborg kbst., II 134

Fogius, se Sørensen, Jens

Franciscus, se Frands

Frands, hertug, søn af kong Hans, II 75 76 77 78 80

Frandsen, Anders, præst i Alsted og Bjergby s., I 69

Frandsen, Christopher, præst i Torslev og Lendum s., I 25

Frandsen, Jørgen eller Gregers (Georgius eller Gregorius Francisci filius),
provst i Hatting h., II 69 71

Frederik I, konge, II 152

Frederik II, konge I 210, II 82 93 94 136 138 152

Fregne, sagnskikkelse, Ibsker s., II 177

- Friis, Albert, rigsråd, ejer af Haraldskær, Skibet s., I 193
 Friis, Alhed, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Friis, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Friis, Christian, kansler, I 66 67 237
 Friis, Iver, ejer af Haraldskær, Skibet s., I 193
 Friis, Jep, biskop i Børglum, I 26
 Friis, Johan, til Hesselager, kansler, II 82 133
 Frode, konge, II 42
 Fussing, se Lauritsen, Hans
- Galtb[ergii], se Jacobsen, Jacob
 Gamaliel, Johannes, præst i Gudbjerg s., II 130
 Gammelhest, Anker, sagnskikkelse, I 243 268
 Gavl, sagnskikkelse, Gaverslund s., I 207
 Gavl, sagnskikkelse (Hindsgavl), II 98
 Georgiades, se Jørgensen
 Georgii, se Jørgensen
 Gert, greve, II 42
 Giødstrup, se Christensen, Christen, Jens, Mads, Niels
 Glambek, Claus, lensmand, II 56
 Gluud, Søren, præst i S. Vium og Hemmet s., I 170
 Gorm, konge, I 191 193
 Gorm, se Lauritsen, Laurits
 Graasuend, se Grathe
 Grathe, Svend (Svend Graasvend, Svend Knap), konge, I 217 284, II 6
 Gregers (Jensen), præst i Vorgod s., I 153
 Gregersen, Hans G. Hemmet, præst i Stavning s., I 162
 Gregersen, Iver G. Hemmet, præst i Skjern s., I 152
 Gregersen, Peder, præst i Vorgod og N. Vium s., I 155
 Grenovius, se Sørensen, Lars
 Grosuend, se Grathe
 Grubbe, Sivard, til St. Kannikegård, Bodilsker s., II 178
 Grubbe, se Eilersen, Jørgen Grubbe
 Grønbæk, se Andersen, Oluf
 Guldkøll, Gram, sagnskikkelse, I 276
 Guldsko, Erland, sagnskikkelse, I 199 201
 Gunnarsen, Birger, ærkebiskop, II 173 178
 Gyldenstjerne, Ingeborg, fru, Skibet s., I 193
 Gyldenstjerne, Peder, til Timgård, rigsmarsk, I 136
 Gyldenstjerne, Predbjørn, lensmand, I 83
 Gyldenstjerne, Skjalm, Åker s., II 183
 Gødesen, søn af biskop Jens Gødesen, II 47
 Gødesen, Jens (Johannes Ægidius), biskop i Århus, II 3 5 11 39 45 58 65
 68 70
 Gøye, Absalon, lensmand, II 82 153 154

- Gøye, Falk, ejer af Lundergård, Jetsmark s., I 33
Gøye, Henning, til Kærstrup, Fuglse s., II 153
Gøye, Karen, datter af Absalon Gøye, g. m. Breide Rantzau til Kelstrup,
II 154
Gøye, Mogens til Bremersvold, m. v., II 153 154 155
- Hagen (Hagæus), konge, II 20
Hals, Mads, til Gadebygård, Østermarie s., II 176
Handbergius, se Lauritsen, Jens
Hans, konge, II 75 76 78 80
Hans Baptistæ, se Johannes Døber
Hansdatter, Johanne, jomfru i Dalum kloster, II 83
Hansdatter, Magdalene, jomfru i Dalum kloster, II 83
Hansdatter, Margrete, gammel jomfru i Dalum kloster, II 83
Hansdatter, Margrete, ung jomfru i Dalum kloster, II 83
Hansen, Bendix, præst i Svindinge s., II 126
Hansen, Bertel (Bartholomæus Johannis), præst i Gylling s., II 54
Hansen, Christen, præst i Hesselager s., II 127
Hansen, Christen, præst i Vejen og Læborg s., I 266
Hansen, Hans, præst i Tågerup s., II 156
Hansen, Jens H. Brun, præst i Virring og Essenbæk s., II 12
Hansen, Jørgen, præst i Svanninge s., II 120
Hansen, Laurits (Laurentius Johannis Fardrup), provst i Kalvslund h.,
præst i Farup s., I 274 279
Hansen, Mads, præst i Brenderup s., II 102
Hansen, Mads (Matthias Johannis), præst i Horne og Torstrup s., I 226
Hansen, Niels, præst i Gjering og Nørager s., II 13
Hansen, Peder H. Mørch, præst i Understed og Karup s., I 22
Hansen, Rasmus, præst i Herrested s., II 147
Harald (Blåtand), konge, I 193 210
Hardenberg, adelsslægt, Svanninge s., II 119
Hardenberg, Jacob, rigsråd, II 120
Hardenberg, Kirsten, g. m. Axel Brahe til Scheelenborg, II 91
Hardenberg, Mette, g. m. Predbjørn Gyldenstjerne, II 107
Heldvad, Niels (Helvaderius), historiker, I 153
Hemmet, se Gregersen, Hans, Iver
Hemmingsen, Christen (Christen Kenningβøn), præst i Kullerup og Refs-
Vindinge s., II 143
Henningsen, Ingvar H. Brun, præst i Svanninge s., II 120
Hesthinde, »Stj Huithis broeder«, til Hestholm, Gamtofte s., II 111
Hielm (Hielmus), ridder, Dover s., II 55 56
Hindtzen, Peder, bonde i Avnslev s., II 140
Hindze, sagnskikkelse (Hindsgavl), II 98
Hiort, Nicolaus, magister, Dalum s., II 82
Hoffmandt, Jacob, præst i Hyllested og Rosmus s., II 22

- Horlevius, Johannes Samuel, provst i Nim h., præst i Horsens, II 66
Horsnensis, se Jørgensen, Christen
Hundewad, Jens, præst i Almind s., I 211
Huno, herremand, »princeps«, Østofte s., II 165
Huid, Knud, bonde i Lørup, Ryslinge s., II 125
Huitfeldt, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
Huitfeldt, Arild, historiker, I 46 151
Huitfeldt, Claus, til Krumstrup, Ryslinge s., II 125
Huithi, Hvide, se Andersen, Stig
Høgh, Jacob, til Krumstrup, Ryslinge s., II 125
Høst, Christen, præst i Lunde og Ovtrup s., I 221
Høst, se Christensen, Thames
Høyen, se Pedersen, Niels
- Ib (eller Jeppe), greve på en herregård i Agernæs skov, Krogsbølle s., II 94
Iffuersen, Iwari, se Iversen
Iversen, Gregers (Gregorius Iwari), provst i Han herred, præst i Brovst og Svenstrup s., I 36 37
Iversen, Jens, præst i Galtrup og Ø. Jølby s., I 67
Iversen, Jørgen I. Brødtorph, præst i Aggersborg s., I 40
Iversen, Peder, præst i Albæk og Voer s., I 26
Iversen, Thord, »høvding«, folkevisefigur, Aulum s., I 118
- Jacobi, se Jacobsen
Jacobsdatter, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
Jacobsen, Albret, præst i Ø. Starup og V. Nebel s., I 212
Jacobsen, Jacob, præst i Lødderup og Elsø s., I 59
Jacobsen, Jacob (Jacobus Jacobæus), præst i Østofte s., II 159 166
Jacobsen, Jacob J. Galtb[ergii], præst i Saksild og Nørlev s., II 52
Jacobsen, Jon (Venusin), historiker, II 3
Jacobsen, Niels (Nicolai Jacobi), »dominus«, S. Borris s., I 165
Jacobsen, Oluf, præst i Hunstrup og Østerild s., I 50
Jacobsen, Otte, præst i Hørby og Volstrup s., I 23
Jacobæus, se Jacobsen
Jani, se Jensen
Jell, bonde, Holme s., II 49
Jensdatter, Karine, jomfru i Dalum kloster, II 83
Jensen, Christen, præst i S. Borris og FASTER s., I 167
Jensen, Christen, præst i Vedersø s., I 149
Jensen, Gregers, præst i Hove og Vandborg s., I 87
Jensen, Hans, landsdommer på Bornholm, II 186
Jensen, Hans (Johannes Jani), præst i Jerne og Skast s., I 245
Jensen, Hans (Johannes Joannis), præst i Trige og Ølsted s., II 43
Jensen, Hans, præst i Tødsø og Erslev s., I 66
Jensen, Jens, præst i Herslev og Viuf s., I 211

- Jensen, Knud, præst i Solbjerg og Sundby s., I 68
Jensen, Laurits, præst i Beder s., II 51
Jensen, Laurits, præst i Stadil s., I 148
Jensen, Melchior (Melchior Janus Scandorphius), præst i Torrild og Ved-
slet s., II 53
Jensen, Mogens, præst i Gauerslund s., I 208
Jensen, Morten, præst på Femø, II 166
Jensen, Morten J. Haandberig, præst i Handbjerg s., I 92
Jensen, Niels J. Giellerup, præst i Gjellerup s., I 126
Jensen, Niels J. Staurby, præst i Holeby, Bursø og Krønge s., II 152
Jensen, Peder, præst i Børglum, Furreby og Vejby s., I 27
Jensen, Poul, præst i Jelstrup og Lyngby s., I 16
Jensen, Severin, præst i Ejsing s., I 102 107
Jensen, Severin (Severinus Joannis Schevius), præst i Roager s., I 286
Jepsson, Niels, se Ebbesen, Niels
Jernæus, se Pallesen, Jørgen
Jespersen, Hans, præst i Ingslev og N. Åby s., II 105
Jo(h)annis, se Hansen, Jensen
Jodicus, Jost, helgen, Jordløse s., II 118
Jodocj, se Justesen
Johannes, ærkebiskop af Edessa, II 160
Johannes, se Borchardsen
Johannes Døber, helgen, II 41
Jorde Siuertz, g. m. Sivert Mule til Mulegård, Bevtoft s., I 284
Juel, Iver, ejer af Stubbergård, Sevel s., I 110
Juul, Axel, ejer af Volstrup, Hjerm s., I 94
Juul, Dorte, g. m. Christoffer Mikkelsen Tornekrands til Østergård, Fjel-
lerup s., II 18
Juul, Iver, ejer af Kvistrup og Avsumgård, Vejrum s., I 98
Justesen, Hieronimus J. Ranch, præst, forfatter, II 23 28 31
Justesen, Peder, præst i Ljørslev og Ørding s., I 65
Jørgensen, Anders, præst i Drigstrup s., II 86
Jørgensen, Christen (Christianus Georgij Horsnensis), præst i Halling og
Falling s., II 53
Jørgensen, Hans, præst i Øland s., I 41
Jørgensen, Jørgen J. Grimstrup, præst i Grimstrup og Årre s., I 240
Jørgensen, Laurits J. Lunde, præst i Agernæs (nu Krogsbølle) s., II 94
Jørgensen, Oluf J. R[iber], præst i Alslev og Hostrup s., I 248
Jørgensen, Peder, præst i Udby s., II 105
Jørgensen, Poul (Paulus Georgiades Øsæus), provst i Skast h., præst i Øse
og Næsbjerg s., I 237 238
- Kaas, Niels, til Store Hessel, Borbjerg s., I 94
Kabel, slægt, Bursø s., II 151
Kalf, Erland, ridder, Vejrum s., I 97

- Kanuti, se Knudsen
 Karen, helgeninde, Årslev s., II 14
 Karen, Karine, pige, Pedersker s., II 179 181
 Katharina, datter af Niels Eriksen Rosenkrants og Birgitte Olufsdatter Thott, II 32
 Kenningsøn, fejl for Hemmingsen
 Kiert, se Rasmussen, Niels
 Kirsten, Kirstin, se Christine
 Kirstine Axell Brahe, se Hardenberg, Kirsten
 Kjeldsen, Jørgen K. Riber, præst i Føns og Ørslev s., II 107 109
 Kjeldsen, Søren (Severinus Chilian), præst i Ålsø og Hoed s., II 21
 Knap, se Grathe
 Knopp, Berent (Berrill Knoff), høvedsmand på Bornholm, II 184
 Knud (den hellige), konge, I 85, II 112
 Knud, misdæder, henrettet på Knudshoved, II 139
 Knud aff Berrig, sagnskikkelse, Understed s., I 20
 Knudsdatter, Anna, Lave Venstermands »konkubine«, Østofte s., II 164
 Knudsdatter, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Knudsdatter, Sophia, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Knudsen, Jørgen, præst i Hjortdal s., I 41
 Knudsen, Knud, præst i Gadbjerg og Lindeballe s., I 196
 Knudsen, Olaf (Olaus Kanuti), præst i Uth og Tyrsted s., II 71
 Krab, Johannes, malet i Karup kirke, II 8
 Krabbe, Mads, præst i Dybe s., I 88
 Krabbe, Michel K. Riber, præst i Ramme s., I 90
 Krag, Niels, historiker, II 3 69
 Kragius, se Nielsen, Ivar

 Lambertsen, Severin, præst i V. Nykirke og Fåborg s., I 241 242
 Lang, ridder, Tistrup s., I 227
 Lange, Gunde, til Brejninggård, Brejning s., I 49
 Lange, Johannes (Hans), til Brejninggård, Brejning s., I 157
 Lange, Niels, til Kærgård, Hunderup s., I 225 269
 Larsen, Peder L. Liim, præst i Vejrum s., I 92
 Laugesen, Lambert, præst i Gammelsogn og Nysogn, I 150
 Laulandus, se Rasmussen, Rasmus
 Laurentii, se Lauritsen
 Laurentius (Laurits), helgen, I 124 164 195 280, II 152 175
 Lauritsen, Christen, præst i Jordløse og Håstrup s., II 119
 Lauritsen, Christen, præst i Vrejlev og Hæstrup s., I 28
 Lauritsen, Hans L. Fussing (Johannes Lavrentii Fussing), præst i Nimtofte og Koed s., II 18 19
 Lauritsen, Jens L. Handbergius (Janus Laurentii Handbergius), præst i Brejning og N. Omme s., I 147 158
 Lauritsen, Jonas, præst i Viby s., Bjerger h., II 89

- Lauritsen, Jørgen, præst i Sevel s., I 102 110
Lauritsen, Laurits L. Gorm, præst i Ringe og Herringe s., II 124
Lauritsen, Morten, præst i Tøstrup s., II 18
Lauritsen, Niels, præst i Gudme og Brudager s., II 129
Lauritsen, Niels, præst i Hjørring Skt. Catharina, Skt. Hans og Skt. Olai s.,
I 10
Lauritsen, Niels L. Riber, præst i Smidstrup og Skærup s., I 208
Lauritsen, Oluf, præst i Marslev og Birkende s., II 88
Lauritz, magister i København, svoger til biskop Johan Borchardsen, I 141
Lende, se Lændi
Let, Jacob, rådmænd i Odense, II 80
Liem, se Martensen, Peder
Liim, se Larsen, Peder
Limbek, slægt, Albæk s., I 25
Lind, ridder, Tistrup s., I 227
Lindenow, Birgitte, g. m. Otte Skeel til Bangsbo, Frederikshavn kbst., I 12
Lindenow, Malene, enke efter landsdommer Eiler Axelsen Kruckow,
Bursø s., II 151
Longomontanus, Christianus, astronom, matematiker, I 76
Loumand, folkeviseskikkelse, I 63
Lourest, se Hansen, Laurits
Luduvich, kaptajn, ejer af Bisgård, Jetsmark s., I 33
Lunde, se Jørgensen, Laurits
Lunge, Anna, jomfru i Dalum kloster, II 83
Lunge, Lave, »adelskæmpe«, Lyø s., II 123
Luther, Morten, reformator, I 284, II 160
Lykke, Anne, frue til Rydhave, Ryde s., I 94
Lymvicius, se Mikkelsen, Laurits
Lændi, Niels, hovedsmand på Riberhus, I 212
- Madsen, Anders M. Beschoyus (Andreas Matthias Beschoyus), præst i
Fuglse og Torslunde s., II 153
Madsen, Christen M. Aalborg, præst i Åsted og Skærum s., I 14
Madsen, Christen M. Brun, præst i Hillested s., II 150
Madsen, Hans, provst i Sallinge h., præst i Svanninge s., II 119 120
Madsen, Jacob, biskop over Fyns stift, II 94
Madsen, Jens (Joannes Matthiæ), præst i Hals s., I 29
Madsen, Jens, præst i Hygum s., I 86
Madsen, Jens (Joannis Matthiæ Filius), præst i Randlev og Bjerager s.,
II 52
Madsen, Jonas, præst i Brøndum og V. Nebel s., I 246
Madsen, Laurits (Laurentius Matthiæ), præst i Odder og Tvenstrup s.,
II 53
Madsen, Niels, præst i Pjedsted s., I 206
Madsen, Peder, præst i Jerlev og Højen s., I 199

I 254 255

Nørkierdt, se Pedersen, Christen

Olai, se Olufsdatter

Olaus, se Axelsen, Oluf

Oldorph, Laurentius O. (Johannis), provst i Grenå, II 16 17 18

Olufsdatter, Birgitte (Thott) (Birgytha Olaj, Berythæ Olaj), g. m. Niels

Eriksen Rosenkrands, Tirstrup s., II 22 27 28 32 33

Olufsen, Christoffer, præst i Flade og Dråby s., I 69

Olufsen, Claus, præst i Fjaltring og Trans s., I 91

Othsen, Erik, malet i Karup kirke, II 8

Ove, Mogens, »herremand« til Rogsholm, Østermarie s., II 176

Ovesen, Jens (Johannes Avonis), forstander, Karup s., II 7

Paaske, se Christensen, Poul

Pallesen, Anders, præst i Torning og Karup s., II 5 8

Pallesen, Jens, bonde, Understed s., I 20

Pallesen, Jørgen P. Jerne (Georgius Palæmon Jernæus), præst i Varde kbst.,

I 215

Paludanus, Johannes, præst i Ringkøbing kbst. og Rindum s., I 140 141

Palæmon, se Pallesen, Jørgen

Pauli, se Poulsen

Paulus, helgen, Poulsker s., II 178

Peder (Paaske Wellejus), præst i Østofte s., II 163

Pedersen, Anders, præst i Djurs Nørre h., II 18

Pedersen, Anders, præst i Hjerm, Gimsing og Venø s., I 92 97

Pedersen, Anders P. Sterm, præst i Skallerup og Dragstrup s., I 68

Pedersen, Axel (Absalon) P. Thott, rigsråd, II 32

Pedersen, Christen, præst i Gørding, Vemb og Bur s., I 92 101

Pedersen, Christen P. Allbech, præst i Skagen kbst., I 3

Pedersen, Christen (Christianus Petri Hver[ing]), præst i Hvirring, Tamdrup og Hornborg s., II 67

Pedersen, Christen P. Nørkierdt, præst i Sahl s., I 102 106

Pedersen, Christen P. Stadell, præst i Vinding og Vind s., I 136

Pedersen, Claus P. Ribe (Claudius Petri Ripensis), præst på Fanø, I 252

Pedersen, Hans, præst i Billum s., I 217

Pedersen, Hans, præst i N. Broby s., II 118

Pedersen, Hans P. Aarsleff, præst i Årslev og Hørning s., II 14

Pedersen, Iver, præst i Kristrup s., II 11

Pedersen, Jens P. Wordgod, præst i Bramminge og Hunderup s., I 269

Pedersen, Jens, præst i Guldager s., I 248

Pedersen, Jens P. Arenius (Joannes Petri filius Arenius), præst i Hæmmel og Voldby s., II 59

Pedersen, Jens, præst i Åle og Tørring s., II 64

Pedersen, Jonas P. (Jonas Petræus Aggerskow), præst i Agerskov s., I 283

- Pedersen, Jørgen (Georgius Petrejus), provst i Hjlemslev h., præst i Skanderborg kbst., II 57
- Pedersen, Mikkel (Michael Petri), præst i Hjortshøj, Egå og Elev s., II 40
- Pedersen, Mikkel P. Wulfdal (Michael Petri Wulffdalinus), præst i Brande-
rup s., I 282
- Pedersen, Nathanael, præst i Tværsted, Bindslev og Uggerby s., I 5
- Pedersen, Niels (Nicolaus Petreijus), præst i Gørding og Vejrup s., I
267
- Pedersen, Niels, præst i Ø.- og V. Alling, II 14
- Pedersen, Niels P. Høyen, præst i Ringive s., I 187
- Pedersen, Niels P. Wrager, præst i Skorup og Tvilum s., II 58
- Pedersen, Olaf (Olaus Petri), præst i Kollerup og Skræm s., I 41
- Pedersen, Olaf (Olaus Petri Lønne), præst i Lønne s., I 224
- Pedersen, Peder, præst i Ræer, Hansted og Vigsø s., I 45
- Pedersen, Peder P. Sommer, præst i S. Felding og Assing s., I 129
- Pedersen, Severin P. Brun, præst i Fejø s., II 167
- Pedersen, Søren, præst i Klovborg og Grædstrup s., II 63
- Pedersen, Søren P. Prestkiær, præst i Lindknud og Brørup s., I 262
- Pedersen, Thomas, præst i Sejerslev, Ejerslev og Jørsby s., I 70
- Persøn, se Pedersen
- Peter, helgen, II 153 179
- Petrejus, Petræus, se Pedersen
- Phalmer, se Falmer
- Phare, »junker« til Pharup (Pårup), Østofte s., II 163
- Pind, se Christensen, Jørgen
- Pindius, Olaus, præst i Ørum og Ginnerup s., II 19
- Podebusk, Claus, til Kørup, Krogsbølle s., II 93
- Podebusk, Mourids, til Kørup, Krogsbølle s., II 93
- Pogwisch, Otto, til Kærstrup, Fuglse s., II 152
- Pop, Jørgen, præst i Ryslinge og Ellested s., II 125
- Pors, Dorte, jomfru i Dalum kloster, II 83
- Pors, Erik, til Olstrupgård, Olstrup s., II 154
- Porssius, P., præst i Vilsted s., I 272
- Poulsen, Anders, bonde, Mesinge s., II 89
- Poulsen, Hans (Johannes Paulj), præst i Thorsager og Bregnet s., II 39
- Poulsen, Jens, præst i Linnerup og Hammer s., II 63
- Poulsen, Laurits, bonde, Mesinge s., II 89
- Poulsen, Simon (Skonning), præst i Rimsø og Kastbjerg s., II 18
- Poulsen, Sveder P. K[itting], provst i Hundborg h., præst i Thisted og Til-
sted s., I 52
- Prestkiær, se Pedersen, Søren
- Ptolomæus, geograf, I 209
- Quist, se Nielsen, Søren
- Qvie, Jes (Aluig S), Karup s., II 8

- Raadengod, sagnskikkelse, Karup s., I 21 22
Ramel, Henrik, til Vallensgård, Åker s., II 183
Ran, sagnkonge, I 197
Ranch, se Justesen, Hieronimus
Rannild, sagnskikkelse, I 207, II 100 117
Rantzau, Breide, til Rantzausholm, Brahetrolleborg s., II 108 154
Rantzau, Christian, ejer af Breidenborg og Herningsholm, I 127
Rantzau, Frands, Føns s., II 107
Rantzau, Frederik, ejer af Ormholt, Torslev s., I 24
Rantzau, Karine, jomfru i Dalum kloster, II 83
Rasmussen, Mikkel, præst i Mesinge s., II 90
Rasmussen, Niels (Nicolaus Erasmi), præst i Todbjerg og Mejlby s., II 40
Rasmussen, Niels R. Bognesius (Nicolaus Erasmi Bognesius), præst i Tirsted og Skørtinge s., II 158
Rasmussen, Niels R. Kiert, bonde, Revninge s., II 88
Rasmussen, Rasmus R. Laulandus (Erasmus Erasmi Laulandus), præst i Vejleby s., II 158
Ravnoldt, Hans, præst i Pedersker s., II 182
Resen, Hans (Poulsen) (Johannes Resenius), biskop over Sjællands stift, I 81
Resenius, se Resen
Revtherus, Erasmus, præst i Skødstrup og Elsted s., II 40
Riber, se Jørgensen, Oluf, Kjeldsen, Jørgen, Krabbe, Michel, Lauritsen, Niels
Rigissa, helgeninde, II 146
Ripensis, se Pedersen, Claus
Rodsteen, Knud, til Lengsholm, Lendum s., I 25
Roland, sagnskikkelse, Oure s., II 128
Rold, g. m. Anker Gammelhest, I 268
Rosenkrands, se Eriksen, Niels, Nielsen, Christoffer, Nielsen, Otte
Rostocker, Rasmus, borgmester i Nyborg, II 136
Rostrup, Jacob, til Lærgrav, ejer af Abildholt, Borbjerg s., I 94
Rotsteen, se Rodsteen
Røe [Si]mon, bornholmer, opnævner til Rø (kirke), II 188
Rønnond, sagnskikkelse, Rønninge s., II 84
Rønnow, Anne, g. m. Erik Hardenberg, Stubberup s., II 90

Samsingius, Erasmus, præst i Søften og Folby s., II 42
Samuel, se Horlevius
Sandberg, Henrik, ejer af Bøgsted, Astrup s., I 6
Sandberg, Sophie, ejer af Baggessvogn, Sindal s., I 6
Saxo Grammaticus, historieskriver, I 85 177, II 12 20
Schadde, se Sørensen, Niels
Schandorphius, se Jensen, Melchior
Schatzenius, se Christensen, Paulus

- Scheel, Schiell, se Skeel
Schevius, se Jensen, Severin
Schytte, se Skytte
Severini, Severinsen, se Sørensen
Sibilla, »jomfru«, Østofte s., II 162
Simonsen, Anders, præst i Rynkeby og Revninge s., II 88
Simonsen, Hans, bonde, Lyø, II 122
Simonsen, Niels, præst i Harte og N. Bramdrup s., I 212
Simonsen, Peder, bonde, Lyø, II 122
Skade, sagnskikkelse, Pjedsted s., I 206
Skeel, Abel, g. m. Niels Lange til Kærgård, Hunderup s., I 269
Skeel, Albret, malet i Karup kirke, II 8
Skeel, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
Skeel, Jørgen, rigsmarsk, ejer af Sostrup, Gerrild s., II 18
Skeel, Kirstine, jomfru i Dalum kloster, II 83
Skeel, Otte, til Hammelse m. m., Tise s., I 12 20
Skinkel, Cecilia, g. m. Peder Hogenskild til Dallund, Sønderø s., II 95
Skinkel, Karen, jomfru i Dalum kloster, II 83
Skinkel, Margrete, jomfru i Dalum kloster, II 83
Skipper Clement, I 203, II 62
Skjold, sagnkonge, I 276
Skram, Ellen, frue til Voldbjerg, Hee s., I 142
Skytte, Jens, provst i N. Horne h., I 169 232
Sommer, Peder (Petrus Sommer), provst i Ø. Lisbjerg h., præst i Hornslet s., II 38 40
Sommer, Peder (Petrus Sommerus), præst i Mørke og Hvilsager s., II 39
Sommer, se Pedersen, Peder
Spend, se Christensen, Niels
Spendius, Janus, præst i Sjørring og Torsted s., I 53
Staby, se Nielsen, Jacob
Stadell, se Pedersen, Christen
Stampe, Jesper, Nyborg, II 135
Stampe, Laurits, præst i Kølstrup og Agedrup s., II 88
Staurby, se Jensen, Niels
Steenvadig, Nicolaus, præst i Fjellerup og Glesborg s., II 19
Stephan, helgen, Lunde s., I 217
Stephanus, præst i Flade s., I 69
Sterm, se Pedersen, Anders
Stigsdatter, Dorte, jomfru i Dalum kloster, II 83
Stigsdatter, Gert[r]ud, jomfru i Dalum kloster, II 83
Storm, Niels, borger i Århus, II 7
Stud, Laurits, bonde, Lyø, II 122
Stygge, Nicolaus, biskop i Børglum, I 26
Svejstrupius, se Andersen, Niels
Svend, konge, grundlægger af Svendborg, II 113

- Svend, grundlægger af Øm kloster, Rye s., II 60
 Svendsen, Anders, bonde, Pedersker s., II 181
 Svendsen, Christen (Christianus Svenonius), præst i Nim og Underup s., II 67
 Svendsen, Jacob, præst i Skibet s., I 193
 Svenonius, se Svendsen
 Sylvester (Syllatz), helgen, V. Starup s., I 239
 Sørensen, Anker, provst i Brusk h., I 212
 Sørensen, Anders S. Medelphardenses (Andreas Severinj Medelphardenses), præst i Marie Magdalene s., II 13
 Sørensen, Hans, præst i Hem og Sem s., II 9
 Sørensen, Hans S. Hingius (Johannes Seuerinj Hingius), præst i Hinge og Vinderslev s., II 5 6
 Sørensen, Hans S. Ølgod, præst i Strellev og Ølgod s., I 176
 Sørensen, Jacob, præst i Saltum og Hune s., I 32
 Sørensen, Jens, præst i Torsted s., I 144
 Sørensen, Jens S. Fogius (Johannes Severini Fogius), præst i Hobro, II 9
 Sørensen, Lars S. Grenovius (Laurentius Severini Grenovius), præst i Vild s., II 13
 Sørensen, Mogens S. B[uch], præst i Borbjerg og Ryde s., I 92 113
 Sørensen, Niels, præst i Lyngby og Albøge s., II 21
 Sørensen, Niels S. Schadde, præst i Bording s., I 113
 Sørensen, Oluf S. Dall, provst i Mols h., II 37
 Sørensen, Peder (Petrus Severini), abbed i Øm kloster, II 60
 Sørensen, Severin S. Giøring, præst i Gørding s., I 92 99
- Tancke, Jørgen, bonde, Trøstrup-Korup s., II 81
 Tausanus, Johannes, præst i Løsning og Korning s., II 71
 Terkelsen, Christen, kromand, N. Snede s., II 63
 Themme, »adelsmand«, Ubberud s., II 82
 Thermhuus, Sidzell, jomfru i Dalum kloster, II 83
 Thomsen, Anders (Andreas Thomæ), præst i Horne og Asdal s., I 8
 Thomsen, Gregers, præst i Vitten, Haldum og Hadsten s., II 45
 Thomsen, Jens T. Vilbjerg, præst i Timring og Vilbjerg s., I 120 137
 Thomsen, Peder, præst i Haverslev og Bejstrup s., I 39
 Thomæ, se Thomsen
 Thorophius senior (Niels Sørensen Thorup), præst i Lading, Sabro og Fårup s., II 46
 Thott, Otte, ejer af Søndervang, Stadil s., I 147
 Thott, se Axelsen, Oluf, Olufsdatter, Birgitte, Pedersen, Axel
 Thyra (Danebod), dronning, I 191 193 195
 Thørkel (Andersen), præst i Beder s., II 51
 Tocke, sagnskikkelse, Gamtofte s., II 111
 Tor, »adelsperson«, Torslunde s., II 153
 Torrild, dommer i Jylland, I 190

- Tostesen, Niels, ridder, Børglum s., I 26
Trolle, Herluf, rigsråd, II 56
Tuxenius, se Andersen, Erik
Tyco, biskop i Ribe, II 80
Tykkesen, Oluf, bonde, Mesinge s., II 89
Tysen, Laurits, bonde, Understed s., I 20
- Ubbe, »adelsmand«, Ubberud s., II 81
Ulf, »adelsmand«, Ørbæk s., II 147
Ulf (Pedersen), prior i Dalum kloster, II 83
Ulf, Paulus, Karup s., II 8
Ulfeldt, Jacob, rigsråd, Dalum s., II 82
Ulfeldt, Jacob, til N. Karstoft, Skarrild s., I 129
Ulfeldt, Karen, jomfru i Dalum kloster, II 83
Ulfeldt, Marine, jomfru i Dalum kloster, II 83
Urne, Anne, jomfru i Dalum kloster, II 83
Urne, Christoffer, rigskansler, II 166
- Valdemar I (den Store), konge, II 134
Valdemar IV (Atterdag), konge, II 84 99 165
Walkendorff, Marine, jomfru i Dalum kloster, II 83
Wbbe, se Ubbe
Vedde, Bonne, bornholmsk sagnskikkelse, II 179 180 181 182
Vedel, Anders (Sørensen), historiker, I 217 284, II 3
Venstermand, Lave, til Pederstrup, Vesterborg s., II 164
Vidi, Jørgen, bonde, Åker s., II 184
Willum, sagnskikkelse, Trøstrup-Korup s., II 81
Vilsknud, sagnskikkelse, Skjoldborg s., I 54
Vind, Niels, ejer af Store Grundet, Hornstrup s., I 179
Wlfeldt, se Ulfeldt
Wlff, se Ulf
Vognsen, Tule, folkevisefigur, I 217 284
Woldemar, se Valdemar
Wordgod, se Pedersen, Jens
World, sagnskikkelse, Landet s., II 115
Worm, Ole, oldgransker, I 265
Wormender, fejl for Mormender
Wrager, se Pedersen, Niels
Wrne, se Urne
Wulffdalinius, se Pedersen, Mikkel
- Ægidius, se Gødesen
- Øsæus, se Jørgensen, Poul

ORDLISTE

(Fremmedord må i almindelighed søges i en fremmedordbog).

aarlig (II 89), som dyrkes eller udnyttes hvert år
aberij (I 132), narrestreger
affsatte (quindetoffel) (II 91), (kvindetøfler) med (høj) hæl
agerlangt, agrelangt (I 21, 28, 48, 59 osv.), agerlængde (længdemål)
alsee jord (I 274), alsædjord, jord som besæedes hvert år
alter gulff (II 22), kirkekor
anlob (I 260), angreb
atschillige (I 148), forskellige

baunße (II 62), bavnehus (?)
begreben, begræben (I 267), omfattet, (I 203, 206, II 131) af et vist omfang
(især i forbindelsen vidt begreben 'vidt udstrakt')
belagt (II 136), belejret
beregst (II 136), angrebet (?)
biergerund, se rund
bortforundet (II 36), rådnet bort
brade (II 136), tjære
bunche (I 3), jordløst hus
byder (I 149), bygder (eller byer?)
bøgger (I 22), boliger, mindre gårde

dees, dus (I 35 38 45 103), stendysse. Hertil steendees (I 35), stendysse
dict, digt (I 19 168), nær ved, (I 140) tæt
drawanter (II 116), drabanter
dreppe (II 189), drypper
dus, se dees

eldschee (II 88), ildske, stor jernske til at bære gløder i
enbydeggaard, enbygge (II 157 158), enligt liggende gård
enbyll (I 242), enligt liggende mindre gård
enmerck (I 279), område (især skov) i særeje
enstedgaard, enstegaard, enstiggardt (I 4 20 35 62 63 106 242 m. fl.),
enligt liggende gård
enstigbull (I 62 63), enligt liggende mindre gård

fetallie (I 247), levnedsmidler

fiskerhou (I 84), kar til fisk
 flech (I 181), hussamling
 flen (I 74), gren, spids
 foortt (I 99), forte, her: græsgang, fælled
 forbelß (I 275), forbedelse, hus med jord i en slags fæsteforhold
 forkyndingh (II 121), fortælling, beretning
 formaal (I 206), fordem, tidligere
 fornemste (I 239), vigtigste
 forredzol (II 126), husholderske eller frille
 forvustet (I 23), ødelagt
 fralysnet (I 248), løsnet, taget fra
 frojmur, frøymur (I 186 193), frådstensmur
 fuldretzels gaarder (I 177), gårde som yder fuld afgift
 fæbed (II 89), græsgang
 fælste (I 34), vadested
 fænidt (II 174), kvæg
 førsel (II 41), kørsel, transport

gadelamb (II 100–101), kæreste, tildelt for et år f. ex. ved midsommerfesten
 gangis mig sent aff (II 82), går mig sent af minde, jfr. DgF 349
 giestegaard (I 111), gæstgivergård
 gitzing (I 159–60 285), omtrentlig beregning af et skibs position
 giørlig (I 122), tydelig
 glappestibord (II 110), stibord (af ukendt konstruktion)
 greßgaarde (I 40), indhegnede græsarealer (?)
 grud (I 47), grus
 grønning (I 141), lavt sted, kær i græsmarken
 guderne (II 139), gyderne, de mindre, indhegnede veje (?)
 gyngoffn (I 192), jyndovn, jættestue

haadis (I 282), hades, beskæres, forhugges
 handom (I 140), kunstfærdighed (?)
 hofferede (II 123), hoffærdede, opførte sig hovmodigt, overmodigt
 hum (II 129), spergel
 huæll, wdi hwæll paa huer andre (I 39), sådan at de til sammen danner en
 hvælving
 hyllee (I 49), høle, le
 hædekædell (II 122), bryggerkedel
 høllertorne (I 282), kristtorn
 høyactig (I 263), ret højtliggende

ildingh (I 149), brændsel
 ildingsbierring (I 49), sted, hvor der samles brænde, brændsel
 indist (I 275), bolig for en inderste, husmand
 indkast (I 104), indhegnet

jeffnjord (I 163), fladt areal
jordrondell, se runddall

kalkelmunde (I 19), åbning til en kakkelovn
karme (I 283), lukkede vogne, kareter
keillkober (I 149), kedelkobber, udhamret kobber som kedler forarbejdes af
kiempeon(e) (I 261), jættestuer
klyne (I 78 149), tørv
klynmuoße (I 241), tørvemose
knoggen (I 254), tilføjet, dækket
koche (I 269), haner
koldet, kolle (I 78 98), uden tårn
krejere (II 172), mindre, tremastet fartøj
kretter (I 289), kvæg, kreaturer
kroer (I 153), kro
kruermand (II 63), kromand

lackeløst (II 110), uden skade
landemeid (I 40), pejlingsmærke på land, landkending
landsatterne (II 178 184), indbyggerne
landstraate (I 185), landevej
leggendes (II 36), beliggenhed
leierstedt (II 21), gravsted
ligtfolck (II 116), folk på samme niveau
lydde (II 48), farve (?)
lystig (I 19), herlig, dejlig
løft (I 21), lofter, etager

maall (II 100), opmålt areal, her: skovmål, opmålt (del af) skov
majord (II 142), engjord, engbund
maxen, moxen (I 6 106), moksen, næsten
meilebacke (II 178), flyvesandsbanker
men (I 100), kun
mercheligh (I 4), betydelig
merskhø (I 274), (område med) marskhø, hø der gror i marsken
mindit (II 18) munden, udløbet
moxen, se maxen
munde (I 68), smal indgang til bredere dal (?), (I 85), åbning
møneklinger (II 116), fejl for møncklinger, unge munke

naffnkundige (I 88), navngivne, med navn
nederlig (I 216), langt nede, lavt

offueret (II 37), tagværket
oldefader (I 153), farfar

- olfedris (II 110), forfædres
 omlot(t) (I 274), omlukket, indhegnet
 oold (II 181), slægtled
 opaaardt, operiet (II 41), pløjet op
 opskure (I 264), rense
 ort (II 146 160), sted
- paakienden (I 87), påkendende, tydeligt
 pas (I 23), skridt, (I 26), passage
 perichel (I 184), fare
 pernille (II 82), panel
 plasker (II 177 183), plaskemøller, skvatmøller, vandmøller med vandret-
 liggende hjul
 plaan (I 283), plant, jævnt område
 positive (II 97), lille orgel
 pudzer, putzer (I 84 146), vandpytter
- residentz (I 122), præstegård
 revel (I 203), tange, odde
 reuer, river, riveer, rivier (I 74 92 120 188), vandløb, flod
 rud (II 162), rydning
 runde (I 237), kilder; hertil biergerund (I 248)
 runddall, rundel (I 17 207), rund vold, rundt voldsted; hertil jordrondell
 (I 28)
 rygget (I 53 253), med ryg, forhøjning på midten
 rørtt (I 42), nævnt
 røff (I 203), rev
- saae, soe (II 180 182), ørekar til øl
 saand løbe (I 149), sandflugt
 sandmieder (I 51), fejl for sandmieler, sandmiler, -klitter
 sangers (I 132), sanghus, kapel
 schedell (II 6), seddel
 schelle (I 286), muslinger
 schibning, schiffning (II 138), losning og ladning
 schiffuerj (II 138), skibning, losning og ladning
 schowkast (II 138), kastevind (fra skov)
 sendfærdig (II 5), troværdig
 sidestinget (II 76, såret i siden
 siffuebusk (II 7), busklignende sivbevoksning
 siitt (I 210), sidt, fugtigt, lavtliggende
 skallet (I 165), ubevokset
 skepperie (I 258), fårehold
 skibsraeder (I 193), skibsreder, område der skulle udruste et skib til ledning
 skortørffue, -tørre (I 48 78 96), skæretør

skowhoffueder (I 283), skovhjørner
 skuren (II 178), smørskatten
 skyke (I 279), uvis betydning
 skøt (II 142), beskyttet, i ly
 slac(h)tning (I 83 197 240, II 62), slag, kamp
 slag (II 127), fordybning, hulning
 sletning (I 24 51), slette, større flad strækning
 slyngeslag (I 121), så lang en strækning som man kan kaste med en slynge
 smølede (II 81), rodede
 sneffneset (II 179 181), studs næset, stump næset (?)
 soen, se saae
 speege (I 118), sum pøt, fyldt med kildevæld (?)
 springbrønd (I 282), springvand
 stedzmaall (II 121), indfæstning, den sum penge, som betales ved indgåelse
 af fæste
 steendees, se dees
 steenrimme (I 40), lang, bred stenvold
 stenrøggell (I 260), lang, lav stenvold
 stenstuffue, stiennstue (I 19 80), jættestue
 stette (I 31), kirkegårdslåge
 stiernen (II 8), pandehuden
 stycker (II 98 178), kanoner
 staar for (wand) (I 272), går i stå af mangel på (vand)
 syger (I 262), sige, fugtige lavninger
 syhammer (II 81), sidehammer, smedehammer
 syleng (II 91), sylteng, strandeng som ofte overskylles af havet

tag (I 66), langhalm eller tagrør
 tegelhende (II 172), teglhængte, tækket med tegl
 thornelaane (II 111), tjørnekrat
 thyng (II 116), afgift
 toffell (II 91), tøffel
 tofftemænd (I 274), husmænd
 treckening, i treckening (I 122), i træk, uafbrudt (?)
 trellewerket (II 80), tralværket, korgitteret
 tring (II 175), trind, rund
 træboell (I 19), træbygning

underschedlige (I 246), forskellige

vddriff (I 49), græsningsareal
 vdschiuer (I 4), rende, vandløb
 vdschou (I 26), udskud, udbygning, kapel
 wedel (I 50), grund vandstrækning
 weier iling (II 122), kastevind

vegssøes, veksøs, vgesøess (I 21 34, II 105 179), skift til søs, sømil, ca. 4 km
weilsted (I 104), vadested

welde (I 111), svejse

veldespryng (I 27), kilde, kildevæld

verelße, værels (I 3 195), bolig, (II 21) opholdssted

versted(t), vere(d)sted (I 11 12 32 33 94 m. fl.), hus

vexen (I 6), fejl for vesen (?), vissen

vexsøs, vgesøes, se vegssøes

vild (I 262, II 6), kilde

wleilighed (II 82), utilbørlighed

vorned (II 175), fæstegård under kronen

vornedeboe (II 177), fæstegård under kronen

værels, se verelße

ydiß i (I 98), ender i, havner i

yppis (I 185 200), opstår

ægter (II 162), pligtkørsler

ør (I 47), grus

ørchning (II 121), arbejde (?)

østerbedre (I 61 111), østligere

øster lenger (I 111), østligere

RETTELSER TIL BIND I

- 27₃ sanmesteds, læs: sammesteds.
33⁸ Hiedjord, læs: Hiedgord.
88₉ elle, læs: eller.
116¹¹ Snepstrup, læs: Sneptrup.
116¹³ Herßbild, læs: Jerßbild.
116²⁰ Vorduod, læs: Vordguod.
118₈ Holle, læs: Hollt.
119₁ Aullum, læs: Aulum.
127¹ Lystrup, læs: Eystrup.
156₂ Vestrop, læs: Veftrop.
162² toel, læs: boel.
164⁹ endnu endnu, læs: endnu.
166₃ Kempeoffne, læs: kempeoffne.
170⁶ Frißgaard, læs: Fuußgaard.
173₁ Synderdigen, læs: Synderdiger
187¹⁵ Huidschouff, læs: Hindschouff.
209⁸ Eidherrit, læs: Eldherrit.
222₁ Bolskierd, læs: Bolckierd.
254₁ Frøllund, læs: Trøllund.
261₁₀ kalkis, læs: kaldis.

